

ספר דף על הדף על מסכת חגיגת

פרק ראשון

קיימים המצווה, והראוני שבמאירי מובה ירושלמי, דישראל
עשירים הם ובבבמה היו עולמים.

(קובץ קול התורה קובץ מ"ז ע' כד)

★ ★

במדרש רבה (בראשית פרשה מ"ג) מובה, שבשוכר שאמר
אברהם אבינו: "אם מחוט ועד שרווק נעל" - זכו
בניו למצות עלייה לרגל ולמנעל של חיליצה.

וכתב בספר מרפסין איגרא (ע' עט): וקשה, Dunnitan להבין
שבזכות אמרית "שרוך נעל" זכו עם ישראל למונען
של חיליצה, שכן המונען הוא מהפצי מצות חיליצה, אך מה
הקשר בין אמרית "שרוך נעל" למצות עלייה לרגל, וכי נעליהם
הם מדיני העליה לרגל, הלא ניתן לעלות לרגל גם ללא נעליהם,
כגון על גבי סוס או חמור?

ותירץ הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א: במדרש (הוא"ד
ברבינו בחחי שמורות כג, יד) מובה: "ازזהה לישראאל
שלא יעלו אלא ברוגליךם", וכן מבואר ברמב"ן (שמות כה,
יב) כי מצות עלייה לרגל היא ברוגליים דוקא ע"כ.

★ ★

דף ב' ע"א

במשנה: הכל חייבים בראיי וכורו.

יש לעין במצבות עלי' לרגל, האם ההליכה היא עצם המצווה,
או שהוא רק הקשר המצווה להיות בביהם"ק. והנה בטור
אבן כאן הקשה האיך משכחת עבר משוחרר שיתחייב בעלי'
לרגל, הא אין לו אחוזה,ומי שאין לו קרקע פטור כדאי'
בפסחים ח: , ובנוצי"ב ובשפת אמרת תרצו דמי שאין לו קרקע
פטור מלעלות, אבל אחורי שכבר עלה חייב בראייה. הרי
דההילכה אינה עצם המצווה.

וע"ע בשוו"ת אגרות משה (חלק קדשים סי' כב) ששאל אם
צרייך לילך ברגל או שיכול לרכוב על גבי בהמה, ומסיק
דאין ההליכה אלא הקשר מצווה, וכך מותר לעלות לרגל בכל
אופן.

אבן מצאתי ברש"א (סוכה כה). שכחוב זז"ל: כשהמצווה
היא ההליכה עצמה שהוא עוסק במצבה ממש, כגון
החולך להוצאה המת ולהכנסת כליה ועולה לרגל וכו' עכ"ל,
ומשם עלה הדיא דס"ל דההילכה היא חלק מהמצווה. ולכואורה
נראה דמ"מ אין המצווה דוקא ברגליו, אלא בכל אופן שעולה

על הדף

אלא בראוי פנים גרידא, Mai Shik לומר יש בזו מה שאין זו, והווצרכו כולם כו', הא לא הו דומיא דאחרני דהם קרבנות, ומוכחה דגם מ"ע דראוי הינו להביא קרבןראי.

והשתא לפ"ז א"ש דברי רשי, דמש"כ מצות ראית פנים בעוזה הינו גופי חותת ואי' עם קרבן, דס"ל כדעת הרמב"ם דמ"ע דשלש פעמים בשנה יראה כל זוכרך, קאי אראי' עם קרבן.

★ ★

והנה ברמב"ם הניל (פ"א דחגיגה) כתוב דאדם שבא לעוזה ביום טוב הראשון של החג ולא הביא עמו עולת ראייה, עבר על לא תעשה של "לא יראו פניהם ריקם", אך אין לוקה על לאו זה, לפי שלא עושה מעשה ע"כ.

ולכואורה קשה, דהנה הרמב"ם בהלכות חמץ ומצה (פרק א' הלכה ג') פוסק, כי אדם שהיה לו חמץ קודם הפשת והגיע הפשת ולא ביערו אלא השARIO ברשותו - אין לוקה, מפני שלא עשה מעשה, אבל אם קנה או אפה חמץ בפסח - לוקה. ועל אף שמהות הלאו הוא מה שהחמצ נמצא ברשותו - דבר שאין בו מעשה - מכל מקום כיוון שהלאו חל על ידי קנית החמצ או אפייתו, הרי זה נחשב ללאו שיש בו מעשה. ואם כן מדוע מי שנכנס לעוזה ללא עולת ראייה אין לוקה, הלא הלאו בא על ידי מעשה כניסתו לעוזה ללא קרבן?

★ ★

וכתב בספר מרפסין איגרא (ע' פ) לתרץ בשם הגאון ר' אהרן ליב שטיינמן שליט"א:

אייסור "בל יראה" ו"בל ימצא" אומר שאסור לאדם שייהיה חמץ בבעלותו וברשותו במימי הפשת. כיצד עובר על אייסור זה? כשגורם באופן חיובי שישאר בבעלותו וברשותו חמץ בפסח. لكن אם קנה או אפה חמץ בפסח, הרי עשה מעשה ברור של הכנסת חמץ לבעלותו ורשותו, וגורם בכך באופן חיובי שישאר בבעלותו וברשותו חמץ.

מה שאין כן במצוות ראייה, שעליה כתוב הרמב"ם בהלכות חגיגה (פרק א, הלכה א): "הראייה האמורה היא שנראה פניו בעוזה ביום טוב הראשון של חג ויביא עמו קרבן עולה וכו'". ככלומר: עליו להביא קרבן בעת שנראה בעוזה והוא ביום טוב הראשון. וכיים מבטל מצוה זו ועובד עליה? כשמננו

הנה דהוא לא כմבוואר לעיל מהירושלמי דהעליל' היא על גבי בהמה ע"ש. ואפשר בדברי הרכינו בחוי בשם המדרש הוא עניין דלכתחילה, וע"ע בעניין זה בשוו"ת תורה לשם (ס"י מ') שכחוב להוכיח מדברי הגמ' להלן (ד"ד ע"א) דמי שאיןו יכול לעולות ברוגליו, פטור מעלה לרגל, ומשמע דעתיה ברוגל ברגליים דוקא.

★ ★

בשו"ת צין אליעזר (ח"יב סימן י"ז) צין לדברי הרכינו בחוי הניל, והעיר דלכאהו משמעם בירושלמי פסחים פ"ד הלכה ז, דעולי רגלים היו רוכבין ע"ג בהמות בעליהם, הרי שלא צריך עלייה ברוגליים דוקא, והביא מהගחות עמודי ירושלים על הירושלמי שעמד על סתייה זו, וכתב לתרץ דמקומם עד ירושלים שאיןו עיקר המצווה דעתיה לרגל אלא הקשר מצווה בלבד היו רוכבין ע"ג בהמות, אבל מירשלמים עד הר הבית שזו עיקר המצווה דעתיה לרגל, צריך שייעלו ברוגליים דוקא ע"כ. וע"ע בשוו"ת בצל החכמה (ח"ד ס"י כ"א). וראה להלן (ג' ע"א) בגם': מה יפו עמוק בגעלים וכו' ומש"כ שם בסוף' בעניין זה עוד הרבה.

★ ★

במשנה: הכל חייבים בראשי.
פירש"י במצוות ראי' פנים בעוזה. ותוס' חלקו עליו וכתבו دائירתי לעניין חותת קרבן ראי' ע"ש מש"כ בדברי רש"י.

וכתב הגרי"פ פרlia בכיאورو לסה"מ (ח"א ע' ר"ז) לבאר דברי רשי, דהנה הרמב"ם (פ"א מהל' חגיגה) כתוב דמי שראה פניו בעוזה ולא הביא קרבן, עובר בלאו ראי פניהם ריקם, וגם עובר עשה דשלש פעמים בשנה יראה כל זוכרך, אבל הרובה ראשוןים ס"ל שלא עבר רק אלו גרידא. אבל מצות ראייה פנים הוא מצוה לבדנה, לדאות פניו בעוזה בלא שום שייכות לקרבן, ואם בא ולא הביא קרבן, קיים העשה, ועובד אהלה"ת.

ומקוור הרמב"ם הוא מדאיתא לקמן (ר' ע"ב) שלש מצות נצטוו ישראל בעולות לרגל ראי' חגיגה ושמחה, ומשמע מהסמ"ג (מ"ע רכ"ז) וכ"מ מהרמב"ם (שם) דכן הי' גירושתו בgam' שלש מ"ע נצטוו כו', ובספריו (ראה קל"ח) מסיים בזה כולם הוצרכו, ויש בזו מה שאין בזו, ואם nimaa דהעשה אינו

על הדרך

ולא כנראה מתו"ש שג"כ נשים חייבות בזה ויל'ו. וראה בתוס' הרא"ש על חגינה (ב). שנדרפסו מכת"י בקובץ מורה (שנה כ"א גליון ה-ו עמ' ה והלה) ובஹורת העורך הג"א אברהם שושנה שליט"א בהנ"ל ע"ש היטב.

★ ★

והטוריaben-caan כותב, דלפ"יד הירושלמי הנ"ל נראה, שבמצות ראייה יש שני חלקים - א' וראיית פנים. ב' הקרבן. ויתכן שמצווחה בהא بلا הא.

והעיר הטו"א מהרמב"ם (פ"א מהל' חגינה הלכה א') שכטב שראיות פנים כוללת את שני הדברים, ולא יתכן הא بلا הא. וכן מבואר ברמב"ם (בריש פ"ב שם) שנשים פטורות מראייה, ולא חילק את חילוק הירושלמי וצ"ע.

★ ★

ובמנחת חנוּך (מצווחה חפט) מפלפל בדברי הטו"א הנ"ל, דס"ל שמקימים מצות ראייה גם ביל' הבאת קרבן, (והגם שעובר בלאו מ"מ מצות ראייה קיים עי"ש).

ולפ"ז רוצח המנ"ח לומר, שמקימים מצות ראייה בלבד ג"כ, ווז"ל: "אך לדעת הטוריaben-caan דמצות ראיית פנים לחודר, א"כ יכול לקיים מצות ראיית פנים בלבד. והicken כתוב בתורה יום, דוקא גבי קרבן ביום צוותו כתיב [ויקרא ז, לח], א"כ מקיים מצות עשה זו בלבדה".

ועיין באמת בטוריaben-caan חגינה (יז): ד"ה דכתיב ופנית בכוור, דכוותב הטו"א בתוך הדברים דמשמע ודאי למצות ראיית פנים נהוג בלבדות של י"ט כבאים, דהא לא נאמר בקרוא ימים גבי מצות ראיית פנים, נהיג דבקרבנות של חובות הרוג דאי אפשר להזכיר בלבדה דברי צוותו כתיב, אבל ראיית פנים נהוג נמי בלבד י"ט בין בלבד יו"ט ראשון בין בשארليلות. עי"ש כ"ד, והן הן דברי המנ"ח.

★ ★

אולם בשפ"א ריש חגינה הבין בדברי הטו"א שם שס"ל דאין מקימין מצות ראייה בלבדה. וכותב ע"ז: אבל בעייר הדין מי דפשיט ליה מצות ראייה היא ביום ולא בלבדה, נסתפקתי בו, מדלא תני לה דמתניתין במגילה בהדי הנך דעתך ביום ולא בלבדה, וגם מנ"ל למעטليل.

באופן שלילי מלהביא את הקרבן בעת בוואו לעזרה ביום טוב ראשון.

כלומר: האיסור מתחילה ונגמר בהמנעות ובחוור עשיית המעשה הנזכר בעת ובמקום ההוא. לכן לא ניתן לשין את מעשה כניסתו לעוזה לביטול מצות העשה, שהרי ביטולה נקבעת רק בהמנעות מהבאת הקרבן, והמנעות אינה מעשה.

★ ★

עוד תירץ שם: אף אם נאמר שלא כתירוץ הראשון, אלא שראיית פנים בעוזה הינה חלק מחקי מצות ראייה, בנוסף להבאת הקרבן. אם כן, כשהבא לעוזה וקיים רק חלק אחד, אך ללא החלק השני של הבאת הקרבן, כיצד יתכן לומר שעשה מעשה של ביטול המצווה בעת בוואו לעוזה? הריADRובה, התחיל כראוי את קיום המצווה, בקיומו של חלק המצווה המחייב לבוא ולהכנס לעוזה, אלא שבגלל שלא גם את קיום המצווה עם הבאת קרבן, הרי שלאorchesh כלום. אך מכל מקום, כניסתו לא יכולה להחשב כעשית מעשה אויסור, אלא רק כעשיה חלקית ולא מספיקה של מצווה.

מה שאן כן בקנה או אף חמץ בפסח, הרי ברור שעשה מעשה הסותר את האיסור להשות חמץ בביתו וברשותו בפסח, וכן נחשב שעשה מעשה אסור ולוקה.

יעיין מש"כ המלבי"ם בירושיא זו בספרו ארחות החיים (סי' ח, סק"ב), דהכא כיוון דעת לי' תשולםן כל שבעה, נמצא דעתין לא עבר בכניסתו. וראה עוד בשפת אמרת פסחים (ס"ג ע"א) וזבחים (כ"ט ע"ב) מש"כ בירושיא זו. ויעיין מה שהאריך הגרא"א וסדרמן זיל' בקונטרס דברי סופרים הנדפס בקובץ שיעורים (ח"ב סימן ג').

★ ★

בתום' כאן (ד"ה הכל וכו') הביאו בשם הירושלמי, דהפטור דנשים וקטנים הוא ורק בראיית קרבן, אבל בראיית פנים בעוזה הכל חייכים כמו בהקהל, האנשים והנשים והטף ע"כ.

ויש לציין, שבירושלמי לפניו (פ"א ה"א) אי': מתניתין בראיית קרבן אבל בראיית פנים אפי' קטן חייכ וכו' ע"כ. ונראה בירושלמי דקטן בלבד הוא שחביב בראיית פנים

על הדף

"אֲפִילֹן בלילה כ"כ באור זרווע פ"ד דביצה, זהה דלא כרמ"ב' ריש הלכות חגיגה דנעשה חיגר בליל א', ועיין טו"א ריש חגיגה.

★★

והנה לפ"ד התוס', הbul לוחק על היירושלמי הנ"ל וס"ל דנסים פטורות גם מראית פנים, והטורי אבן (בדבורי הנ"ל) הקשה מריש ר"ה (ו' ע"ב) דבע"י שם: נשים מה הם בבול אחר וכו' ונראה שהן חייבות ע"ש, וכותב חכ"א בספר פרנס לדورو (ע' 116):

ופליאה לי למה לא הביאו כמעט ראי מפורשת שהbul חולק על היירושלמי מעירובין בפ' המוצא תפילין, צ"ו ע"ב) دائ לא חימה הci אשתו של יונה היהת עולה לרجل ולא מיחו בה חכמים וכו'. ואם נאמר שהbul סבירא ליה כהירושלמי, ומה קושי' ממש, דלמא עלהה לרجل ולא הביאה קרben וזה מחייבת לדעת היירושלמי! ואחד השינויים כי מוכרים לאמר כי הביאה גם קרben, דאל"כ Mai למיירה, פשיטה שעלהה דהיא מחייבת וכו'.

★★

במשנה: ועבדים וכו'.

הגהה לעיל הבאו קושית הטורי אבן (וכן הקשה הצל"ח בפסחים ח') דלמה לי קרא למעוטי עבדים וכו', הא אין להם קרקע, וממי שאין לו קרקע פטור מראוי.

ובספר אמר הצביע עמ"ס ב"ק כתוב: י"ל دمشقחה לה ע"י שבנה בית בירושלים דהבית מיחשב לקרקע והוא שלו. וע"ז העיר ידידי הרה"ג מוה"ר מאיר דן נ"י הגادر"ק דווארטן [זהו הגאון בעל הכלוי חמדה זצ"ל] אם מועל זה לחיבתו בראי, דיקשה דאי' לא משכחת לה כלל לדינה דרבAMI בפסחים (ח ע"ב) דמי שאין לו קרקע פטור מן הראי, הלא יש לו חלק בירושלים שלא נתפרק לשיטים, ויש לכל אחד מישראל חלק בה, אלא ע"כ דברענן שהיה לו קרקע חזון לירושלים כדכתיב ולא יחמוד וגוי בעלותך לראות עכ"ד.

★★

והשיב על כך באמרי הצביע שם: ולענ"ד דגוף החלק לקרקע שבירושלים בודאי לא מועל לחיבת בראי, הויאל

ובסוף הדברים מצין השפ"א לח"י (לקמן יז): ושם מפלפל בדברי הטו"א, וחזר בו ופשיטה ליה לשפ"א דין יוצאי בלילה.

וע"ע בשפ"א ר"ה (ה). בד"ה ברשי"י ד"ה ופנית בבוקר שכותב: יומ שחייב לראות בעזרה ובכ' התוס'. משמע בדבריהם דבלילה אין יוצאי חובת ראה, ולдинא יש לפלפל בזה הרבה [ובטו"א בחגיגה (יז): האריך בזה ע"ש. ומהגמ' אין ראה, דיל' דופנית מיותר, ודרשנן בקר שני עין דדרשנן גבי נותר [בפסחים (עא): ועי' ברכות (ט). בפלוגתא דראב"ע ורע"ק], אך בחגיגה שם פי' רשי' דאי אפ"ל בי"ט מושם איסור תחומיין ע"ש].

★★

והגאון האדר"ת זצ"ל בكونטרסו זכר למقدس בענין מצות הקהיל כתוב בזה (בריש פרק ג'):

ומסתפקנא אם גם בלילה היא זמן הקראיה, דהא לא כתיב בכאן يوم שנעט ללילה. או י"ל מדכתיב בבואה כל ישראל לראות צרי' זמן ראה שהיא ביום, כدمמעטינן בצייתת מדכתיב וראיתם אותו, ע"י מנוחות מ"ג א' ב' ובמ"ק ח' א' וכ"מ. אלא שי"ל דגם במצות ראה אפשר דהיו יוצאים גם בלילה, מדכתיב לראות והוא להתראות לפני הש"ית, והרי לפניו ית' לילה כיום כחשכה כאורה.

וזאמנם י"ל לפי הדרש בשם שבא לראות כך בא לראות, א"כ דרשנן נמי קרא לראות ג"כ, י"ל דין יוצאי בראיה בלילה, אבל בהקהל דעתך לראות בלבד, אפשר דגם בלילה יוצאים. אך כיוון דגמר מראיה אי אפשר בהקהל באופן אחר מבראה, ואין יוצאי בלילה.

ויעיין עוד מש"כ שם האדר"ת ובתוכו הדברים כתוב: מצאי בס' מנחת חינוך במצוות ראה שכותב בפשיטתו שיויצאי בלילה, ומאפיינת הפנאי לא עינתי על כל דבריו שם.

[**ויעיין** במהדורא חדשה של זכר למقدس (הוציא מכון ירושלים בكونטרס תוספת זכרון, מש"כ בזה].

★★

ויעיין בהגחות הגאון בעל החלקת יואב על הגמ' סוכה (לג): לאו דאשחור ביו"ט שכותב:

על הדף

סוכה (ב' ע"ב) הארכנו בס"ד הרבה בענין זה ע"ש מהמג"א (ס"י שם"ג ס"ק א') ודברי התוס' ישנים ביוםא פ"ב וכור' ע"ש היטב.

וכתיב בשו"ת אהל משה - צוויג (ח"ב סי' קה): נראה לי לומר, דעתך דבר כל המצוות היוב חינוך הוא ורק על אביו, אבל ברأית פנים שקטן חייב בה אם יכול לעלות, ואז עדין צריך לאמו הוא, על כן גם עליה מוטל חייב זה אפילו אם נימא שהיא פטורה במצבה זו, אבל"כ יהיה ביטול מצוה זו, והקטן הגיע לחינוך בשעה שהוא יכול לעלות, דכתיב שלוש רגלים, והראוי לעלות ברجل מירושלים להר הבית חייב מן התורה, ועל כן הקטן כבר מחויב בחינוך אם יכול לעלות ברגלו, אך על ידי עליית الرجل יהיה מוכרה להפרד מאמו בזמן שהוא עדין צריך לאמו, משועה גם לאמו חיבת בחינוך מצוה זו ולהביאו לירושלים, וע"ש מה שהאריך עוד הרבה בגדרים אלה.

★ ★

ובשו"ת שאלת שלמה להגרש"א וורתהיימר ז"ל (ח"ב סי' סה) כתוב להכ"א:

ראייתי תשובה שהסביר להרב המו"ץ מטרינוי נ"י בדבר ראיותיו תשובה שהסביר להרב המו"ץ מטרינוי נ"י בדבר אבילות לקטן שהגדיל באמצע ונעשה בן י"ג, בספר בית הלל מביא ראי' דbabilot לא שייך מצות חינוך בקטן מרשי"י תענית (י"ג ב' ד"ה אין הבוגרת) שכותב דקומה אינה חיבת ולא כלום. וכי הדר"ג דלפי ב' של רש"י שם דאררי שמת אביה אין ראי', דהחינוך מוטל רק האב, אבל רש"י לשיטתו בחגיגה ב' מצות חינוך גם על האם א"כ שוב הראי' מרשי"י תענית מוכרחת עכ"ד.

וכתיב (שם): יש מקוםatoi לקיים הראי' הנ"ל של ספר בית הילל, אף למ"ד בדברם ליכא חיוב להנק, עפמ"ש בספר היקר חקרי לב להגאון האידיר ר' יוסף חזן ז"ל או"ח (סי' ע') דאף למאן דסביר דמצות חינוך רק על האב, וזה רק כשייש לו אב, שאז לא הטילו חז"ל חינוך על האם, אבל כשאין אב אז לכ"ע האם מחויבת להנקו, דהיינו כמו אפוטרופוס בגייטין נ"ב, וכן גור קטן מטבילים אותו על דעת ב"ד כ"ש ישראל קטן, והאם במקום האב עומדת ייעי"ש, ולפ"ז א"ש הראי' הנ"ל ודוק.

★ ★

דכתיב "ארץ" נדרosh ג"כ המוחדר לך, ובמס' חולין (דף קל' ע"א) בכורים ע"ג דכתיב ארץ DIDRACHAIN דשותפות לא, כתוב רחמנא בכורי כל אשר בארץם, אלא ארץ למה לי למעוטי חוויל, והיינו דתני קראי כתבי, בפ' קרח דכתיב "בארכט", ובפ' תבא כתיב "מארכט", והואיל דלשון ארץ משמע שותפות ג"כ, אמרין דלשון הארץ תא לממעוטי חוויל, וכן נמי התם גבי יצחית דכתיב כסותך וכתיב בגדייהם, אמרין דשותפות חיבת ביצחית ורק שאלה פטור. וכן נמי גבי מזווה במס' יומא (דף יא ע"ב). אבל לשון ארץ משמע רק DIDRACH.

ואפ"ל אם נימא אדם יש לו בשותפות ג"כ מהובי בראי', זה דוקא בשותפות דאפשר בחלוקת, ואפ"ל אם לא יהיה בהשדה דין חלוקה, היינו שאין אחד יכול לכוף לחברו בחלוקת, אבל בשניות רוצחים, שפיר אפשר בחלוקת, משא"כ בירושלים שלא נתחלקה לשבטים, ואי אפשר בשום אופן בחלוקת, שפיר ממעט לשון ארץ, ז"פ לע"ד.

★ ★

ועו"ד כתוב שם: וכבוד יידי הגאון ר' מאיר דן נ"י [זהו הגאון בעל הכללי חמלה וצ"ל] הביא מטעמים דברי הגאון בעל ברוך טעם בಗליון הטורי ابن שתירץ דמשכחת לה בית בעיר חומה, ופרק עבצמו אי קruk שתחת הבית חייב קרruk לענין זה, או דבענן שדה דока, וכבודו נ"י כתוב, דגם באם נימא דבענן דיקא שדה, ג"כ משכחת לה דנפל או נשך אחר שנחלה לו, דתו הו שדה, דבודאי הוא של הלוקה, והביא בשם המנ"ח (מצוה שמא) שכן כתוב עכ"ד.

ולענ"ד לא אדע סברת הגאון בעל ברוך טעם ז"ל בזה, אטו כתיב שדה דока, "ולא יחמוד איש את ארץ" כתיב, ובודאי דגם קרruk הבית בכלל ארץ הוא. וקצת ראי' לדברי, דגבוי נגעים כתיב ונתתי נגע צערת בבית ארץ אחוזתכם, הרוי דקרruk הבית מיקרי ארץ. ומצד הסברא אטו לא שייך חימוד על הבית גופי יותר מעל הקruk גופי.

★ ★

במשנה: אי זהו קטן וכו'.

וברש"י: אבל מכאן ואילך וכו' הטילו חכמים על אביו ועל אמו להנקו למצות ע"כ. מבואר בדברי רש"י להדיא דגם האם חיבת בחינוך בנה, ובספר "דף על הדף" עמ"ס

רמז על בלעם, ועל דבר זה נסמיית עינו של אותו רשות אמר מי שהוא קדוש ומשרתתו קדושים ע"ש עוד בדבריו היקרים. ויש להוסיף לפיו דבריו ענין נפלא, דברשיי (במדבר כ"ג, כ"ח) הביא מחז"ל שהקב"ה רמז לבלעם: אתה מבקש לעקו אומה החוגנת שלוש רגלים בשנה ע"כ. ובפרטים הארכו מאד מה ענין ג' רגליים לענין בלעם, ומדובר רמז לו דוקא על מצוה זו ולא על שאר המצוות שבנ"י מקימיים, אך לפ"ד הפני מנחם הנ"ל הדברים נפלאים, דהנה בלעם היה סומא בעינו אחת והינו שהabit רק על גדלות עצמו עכ"ל. ועל זה רמז לו השית', לא תוכל לבניי, כי הם יש להם ב' עיניהם, היינו יראה, יראה, וראוים גם גדלות השית' וגם שפלות עצם, וחיבים בראייה ועולמים לרוגל. וא"כ לא תוכל להם זדו"ק היטב בס"ד.

★ ★

בספר פסקי תשובה (ח"ג סי' שט בהג"ה) כתוב:

שמעתיך מהרה"ח היישש מוחה"י נ"י מטורבין כי ממן הקדוש זצ"ל מקצת בא פעם אי' לביהם"ד והקשה בקול רעש גדול על דברי הש"ס חגיגה סומא בא' מעינוי פטור מן הראיי יראה יראה כדרך שבא לדאות כך בא ליראות, והא איתא במד' כתיב עניין ה' וגוי' וכתיב עין ה' אל יראי, כאן בעושין רצונו של מקום קו' גם ארוז"ל בזמן ישישראל עושין רצונו של מקום קרוין בניים ובזמן שאין עושין רצונו של מקום קרוים עבדים. והנה בעליית רגלים כתיב פni האדון ה', היינו בחיי עבדים בזמן שאין עושין רצונו של מקום, וא"כ hari אז צריך לדאות ג'כ בא רק בעין אחת עכ"ק.

דף ב' ע"ב

בגמ': שנאמר לא תהו בראשת יצירה וכו'. בתום' כאן (ד"ה לא תהו וכו') יש דין אם עבד לנעני חייב במצוות פרו ורבו. ומברא הטורי ابن (במילואים) הדסברא לומר שעבד מצווה בפרו ורבו (למרות שכלי חייבו במצוות נלמד מאשה בג"ש לה-לה, ואשה פטרוה מפרו ורבו), כי כל הפטור של אשה הוא משום דעתך דרכך לבוש, ועבד - דרכו לבוש.

ויש להסביר, שדבריו אלה תלויים בחקירת האחرونנים: מה היה דין עבור לנעני בלי הגז"ש לה-לה מאשה.

בספר לב שמחה לכ"ק אדרמור מגור זצ"ל (לשכונות) כתוב דבר חדש מ"ש בדרך לכוטל המערבי: איתא בגמ' מנין לעצורת שיש לה תלומין על שבעה וכו' ובחדושי רב נחמה לחייב הרה"ק זצ"ל מביא דברי אביו השפט אמרת זצ"ל בריש חגיגה, שדן במ"ש הטו"א בשיטת הרמב"ם גבי תלומין דרגלים שאין אלא לרבנן, אבל מצות ראייה עצמה אין לה תלומין כל ז'. וכי שודאי ראייה וחגיגה למدين זה מזה, וא"כ למ"ד תלומין דראשון נינהו, לפינן רק לענין תלומי קרבן, אבל עיקר מצות ראיי אין לה תלומין. משא"כ למ"ד שהן תלומין זה זהה, לפינן נמי על מצות ראיי עצמה שיש לה תלומין ע"ש. אמנם השפ"א עצמו ס"ל גם כשי' הרמב"ם שיש תלומין גם למצות ראיי ע"ש.

ולפי דברי הטו"א בש"י הרמב"ם, אלו הנוהגים בזמן הזה ליראות בכוטל המערבי בשלוש רגלים זכר לראיית פנים בעזה, אולי יש יותר הידור ביום הראשון. עכ"ק

★ ★

בגמ': סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה שנאמר יראה יראה - בדרך שבא לראות כך בא ליראות וכו'.

ידועים דברי הרה"ק בעל הנעם אלימלך זצ"ל שפירש, דיש לאדם ב' עינים, עין אי' כדי לראות גדלות השית', ועין אי' כדי לראות שיפלות עצמו,ומי שיש לו רק העין לראות גדלות ה' אך איןנו רואה שפלות עצמו פטור מן הראייה, שאין בו הכרה ברומותו יה"ש עכ"ק. וראה בעבודת ישראל (פר' שופטים) ובספר שארית לפנחס להרה"ק מואסטילה זצ"ל (פר' קrhoch) בשם הרה"ק ר' מרוzin זצ"ל ע"ש. וע"ע בקובץ תפארת ישראל (קובץ ו עמ' 2) מהרה"ק ר' מהוסיאטין זצ"ל ובקובץ אור המאיר (פרק ב עמ' 25 אות ח) מהרה"ם שפירא מלובליין זצ"ל והוסיף דזה מה שנאמר אצל משה רבינו (דברים לד, ז): לא כהתה עינו וגוי, היינו שאף עין לא כהתה אצל עד פטירתו ע"כ.

★ ★

ובפנוי מנחם לכ"ק אדרמור מגור זצ"ל על שבעי של פטח תשנ"ג (דף ע"ט בספר) כתוב זצ"ל: סומא באחת מעיניו

וכתב הגאון הכללי חמדה זצ"ל להעיר בדבריו: גם אני רציתי לומר כן בכוונת התוס', אבל באמת זה אינו, דברי בשעה שאמר הקב"ה לבני פרו ורבו עוד לא נתקל נגען לעבד, ויל' דאה"ן דלאח"כ שנעשה עבד פקע חיוב פור' ממו, ויש לדוחק, דא"כ לא hei מקללו נח להפקיעו מצוות וצ"ע.

★★

בגמ: לא תהו בראשת לשכת יצירה וכו'.

בתוס' (ד"ה לא וכיו') בס"ד כתבו: ועוד פרו ורבו אcolo'ו ב"ג כתיב אף לכגען ע"כ. וכיוסוד דברי התוס' כתוב גם רשי"י ביבמות (ס"ב ע"א) ד"ה בני נח וכיו' ע"ש. ובתוס' ביבמות שם (ד"ה הכל וכיו') לא ס"ל כן ע"ש וכן בתוס' גיטין (מ"א ע"ב) ד"ה לא וכיו' כתבו דעתך אינו מצוה בפ"ז ע"ש היטב. ובשאלות דר"א גאון (פר' וזאת הברכה שאלתא קסה) מפורש בתוס' ע"ש.

★★

וכתב בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' קלד) שנשאל לכלכו'ה דברי התוס' כאן הם נגד הסוגיא בסנהדרין נת': דאמרין פריה ורבייה לישראל נאמרה ולא לבני נח, וכבר הרגיש בזה המהרש"א שם (בתוס' ד"ה לא תהו) והניח בצ"ע, והשיב השבות יעקב על זה: "הנה הקשה לשאול לי דבר שהניח מהרש"א וכל שאר מפרשיות Tosfot בחימה, ומ"מ כדי שלא אשיב פניו ריקם, וכדי שלא יעלה על הדעת שבעלי התוס' היו בשגגה תלמוד, כאילו נעלם מהם מה דעתך בש"ס שם להדיא.

גנע"ד לתרץ דבריהם, דהתוספות תירצו זה התירוץ למן אמר בני נח מצוין אף על הסירות, כדעת ר' חידקא אמר הци בסנהדרין נו:,, ואל תחתה על זה, שהרי הסמ"ג (לאוין קכ) פסק גם כן הци, וכ"כ התרומות החדשן סי' רצט. וצרכין אנו לומר, דاع"ג דפסות להש"ס לומר, דמצות פריה ורבייה לא נאמרה לבני נח, הינו שאינם מוצווים בהכרח לקיים המצווה דפריה ורבייה, אך הרשות בידי שלא לעסוק כלל בפריה ורבייה, אבל לסור עצמן בעניין שאי אפשר להם לעסוק בפריה ורבייה, זה וודאי באיסורו קיים לדעת ר' חידקא, והוא ברור. וא"כ בהאי חצי עבד וחצי בן חורין (דאידי' שם התוס') דהוי כסuros ממש, שאינו יכול לישא שפהה ולא בת חורין, שפיר' כתבו תוס' דבעניין זה אף הבני נח מצוין, כן נראה לי ברור,

צד' אי הוא לומר דעתך היה נח� לגוי גמור. והגוז'ש מאשה בא להוסיף לו מצות שאשה חייבות בהן. צד ב' אומר דברא הגוז'ש "לה-לה", היה חייב בכל המצוות, והגוז'ש בא להפטרו ממצוות שנשים פטורות.

ג. אם עבד מצואה בהשחתת ז肯 (עיין שו"ע יו"ד סי' רסז, ובדברי הגער"א שם).

צד' אי - פטור, כי אשה פטורה מכך. לצד ב' - חייב, כי פטור של אשה שאין לה ז肯, אבל עבד לא נפטר מצואה זו. וכך פוסק הרמב"ם ריש הל' עבדים.

ב. אם עבד מצואה למול את בנו. (שער המלך ריש הל' מילה, מנחת הינוך מצואה מ"ב).

צד' אי - לא מצואה. לצד ב' - חייב. כי פטור על אשה שכותב "אותו" ולא אותה, ועבד נכלל ב"אותו".

ג. אם עבד חייב במצוות מחצית השקל לצד' אי - לא מצואה כאשה. לצד ב' - חייב. כי רק אשה פטורה, שכותוב "איש" ולא אשה.

וכה"ג הנדון בתוס' בסוגין לעניין מצות פרו ורבו: לצד א' - יהיה פטור. לצד ב' - יהיה חייב כדברינו לעיל ודו"ק היטב.

★★

בספר בית מאיר (כאז) כתוב: ומה שנלען"ד הפשטוט, הינו משום דמ"ט דעתך אינו מצואה על פ"ז, אך הינו טעם, משום דאמרין (יבמות סב ע"א) הי' לו בנים בעבדותנו וכור', ודו"ל כיוון דעתך לו חיסס להכי אינו מצואה, אבל לא רצז לומר כיוון דעתך לאם במצוות שאשה חייבות בהן, ואשה הלא פשוט שם דעתך מצואה על פ"ז כմבוואר ביבמות (שם), והינו משום דעתך לא נפקא דאיתן מצואה כי אם מדתיכיב "וכבשוה" ואשה אין דרכה לכבות, משא"כ עבד דדרכו לכבות, וא"כ מ"ט עבד אינו מצואה, אך טעמו משום דעתך לו חיסס.

וע"ז סתו התוס' העניין, מדפרו ורבו קודם מתן תורה בזמן שהי' נאמר לב"ג אף על כגען שהי' עבד אז נמי נאמר, אף שגם משעה שנתקל עבד עבדים תהוי כבר לא hei לו חייס, אלא ש"מ דזה אין סברא כלל, וזה פשוט לענ"ד וק"ל עכ"ד.

הוֹסְפִּיָּה בזה הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א: ומה דעתך מטהחיב במצוות ב"ג שנה דבר זה הוא חקירת האחרונים ובקונטראטי שער תורה שקלו וטרו בזה טואן, ודעתם רוכם דעתך אכן מטהחיב בן י"ג (ולא שנקייש לאשה דבת י"ב מטהחיבת)

בתרום' ד"ה המדבר ואינו שומע זה חרש כתבו: בבר' מפיק ליה אינו מדבר ואינו שומע דכתיב (שמות ד, יא) מי שם פה לאדם או מי ישום אלם או חרש, מי שם פה קאי לתורייתו ע"כ.

וכתב מהרש"א: ר"ל דבשמעתין לא מייתי קרא לאינו מדבר ואינו שומע דזהו חרש, אבל בבר' מפיק ליה מדבר במי שם גוי, דקאי לתורייתו בין אלם בין אחרש, שהקב"ה שם להם פה וכח הדיבור שלא היה לו, וא"כ ע"כ האי חרש אינו מדבר הוא ע"ש.

★ ★

וכתב על זה במגדים חדשים (כאן):

והנה מהרש"א לא ציין היכן הם דברי המדרש, וכבר ציינו בספרים שכונתם למ"ש בבר' (פ"א, ה) ר"ה פתח תאלמנה שפת שקר וגוי, אתפרקן אחרשן אשתקון, אתחרשן כד"א או מי ישום אלם או חרש או פקה או עור וגוי.

וביפה תואר ובנוזר הקודש שם כתבו לפרש ראיית המדרש מהפסק מי שם פה לאדם או אלם או חרש, דמלא אמר נמי או מי ישום אוזן או חרש להיות ג"כ דבר והפכו כלפי החרש שימוש האוזן, אלא ודאי חרש הוא ג"כ הפכו של מי שם פה, וזה ק"מ מי שם פה לאדם או מי ישום נעדר כח הפה, וזה מב' פנים או אלם בטבעו שאין לו כח הדיבור, או חרש כלומר שהוא אלם מחמת חרשנות כי אם אינו שומע לא למד לדבר ע"ש.

וזהו כוונת התוס', רמשם מכואר דחרש הינו שאינו שומע ואינו מדבר. ואף גם המדבר ואינו שומע נקרא חרש כדייף בשמעתין מדבר ואני כחרש לא אשמע, צ"ל דזהו דוקא היכא דמפורש ביה דמיiri בחרש כזה כדכתיב כחרש לא אשמע, אבל חרש סתם הוא מי שאינו מדבר ואינו שומע. וע"ש עוד.

★ ★

וברוך הוא אשר האיר עיני בזה לפרש דבריהם על נcone, יה"ר שיאיר עיני כן בכל הש"ס"

★ ★

ובאבני מלאים (אהב"ז סי' א' ס"ב) כתוב על דברי התוס': כאן:

"ובעיקר דברי התוס', לא ירדנו לכונתם,adam עבר חייב בפריה ורבייה וכמו שהוכיחו מירושלמי, אם כן צריך לומר דמקיים העבר פריה ורבייה, adam לא מצי לקיים הילוי מצווה, ובבמota שב. אמרו, הכל מודים בעבר שנשתחרר דאין לו חיס, ולפי דברי התוס' הרי כבר קיים פריה ורבייה בעודו עבר. ואין לומר, דקדום שנשתחרר קיים מצותו, אלא לאחר שנשתחרר, משום דהו ליה קטן שנולד, צריך לקיים אחר שנשתחרר, adam כן בנכרי שנתגир נמי נימא ה כי, דהו ליה קטן שנולד, והשתת בנכרי שנתגир דקדום שנתגир לא קיים מצותו כלל, ואפילו hei לאחר שנתגирתו אין צריך לקיים כוון דיש לו יהוס, ועוד שקיים מצותו בעודו עבר, למה יטהחיב לקיים אחר שנשתחרר, וצ"ע".

★ ★

וכתב הגאון ר' יוסף ענגיל צ"ל ליישב קושית האבני מלאים הנ"ל דיל', דרך ישראל לא הוליד בנם מתייחסים אחריו, אינו יוצא בהולידו משפחה וכוחית, כיון דאים מתייחסים אחריו, וכן עכ"ם מן התורה דהולד מתייחס אחריו גם כן חייב בכך, מה שאין כן עבר דאין לו חיס, זו מצותו להוליד כפי אפשרותו, והוא אמר פרו ורבו אף לכען, היינו דכל אחד נצווה להפרות כפי עניינו, ועל כן רק בעבר שנשתחרר, דעתה מצווה להוליד בחיס, אינו יוצא בבניהם ד�יעקראי שהולידם ללא חיס, מה שאין כן כל זמן שהוא עבד שפיר יוצא גם בהולדתם ללא חיס.

(בגלווני הש"ס ובספר חותן יוסף (אות כו) ומובה בספר הנפלא "תפארת יוסף" פר' נח ע' קסד)

★ ★

בגמ': כופין את רבו ועשה אותו בןchorin וכו'. הגאון ר' פנחס הרשפונג צ"ל העיר דיש להסתפק באיזה גיל יהיו העבר דאו כופין את הרוב לשחרר את העבר ולעשתו בןchorin, האם בגיל י"ג שנים דחייב במצוות, או מגיל י"ח שנים ד"בנן י"ח לחופה" ע"כ.

★ ★

הristolב"א ע"ש, והיינו דתיבת לעני ממעטת רק אי הוה סומה בבי' עניינו, וצ"ע מדוע לגבי חגיגה ממעטם כן ממש"כ לשון רבים - חרש באזנו אחת וצ"ע. וע"ש באב"ע מש"כ הרבה בזה.

★★

וראה באבני שהם לטו"א במגילה (ז) שדים מהחלוקת ר"י ורbenן הניל לגבי כתנות לדין מתנות לאבינים, אי בעי כי' מתנות לשני בני אדם או סגי במתנה אחת לכל אחד ע"ש. אך ראה בגנזי המלך על מגילה (ז) מש"כ לחלק בעניין זה אי הנפעל כחיב קודם או הפעולה ע"ש ודוק' הקיטב. וראה עוד מש"כ הלבוש (או"ח סי' י"ד ס"ה) לגבי טלית של שותפים בחיבת ביצית כיוון דכתיב בגדיהם לשון רבים, ואע"ג דבא ללמד ג"כ לבגדים רבים, מ"מ אי לך בלבד הוויל לכתחוב בגדים, ומדכתיב בגדיהם שם תרתי עכ"ד.

ולפי דברי הלבוש קשה מה הקשתה הגמ' כאן על ר' תנחים דازוניהם ר"ל דכללו ישראלי. ע"ש. והרי אי לך הוה סגי בתיבת אונים וכלבוש הניל וצ"ג.

★★

וראה בספר אמרי דעת להגאון מהר"ם שפירא מלובלין זצ"ל (פר' יוגש עט' ק"ב) מש"כ לבאר דמש"כ כאן אזוניהם ר"ל שהמניג צרך לדבר לכל אחד לפי שפטו מה שמבין ע"ש ודפק"ח. והגאון ר' חנני יוסף איזנברך שליט"א העיר דבתרוגם אונקליס על תיבת באזוניהם כתוב: ותשמעין ע"כ. ור"ל שמלבד עצם הקריאה צרך המלך הקורא - להשמייע לעם את הדברים, וזה כהניל' ודפק"ח.

ז"ל אולי אכן אין מתרגמים את הקריאה כמו שכתב רשי' (סוטה מ"א ע"א) ע"ש. (וע"ע בתוס' יו"ט פ"ז דסוטה מ"ח) כיוון שענין זה שהמלך קורא ומכוון לדברו לכל אחד וכן יכול רק המלך עצמו, שהרי לבו כל העם בדברי הרמב"ם (פ"ג דמלכים), אך מי שיתרגם במקום המלך בודאי שלא יוכל דבריו להקלט קרואו אצל כל אחד ודוק'.

★★

בעל עובdot הגרשוני בספריו חזושים הגרשוני (חו"מ סימן רנג) כתוב להסתפק אם רואין אמר תנוי מעתים דין לבניו של שמעון, האם יtan מעתים לכל אחד או לכולם יחד מעתים. והביא מדברי התוס' הניל המבאים: בירושלמי רב

ובס"ד כותב:

והנה כל מה שכתבנו הוא לפי הנוסחא בתוס' לפניו שכתבו דבב"ר מפיק לייה איינו מדבר ואינו שומע כו', והוא עפ"י הגהה המהרש"א בתוס'. ולפי נוסחא זו צ"ב ומה העמידו התוס' דבריהם על לשון הגמ' המדבר ואינו שומע והוא חרש. והוליל על שאיינו שומע ואינו מדבר, בב"ר מפיק לייה כו'. ובדקתי בדפוס וינציה שם איתא בתוס' בזה"ל, בב"ר מפיק לייה מדבר ואינו שומע דכתיב מי שם פה לאדם או מי ישום אלם או חרש, מי שאין לו פה קאי לתרוייהו ע"ש. וכוכנת התוס' לומר, דבשעתין יליף מדבר ואינו שומע מכחיש לא אשמע, ואילו בב"ר יליף לה מפסוק אחר. ובזהuchi שפיר דברו המתחיל של התוס', המדבר ואינו שומע והוא חרש. וכן בילקוט ראנבי פ' שמota (דף יד ע"א), הביא לשון התוס' כן, בב"ר מפיק לייה מדבר ואינו שומע כו' ע"ש. אלא שאינו מובן לנו Sacha זו, מה שכתבו התוס' מי שאין לו פה קאי לתרוייהו, דלמה מדבר ואינו שומע נקרא שאין לו פה. וברור דכאן הגיה המהרש"א בתוס' שצ"ל איינו מדבר ואינו שומע.

דף ג' ע"א

בגמ': אמר ר' תנחים, חרש באזונו אחת פטור מן הראי' שנאמר באזוניהם וכו'.

ובתוס' (ד"ה חרש וכו') מבאים פלוגתא דר"י ורbenן כתנות אי ר"ל ב' כתנות לכל אחד או אחד לכל אחד, ומדמים מחלוקת זו לכאן ע"ש.

והנה בתוס' יבמות (ק"א): ס"ל לר"ת דסומה באחד מעניינו כשר לחייב כיוון שלא ממעטינן מלעיני (דברים כ"ה, ט) וסגי באחד יוכל לראות הרוק מפי היבמה עכ"ל, נראה מדבריהם, دائ הינו מעתים מקרא דלעיני, הי' הדין דבאחד מעניינו פסול זהה כדעת ר' תנחים הניל בגמ' כאן. ולפ"יד התוס' כאן הניל עניין זה תלוי בחלוקת ר"י ורbenן הניל לגבי כתנות וצ"ע.

אךristolב"א ביבמות (שם) פליג על ר"ת, וס"ל דמש"כ לעניין י"ל דג"כ עין אחת סגי וכשר ע"ש וכן הביא באבני נזר אבהע"ז (סי' ר"כ ס"ק א) מהנמקי סנהדרין כדעת

על הדרך

ומי שאינו יכול להלוך ברגליו פטור מן הראי', ודרשו רגלים פרט לב的日子里 קבאים, הנה שדרשו חז"ל קרא כדכתיב, ורגלים דוקא, שהיו צרכין לעלות ברגליהן, וגם היה משומש חיבור מצוה כמו בסוטה (כא). ולא שכר פסיעה יש לו, ומקרה מלא נאמר, כי עבורו בסך אדדם עד בית אלקים המון חוגג, ולשון אדדם אינו נופל רק על הלוך ברגלים, ובכ"ז לא נאמר לעיכוב.

והראני חכם אחד ד' הירושלמי פסחים (פ"ה ה"ז) שכן דרך הולכי רגליים מתקנן מנעליהם וסנדלייהם ברוגל, ורבנן אמרו עשירים בכמה היו עולמים, הרי דרך העניים הלו כו ברגליהם לרוגל, והעשירים היו באמת רוכבים על בהמות.

★★

וראה בהגחות בעי חי על רבנו בחוי להגאון רבי יעקב שור זצ"ל, נער היחי וגם זקנתי ולא ראייתן מדרש זה בשום מקום שהיה אזהרה לעלות ברגלים דוקא. אם כי בש"ס ריש הgingה דף ג' א'. משמע כן שהוא עולין ברגליהם, אבל לא משמע שהיה לחוב דוקא, מה גם דادرבה בירושלמי פ"ה דפסחים ה"ז שם מבואר שהעניים היו הולכים ברגלים והעשיר היה עולה בכמה, וזה נדרש יותר בלשון הקרא תרמסנה רגלי עני פעמי דלים, והמקרה הזה מורה להדייא שرك העניים היו עולין ברגליהם. אבל שהיה לחוב על כל ישראל לא מצאתיו בשום מדרש. אלקיים הבין דרכו והוא ידע את מקומו.

★★

ובספר אמר שמאו להגר"ש גינזבורג ז"ל (על מועדים ע' קעו) כתוב:

אמרין בפסחים (צ"ד ע"א) היה עומד חזון למודיעים, וכי יכול ליכנס בסוטים ובדרים.

משמעות מכאן שחיבוב לעלות לרוגל אינו דוקא ברוגל, וכן איתא בירושלמי פסחים (פרק ד' הלכה ז') עשירים בכמה היו עולין. ואילו רבינו בחוי על הפסוק שלוש רגליים תחוג לי בשנה (שםות כ"ג י"ד), מביא מדרש שעליה לרוגל היא דוקא ברוגל, זו"ל: שלוש פעמי שלש רגליים, ולהלן הוא אומר תרמסנה רוגל רגלי עני פעמי דלים (ישעיה כ"ז ו'), אזהרה לישראל שלא יעלו אלא ברגליהם, וכן הכתוב אומר מה יפו פעמי בנעלים בת נדיב (שיר השירים ז' ב'), עכ"ל. ויש להוסף ולציין שהמדרשי מביא את הפסוק מה יפו וגוי' ודרשין בחגיגה (ג' ע"א) כמה נאים רגלייהן של ישראל בשעה שעולין

יווחנן בעי, חרש באזנו אחת מהו, א"ר יוסי בר בין פלוגתא דר' יוסי ורבנן, דתני ר' יוסי ולבני אהרן תעשה כתנות, רבנן אמרishi שתני כתנות לכל אחד, רב' יוסי אומר אפילו כתנות אחת לכל אחד ואחד, הכא נמי רבנן אמרishi נגד כל ישראל באזוניהם, שתי אזנים לכל אחד (וחרש באזנו אחת פטור) ורב' יוסי אמר און אחד לכל אחד ואחד.

נמצא לרaben מעתים לכל אחד ואחד, ולר' יוסי די במאתיים בין כולם.

והגר"ח אבולעפייא בספר מקראי קודש (דף ק' ע"א) כתוב ששמע בשם מהרי"ש סולימן שהקשה שהרמב"ם בפ"ב מהלכות הgingה פסק דעתינו שניים לאחד, ואילו גבי כתנות פסק אחד לכל אחד ואחד. ואולי דעתית "באזוניהם" יתרה וכודמיסיק בגמרה הgingה ג. - והאי באזוניהם מבעי ליה באזוניהם דכו להו ישראל, ההוא נגד כל ישראל נפקא. אי מנגד כל ישראל הוה אמינהו ע"ג דלא שמעי, כתוב רחמנא באזוניהם למייר והוא דשמי, והוא מלמען ישמעו נפקא. נמצא ש"באזוניהם" יתירה. ועוד דהollow"ל "באזנים" כמ"ש בפ"ק דמגילה "בזמןיהם בזמנם ליה וכו', וכיון דעתיב באזוניהם" משמע תרתי.

★★

בגמ: דתנייא פעמיים - אין פעמיים אלא רגליים וכו'.

לעיל' כבר הבאנו בס"ד הסקה האם הוא עניין של הליכה ברוגל דוקא. והבאנו דברי הרבינו בחוי הכותב (שםות כג, יד) עה"פ "שלש רגליים תחוג לי בשנה" בשם מדרש: ולהלן הוא אומר (ישע'י כ): תרמסנה רוגל רגלי עני פעמי דלים. אזהרה לישראל שלא יעלו אלא ברגליהם. וכן הכתוב אומר מה יפו פעמי בנעלים בת נדיב וכו' ע"כ.

★★

בשו"ת מהרי"ץ (ח"א סי' ז) להגאון רבי צבי הירש חיות כתוב: שאלני חכם אחד ע"ד המדרש מובא ברבונו בחוי פרשת משפטים כי מצוה לעלות ג' פעמי בשנה לירושלים ברגלים דוקא ולא במכבבות ועגלות.

מקומו של מדרש זה נהLEM ממוני, אולם מד' הש"ס הgingה (ג.) מה יפו פעמי בנעלים בת נדיב. כמה אין רגלייהן של ישראל בשעה שעולין לרוגל, וכן אמרו שם חיגר

של מצוה, כגון לילכת אל בית הכנסת ובית המדרש, לבקר חולמים, להלוויות המת, כל אלו המצאות הקשורות לפסיעות שכرون גדול ועל זה קאי מש"כ כאן, ע"ש עוד ברבינו בחמי מש"כ בזה, וראה בספר נוטריוקון להפרמ"ג זצ"ל קו' ב' (עמ' י"א בספר) שהאריך הרבה בדברי נועם בדברי הרבינו בחמי כאן ע"ש. וראה בקובץ מבקשי תורה (פרק א קו' ז עמ' רנ"ז-ח) מש"כ בדבריו עוד.

ועפ"י דרכו של הרבינו בחיי הניל' ייל להוסיף גם מצות עלי' לרגל, וזה עפימש"כ ברבינו בחיי עצמו וכన"ל דמה שנקרו האג' הרגלים בשם זה, הוא משומש שיש מצוה וחיוב לעלות לירושלים ברגל ממש ע"ש. עכ"פ גם זה עניין של מצוה לעשות ברגלו - בעקביו, וצ"ע מודיע לא הביא הרבינו בחיי (בפ"ר עקב) ג"כ עניין זה וצ"ע.

★ ★

בגמ': מעשה בר"י בן ברוקה ור"א בן חסמא שהלכו לחקביל וכורו.

וברש"י: יו"ט היה שחביב אדם לכבד את רבו בהקבלת פנים וכור' ע"כ.

כתב חכ"א בקובץ כרם שלמה (שנה ב' קו' ז ע' מג):
בנוב"י (מהדורות החאו"ח סי' צ"ד) חידש דבזה"ז ליכא חיבוק לקל פני רבו ברגל. ולכאורה יש להעיר ממש"כ רשי"י בקידושין דף נ"ט ע"א ד"ה לרגל עי"ש. וביתר יש לתמוה מהגיגיה דף ג' ע"א במעשה דר' יוחנן בן ברוקה ור' אלעזר חסמא שהלכו להקביל פני ר' יהושע בפקיעין וכור', ופירש"י בד"ה להקביל פניו, يوم טוב הי' שחביב אדם לכבד את רבו בהקבלת פנים. ומעשה זו ע"כ הי' אחר החורבן, דמבהיר שם בוגרואה שאמרו שבת של מי היתה שבת של ר' אלעזר בן עורי' הייתה, ונשיאותו של ר' אלעזר בן עורי' לא התחלת עד לאחר החורבן כמ"ש התוס' בשבת דף נ"ד: ד"ה הוה מעשר עי"ש.

★ ★

וראה עוד בספרנו "דף על הדף" עמ"ס ר"ה (ט"ז ע"ב) אריכות בדברי הנוב"י הניל' ע"ש.

★ ★

לרגל, בת נדייב - בתו של אברהם אבינו שנקרוא נדייב וכור. הינו דבאברהם אבינו מצינו שעלה להר המורה עפ"י ציווי ה', והלך ברגליו, כמו שכתוב ויקח וגור' את עצי העוללה וישם על יצחק בנו וגור' וילך אל המקום גור', כמו כן מצוין ישראל מזרע אברהם, לעלות לרגל ברגליךן. אמנם המצודות דוד מפרש את הפסוק כי אעבור בסך אדים עד בית אלוקים (תהלים מ"ב ה'), ווז"ל: בזכרי אשר עברתי לירושלים שלש פעמים בשנה בעגלות מצוות כדרכ החשובים והיית מדדה לילכת לאט ובנחת עד בואי אל בית המקדש. ובמדרש תהילים (מזמור מ"ב) איתא, מהו בטך? כשעליהם לוגלים לראות פניך בסקפותות - כמו זוכה, וכן מפרש העורך ערך בקפות. ואילו בילוקות תהילים (מזמור מ"ב רמז תשמ"ב) מפרש הזית רענן סקפותות - מנעלים חשובים, (אולי בגל המדרש המובא ברבינו בחיי שעלו ברגליךן).

ואפשר לומר כי עד לירושלים מותר לנטווע ולרכוב, ומירושלים עד הר הבית מחייבים לעלות ברגל דוקא, כמו שמצוינו גבי קטן כל שאינו יכול לאחוז בידיו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית (חגיגה ב' ע"א), ובזה יובנו היטב דברי המצודות דוד, שעדר לירושלים עלו בסך בעגלות מכוסות, ואילו מירושלים עד הר הבית הלכו ברגל לאט ובנחת.

★ ★

וכתב בספר לbum של ישראל (ח"ב ע' קט) על כ"ק אדמו"ר בעל לב שמחה מגור זצ"ל:

בשנים הראשונות להנהגתו נהג רבינו לצעד רגלי ביו"ט ראשון של סוכות, אל הכותל המערבי בלויטת כל הקהלה.

בשנתיים המאוחרות יותר, כשהגברת חולשתו, היה נושא ביום הראשון של חול המועד ברכוב, אולם גם אז, למרבה חביבות המצודה הקפיד לרדת מן הרכב בעוד כבורת דרכן, ולעלות ברגליו, שכן שניתנו (חגיגה ב') הכל חייבין בראיה חזון וכור'ומי שאינו יכול לעלות ברגליו פטור מן הראי.

ויש להוסיף עוד הערה, דנהה עה"פ (דברים ז, יב): והי עקב תשמעון וגור' כתוב ברבינו בחיי (שם) דייל דקאי על מצות שאדם צריך לעשות ברגלו - בעקביו. והם פסיעות

על הדרכ

נקט המנהת חינוך (מצווה תפ"ט) דהעילה לרגל של הקטנים אינה מדין עליה לרגל של "יראה כל זכורך" אלא מדין חינוך ע"ש בדבריו. אך ברובם שהביא הקרה הנ"ל לא נראה כן ויל'.

★★

כתב בבית ישראל לכ"ק אדרמור מגור צ"ל (פר' נצחים - תש"ל) שנרמז בפרשת הקהיל להתקbez ולהיות ביחד והגדולים ישפיעו על הקטנים ועל ידי זה יתחזקו גם הם. כדאיתא בגמר טף למה באים לשכר למביביהם. כדאיתא ומתלמידי יותר מכלם. שאם משפיע על הקטנים הוא בא לשכר זה, שמתחזק ביותר.

★★

בגמ': אם אנשים באים וכו'.

בספר אמרות ה' להגאון ר' משה ליב ליטש-רוזנבוים צ"ל (פר' וילך) דקשה הלשון "אם", והוליל בפשטות: אנשים באים וכו'. וכותב:

ונ"ל ע"פ מה שאמרו ז"ל במס' שבת (קט"ו ע"א) על קרא ובנהה יאמר שובה ה' רבבות אלף ישראל דין השכינה שורה בפחות מבר' רבבות וב' אלפיים מישראל, וא"כ י"ל דאولي משוויה הביאו הטף כדי שישלמו הסכום ב' רבבות וב' אלפיים למען השירות השכינה, לזה הקדים ואמר אם אנשים באין ללמידה, וכל מקום דאייא למוד תורה אייא בלא"ה השוואת השכינה, א"כ טף למה באים.

★★

בגמ': נשים באות לשמען וכו'.

הנה בירושלמי (פ"א דהギגה ה"א) א"י דזה שלא בגין עזאי דס"ל (בפטוטה כ). דחיבב אדם למד לבתו תורה ע"כ. ובתוט' סוטה (כ"ב): כתבו: ונראה דפירושו דעתו לשמען הנשים כדי שיידעו לקיים מצוה ע"כ. ומה ר"ל מצוה, הנה עפ"י דברי הגראי בהגותיו לש"ע יוד (ס"י רמו ס"ו) בס"ק כי"ו נראה שלמד הפי' מצוה - דין הקשורים לנשים עצמן כגון דין הכהל גופו ע"ש. (וע"ש בט"ז (ס"ק ד) שנראה שקיי על כל התורה שבכתב ששicityת לנשים ע"ש).

★★

בגמ': הקהיל את העם האנשיים והנשיים והטהף וכו'.

בטורי ابن הקשה, דלעיל לפ"י בגז"ש ראייה מהקהיל הדפטור מהקהיל פטור מראה, וא"כ ה"ה להיפוך, הדפטור מראה פטור מהקהיל, והלא קייל בפסחים ח: דמי אין לו קרקע פטור מראה, וא"כ אםאי חייב קטן בקהיל, הלא אין לו קרקע ע"ש.

ובפושטו י"ל, דין חיוב הקהיל על הבן עצמו, אלא האב מצוי להביאו, וע"כ לא שיק פרטיה הדיניות על הבן, וכן תירץ בשפ"א. אמנם בغم' בקידושין (ל"ד) פריך: אלא נכתוב רחמנא מצה ולא בעי הקהיל, ואני אמינה טפלים חייבים נשים לא כל שכן ע"ש. ומבואר דאייא מצוה על הבן עצמו, דאל"כ לא שיק הק"ו, וע"כ צ"ל דעתך המצוה הוא על הבן, אלא דהאב אחראי על מצאות בנו בעוד שהוא קטן, וא"כ שפיר הקשה הטו"א דלייפטר הבן מפני שאין לו קרקע.

וועפ"ז יש להעיר עמ"ש המנ"ח (מצווה תרי"ב) שכותב דעת' חייב אפי' הוא סומא חיגר ושוטה, הוואיל והחייב הוא על האב ע"ש, דלהנ"ל נתבאר דעתך החיוב הוא על הבן.

(קובץ קול התורה קובץ מ"ז ע' כד)

★★

והנה הרמב"ם לא הביא הך דפסחים (ח' ע"ב) הנ"ל דמי שאין לו קרקע פטור מרائي, ועמדו בזה הרבה מגודלי האחרונים,

וראה בקרון אורה להוריות (ג). ובشو"ת חותם סופר (או"ח ס"י קכ"ד) ובנוב"י (מהדורות או"ח סי' צ"ד) ובמנחת סולת על החינוך (מצווה פ"ח) באריכות.

ואולי לפקח הרמב"ם דעתו מהגמ' דיין לגבי הקהיל דמוכחה דין דין קרקע פטור מראי, ולכן ג"כ קטן חייב בהקהיל ודוק"ק היטב.

★★

ובמובא לעיל מהשפת אמת דחייב דקהיל בקטן הוא מדין חינוך, יש להעיר, דהרבנן (פ"ב דהギגה ה"ג) כתוב דקטן יכול לאחיזו בידי אביו ולעלות לירושלים חייב בראה ומיתתי הקרה דכאן דכתיב "יראה כל זכורך" ע"כ. וכ"ה בס"מ (מ"ע נ"ג) ע"ש. וקצת צ"ע מזה על השפ"א הנ"ל וכן

ע"ש ולא מצatoi מוקור הדברים בירושלמי וצ"ע. ובספר מזבח אבנים (ח"ב סי' כ"א ס"ק ז) הביא דברי המנ"ח הנ"ל ונשאר בתימה דין מסתבר לומר בדבריו ע"ש.

ובספר נפש הרוב (עמ' ש"כ) מביא ששמע מאביו הג"מ סלובייציק זצ"ל בשם אבי הג"ח מריסק זצ"ל דפשיט"ל דטף דהקהל הינו דוקא שהגינו לחינוך ע"ש דבריו. וכן נראה שלומד החתום סופר ראה בדבריו (עמ' קכ"ח ד"ה הקהיל וכו') ע"ש היטב.

★★

וראה גם בספר זכר למקדש להגאון האדר"ת זצ"ל הכותב:

ובספר מנתח חינוך נסתפק אם יונקי שדים דוקא אי גם כשלא כלו להם חדשיהם כו'. ואני עני נפלאתם מאד איך יתכן להביא רבבות ילדים מכל המון ישראל מכל מקומות פזריהם בעזורה, והם צועקים וכוכבים והומים הן ואומנותיהם.ומי ישמרו אותם מנקיותם.

וביחוד במקום המקודש ובמעמד הקדוש והנפלא כזה בפני מלך וכל הגוי כולו, איך אפשר להשיקט טערת אלפים ורבבות עוללים ויונקים בכל משך קריית הפרשיות עם הברכות, אם לא שהיה להם נס נגלה והנפלא על כל זה.

ואם כי עין בעין זכינו לראות במקדש ה' בכל יום נסים ונפלאות, אבל כבר נודע מרכובתינו שלא סמכת תוה"ק לכתחילה לצוחה בדרך נס.

★★

וישיטה חדשה מצatoi בכור שור (פר' וילך) הכותב ז"ל: טף קורא לפי הפשט בני י"ד ובני ט"ו שהם מבינים מה שאומרים להם, דהיינו שניים בני עשויים, טף קורא להם עכ"ל. וצ"ב מה עניין עשרים לכאן וענין עשרים שייך לדין ב"ד של מעלה אך מה השיכות לכאן וצ"ע להבין הדברים, וראה עוד בשפ"א לקוטים (פר' דברים) שהביא בשם הפסיקתא דטף (בדברים א, ל"ט) ר"ל כבן י"ד וו"ז ע"כ. והשפ"א תמה שאין זה בנסיבות תיבת טף ע"ש. והנה לנו שיטת אחד מגדולי הראשונים הבכור שור שס"ל כן, ופירש דטף ר"ל דאיינו בן כ' וצ"ע.

★★

והנה בתוס' קדושין (ל"ד:) הקשו דאפשר למדוד חיוב נשים בהקהל בק"ז מטפלים ע"ש מש"כ.

ובספר חדשני הגרש"ז וועבר זצ"ל על ר"ה (י"ב:) ביאר עפ"י קושית התוס' הנ"ל בקדושין חידוד נפלא להבין מדויע ילפין מקרה (דברים לא:) הא דכל תבואה שהביבאה שלישי בשבייעת לפני ר"ה אתה נהג בו מנהג שביעית בשמיינית ע"כ, והינו דכדי ליישב קושית התוס' הנ"ל צ"ל ע"כ דטפלים מעלו מנשים, והביאור הוא כיוון דשיעור י"ג שנים אינו בריה חדשה אלא הוא שעירור דשליש גידול האדם, כיוון שבן מ' לבינה ושליש מהם הוא י"ג, נמצא דדין הابت שליש בתבואה מלמדנו לשיעור גדולות באדם, וא"ש קושית התוס' הנ"ל עכ"ד הנ"ל וש"י.

★★

בגמ': טף זמה בגין כדי ליתן שכר לambiliahן וכו'.

הנה מה ר"ל כאן טף, הנה הרמב"ן (דברים לא, יג) כתוב ד"א אין הטף כאן יונקי שדים, אבל הם קטני השנים הקróובים להתקן" עכ"ל, וכן נראה מרשי" מגילה (ה). דכאן איירי בקטנים שאינם יכולים ללבת בלבד וצריך להבאים ע"ש. וא"כ איירי בקטנים ממש, וראה גם באבן עזרא (במדבר ט"ז, כ"ז) שביאר מש"כ שם: וטפס - קטנים וקטנות ע"כ הינו כהנ"ל. (אך ברמב"ן נראה, שהוא שכותב, הוא לו לא דברי חז"ל הנ"ל האומרים: ליתן שכר לambiliahן וכו' ע"כ. ומשמע בדבריו שעפ"י חז"ל איירי בקטנים יותר וצ"ע).

גם המהרש"א בחגיגה כאן כתב דמש"כ כאן טף איירי בלבד: הגיעו לחינוך ע"ש בדבריו, (ומש"כ המהרש"א בתו"ד: וכאד אמרין קטע שהגיע לחינוך ابوו מלמדו תורה ע"כ, הנה בגמ' סוכה (מ"ב) אי' כעיז' ולא בדיקון כלשון המהרש"א ע"ש ווילך). וראה גם בצווף דבש לרבי וידאל הזרפת ז"ל (פר' וילך) שכותב כמהרש"א דמש"כ כאן טף איירי ללא הגיעו לחינוך ע"ש (וביאר כמהרש"א דמש"כ (דברים לא, יג): ובניהם גגו' קאי על אלו שהגיעו לחינוך ע"ש).

אבן המנתח חינוך (מצוה תרי"ב) ר"ל דמש"כ כאן טף קאיafi על קטנים ביותר, מיד כשיצאו מיד נפל ע"ש. וכן הביא ברbid הזחב בשם הירושלמי שהק' הינו קטני קטנים

על הדרכ

ידעו ישמעו ילמודו. וע"כ טף דקאמר התם, אيري בלא הגיעו להינוך, וכן כתוב מהרש"א בחדרשי אגדה.

ודבריו בורורים לענ"ד, דמש"ה שני קרא בלישנא, בראש העניין קרי فهو טף, ובסוף העניין קרי فهو בניהם.

אך לענ"ד, המג"א אירי בקטנים ממש דלאו בני תרבות נינהו ואין מקבלים תוכחות, וכמו שהביאו מהחצי השקל ואלי' רבה דברי השל"ה, שום דילמים כמו אלה כשבירם ירകdon מחללים קדושת היכנס' ומבלבלים האנשים, ועוד כי גם כי יזקינו לא יסרו מאשר הסכינו בילדותם, אבל כל שמקבלים תוכחת האבות והמורים, אע"פ שלא הגיעו לחינוך מצואה להבאים כמ"ש החoso. ואנכי חיקנתי שייהו בני חמיש למקרא, שכשהולך לבית הספר, הרי הוא מקבל תוכחת הורים ומורים, מי יתן ויהיה לכם עם ה' לשם טוב דבר ה'.

★ *

והנה עצם העניין של להביא שכר למבייהם כותב בספר נחלת יעקב להגאון מליסא זצ"ל (פר' וילך) דהנה זה ברור دقאש האבא והאמא עלולים לרוגל, מAMILם הם יבאו ג"כ את ילדיהם, וא"כ קשה למה הוצרכה התוה"ק לומר שביבאו ג"כ את הטף, אלא העניין הוא שההתוה"ק רוצה לעשות מזה מצואה בפני עצמה, וגדל המצואה וועשה ממי שאינו מצואה וועשה וזה העניין במצווי זה עכת"ד ודרכ"ח. ובספר שיח שרפוי קודש (ח"א אות ר"ח) מביא שהחדש הר"ם זצ"ל אמר כן בשם האר"י הק' ע"ש. וראה בגלויוני הש"ס להגר"י ענגיל זצ"ל על חגיגת כאן שהביא ג"כ שראה כן בשם האר"י ולא יודע מקומו בכתביו האר"י ע"ש, וראה גם בספר להבות קודש שמובא זה בשם ספר שפטין צדיק בשם הרה"ק מדורץ זצ"ל ובלקוטי יהודה (פר' וילך) (עמ' נ"ט - ס"ז) ע"ש. וראה גם בספר שי לתרורה על ר"ה ויוכ"פ (עמ' שנ"ט - ש"ס) שהביא כהנ"ל, ע"ש עוד מש"כ בזה.

★ *

כתב כ"ק אדרמור מנובומינסק שליט"א: לכארה קשה מאד מקשרית הגמ' כאן: טף למה באים, על דברי הרע"ב באבות פ"ב מ"ח אהא דרי יהושע אשרי يولדהו שכותב דמיום שנולד לא הוציאה עיריסטו מביהם"ד ויעו"ש בתפארת ישראל שהוא מד' הירושלמי שאמו הוליכה עיריסטו לביהכ"ן בשל

והנה בגורו ארי' (פר' וילך) כתוב בפשטות דהאי טף אירי בקטן דיכול ללמידה. דאם לא כן מה שכר למבייהם יש כאן.

והגיה ע"ז ר"ם בידרמן והובא בספר מאור יעקב (לי מתורתו) וברש"י ב מגילה דף ה' ע"א (בד"ה וחגיגת המשמע דאפילו קטנים שאינם יכולים לילך וצריך להבאים חיבין).

ובהג"ה שם מהפני מנחם (שהוויל את הספר) כתוב: ועיין בספר החיים (לובי חיים אחוי המהarry) חלק ב' פרק ב', שביבא שני פירושים על זה: א. שיש לתינוק זה תועלת שמרגilio ע"י לב"ה. ב. שאע"פ שאין לתינוק זה שום תועלת ואפילו הכי האב המביאו מכבך טוב עי"ש (ואפילו על הפירוש הראשון כתוב, שאע"פ שהתינוק אין לו שום הבנה, מכל מקום מביאו לידי הרגל וחינוך עכ"ד).

★ *

והנה בתוס' כאן כתבו: ועל זה סמכו להביא קטנים לבית הכנסת עכ"ל. ויש לצ"ין דבמס' סופרים (פרק י"ח הלכה ו) למד מהפסוק בר"פ נצבים (כ"ט, י' טפכם וגורי דמכך נהגו בנות ישראל קטנות לבוא לביהכ"ס עכ"ל וצ"ע הלשון קטנות, מניין יש שם גלי עיל קטנות ג"כ, ומדובר לא מיתתי מקרא דכאן, ובתוכו כתובים דמכך סמכו להביא קטנים ולא קטנות) וצ"ע בזה. ובשו"ע או"ח (סוף סי' תרפ"ט) אי להביא קטנים וקטנות ע"ש. וראה במג"א (שם ס"ק י"א) שלא להביא קטנים ביותר ע"ש. ואיל הלימוד הוא ממש"כ טף (או בפר' נצבים - טפכם) א"כ זה תלי מה ר"ל טף ובכל השיטות שהבאתי לעיל וצ"ע.

★ *

והנה הגאון רבי נתן נתן שיעיר זצ"ל אב"ד פילא בהגחותיו על המג"א (סי' צח) שנדרפסו בקובץ כרם שלמה כותב:

עייןתוספות חגיגת דף ג' סוף ע"א שכתבו, על זה סמכו להביא קטנים לבית הכנסת, ואין לומר דהmag"א בקטנים שלא הגיעו לחינוך מיiri, וכמו שכותב מהחצי השקל מסברא דנפשי. הרי גם התוס' ע"כ ללא הגיעו לחינוך קאי, دائ בגינוי לחינוך מבואר הטעם בתורה שם ובניהם אשר לא

כשהוא קטן מادر ואין לו חשיבות בטור המצוה אז כשבועה, האם יש על זה קבלת שכר כשוקל ע"ש מש"כ בארכיות זהה, אך להנ"ל אין העניין כאן בקבלת שכר זה או זה, אלא עצם מה שנכנס לביבהן"ס בגיל קטן כ"כ, הרי זה מכובנו בדרך הטובה והישראלית כשוקל ודו"ק היטב.

וראה בפנים יפות (פר' וילך) שחדיש, דאפיי האמא מקבלת ג"כ שכר על הבאת הטף לביבאהן"ס אפיי שהוה מ"ע שהזמן גרמא ע"ש, אף הפיי הוא כנ"ל שאין ר"ל שכר כמו שכר רגיל, אלא הוא גופא שהבן גודל בתורה כראוי וזה גופא שכחה של האמא ובודאי תקבלו ג"כ, וכע"ז כתוב בתפארת יהונתן (בפר' וילך) כאן ע"ש ודוק היטב. וראה גם בדברי דוד לט"ז (שם)

וראה בלב שמחה (פר' וילך) דטר (עם האותיות) בגין ב' המשמות, שם הווי היה חוק על פניהם של הקטנים ע"ש עוד בדה"ק, וראה בטעם הצבי להגאון ר' צבי אברמוביץ שליט"א (פר' שלח - עמי קי"א - ב) מש"כ עפ"י דבריו ע"ש. אך להנ"ל הפיי הוא, שע"ז זה גופא שמכניסים הטף לביבאהן"ס בקטנותם (דומיא דרי' יהושע בן חנניה בירושלמי הנ"ל) זה גורם שהיה שם הווי על מצחן לתמיד ודוק>.

ובתורת משה לחת"ס (פר' וילך ד' ס"ב): כתוב דלייתן שכר למבייהם, ר"ל שהבל פיהם של התינוקות שאין בו חטא מגן על אבותיהם המבאים אותם ע"ש. ובטל תורה החדש (ח"ג - עה"ת עמי רל"ד - ה) שהבאת הטף מכפרת על כך שבשנה זו לא נותנים צדקה כראוי ע"ש.

ומודדי רביה משה רפלוביץ' שיחי' שמעתי רענן נחמד, שע"ז זה שהאב מביא את בנו הקטן לביבאהן"ס בהיותו עוד רק לימיים, הרי זה אומר למפרע שהאב מרוצה בכך שהכניסו אותו גופו לביבאהן"ס ללימוד תורה כשהיה רק לימיים, והנה כתעת ע"ז יכול האב למפרע שכר על כך שהוא למד בהיותו קטן כ"כ, וכע"ז דברי הרה"ק מבעלן זצ"ל הידועים בהרחמן בכורham"ז שכברית שאז ירצה דמו - למפרע דאגלאי מילתה שהאב מרוצה במילה שעשו לו ביום השmini לחייו ודוק". (וראה בספר גבעת הלבונה - בומבר) (או"ח סי' נ"ט

שיתדבקו אזני בדברי תורה, הרי שקדושת ד"ת נכנסת דרכ סגולה אף בתינוק המוטל בעriseה אף שאינו מבין כלל מה ששמעו וא"כ מי אמר טף למה באין.

ונראה עפ"י מכתב בספר נחלת יעקב לבעל חוות דעת (הנ"ל) דהקוושי" אינה אלא למה צריך לצחות על הטף, דכיון דהאנשים והנשים הבאים בaims ודי לא יניחו הטף בביטם דמי יפרנס ולזה מתרץ דכתבה תורה בלשון ציווי להביא את הטף כדי ליתן שכר למביאיהם עכ"ז. ולענ"ד יש להוסיף, דגמ' מפורשת היא להלן בדף (ו) עד הכא מאן אתיה וכו' עד הכא אימה דמחייבא בשמה איתיית' אימה עי"ש, וא"כ כשהאנשים והנשים הבאים למצות הקהלה הרי מביאים עמהם את הטף וכך שאל טף למה הבאים כלומר למה צריך לצחות ע"ז, אבל באמת תועלת רבה אילו ייכא להביא את הטף וכדר' הרע"ב והירושלמי.

זהנה בספרינו (דברים לא, יג) כתוב: וביניהם אשר לא ידעו, ישמעו שמיעת האוזן ע"כ. והיינו כמש"כ הרה"ק רמ"מ מפילוב זצ"ל בספרו הנפלא מדרש משה (פר' קדושים - תר"ע) דר"ל שהנשמה של הטף שומעת אפיי שהם קטנים ואיןם מבינים ע"ש דבריו הנפלאים, וראה במשך חכמה (פר' וילך) שהביאו זהה דברי הירושלמי (סוף פר' דיברות) בהא שהכניסו את עריסטו של ר' יהושע בן חנניה לבית המדרש כדי שיישמעו אוזניו דברי תורה ע"ש. וכן בשפטו צדיק (פר' וילך אות ח) ע"ש. וראה גם בספר החיים לאחיו המהרי"ל זצ"ל (ח"ב פרק ב) שכטב כן דעתם שמיעת הד"ת הוא תועלת קטן ע"ש עוד מש"כ. וראה עוד בלקוטי אש (ח"א עמי רס"ז - ז) בזה דברים קרים.

וכיווצ"ב כתב המגיד מקוזניין (עובדות ישראל פ' האזינו) שלפעמים האדם מלוכך בעירות ואינו מסוגל לקבל דברי תוכחה, אבל הצדיק מדבר דברי מוסר אל שורש הנשמה שלו, וזה נש灭תו מקבלת והרי הוא נהפק למוטב. והוסיף ע"ז כ"ק אדמור'ר הלב שמחה זצ"ל (שבת תשובה תשמ"ג) האזינו השמים - השמים בגימטריא נשמה, שהנשמה מאזינה שומעת ומתקבלת, ומילא ותשמע הארץ.

וראה בספר תורה חסד להגייר אלטר שטיגליץ זצ"ל (מאמר ס"ז ענף ג) מש"כ לדון אי מעשה מצוה שעשו הקטן

על הדרכ

והנה מה שכותב הגאון רבי יחזקאל גרויבנער שליט"א מדרוטויט בהקדמתו הנפלאה להדפסה החדשה של הקובץ ברכתו שלמה - כתור תורה דודומסק (עמ' 36) שם מתאר את פטירתו של הינוקא - הילד אברהם אלימלך יחזקאל אהרן זיל' בן של הגה"ק ר' דוד משה ובינוביין זצ"ל-היום חתנו ייחדו של ק"ק אדמ"ר מרדומסק זצ"ל הי"ד שנלב"ע בן שניםים ושבטה שמחת בית דודומסק, והוא מביא שם ווז"ל: ועדין לא משמנגד עני המחהה הטרagiי אב שלו, קיים בנפשו וידום אהרן וקבל מכתו באהבה. בעת שחזר הרד"מ מהלויה אמר:

בש"ס חגיגת דף ג' ע"א: ת"ר מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר חסמא שהלכו להקביל פניו רבי יהושע בפקיעין, אמר להם מה חדש היה בבית המדרש היום וכו', אמר לו בפרשת הקהל, ומה דרש בה הקהל את העם האנשים והנשים והטף, אם אנשים באים ללימוד נשים באות לשםוע טף למה באים? אלא כדי ליתן שכר למבייחון וכו', והמשיך לשאול: אם אנשים באו לעולם כדי ללמידה, ונשים באו לעולם כדי לשמעוע, אבל הטף שנפטרו בגיל רך ולא זכו להגיע להגיל כדי ללמידה או לשםוע, בשביל מה באו לעולם? ע"ז השיבו חז"ל כדי ליתן שכר למבייחון.

וביאור הדברים, עפ"י הנודע ביהודה בספריו אהבת ציון עה"פ: "אם לא תודיע לך היפה בנים צאי לך בעקביו הצאן ורعي את גדיותיך על משלכות הרועים", ידוע שצדיקים נתפסים בעון הדור כמו שאמר ישעה הנביא מפני הרעה נאסר הצדיק, דלא כוארה יפלא על גופו המדה הזאת, מדרוע יהיה הצדיק נתפס בעון הדור כיון דאייהו לא חטא, ומדת הדין אמרה נפש החוטאת תמות, ולמה יפרע הצדיק במיתתו את חוכם אחרים בעונם?

★ ★

אמנם המדה היא, כיון שכבר נכנס בברית הערכות, כי כל ישראל ערבים זה זהה. אך כבר כתוב הרא"ש במס' ברכות דף כ' שנשים אינם בכלל ערובות, וא"כ אשה צדיקת שתהיה נתפסת בעון הדור הוא קשה. אך תינוקות יוכחו, דהא איתא בשבת (דף לג ע"ב) דאמר ר' גוריון ואיתימא ר' יוסף בזמן שצדיקים בדור, צדיקים נתפסים בעון הדור, אין צדיקים בדור, תינוקות של בית רבן נתפסים על עון הדור, אר"י וכו' מי קרא, אם לא תודיע לך היפה בנים צאי לך וגוי ורעי את גדיותיך על משלכות הרועים, גדים הממושכנים על הרועים,

ס"ק ו) שהביא דברי הרה"ק ר' יהושע מבעלז זצ"ל הניל באריכות ודפה"ח).

★ ★

והנה במלחתא (פר' בא) אי היא דליתן שכר למבייחון, ומיתתי זאת בשם ר' אלעזר בן עזיה, ומסיים שכאשר שמע ר' יהושע דבר זה אמר: הריני כבן שבעים שנה ולא זכיתי לדבר זה בלתי היום, אשריך אברהם אבינו שראב"ע יצא מחלץיך וכו' ע"כ. וראה בתורת משה לחתח"ס (פר' וילך) מש"כ לבאר בזה, ובהקרמת שות' בית יצחק (או"ח ח"א) - פתח הבית אתו כ"ז) מש"כ בזה ענין יקר יסוד המשכת הדורות ע"י אברהם אבינו ע"ש, וראה עוד בכתב ספר החדר החדש עה"ת בח"י לחגיגת (עמ' ר"ל בספר) מש"כ בזה ענין נפלא ע"ש. ומו"ר הגאון ר' יצחק פלקסר זיל' (בקני' שיח יצחק שבס"ס שעורי יצחק עמ"ס סוכה עמי רל"ד - רל"ה) האריך בביור הדברים, דמוני כאן יסוד החינוך של כלל ישראל, שמכניסים הילד עוד בהיותו קטן כ"כ לביביהם ר' רע"ז קולטים איזנו דבר תורה, וזה גורם שכאשר גודל לומד ועובד בתורה"ק וביר"ש, וזה היה כל כוחו וענינו של אברהם אבינו ע"ה שהיה עוסק בחינוך הדור הצעיר וקיומו ל תורה ויר"ש, ולכן אשריך א"א שראב"ע יצא מחלץיך וכו' ע"ש באריכות דברים יקרים ונעימים.

★ ★

והנה בספר שפתוי כהן לגורוי הא"ר ה"ק (פר' וילך) כתוב ענין נורא ווז"ל: "שמעתה שהיה קשה לרבי יהושע התינוקות שהם מתחם קטנים מה תועלת בכיאתם לעולמים אם אין להם חיים, כי אם יש להם חיים, הרי אמר לא יומתו אבות על בניים ובנים לא יומתו על אבות, כי אפשר לנוקות עון אביהם בדבר אחר ולא במתת הבנים, אלא ודאי אין להם חיים, ואם כן למה הם באים, זה היה קשה לרבי יהושע, וכשהמע כדי לחת שכר למבייחון, אמר מרגלית טובה אמר, בזה נרצה הקושיא, כדי לחת שכר למבייחם שהם האב והאם, ובפרט אם הוא בן זכר שמזכה אביו ואומו למילה שלמין אותו ושמחין במצבה וועשיין לוسعادة, ולזה הקדים האם שהיא מצטערת בהוריון ובילדיה, וזהו כדי לחת שכר למבייחם שהשתדרלו בקיים מצות פריה ורביה, כך שמעתיה". עכל"ק והדברים נוראים.

★ ★

על הדרך

ובמדרש שאמר משה ורבינו ע"ה בנווערינו כו' כי חג ה' לנו, לנו ממש כמו שכותב תקראו אתם כו' כנ"ל, והנה הטף נכללים באביהם, ועל ידי שעושה האב ואם עמו מצוה נודך הבן ונחותס בו קדושה, אף שאינו בר דעת, ומכו מהשבה טובה הקב"ה מציפה למעשה, כן חסרון מעשי של הבן מצד אונסה [הוא] כמוון דעביד ורצון המבאים אותו הוא למעשה, וזהו הוא עניין היבאת הטף והוא תורה שבבעל פה מצד חכמה הרואה את הנולד כדי להיות הילד מורגש בקדושה והוא שכותב בני ישראל שוקרים על שם שבוני בחיה ישראל והוא הכנסת ישראל והכל אחד.

★★

בשפט אמרת (בחגיגה כאז) הסתפק אם טף שם הגרין וחזרים ואילמן ג"כ יש בהם חיוב זה ע"ש. והגאון ר' אליהו פישר שליט"א במאמרו שנדרפס בקובץ כרם החסידות (קובץ ב עמ' צ"ח) הביא שמהשפט אמרת (פר' וילך - תל"ד) נראה שאין צורך להסבירם ע"ש. אך לפיה הדברים הנוראים הניל' מהשפטים כהן א"כ פשיטה לכורה דיש כן להסבירם וצ"ע).

ובמנחת חנוך (מצווה תרי"ב) כתוב: ונראה כיון שהמצווה על המבאים דרך גזירת הכתוב, אם הטף חרש או סומא או חינר דבגדלותו פטור, מ"מ עתה כשהוא טף דהמצווה על המביא חייב להסבירו, ולא דמי לראייה דקטן חרש וכרי פטור דבגדלותו פטור שם מחמת חינוך דרבנן, אם גדול לא חייב איינו חייב בחינוך, אבל הכא דגזרת הכתוב להסבירו, אף דבגדול לא חייב בעצמו, מ"מ כל זמן שהוא בכלל טף, חייב להסבירו, כן נראה ברור.

★★

בגמ': אמר לך מרגלית טובה היתה בידכם וכו'. מה שכל כך החשיב את המאמר זהה דייקא עד שאמר מרגלית טובה וכו' עיין במשן חכמה פ' וילך שכותב: "יתכן עפ"י מה דעתך בירושלמי יבמות (סוף פ"ק) ראה ר' דוסא את ר' יהושע אמר זכור אני, שהיתה אמו מוליכת עריסתו לבית הכנסת כדי שיתדבקו אצנו בדרכי תורה, ולזה אמר ר' יהושע ובקשתם לאבדה ממנה, שלו יאיר המאמר כMargin לטענה טובה לבעליה, גם אם עשתה כן ופשוט".

הרי שתינוקות נתפסים בעונן הדור אף שאינם בני עונשין מכ"ש שאינן בכלל ערבות, ועוד שלפי הנראה גם פחות מבן עשרים אינם בכלל ערבות לפי מספר הנסיבות אשר מונה במס' סוטה (דף ל"ז ע"ב), ולפי זה התינוקות בודאי אין בכלל ערבות ואפ"ה נתפסים בעונן הדור?

נסתעף מזה שמה שהצדיקים נתפסים בעונן הדור, אין הטעם משום ערבות, ודרכי ד' נסתרו, ואדם ילוד אשה אין להתחבון בדרכי ד' וכל משפטיואמת וצדקו ייחדיו. וזה שאמր: אם לא תדע לך היפה בנשים צאי לך, היינו שלא תדע להעלות על דעתך, שהיפה בנשים, אשה צדיקת היהמת השובה בין הנשים שהיא נתפסת בעונן הדור באמරך הלא אשה אינה בערבות ואיך תהיה נתפסת בעונן הדור, על זה אמר: צאי לך, שגם היא יצא מהעולם הזה, לך, בעובך, ובסיבת עונך, דהינו בעונן הדור. בעקביו הצען, היינו הדרך שגם הצען הולכים בעקביו הדרך הזה. שאלת הצען ילדים קטנים אשר לא חטאו יצאו מהעולם הזה קודם זמנם, והם בודאי אינם בערבות, אף"ה המדה היא מatto יתברך שנתפסים בעונן הדור. עכ"ק והדברים נוראים.

והובאו הדברים גם בספר מלכות בית רדומסק (עמ' 330 וhalbah) ע"ש.

★★

וב"ק אדרמור'ר בעל הפני מנחים מגדור צ"ל (בש"ק וילך - תשנ"ג) האריך הרבה בדברים נוראים כעין הנ"ל, והוא דבריו אז חוות הכתוב אש.

★★

בשפט אמרת (ליקוטים - פר' בא) עה"פ 'קומו צאו כו' גם אתם גם בני ישראל', כתוב וז"ל: פירש רש"י ז"ל בני ישראל הטף כו' עיין רמב"ן, והנה מה שהקשה פרעה לשלה הטף מקודם, [דהנה] הפירוש שכותבו חז"ל בהקהל הטף לממה באו ליתן שכר لمביביהם, אין מובן, כיון שאין טעם למה שכר, אולי הפירוש שיש כח בישראל לעשות מעשה לשם שכר, וזהו שכרם היפך מה שכרם היה עולם נתע דברי חכמים כדרכונאות כו' נטוועים כו' וכותוב חי עולם נתע בתוכינו זה תורה שבבעל פה, וזה שסמכו שם בוגמ' חגיגה ובמדרש אלו ב' הדרשות שחידש ר' אלעזר בן עזורי' עיין שם.

על הדרך

"זה שאנו אומרים בשכבה במנחהומיי כעמך ישראל" מצאתי בדף קושטא תקי"ג הגירסה "כישראל", ובודאי כצ"ל, שבעל החודדים הי' מקובל מיווצאי ספרד.

ומה שנדפס בסידור הרש"ש "ישראל", שמעתי מהרה"ג המקובל ר' יעקב הילל שליט"א ר"י אהבת שלום בירושלים עיה"ק, שהנוסח האמתי שכמה כת"י הרש"ש המדויקים ובסידורי חוקת עולם ובית עובד נוסח הרש"ש, כולם כאחד אומרים "כישראל". ואעפ' שבשער הכוונות דף ק"ט ובפרי עץ חיים פרק כ"ג הביא הנוסחomiי כעמך ישראל, אבל בהגהה השפרע"ח הביא שМОן שצ"ל כישראל הרומזת לכך. כן כתוב ברעה מהימנא פ' פנחס דף רנ"ח תפילין דמאי עולם כתר, ובג"דומיי כעמך כישראל.

והנה בשער תשובה סי' רצ"ב ס"ק ב' הביא בשם ש"צ שצ"ל כעמך ישראל עפ"י סוד, אבל נ"ל ש策יך להגי ש"ח [=שלמיagi] שהוא חלק ב' של ספר שלמי ציבור, שם כתב, ומוי כעמך כישראל כן策יך לומר בכ"ף על פי הסוד, ולא כעמך ישראל. וצין לפרע"ח הנ"ל בשם עץ חיים.

★ ★

אמנם בכמה כת"י של תכלאל התימנים עתיקים, הגירסה הוא "ישראל". והנה בדרך כלל נוסחתם מתאים לנוסח ספרד, פרט לשינויים השוכבים, וזהו לנוסח הרמב"ם, שכידוע שהרמב"ן באגרתו המפורשת המתחלת טרם עונה אני שוגג, כתוב, שבתמן יש קהילות קדושות שאומרים בכל יום בקדיש "בחיכון וביוםיכון ובחיי דרגונא משה בר מימון".

ואכן בסדר תפלת כל השנה להרמב"ם, הנדפס בסוף ספר אהבה, הגירסה הוא: ומוי כעמך ישראל. אולם יש כת"י של ספר הי"ד להרמב"ם (הונטיגטן 80) עם תיקונים והגהות, בסוף ספר אהבה חתום זהה העתק מספרי אני משה ברבי מיימון וצ"ל", ואעפ' שחחותם קודם סדר התפלה, אבל יש שם הגהות ומחיקות בסדר התפילה, והעיר לי הרוב אברם שושנה שליט"א ממכוון אופק, שתחת תיבת ישראל יש קו, שנראה שהוא סימן לתיקון או לצריך עיון, אבל כנראה שעבר ע"ז ולא תיקון. (ראה בישורון קובץ הלישוי, המאמר על ספר מגה של הרמב"ם, בעמוד ט"ו, שהרמב"ם תיקן ומחק בטופס זה בכתיבת יד קדשוadam העושה בתוך של), ומה ש עבר ולא תיקון, נוכל לקבוע שאולי דעת הרמב"ם הוא לומר "ישראל".

וברעד"ב (אבות פ"ב מ"ח) מבאר מה שישبه ר' יוחנן בן זכאי את ר' יהושע בן חנני ואמר עליו "אשרי יולדתו", שימוש שמיום שנולד, לא הוציא את עристו מבית המדרש, כדי שלא יכנסו באזניו רק דברי תורה עיי"ש עוד.

★ ★

צין כאן הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א: **ומעשה** הי' בכ"ק אמרו של שהי' בניחום אבלים ואמר דמה دمشقנו דכ"פ בש"ס א"ר יהושע שמע זאת בהיותו תינוק מוטל בעירשה, הינו שר' יהושע שמע זאת בהיותו תינוק מוטל בעירשה וע"כ אין לי לפреш, ואמר א' מהנוכחים שהצמיחה צדק חזר על המאמר שהגידי זקינו בעל התניא על בר"ם של נכדו הצע, והשיב לו כ"ק אוז"ל שהצמיחה צדק יכול גם ע"י רוח הקודש בלבד, אולם ר' יהושע ס"ל אין משגיחין בבית קול דתורה לאו בשמים וע"כ שהי' מזכרנו ודפק"ח.

דף ג' ע"ב

בגמ: ומוי כעמך ישראל וכו'.

(ובתום' ד"ה ומוי וכו') מבאים בשם מדרש: שלשה מעידין זה על זה, ישראל ושבת והקב"ה וכו' ועל זה סמכין לומר "אתה אחד" במנחה בשכבה וכו' ע"ב.

בקובץ כרמ שלמה (שנה י"ט קו' ג' ע' נו) כתב חכ"א: **בספר** שפת אמרת (להרבה מבעזרן ז"ל) בפרש כיasha עה"פ ושמרו בניי את השכבה וכו', כתב באמצעות דכה"ק: וזה שאנו אומרים במנחה שבת וכו', ומוי כעמך כישראל, ר"ת י"ה ר'צון שייהי כין לשבת אחרת, עכ"ל. - **וקל** דאננו אומרים, ומוי כעמך ישראל, בלי כ"ף. ולא יתכן שהוא ט"ס, שכותב רמז באות כ"ף.

★ ★

ובקובץ הנ"ל (שנה כ"א קו' ב' ע' ס' והלאה) כתב חכ"א בעניין זה ונביא מדבריו:

כבר העירו, דכן נמצא בכמה סידורי המקובלים במנחה בש"ק: ומוי כעמך כישראל ע"כ.

והנני להוסיף שהוא נוסח קדום המובא בהרבה סידורי הקדמוןים והספרדים. ומש"כ בספר חרדים (פרק ז')

על הדרך

וקדושת שבת וקדושת ישראל שלשון חשובות אחת. ובספר הפרדס, ובסידור רשי סי' תקי"ד, ובמחוזר ויטרי (מנהה של שבת). מבאים זה בשם ספר יצירה, ובספר שבלי לקט סי' קכ"ו בשם רבינו שלמה (רש"י) מצינו באגדה.

והנה במדרש רבה (י"ד-ד') נמצא המירא דהגינה, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם (ש"ב ז') מי כעמך י"שראל". ויתכן מWOOD שזו הגירסה "כישראלי" הי' לרבותינו יוצאי ספרד לא רק בנוסח התפילה, אלא גם בגמרה דהגינה הנ"ל.

וע"ש עוד עניינים נפלאים בזה
★★

בגמ': בר' מקובלני מר' יוחנן בן זכאי ששמע מרבו ורבו מרבו הרכータ למשה מסיני עמו וモואב מעשרין מעשר עני בשבייעית.

כבר צוין בגלין הגمرا דרכי הרא"ש (בריש הל' מקאות) דהיל"ם הוא לאו דוקא, ואינה אלא לומר שהוא דבר ברור כמו הלכה למשה מסיני.

אמנם הר"ש בידים (פ"ד סוף מ"ג) בתחלה פי' כמו הרא"ש דהיל"ם הוא לאו דוקא, אלא ברור כמו הליל"ם, ולבסוף הביא הר"ש הא דעתא בסוגין ששמע מרבו ורבו מרבו, ובתוספהו איתא שקיבל מן הזוגות והזוגות מן הנבאים והנביים ממש כו', ומדיק הר"ש מזה דמשמע דהוה הליל"ם ממש.

ובבת החזון איש (ידים סי' ט' ס"ק ח') דיש לפרש עפ"י מש"כ התוס' עירובין (ה' ע"ב) דגמירי לה הלכה למשה מסיני דמהני במכוון תיקון דלחוי וקורה, ותמה שמה מהרש"ל בחכמת שלמה דהא מה"ת מבוי דין כרה"י, ומאי שייך בזה הליל"ם לתקן בלחוי וקורה.

ותירץ דהיא הליל"ם, שם יבואו לגוזר רבנן אח"כ יועל תיקון ע"י לחוי וקורה.

ועפ"ז ביאר החזון איש גם הכא הכוונה כן, שהיתה הליל"ם, שם יבואו רבנן לתקן אח"כ לחיב עמו וモואב במעשרות, בשבייעית יעשרו מעשר עני.

ועיין בשד"ח (מערכת ב' אות סד) שהביא דברי הרמב"ם בהקדמותו לפיהם שדנקט ג"כ דהיל"ם דהו הינו

והעירוני הרב שמואל אשכנזי שליט"א מירושלים עיה"ק, שאע"פ שבסידור ר' עמרם גאון (מהדורות קורוניל) הירסה הוא כישראל, אבל במדורות פרומקין ומהדורות גולדשטייט הוא י"שראל, ושגם בסידור רב סעדיה גאון הירסה הוא י"שראל. גם העיר לי שבסידור רב יעקב עמדין גורס כי"שראל, ונימק שסוד היכ' הוא בכתיר וגם מנינו (עשרה) עליה כתיר. וצין ג"כ בספר משנה חסידים שער השבת פרק כ"ג דף ק"ד ע"א.

גם בספר אורחות חיים לראה מלוניל, בתפילת מנוחה של שבת, כותבomi כעמך כי"שראל, ויש גורסים כי"שראל, ושניהם נכונים, עכ"ל. ובהערה שם (בחוצאת מכון ירושלים), שאע"פ שנדרפס במחוזר ויטרי "י"שראל" בכ"י ריג'יו הירסה הוא "כישראלי".

ومה שנדרפס באבודרם אצל תפילה מנוחה של שבת:omi כעמך י"שראל, בדרוס קושטא רע"ז ובדרוס ויניציא ש"ז, הירסה הוא:omi כעמך י"שראל, והיינו דדרשין בפ"ק דברכות וחגינה, את ה' האמרה היום שנאמרomi כעמך י"שראל. (בדפוס פראג תקמ"ד התחליו לתקן כshedaber מנוסח התפילה, ומסתמא תיקנו הלאה גירסת הגمرا בדפוסים הבאים).

★★

והנה המקור הוא בשמו אל-ב' (ז', כ"ג)omi כעמך כי"שראל גוי אחד בארץ אשר הלו אלקים (וברש"י, משה ואחרן, והוא ע"פ המדרש שמואל) לפדות לו לעם ולשום לו שם ולעתות לכם הגדולה ונראות לארץ מפני עמק אשר פדיית לך מצרים גוים ואלקים. ובדברי הימים-א' (י"ז, כ"א),omi כעמך י"שראל גוי אחד בארץ הlk האלקים (וברש"י, בעצמו) לפדות לו עם לשום לך שם גדוות ונוירות לגורשם מפני עמק אשר פדיית מצרים גוים.

ובמ"מ' חגיגה ג' ע"א, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם אף אני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמרomi כעמך י"שראל גוי אחד בארץ וכו'. ובתוד"הomi כעמך: אמרנן במדרש ג' מעידין זה על זה י"שראל ושבת והקב"ה וע"ז סמכין לומר אתה אחד במנחה בשבת, עכ"ל. הנה לא מצאתי מדרש זה, אבל כעין זה נמצא באothiot דר"ע סי' קי"ז, שלש קדושים הן קדושת הקב"ה קדושת שבת וקדושת ישראל. ובתנא דבר אליהו פרק כ"ו ד"ה לא תשא, קדושת הקב"ה

על הדרך

הגהנים לא יצא. ולכן רצה ר"א להענישו בעזה"ז כדי שיתכפר לו.

והוא בעצמו פירש כי ר"א היה ממידת הגבורה ולכן מי שפוגע בו מוכחה להענש, והיה משורש נשמתו של מרע"ה (כן איי גם בהקדמת הדר"ל לפרק דר"א, ובביאורו לפ"א וב'). וכదאי בפסקתא בפרק פרה (ובבמ"ר פ' י"ט) שמע קולו של הקב"ה... ואומר ר"א אומר... "אל חיך שיצא מהחלץין" וכן לדלשניהם נגלו טעמי פרה כמ"ש לך אני מגלה טעמי פרה.

ולפ"ז יובן מה דאי בספרי (פ' נצבים) אל' יודעים אנו בכך שקדון אתה, שמא אמר לפניך דבר שאינו הגון וקנסת עליון מיתה. שתמוהה לכואורה שחחשו ישראל שימושה ורצה שאחיו ימות, אלא כיון שהוא מצד מודה זו מילא כל מי שפוגע בו נענש. וכן מה שמצוינו שר"א לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו (סוכה כ"ח ועוד) כמו שמרע"ה אמר כל דבריו מפיו של הקב"ה.

וירובן מה שמצוינו בפדר"א פט"ו ר' אליעזר אומר אני שמעתי באוזני ח' צבאות מדבר ומה דבר ראה נתתי לפניך וגuru. שתמוהה להבין. ולהנ"ל מובן שהיתה בו מנשנת מרע"ה.

★★

בגמ': איזהו שוטה - הוצע ייחדי בלח"ה, והלך בבית הקרים והמקרע את כסותו וכו'.

והגמ' להלן מדרמה עניין זה לשור שמודע לכל סוגיה הבהמות, ומבואר דשלשת הסימנים יחד יוצרים את המצב החדש של שוטה, וכל סימן בלבד לא מספיק, ורק ה策טרופות של כולן מראה שאין אלו מקרים אלא מצב של שוטה.

ולגמ' ציין חכ"א בקובץ בכורים - משכנן משה (תשנ"ח ע' תעח-ט) דזה יסוד הלימוד משור המודע על חזקתו ג' שנים, דהיינו כהנ"ל. דמנגניתה שור חזין דג' פעמים יוציאים מצב של נבחן (זה ג' כאן מצב שוטה) וזה עניין חזקה בגין שנים שיוציאים ג' מצב של חזקה ובועלות ודוק' היטב.

★★

בקונטרם טוב האכל להג"ר טובוי שולציגר שיחי' (שבת תשס"ב, ע' י"ח אות ח') העיר בדברי הגמ' כאן:

ممמש, עי"ש שמנאו עם שיעורין ומחייבין, וביאר ג' ככוונתו עד המהרש"ל בערובין שם.

★★

בגמ': אמר לו יוסי, פשוט ידריך וקבע עיניך וכו'.

בתב בmhersh"a CAN: ולפי שהי' זה כמורה הלכה בפני רבו וחיב מיתה, היה נידון בעונש סומה לפי שעה, דסומה הוא מה חשובים כמה במש' נדרים עכ"ל.

ויש לעיין לפ"ז במש' כה מפרשין לבאר בהא דכתיב לגבי נدب ואביהו (במדבר ג, ד): ובנים לא היו להם וגו', דהינו כיוון שאח'ל (יום נ"ג) שמתו כיוון שהו הולכה בפני רבם, ואח'ל (ערוביין ס"ג): א"ר לוי, כל דמותיב מלא קדם רבי, אזיל וכו' بلا וולד וכו' ודוק' היטב.

אבן לפ"ז המהרש"א han'l א"א לבארahan'l, דהרי בנדרים (ס"ד): מבואר דדר' חשובים כמה וא' מהם מי שאין לו בניהם. ולפ"ז הרי לא היו צרכיהם נدب ואביהו למות על שהו הולכה בפני רבם, כיוון שזה שאלה להם בניהם חשיב כמה ומכפר על כך, וצ"ע.

ובפשתות יש לומר דיש בזה דרגות בחומר החטא של מורה הלכה בפני רבו, כיוון שזה שאלה להם בניהם חשיב כמה. וכמperf על כך, וצ"ע.

★★

ועי' הענית (כ"ב): בmittuto של המלך יאשרו דאי' בגמ' שנענש על כך שהיה לו להימליך בירמייהו ולא נמלך ע"ש. ובחזקוני (ויקרא י, ב) דmittuto הייתה כעין מיתה נدب ואביהו כיוון שלא שאלו את משה רבנן והו הולכה בפניו ע"כ. ויל' דלפ"ז כיוון שעשו את כל גופו של יאשרו ככברה, כדאי' בגמ' שם, הרי בודאי כבר היה חשוב כמה, שלא גרע משאר אותם הכתובים בגמ' נדרים שם, ומדוע הוצרך ג' כلمות עברו כך - ולא הרי סגי ביסוריו אלו וצ"ע.

★★

ברשי' כותב: הוקשה בעינויו שנתן עטרה לאותו דורש וכו'. וקשה, וכי ע"ז מגיע לו עונש כה חמוץ. ואמר הגאון ר' נתן לוברט זצ"ל בשם הג"ר שמעולי מז'יליחוב זצ"ל, שעל חילישות הדעת של ר' אליעזר אף לרגע קט, דיה שעבורה מן

כי תעה בהיכל מלכו של עולם והוא הנקרא בغمרא חילוקא דרבנן. וכן היוצא ייחידי בלילה קאי על שעת מיתה כמו שאיתא אם בגפו יבוא בגפו יצא, ועיין בספר תורה משה פ' משפטים. דהינו אם ההלך בזה העולם אחר הנאת הגוף ועוזב לאחרים חילו בגפו יצא, וזה היוצא ייחידי בלילה בשעת יציאתו מזה העולם גם בגפו יצא כה הנפש בעבורות והעדר העושר.

ועיין שם בתורת משה פ' משפטים בפסוק אם אדוניו יtan לו אשה וגוי האשה וילדיה תהיה לאדוניה והוא יצא בגפו, ו"ל שם בקיצור, אם אדוניו יtan לו אשה, היא נשמה קדושה, וילדה לו בניהם, הם מצוחות עשה, או בנות, הם מצוחות לא תעשה, ויעשה האיש הזה באופן שהאשה היא נשמה וילדיה הם הסוגורין שבראו עם מצוחתו יהיו לאדוניה, ויתרכז אליו יתברך, והוא הרוח ונפש יצא בגפו משולל מהם, וא"כ מה תקנתו, אלא אם אמר יאמר העבד אחריו שהרשיע לעשות, אהבתني את אדוני את אשתי היא נפשי ואת בני הם מצוחות שעשייתם כל אתרード מהם ואשוב אל כי לא יצא מהם ועייש' בארכיות. וזה שאמרו חכמינו ז"ל איזהו שוטה היוצא ייחידי בלילה: עכ"ל.

★ ★

ולפ"ז א"ש דודוקא אמרה הגמרא אלו השלשה סימנים של שוטה, ולא הביאה הגמ' סימנים השוטה מהפסוק בשמואל ממה שעשה דוד המלך ע"ה, לרמזו כל זה הניל. ודוק"ק היטב.

★ ★

מפורסם ששאלו את הגרא"ח מבריסק ז"ל שכמו שמי שלן בבייה"ק בלבד אומרים שרוצה שתשרה עליו רוח טומאה, והמאבד מה שנזותנים לו בלבד אומרים שאחזהו גנדרייפס, והמרקע כסותו בלבד אומרים שהוא בעל מחשבות, ה"ג כשעושה שלשין נימא שאחזהו גנדרייפס והוא גם בעל מחשבות וגם הוא רוצה שתשרה עליו רוח טומאה.

והшиб על זה הגרא"ח דבמוקם לומר על ג' מעשים אלו ג' תירוצים, עדיף לומר תירוץ א' שמיישב הכל - שהוא שוטה.

ריש לעין אםאי לא הביא הגמרא הא דכתיב בדור, וישנו את טומו בעיניהם ויתהיל בידם ויתו על דלתות השער ויורד רירו על זקנו, ויאמר אכיש אל עבדיו הנה תראו איש משתגע למה תביאו אותו אליו (شمואל א'-כ"א, י"ד-ט"ו), וא"כ נלמד מהכא סימני השוטה.

★ ★

והעיר בזה הרה"ג ר' גמליאל הכהן ובינוביין שיחי' בספר גם אני אודrk (ח"א סי' כה):

בפסחא"ק רבוי ייבי (לרבוי יעקב יוסף בן יהודה זצ"ל), בפרשת יתרו (עמודים ק"ב-ק"ג) כתוב ו"ל, בغمרא דהניגנה (דף ג': ת"ר איזהו שוטה הלו' בבית הקברות והיוצא ייחידי בלילה והמרקע כסותו. והנראה רמז לאלו השלשה דברים דוקא להיות שוטה, כי הם רמזו לאלו השלשה דברים ע"פ רמז למוסר גדול כי שוטה הנאמר בפסוק או בغمרא הכל קאי על מי שהולך כל ימיו אחר עזה"ז לאכול ולשתות, ואחר מלבושים נאים דוקא, ורודף אחר הכבוד, ואני מכין צידה בדרך עולם הבא, הוא שוטה כמ"ש ז"ל (סוטה ג'). איש איש כי תשטה (במדבר ה' י"ב) אין אדם עובד עבירה א"כ נכנס בו רוח שוטות, והנה אם בא לעולם לקיים כל המצוות ולא קיים, אזי צריך לבוא בזה העולם לקיים המצוות, ואם בא לעולם לחדרש איזה דבר והוא יתרשל ללימוד תורה ולא יוכל לחדר שוד ישוב יתגלל ויבא שנית לעולם ליתן את פריו שלא בעתו, נמצא אם יצטרך להיות מגולגל כמה פעמים ויהי לו כמה גופים ויהי גוף זה מונח בקדב זה, וגוף שני בקדב אחר, וגוף ג' בקדב אחר.

זה שאמרו חכמינו ז"ל איזהו שוטה זה הלו' בבית הקברות לי רבים, ולא בקדב אחד, דהינו שלא קיים כל הצורך והוצרך להיות מגולגל כמה פעמים, והמרקע כר' דאיתא בזוהר משפטים ז"ל (דף צז). בבגדי בה דא איה נטורא דמצוות דקב"ה עביד לה נטורא דלא ישלוט בה עם נカリ בהאי פרישו נטורא עליה. ומבוואר בספרים דבתרורה ומצוות נעשה לבוש לנשמה, ודוקא אם עושה בתמידות, אבל לא אם עושה דרך מקרה, והוא כמרקע את כסותו, והוא שוטה כנ"ל.

★ ★

ונזוד ראייה על מה שאמר המkräע כסותו, והוא הנודע מס' הזוהר מ"ש צדקות הצדיק נעשה לנפשו מלבוש קדושה

על הדרך

בזה הקשה מוו"ח במשפט אמת בפסחים (פט.), ואנכי כתבתי שם לתרץ משום שאסור להכניס חולין בעזרה, אולם לפי מה שכתבתתי שם שאינו אלא איסור דרבנן עדין קשה, מה שהקשה כי"ת בחגינה דקאי אקריא.

[ז"ל השפ"א שם, בד"ה אלא משום סמיכה, קשה לי לפירושי דמותר פסח היינו נמי במועות, א"כ יכול לקיןות בהמעות שה על תנאי, אם פטור הוא מפסח והי' מקחו למותר פסח ויסמוך עליו, ואח"כ יחזור להמוכר ויקנה שנית אחר הסמיכה, שבאים הוא חייב פסח, ולא הי' מכירה ראשונה מכירה, קונהו הוא עצשוו לשם פסח ממש. ונמצאadam היה מותר פסח כדי סמכו, ואם הוא פסח הי' הסמיכה קודם הকניין, ועדין היה חולין ולא קעבייד עבודה בקדשים, עי"ש ובהגבות הגראי"ם שצין כאן].

★ ★

אך לפי מה שכתב בשפ"א בפסחים (טו): דאפשר דגמ בכה"ג שיחול ההקדש אח"כ, אסור מצד עבודה בקדשים עי"ש. בד"ה פסח בשבת היכי מצי מקדיש, זוזל: צ"ע דהא אפשר לתרען שהקדישו קודם שבת שיחול ההקדש בשבת וכו' וא"כ ליכא עבודה בקדשים, ואפשר דכה"ג נמי אסור בעבודה מעכשי, כיון דעתיך הוא להיות בודאי קרבן למחר עי"ש, אבל הדבר צריך תלמוד, מנ"ל דגם בכה"ג אסורה תורה.

★ ★

בקובץ הערות להגאון ר' אלחנן וסרמן זצ"ל ה"יד (ס"י מ"ח ס"ק י"ד) כותב ע"ד התוס' הנ"ל:

וצ"ע כיון דהוא אנוס שאינו יכול לסמוך מספק יהא מותר לו להקריב بلا סמיכה, לפמש"כ המרדי כי דמותר לבוש טלית بلا ציצית כשהוא אנוס ואני יכול להטיל הציצית, ולא אכפ"ל מה שגורם בידים לבטל מצוות ציצית, ה"ג מי שנא סמיכה מציצית?

★ ★

והשיב בזה בספר פירוריין משלחן גבוח (פר' ויקרא): י"ל דין סמיכה הוא דין בהקריבן, ואין להקריב קרבן بلا מעשה סמיכה, ואין זה רק חובת הגברא, רק חובת הקרבן, אף דין זה מעכבר בהכשו, מ"מ דין לכתחלה יש שאסור להקריב קרבן بلا סמיכה, וע"ז לא יועיל סברת המרדי.

דף ד' ע"א

בגמ': כמו שנגה שור חמוץ וגמר וכו'.

נח"לקו התוס' והרמב"ם, אם נגה שור חמוץ וגמר - למה הוא נעשה מועד. התוס' (ב"ק ב' ע"ב ד"ה ומילתא וכו') ס"ל Dunnsha מועד לכל. והרמב"ם ס"ל Dunnsha מועד רק לשור חמוץ וגמר.

והעירו בזה דברוגין לכאותה יש ראייה לתוס', שנאה מועד לכל המינים, שהרי שוטה נהיה שוטה לכל הדברים בעולם לאחר שעשה ג' דברים אלו.

★ ★

בגמ': זכר לחייב את הנשים וכו' הא למה לי קרא - מכדי מ"ע שהזמן גרמא הוא וכו'.

בשער המלך (פרק י"ב מהל' ע"ז) הקשה קושיא נחמדה דמה הקשתה הגם', הרי בלי הכתוב "זכור" היינו אומרים דנקיש בהפסוק רישא לסייע, וכן דכל דאיתנהו ב"לא יראו פנוי ריקם" איתנהו בראייה ויתחייבו נשים שפיר ע"כ

★ ★

בגמ': לא טומטום ספיקא הוא, מי איצטראיך קרא למשמעות ספיקא.

ובתוס' (ד"ה אלא וכו') הקשו, דהא יכול להביא קרבן ולהתנות אם אין חיב יהה לנדהה ואם הוא חייב יהיה קרבן ראייה. ותירצחו דהא צריך סמיכה, וטומטום אינו יכול לסמוך, שהוא אשה, ואסור להקריב דמבלט מצוות סמיכה ע"כ.

ובתב הגה"ק ר' יעקב מאיר בידרמן זצ"ל אל הגאון ר' צבי פסח פראנק זצ"ל (בקובץ הצביה ישראל):

במכתב האברך מורה זונדייל נ"י חתן הרש"א וועבר נ"י אליו, כתב קושיא בשם כ"ת ע"ד התוס' בחגינה דטומטום אינו יכול להביא קרבן ראייה משום ביטול מצוות סמיכה, והקשה דאפשר להתנות אם הוא נקייה, יחול ההקדש אחר הסמיכה.

בגמ': לא נזכר בא אלא לחציו עבד וחציו בן חורין וכו'.
בתום' (ד"ה לא נזכרה וכו') הקשו, Mai שנא לגבי ראי אמרין לחציו עבד למשנה אחרונה דכו פין את רבינו וכורי חייב בראיי, משומ דכיוון דעתם לשחרר אין לו אלא אדון אחד קריין כי, ואילו בגיטין (מ"ב) איבע'ין לנו כי חציו עבד יש לו קנס למשנה אחרונה אי קריין כי יתן לאדוןנו. ותירצחו דשאני הכא משומ דעתם לעודך לכוף את כמאן דמשוחרר דמי, אבל התם כיון דעתם אגלאי מילתא דלא הוא עומד לשחרר ע"כ.

וחקשה חכ"א להגאון החלקת יואב וצ"ל (בקובץ ברכת שלמה הנדר"מ ע' 418) מהא דמובאär ב"ד דל"ר"ש אמרין כל העומד לזרוק כזרוק דמי אפי' היכא דנספח הדם, הנה דאמרין כל העומד אפלו היכא דאגלאי מילתא דלא هي עומד לכך.

ותירץ לו הגאון החלקת יואב וצ"ל (שם), איינו דומה, דרך בהא דר"ש דהטעם הוא דהמצוּה עושהו כאלו נזדק, ולכך אף בנשך הדם מהני, משא"כ בעומד לשחרר דלאו מטעם מצוה הוא, ולא מטעם כל העומד דר"ש הוא, דהרי גם ר"ש לא אמר אלא בנטකבל הדם בכוס, ושם הרי עדין לא נכתב השיחורו ואיינו מזמן ליתנו ליד העבד, רק שם הטעם דהעבד נפקع מרבו ע"י תקנת חכמים דכו פין, ובזה שפיר כתבו התוס' דהיכא דמת אגלאי מילתא דלא הוא כמושחרר.

ובחייב זה מחלוקת התוס' בחולין (פ' ע"ב) ד"ה דכמה דורך במצוּה אמרי' דאף דנספח הדם כזרוק דמי, אבל במקומות דנחשב כזרוק שלא במקומות מצוה, צרך זוקא שיזוק הדם לבסוף ע"ה ותבין.

★★

הגאון ר' פנחס הרשפונגע ז"ל אמר בשם הגאון מהרש"ם ז"ל תירוץ נפלא על קושית התוס' הנ"ל, דהנה בתוס' בפסחים (דף י"ג ע"ב) ד"ה כל העומד לזרוק כזרוק דמי, וכורי הקשו: וא"ת זוק דמן שלא לשם נמי כזרוק דמי, ותירץ הגאון מהרש"ם לפי דברי החינוך (מצוּה קס"ט) דעת בעלי חיים יש השגחה כללית, ורק על אדם יש השגחה פרטית, ולפ"ז יש לתרין קושית התוס', דעת הדם שפיר שייך למור כל העומד לזרוק כזרוק דמי, (ע"כ אפי' אם נשפק כשר), משא"כ לגבי זוק דמן שלא לשם מיררי לגבי אדם, ע"כ אין

דחווי רק סברא לפטור את המצווה של הגברא כשהוא אнос, ולא התיר להקריב קרבן כדי עבד ללא סמיכה.

[וחכ"א העיר דקי"ל כשהקריבו קרבן בשבת חטא כתואה, נמצאת שמנה, מקרים המשניה ועושים עובדה בשבת משומ הדור מצווה, ולפ"ז יש לדון אם הקריב ולא סמיכה ולפני זריקה נודע שלא סמכו יהיו צריכים להזכיר קרבן אחר ולסfork עלייו כדי שיוקרב כדינו לכתלה, וצ"ע בזה].

[ויל"ע באדם שאין לו יד אי דמי לטומטום, דטומטום על צד אי חייב לסfork ואינו יכול, אבל הגדים פטור הוא (כמו מי שאין לו יד דפטור מן התפילין), אבל אין דהוא דין בהקריבן דהקרבן טעון סמיכה, א"כ גם גדים כמו טומטום דין דין מכח הבעלים שחביבים לסfork אלא דין בהקריבן, אמן מהא דקרבן נשים א"צ סמיכה הרי דכל דין הקרבן ג"כ מתחילה מהבעליים ודרכן].

★

עוד הביא שם, דהगאון ר' חיים קניגסקי שליט"א העיר: עי' תוס' סוטה י"ט. ד"ה וכח:

[דבירושלמי מבואר לעניין סוטה גידמת שני כהנים מניפים על ידיה, אבל בוגם דין דין אמרין בסוף פרק אrosis סוטה כ"ז. דגิดמת לא הייתה שותה, וויל' דפלייגי אי בעין קרא כדכתיב עכ"ל.]

★

בגמ': המקמן והמצרף וכו' והבורסי פטורים מן הראייה וכו', שאין ראויים לנעלות עם כל זוכרך.

הננה בעין משפט כאן (אות ד) ציין להרמב"ם שפסק דין זה דהמקמן וכו' פטורים מהראייה. אך ברמב"ם (פ"ב חגיגת ה"ב) המסומן שם פסק להראייה איפכא דהם כן חייבים בראייה, ודלא כסתמא דגמי הנ"ל וצ"ע.

וראה בספר פניני רבינו הגראי"ז (עמ' מ"ג) ביאור יקר מהגראי"ז מבሪיסק ז"ל במה שאמרם במי שכרך לעולה לתרורה ברוגלים: "ויזכה לעלות לרוגל עם כל ישראל אחיו" דההדגשה היא לנ"ל, שיזכה לעשות עם כל אחיו יחד, כי אם לא יכול לעלות עם אחיו - הרי פטור מהעלייה לרוגל בכלל וכנ"ל ודוק' היטב ורפח"ח.

★★

על הדרך

טההור ביום הראשון מהיכי תיתי לפוטרו משלוח קרבנו לעוזרה
עכ"ד.

★★

ובספר לקוטי מאור יעקב מהגה"ק ר' יעקב מאיר בידרמן
זצ"ל (ע' לב) כותב:

ובאמת מגמא מפורשת חזין כן דלא כתוריaben דאמרין
בגמ' (בכורות נא:) שהירושים חייבים בעולת ראייה.
שאם נכנס לעוזרה ומת חייבים היורשים להביא חתחיו הקרבן,
ואעפ' שעטחה שוב אינו ראוי לביאה שהרי כבר מת, אף"ה
קרבן بي' ובאת שמה והבאת שמה כיון שבעת שנכנס לעוזרה
היה ראוי ונתחייב בקרבן.

וא"כ היה הכל שבום הראשון כשהי' טהור ונכנס לעוזרה
היה ראוי כבר נתחייב בקרבן וسفיר קריין שני ובאות
שמה והבאת שמה. שיישנו בביאה כיון שהי' ראוי לבוא בעט
שנתחייב, ויישנו בהבאה שאפילו עתה כאשרינו יכול לבא בעצמו
חייב לשולח קרבנותוי

ומה שכח הטו"א דמובאת שמה יתרה נפקא לי' הא דאינו
 מביא עלות ראייה, אלא אם כן ראוי לביאה בשעת
 הבאה, תמהה שהרי "ובאת שמה" אינו מיותר כלל ואיצטריך
 לכדים מן בוגם (ר"ה ד:) דילפין מני' איסור עשה שמצויה
 להביאה נדריו ונדבותיו ברגל ראשון.

★★

ובקונטראם אשרי איש להגאון ר' זלמן פישר זצ"ל (ע' לח)
 מביא את דברי הגראי"מ בידרמן זצ"ל הנ"ל, דהא
 מצינו דאפיקו מות אחר שנכנס לעוזרה חייבים היורשים להביאה
 הקרבן (כדייתא בכורות נא, ב) הע"ג דהשתא אינו ראוי
 לביאה, ותירץ בזה הגאון ר"יח סנקביז זצ"ל, דהנה התוס'
 כתבו (חגיגה כאן) דרך בעולת ראייה אמרין מקרה דובאת
 שמה דערל וטמא אין משלחין קרבנותיהם אבל שאר
 קרבנותיהם משלחין. וביאר הגראי"ח, דהנה התוס' בזוכחים (עא,
 א) הקשו בעREL וטמא משלחין קרבנותיהם הוא אין יכולין
 לסמן, ונימא דכל שאין ראוי לביאה בילה מעכבה בו, ולא
 יוכל לשולח שום קרבן.

ותירצנו בחדר תירוץ, דילפין כן ממה שהتورה גילתה בטמא
 לפטור מראייה מדקתייב ובאת שמה והבאת שמה.

שייך לומר כזרוק דמי, דבאדם יש השגחה פרטית (פי' בכל
 פרט ופרט מה שיעשה) עכ"ד.

אבל העיר הגרא"פ הנ"ל דלכארה צ"ע על החינוך מtoo
 מפורשת במס' ע"ז (דף ט"ז ע"ב) שהביא מהירושלמי
 במס' שבועות דאפי' צפורה קלילא מבודי שמי לא מתחדא,
 כל שכן בר איניש, ראיינו דאפי' על עוף השמים ובבעלי חיים
 יש השגחה פרטית.

דף ד' ע"ב

בגמ': הטמא והערל פטוריין מן הראי' בא בכאן שאינו
 בכיה אינו בהבאה.

בטוריaben (והובא בתוס' הגרא"פ רשות א') תמה למה לא
 אמר כפשהו דטמא פטור שנאמר ג"פ בשנה יראה
 גגו' ולא יראו פני ריקם, וכאן שאינו יכול לראות פנים בעוזרה
 היה שהוא טמא, מAMIL אין יצא לו ולא יראו פני ריקם. וא"צ
 להביאה קרבן ראי'.

ותירץ דקרה קמ"ל דאף שביו"ט ראשון הי' טהור, ונכנס
 לעוזרה, ואח"כ נתמא, כיון שאינו בכיה אינו בהבאה,
 ופטור מקרבן ראי'.

אמנם החזון איש (או"ח סי' קכ"ט אות ד') מדיק מהירושלמי
 דחייב להביאה קרבן, דבHAL' חגיגה (פ"א ה"י) כתוב
 הרמב"ם דהפריש עולת ראי' ומת היורשין חייבין להביאה,
 וע"ש בכס"מ דבריו איתא דה"ה بلا הפרישה אם יש לו
 קרקע חייבין היורשין להביאה. והוא הכא דמת ואינו ראוי
 לביאה ועכ"ז חייבים היורשים בהבאה קרבן, וא"כ ה"ה بما
 שנכנס ביום ראשון לעוזרה, ושוב נתמא, מ"מ צריך להביאה
 קרבן ע"ש.

ועכ"ש עוד בחזון איש לדף ט' ע"א

★★

ובקושית הטוריaben הנ"ל תמה השפט אמרת כאן, דלא
 מסתבר לומר שני שמי שנטמא ביום השני יהיו פטור
 מהביאה קרבן ראייה, דמאי שנא מכל הטעמים שמשלחים
 קרבנותיהם, ובשלמה מי שהייתה טמא ביום ראשון, קמ"ל קרא
 ובאת שמה והבאת שמה שאינו בהבאה ואינו מתחייב בקרבן
 ראייה לפי שאינו בהבאה, אולם מי שכבר נתחייב בקרבן כשהי'

על הדף

ע"י הביבה ותפללה יכולין למצוא איזה הארץ. כמ"ש במא"ע ע"פ נהפך לאבל מחולנו. וכ"כ האכלתם לחם דמעה הרמז על אכילת מצה פעמי' בשנה והוא ביום שחיל ט"ב. ותשקמו בדמיות שליש. השלש גיגלים שותין עתה ע"י דמעות. ז"ש יתרחק ממנה שבא עתה בבחיה ריחוק. וכ"כ שלום לרוחך ולקרוב שיש בא להשלמות ע"י קירוב ויש ע"י ריחוק וכן הוא בסדר הדורות כמ"ש.

★ ★

בשם משמואל על פסח כותב, אדם כשייחסו בנפשו ויביט בעצמו ובמעמדו, ואם בכל זאת הקב"ה מצפה לראותו, מזה יתלהב לבו באחבות הש"ית עד שכל נפשו ומארדו יתן באחבותו. ועל ידי זה יבוא לשמחת יו"ט בשלימות.

★ ★

בגמ': ואיזיל ואיתוי למשה בהדי' וכו' דלייכא מילתא דכתבת באורייתא דלא קיומתי'.

ובתומ' (ד"ה דלייכא וכו'): לא בעי למיר שיעיד לו שקיים כל התורה דמנא ידע, אלא הי' אמר כך וכך דרישית ועשיתி מעשה בא והעידני שכך למדת גם אתה עכ"ז. והתוס' סתום, מה המעשה שעשה ומה הדרש.

ובמכתבי תורה לכ"ק אדמור"ר זצ"ל בעל האמרי אמת (מכתב קיט) כותב:

נובל לתרין ע"פ הגמ' יבמות ע"ז ע"ב גבי שקלא וטריא דודאג האדרומי ושאול המליך אי דוד מותר לבוא בקהל ואקשי לי' כל הנני קושיות ואישתיק ע"ש כל הסוגיא בארכיות ובאי לאכרזוי עליו שפסול לבוא בקהל, מיד ועמשא בן איש ושמו יתראה הירושלמי חגר חרבו וכו', ואמר כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי עמוני ולא עמוני וכו', וזה כונת התוס' בחגיגת הניל', שמואל אמר למשה כך וכך דרישית שמותר לבוא בקהל ועשיתி מעשה שבא בקהל, בא והעידני שכן למדת גם משה רבינו עכ"ק

★ ★

ידי"ג הגאון ר' אברהם מרודי מרקסון שליט"א ציין כאן: יובן ביותר ע"פ מה دائ' בשער הגיגולים (הקדמה ל"ז) כי משה היה לו גלגול גמור בנשمة שמואל הנביא ע"ש. וכיון שם בסוד הנפש קראו.

נשמע מכאן, דברשר קרבנות משלח ולא צריך להיות ראוי לסמן, יעוז'ש.

נראה מדברי תוס' אלו, דגביה ראייה גילתה תורה דטמא איןנו משלח קרבנותיו כיון שאינו יכול לבוא בעצמו ואיןנו יכול לסמן. ובכעולה ראייה הקפידה התורה שאם אינו ראוי לסמיכה מעכב ואמרין כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבה בו, ודוקא בעולות ראייה גילתה התורה כן, אבל בשאר הקרבנות סמיכה לא מעכבה.

וא"ב לפי דברי הטו"א דכל עיקר הקרה דטמא הוא לחיש בהיה טהור ביום ראשון וננטמא אח"כ דנפטר מהקרבן, והיינו מצד הסמיכה דמעכב היכא דאין ראוי לסמיכה. וממילא מיושבת קושית הגריימ' מהא דיורש, ובירוש מצינו פלוגתא (מנחות צ"ג) אי יורש סומך או לאו. א"כ למ"ד יורש סומך, הרי שפיר יכול לסמן על קרבן אבייו ושפיר ראוי לביאה, ולמ"ד יורש אינו סומך הרי כן דין יורש בכל הקרבנות שאינו ראוי לסמוך, ושפיר מביא היורש קרבן אביו.

★ ★

והקשה לו הגאון הגריימ' זצ"ל دائ' עיקר טמא משומם דבעין סמיכה הוא, א"כ למה לי קרא לפטור סומא מראייה, היפוק ליה משומם שאינו בסמיכה מבואר במנחות הניל'. [יעוין חידושי הגריימ' סימן ל"ג ס"ק י"ג, ושם ל"ד ס"ק י"א].

ונראה אפשר לישב קושית הגריימ' זצ"ל שלא קשיא, דיהיה נפק"מ לעניין סומא באחת מעיניו, דנראה מדברי התוס' (מנחות הניל' ד"ה אתיא סמיכה) שהקשׁו דכל בע"מ לא יסכו אי ילפין מזקי העדה, ולמן דיליף ראייה נמעט סומא באחת מעיניו דפטור מן הראייה, והניחו בתימה, הרי מבואר דסומא באחת מעיניו באמת סומך, א"כ נזכר קרא גבי ראייה לעניין סומא באחת מעיניו דשפיר סומך ואעפ"כ פטור מראייה.

★ ★

בגמ': רב הונא כי מטוי לחייב קרא הויב בכ"י עבד שרבו מצפה לראותו יתרחק ממנה.

כתב השפט אמת (לפסח - תרמ"ז): ובוודאי במועדות הוא דמטי להאי קרא. כי תבאו לראות. והויב בכ"י. שעטה

על הדף

דבוחוריות (י"ב ע"א) איתא איזה סימן לעשות טרם שילך לדרכו אם יחוור מנסייעתו או לא. ומסיים שלא יעשה כן דלפועמים יטעה בהסימן. ופירש"י שמא יחשוב שהי' סימן לא טוב ומתרע מזלי' ואז באמת לא יחוור, הרי דמחמת מחשבותיו הנוגנות גורם שיחלש מזלו ח"ג.

★★

בגמ': אמר היינו דכתיב - הן בקדושיו לא יאמין.

הטורי אכן תהא מצינו כמה אנשים שהיו צדיקים בחילה ולבסוף הרשינו וכיוונן כה"ג שמשמש שמוני שנה בכחונה גדולה ולבסוף נעשה צדוקי. ותירץ הגור"ח שמואלבין וצ"ל שלא אמר דהקב"ה מקוצר שנותיהם של צדיקין משומן הן בקדושיו לא יאמין, רק אם היה כבר היום שורש למה שיחטיאו בעתיד עכ"ד.

[בב"ר] (פרשה כה, א) קאמר לעניין חנוך שהיה פעמים צדיק ופעמים רשע, ואמר הקב"ה עד שהוא בצדקו אסלקנו.

(פיורות תאנה)

★★

בגמ': כל העושה דבר ומתחרט בו מוחלין לו מיד.

הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע אמר ש"מתחרט" אין הכוונה שיש לו חרטה על שעשה העבירה, כי בלאו hei 아니 עשיית העבירה היא נמאסת בעיניו. אלא הפירוש הוא לשון "חרט" שנחרט בנפשו, שלא יעבור שוב על עבירה.

★★

בגמ': זה הנוטן צדקה לעני בפרהסיא - וזה הנוטן צדקה לאשה בסתר.

כתב בספר זכר לחגינה: זה מ"ש ז"ל ואנו אומרים אותו בכל יום: לעולם יהיה אדם ירא שמיים בסתר ובגלו, ע"כ, ועוד שם: וזה שאומרים בר"ה ויוה"כ על חטא שחטאנו לפני בגלוי ובסתור, דקשה לאחר דקחшиб על עבירות באלא ביתא דעת חטא וכו', מה האי דקאמר עוד על חטא שחטאנו לפני בגלוי ובסתור, אלא הכוונה עפ"י מאמרם כאן דאפשרו כהעשרה מצות צדקה אף"ה יש בו חטא, אם נתן בפרהסיא לעני שambilישו, וכמו כן לאשה בסתר, משום דמייתי לה כדי

דף ה' ע"א

בגמ': שקהלת ואנחתא אגבה דברעה וכו'.

בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' ע"ו) הביא מש"כ הכס"מ (פכ"ב דאסורי ביהה הל"א) בשם הרמב"ם בתשובה, דעתין קטנית שאסרו חוז"ל הו, על צד הפחד והתמהון שיש ברוב השעות שייזוקו בהם גופות החלשות ע"ש היטב.

וכתב המנחה אלעזר שם:

ועל' בתשו' חתום סופר (אהע"ז סי' כ"ג) שכתב דאם בא לשאול לפניינו, הרי חיינן דהוא גברוי דקפיד ואסור, והרמב"ם לא כתוב שם באותו תשובה דהוא מעשה דלאichi בידי רק כשהלא בא לשאול ולא קפיד, אבל כשהבא לשאול הרי חיינן דקפיד ולבסוף נשאי ע"כ תצא, הרי חיינן דקפיד והוא סכנה גם לד' הרמב"ם כיוון שייש בו פחדண' ע"כ תצא עכ"ד.

מ"מ זה רק כשהארו לאיסור ולא שמע ונשאת, אבל כשהבא לשאול ועיינו הבית דין בדבר ויש ספק ספיקא וכיוצא, היתרים שיכולים להתייר, והוורו הב"ד להיתר, הרי ע"ז סדר הפחד מלבו שרואה שאין בו עניין סכנת קטנית כיוון שהתרו לו, וע"כ שפיר באמת לא יזק לדעת הרמב"ם כיוון שאין לו פחד ויש היתר.

ויל' שזהו אולי כונת מרן דברי חיים ח"ב מהאהע"ז סי' כ"ז ששים עפ"י המקובל מרבו [הוא מרן א"ז הקודש מרפאשין זי"ע] שם יגזרו צדיקי הדור ויתירו לו הדבר, אז לא ידע רע ח"ז, והביא שם דברי הרמב"ם בתחלת ע"ש, והיינו שכשיתירו לו הצדיקים, אז יאמין ויוסר הפחד מלבו, וע"כ לא יזק באמת וכו'.

וסיים שם: ואולי ייל דזהו הכוונה לדעת הרמב"ם מה שאמרו ביבמות מזל גורם עפ"י מה שאוז"ל בחגיגה (ה' ריש ע"א) שקהלת ואנחתא אגבה דברעה קדחה ואיתרע מזלה ואייתתה ע"ש, והיינו שע"י הפחד והתמהון מחמת שנשרכ ונקדח רגליה איתרע מזלה, ועיין ה"י יכול לה מלאך המות וכו'.

★★

ב"ק אדמור"ר הרמ"מ מלובאיטש זצ"ל הביא ראי' להפתגם טראקט גוט ווועט זיין גיט [-תחשוב טוב איזה טוב],

עמך, ודרשו רז"ל אל תקרא מה אלא מה דחייב אדם לברך מה ברכות בכל יום, ככלומר מה ברכות ה' אלקין שואל עמוק, ע"י ברבותינו בעלי התוס' שם שהויספו לחזק הדבר מ"ה בחילוף אמר א"ת ב"ש הו"י י"צ שעולה מה, וכן בפסוק זה יש מהותיות חסר אחת וכאשר תוסיף אותן אחת לעשות ממנה מה תשלם החשבון למאה. וי"א כי דוד תקנム שבכל יום היו מתיים מה אנשים מישראל באו והגידו לדוד עמדותין מה ברכות בכל יום שנאמר נאום הגבר הוקם על בגימטריא מה והמגפה נעצרה ע"ש, ע"י בטור שור"ע הלכות ברכות השחר בשם ר' נטרוני גאון שכחן כן ע"ש.

ולפ"ז הגם שנכתב בתורה בתוכחה מה קללות חסר שתים, היהת עצה זהה לברך מה ברכות וינצל ממיתה ומכל צ"ח קללות, ומשו"ה ר"י כשהגיע לצ"ח קללות עדין לא בכיה כי יש תקנה, אך כשהגיע כאן דכתיב מקודם וكم העם הזה וזנה, וכותב בעל הטורים וז"ל וكم העם תנין על הקו"ף לומר שימאסו במאה ברכות ובבנין שלמה שהיה היכלו מה מה ע"ש, וא"כ שמאסו גם במאה ברכות אשר ה' אלקין שואל עמוק, והיה כי תמצאה אז צרות רבות ורעות כדכתיב ומצאוهو משחית, וא"כ ליכא שם תקנה ומשו"ה אז בכיה. ע"כ.

★ ★

ולפי מה שמובא בסה"ק ויסוד הדברים בשוו"ת הרדב"ז (ח"ב ס"י תש"ט) זו"ל: אין צורך נחמה בפר' כי טובא, לפי שנחמתם בצדם, שאין פסוק ופסק שלא הזכר בו שם חוויה המורה על הרוחמים להודיע שהמידה היא ברוחמים וכיו' ואין לך נחמה גדולה מזו וכיו' ע"כ, והאריכו הרבה בסה"ק בזה שהקללות דפר' כי טובא מרומו בהם ברכות (וראה בפרדס יוסף החדש פר' כי טובא שהארכתי הרבה בזה), לפ"ז א"ש כМОבן קושית המפרשים הנ"ל ודוו"ק.

★ ★

הगאון רבי נתן לובייט זצ"ל אמר, כי הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל היה קורא את דברי הגמרא בלשון ניחותה ולא בלשון בתמיה כפי פשטתו: עבד שרבו וכיו' תקנה יש לו.

★ ★

חשדא ויבוא עמו במשפט על כל נעלם, וזה שאומרים: על חטא שחטאנו לפני בגלוי ובסתור, ע"כ.

★ ★

בגמ': רבי יוחנן וכו' עבד שרבו מציא ל"ו רעות וצרות תקנה יש לו.

בספר הר צבי להגרץ' פרנק זצ"ל (פר' וילך) ביאר בזה, דהנה אם הארון מפלישן ועין לעבדו, יוצא העבד לחירות, אבל כשמוציאו לו הארון שנ ועין לעבדו ע"י אחרים, אין לעבר שום תועלת במכות אלו שהרי איןו יוצא לחירות, וזה הפ"י: שרבו מציא לו וכו', והיינו שמכות אלו הם ללא תועלת, ולזה בכיה ר' יוחנן עכ"ד ודפק"ח.

★ ★

והנה בספר הזוכרן לידי"נ להלחת"א רבי משה ליפשיץ ז"ל (ע' סט) מובא מספר יסוד האמונה שהביא בשם הרוב החരיף החסיד המפורסם רבי רפאל זצ"ל שביאר בgem' כאן, דוקא ר' יוחנן כי מטה להאי קרא בכיה, והיינו ר' יוחנן לשיטתו ברכות דף ה', דלמד קל וחומר משן ועין, אבל אחד מאביריו של אדם עבד יוצא בהם לחירות, יסורין שマーקין עונותיו של אדם על אחת כמה וכמה, וריש לקיש דריש לה, נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין, מה מלך ממתקת את הבשר, אף יסורין שマーקין עונותיו של אדם, ונפקא מינה, אם למד קל וחומר משן ועין, צרייך לומר בכיה האי גוננא שרבו הכה לו שנ ועין הוא דיויצה לחירות, אבל אם לא למדין ממלח, אפילו מעצמו בא לו היסורין גם כן שマーקין, לפיכך בכיה ר' יוחנן כי מטה להאי קרא דאיירי בהסתתרת פנים, ועל ידי כן מצאווה הצרות, לכך אין לו תקנה, שלא הוא דומיא דשן ועין, ודפק"ח.

אבל לפ"ז ההר צבי הנ"ל א"ש יותר הלשון "מציא", וגם לדבריו א"ש דר' יוחנן לשיטתו ודוו"ק.

★ ★

הקשו המפרשים, מדוע דוקא כשהגיע לקרא זה בפר' וילך בכיה ר' יוחנן, ומדוע לא בכיה קודם בקראי דפר' כי תבואה.

וכתב בספר נחלת יעקב יהושע (פר' וילך): ונראה ליישב, דבפ' יעקב כתיב ועתה ישראל מה ה' אלקין שואל

ו"ל לפי הגמ' אסתור מה"ת מנין הסתר אסתור (חולין קל"ט ע"ב), וזה שקשה לרש"י כי היה אז הסתרת פנים ולא היה נבואה, שכן פירוש כדורי רבא הנ"ל, דוגם בעת הסתר פנים, עדין בחלום דבריו בו. וchoschati אולי ידע בגמטריא חלום, וזה ראייה לפ"ר רש"י.

בגמ': מי מה שיחו - אמר רבוי אפילו שיחה יתרהה שבין איש לאשתו מגידים לו לאדם בשעת מותה. הגנה בעשר מיליון דחסידותה דהוה נהוג בהונן רב המובא בתשובות הגאנונים הגה"ק רבוי גרשון העניך מרודזין זצ"ל:

חמיישית, אמרו על רב תלמיד רביינו הקדוש, שלא שה שיחה בטלה כל ימיו ע"כ.

וכתב עלה הגה"ק הנ"ל בפירושו (שנדפס בסוף ספר ארחות חיים): מילתא חמישאה נשמטה מלשון הגאון ז"ל משגנת המעתק שכתבנו לעיל ריש מילתא רביעיה ובענינו השלמננו החסרן מלשון הרמב"ם ז"ל (פרק ב' מה' דעת ההלכה ד'), שכתב: אמרו על רב תלמיד רביינו הקדוש, שלא שיחה בטלה כל ימיו. ומן הקדוש בכסף משנה כתוב על זה שאינו יודע מקו, ובתשובה מקומ שמואל (סי' ס"ה) העיר מקומו מפ"ק דהギגה (דף ה'): אמר רב אפילו שיחה יתרהה שבין איש לאשתו כו' אני והא רב כהנא כו' יעוז.

ובענינו, ח"ו לומר דאיışתמייטה לממן ז"ל גمرا ערוכה דהギגה אלא שלא הוא ניחא ליה להעיר מקומו מהתם, דהתם בשיחה שבין איש לאשתו מיריר, והאי שיחה בטלה דהכא היינו שיחת חולין בעולם, כדיםיים עלה הרמב"ם ז"ל (שם) וזה היא שיחת רוב כל אדם. ועל כן נראה בענינו דמקורה בדברי הרמב"ם ז"ל לקוחים מדברי הגאון ז"ל כאן, ובבלה הייתה בידי הגאנונים דנהיג רב הכהן, ורמייזא נמי בש"ס בכמה דוכתי במס' שבת (קכ"ד): והוא רב כהנא איקלע לבי רב ואמר אייתי ליה שיתה לכהנא ליתיב עלייה, לאו למיירה דבר שמלאכטו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא כו', ופירש"י לאו למירא כו' למה לי לפרש להדייה דליתיב עלה לאו משום למירא דהא דשתי לטلطולי משום לצורך גופו הוא יעוז, אלמא דסמרק הש"ס למידק דין משיחת חולין בעולם שהה רב, והיינו משום שהי' מפורסם אצל

בגמ': שנעשית צרות זו לו כגון זיבורא ועקרבא. בספר אמרות ה' להגאון ר' משה ליב ליטש-רוזנבוים זצ"ל (פר' נצבים) כתוב:

ראיתי בתשרי אבי זקנינו בעל חותם יאיר אהא דאמר במס' שבת (דף ק"ט ע"ב) למי רגלים בני מ' יום ברזונה לזרבורה ובכעתה לעקרבא, ותמה הלא בחגיגה (דף ה') קאמר צרות רבות ורעות אמר רב רעות שנעשה צרות זו לו כגון זיבורא ועקרבא, עי"ש ברש"י דאמירין בע"ז דף כ"ח חמימי לעקרבא וקררי לזרבורה וחלווי סכנה עי"ש, וא"כ האין יהיו מי רגלים רפואה להאי ולהאי במה שהמה חלופים.

ולפען"ד הא דאמירה הגמ' הנ"ל חמימה לעקרבא וקררי לזרבורה, י"ל דקי הכל גם אמי רגלים בני מ' יום, ומני רגלים מהם גורמים חמימים אלא דרכיעא לעקרבא דרך חמימות טפי, אבל קרירא מינה דהיא ברזונה דרך מני לזרבורה ולקררי.

בגמ': כל שאיןו בהסתדר פנים - איןו מהם. בספר תפארת בניים עה"ת (פר' ויקרא) פירש את דברי הגמ' כאן בזה"ל: כל "שאינו" בהסתדר פנים איןו מהם, הינו כי באם הסתר פנים ממנו ומדוכה וכו' ח"ו, והוא "אינו" שנופל ממדרגתו ונחתבט בלבו כח אמוני ובטחונו שאינו מתחזק באמונה ובטחון בהשיות - איןו מהם עכ"ד.

ומסימים שם בנו זצ"ל: דברי אאמו"ר זצלה"ה הם קילורין לעניים להחיות נפשות ישראל בדרך ה' ואמונתו, בפרט בדור השפל הזה וחכמי משיח הנוראים להתחזק לבל חמות רגלים חס ושלום.

דף ה' ע"ב

בגמ': ואנכי הסתר אסתור פני וכו' אע"פ שהסתדרתי פני מהם - בחלום דבר בו.

כתב בספר לכם של ישראל (ח"ב ע' רגנ) בשם כי"ק אדמור" מגור בעל הלב שמחה זצ"ל: בגמ' חגיגה ואנכי הסתר אסתור וגוי אמר רבא אע"פ שהסתדרתי וגוי בחלום דבר בו, ופירש"י מדכתי ביום ההוא. וראיתי בס' על ומרדי ידע (אסתר) ברש"י ז"ל בעל החלום אמר לו, ודקדקו מנ"ל.

על הדף

פקודי ה' ישרים ממשahi לב, ובהרהור ליכא שמחה וסמרק זהה שמחה לאיש בمعנה פיו.

והיביעו אומר כותב, שמה שמחליך הרב דעת קדושים בין ט' באב לאבל, נראה דاشתמטיתיה דברי המהרייל' שאסור במפורש גם בימי אבלו ולכן אין לו זו מד' מהרייל' ושאר פוסקים, ויש להחמיר בזה גם באבל. אף שבשבתו שבתוך האבל נכוון להחמיר גם בהרהור בד"ת, אלא שבזה יש עוד צירופי סברות וסניפים להקל לנכוון המהרהר בד"ת בשבת שבתוך השבעה יש לו על מה שיסמור.

★ ★

בגמ': אמר לי ר' חייא לרבבי, תיב את לא תזוזל בנשיאותך.

כתב הגאון האדר"ת זצ"ל בקובץ יגדיל תורה (סימן קג) בקר' עלולות הגפן, בהא דחו"מ סימן ח', שколо וטרו האחוריים אם מלאכת מצוח מותר לתלמיד חכם שננתנה פרנס על הציבור לעשות בפני ורבים, ובעינוני היא מחלוקת רשי' ותוס' בשבת (קג). במש"ש ולטעמיך רבבי בדנפשיה הוא דעתimer ע"ש, ויל"ע משם אם רבבי ס"ל נשיא שמחל על כבודו כבודו מהחול, עיין הפלאה כתובות (קג): ובחגינה ה: ואכ"מ.

★ ★

בגמ' כאן משמע דنسיא שמחל על כבודו כבודו מהחול, והעיר הטורי אכן דבר"ק דקידושין הוה מצי למפרק מכאן למ"ד אין כבודו מהחול.

ונראה לישב, דבחדושי מרן הגראי'ז הלוי (הל' ת"ת) ביאר דיסוד דין כבודו מהחול ברבו הוא משום דהכבד והמורא הוא חיקוב על התלמיד לרבו, ומ"ה שיק ביה מחילה יעוץ, ולפ"ז לגבי הוא עצמו לא שייך כל זה, ודPsiיטה דלית לי' חובת כבוד לעצמו, והרי לא מחל רבבי על כבודו כלפי אחרים, וע"ע בשפת אמרת.

ואפשר דרי' חייא דקאמר לי' את לא תזוזל, לא פלייג על מש"כ, אלא דס"ל דבזון אני, דכבר כתוב הרמ"א ביר"ד (סי' רמ"ב סעיף לב) דהרב שמחל על כבודו אסוד לבזותו, ומוכח דעתין בזון ת"ח אינו מהיבוי תלמיד כלפי ורבו, אלא דתורי דין נינהו, כבוד לחוד ואיסור בזון לחוד, והיינו דאמר לו ר'ח לרבי, שיגרום בזה בזון וזלזול בנשיאותו, וכמו

שלא שח שיחה בטלה מימיו, והרגיל עצמו שאפילו שיחת צרכיו לא יהיו לבטלה, אלא מלאים ליום מלימודי התורה.

★ ★

בדרישות החתום טופר (ע' 808) כתב בזה ענן נפלא, דבגמ' גיטין (פ"א ע"א) איתא:

בפורה מבטلينן קלא ובנהרדעה לא מבטلينן קלא, ואמרנו שם סורא אתרוי' דבי רב, ונחרדעה אתרוי' דשםואל. וכתב הרא"ש בשם ר"ח, דבسورא מקרי ואמרי' ע"כ מבטلينן קלא ובנהרדעה לא מקרי ואמרי' הלכך לא מבטلينן קלא. ומקשין א"כ מי פריך לקמן והוא נחרדעה אתרוי' דשםואל ולא מבטلينן קלא, מי קושיא, מי קושיא, הא שלחו מבוי רב, והחט באתרוי' מקרי ואמרי', וגם שמואל מודה דיש לבטול הקול.

ואמרתי הא דבאתרוי' דרב מקרי ואמרי' דברים של מה בכך ושל בטל, משום דzech'ל על רב שלא שח שיחה בטילה מעולם ולא הסתכל חז' לארבע אמותיו ע"כ לא למדeo בני עיריו לתקן שיחת חולין שלהם, משא"כ באתרוי' דשםואל למדeo תיקון שיחותיהם משיחת חולין של שמואל רבעם. ואמנם זה כל זמן רב היה בינויהם, אך אח"כ כשלחו מבוי רב לשמואל, כבר נח נפשי' דרב, ולמדeo בני סורא מתלמידי דרב וחזרו להיות בני נחרדעי, ושפיר פריך הש"ס והוא נחרדעי אתרוי' דשםואל הוה וכו', וגם בני סורא עכשו לא נפלו מאנשי נחרדעי עכ"ד והדברים נפלאים.

★ ★

בגמ': הא בכתי גואי הא בכתי בראי.

בשווות יביע אומר (חלק ד' יו"ד סימן ל"א) מביא מהקונטרס نوعם מגדים להפמ"ג, בפי' בית הלוי (בஹשנות דמ"ז סע"א) שהביא בשם דעת קדושים על יו"ד (סימן שפ"ד) שמצדך שמותר לאבל להרהור בד"ת, ואין ללמד מט' באבל, דבחורבן בהמ"ק גם בכתי גואי היה אבילים כמ"ש בחגינה דף ה' ע"ב, משא"כ באבל אין מניעה אלא שמחה בمعנה פיו משא"כ בהרהור. ומכל"ש בשבת בפשטות יש להתריר להרהור בד"ת, ושוב הביא עוד מ"ש המנ"ש על כללי הידאה סקי' דלכאוורה יש להתריר לאבל להרהור בד"ת, שעיקר האיסור משום

על הדף

בנוי כ"ט יום, ורך חדש אחד שביניהם, מלא - בן ל' יום. לכן נזכר גם את הדין האומר "מקצת היום ככלו".

לפ"י זה, החלך רב אידי שמונים ושבעה ימים ועוד מקצת מן היום השמוני ושמונה, שהם עולמים בחשבון שלושה חדשים - שני חסרים ואחד מלא, ומקצת يوم השמוני ושמונה ככלו. וא"כ הגיע רב אידי לישיבה בתחילת יומם כ"א תמוז. אותו יום למד בישיבה (אפילו מעט לעת) והתחליל לחזור לבתו בתחלת כ"ב תמוז. שוב החלך שמונים ושבעה ימים ומקצת מן השמוני ושמונה, והגיע ביום כ"א תשרי - הווענה רבה לפני השקיעה. כך הספיק לשמה את אשתו עוד בחג הסוכות.

★ ★

עוד כתוב שם לישיב: ניתן גם לומר שהכוונה ב"שלושה חדשים" לשולשה חדשים שכולם חסרים, ועליה סך כולם לשמוני ושבעה ימים. והואיל ומכ"ג בניסן עד לפניה תחילת יום כ"א בתשרי - הווענה רבה ישנים מאה שבעים וחמשה ימים, נמצא שהחלק שמונים ושבעה ימים, למד يوم אחד, וחזר שמונים ושבעה ימים, והכל ביחד יחד עולה לכדי מאה שבעים וחמשה ימים בדקוק. לפי זה הספיק לשמה את אשתו עוד בחג הסוכות כל יום הווענה רבה.

★ ★

בגמ': **לומר לך כל העוסק בתורה אף יום אחד בשנה וכו'.**

הקשה בספר מרפסין איגרא (ע' רה):

הנה יש להניח שהאמורה רב אידי לא היה יושב בטל בששת חודשים נסיעתו, ובודאי שהיה עוסק בתורה יומי ולילה גם בחודשים אלה, ואם כן מדווע קראו לו חכמים "בר ב' ורב דחד יומא"? ומדווע דרש עליו ר' יוחנן את הפסיק ממנו למדים כלל העוסק בתורה אפילו يوم אחד בשנה, כאילו עסוק כל השנה כולה, והלא אין ספק שרוב אידי עסוק בתורה במשך כל השנה כולה?

ותירץ הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א: בלימוד תורה בדרך יש ביטול תורה באיכות, מחמת קושי ויגיעת הדרכיים.

עוד תירץ בזה הגאון ר' יחיאל מיכל פינשטיין זצ"ל: רק לימוד תורה בין כותלי הישיבה עושה את האדם ל"בר

שאינו יכול למחול על בזינו כלפי אחרים, ה"ג אסור לו לבוז את עצמו.

(קובץ קול התורה קובץ מס' ע' מה)

★ ★

בגמ': **והו קרו לך רבנן בר ב' רב דחד יומא - חלש דעתיה וכו'.**

בספר מי השלווח להר"ק מאיזובייצה זצ"ל ח"ב כתוב:
אף שנראה ששחקו ממנה, אכן באמת הבינו כי בא על יום **שהיה מוכן לו להגיע לדברי תורה השיכים אליו ביחוד**.

★ ★

בספר מרפסין איגרא (ע' פה) כתוב: הנה ברש"י כתוב:
"מהלך שלשה חדשים היה מביתו לבית המדרש. ונוסף מביתו אחר הפסק ולמד يوم אחד, וחזור לביתו לשמה את אשתו בחג הסוכות" ע"כ.

וקשה כיצד הספיק רב אידי לחזור לבתו לחג הסוכות, הלא הוא היה יוצא מביתו לאחר חג הפסק, ככלומר לא לפניו כ"ג בניסן; ואם משך זמן ההליכה עד הגיעו לב' רב היה שלושה חודשים, הרי שהוא הגיע לב' בכ"ג בתמוז. הוא שהה ב' רב כל יום כ"ג בתמוז, ובכ"ד בתמוז יצא מב' רב על מנת לשוב לבתו, ושוב היה מהלך שלושה חודשים, ונמצא כי הוא הגיע לבתו בכ"ד תשרי, יומיים לאחר חג הסוכות?

וכתב שם לישיב: לשון הגמara במסכת חגיגה (ה, ב) הווא: "הוא רגיל דהוה אזיל", ולא: "הוא אזיל" בלבד, ככלומר זו הייתה רגילהו - ללכת שלושה חודשים וללמוד يوم אחד בישיבה. לפי זה אפשר לומר שההרחק האמתי מביתו היה רגיל להתעכב בדרך לצורך מסחרו, וזה דוקא בהליכתו אל הישיבה, ואולם בחזרתו מיהר את עסקו וקיצר הליכתו על מנת להגיע לחג הסוכות לבתו.

עוד תירץ: גם אם נאמר שההרחק האמתי מביתו של רב אידי לישיבה היה שלושה חודשים בדיקוק, אין זה אומר דוקא שלושה חודשים מלאים, בני ל' יום כל אחד, אלא ניתן לומר שהיו אלה שלושה חודשים רצופים שניים מהם חסרים,

על הדרך

ולפ"ז מוכנים היטב דברי הש"ס הניל': כל העוסק בתורה אפילו יומ אחד בשנה, דהיינו מי שטרוד בmsehorot כל היום באמונה, ועיין ברמב"ן דמי שנושא ונוטן באמונה כאלו עסוק בתורה, וא"כ מי שעסוק במסחרו כל היום ופונה אף חצי שעה בכל יום ללמידה לשם, כשתऋוף אותה שעה מועט בכל יום מן השנה, יעלה בידו يوم אחד שלומד לשם איזו מצרפיין גם הטרדות לתורה, וכאלו עסוק כל השנה, וכן להיפוך, מי שהולך בטל חצי שעה בכל יום וחוטא באותו חצי שעה, וכשתऋוף אותה שעת הביטול בכל יום, יעלה ג"כ ליום שלם וחוטא يوم אחד בשנה, ואיזו כאלו חוטא כל השנה כולה, כי גם שעת הלימוד נבטלה, מפני שלא למד ע"מ לקיים המצוות. ועיין בפי רבני חננאל (שם) שהוסיף על לשון הש"ס: העוסק בתורה אף יומ אחד "לשם" כאלו עסוק כל השנה, ובש"ס לא כתוב תיבת לשם, ויל' דהיה קשה לו קושייתינו, ומשו"ה הוסיף תיבת לשם לכוין מה שכתנו ודו"ק.

דף ו' ע"א

בגמ' : וחנה לא עלהה וכו'.

הנה בראשונים דנו אי היה חיוב עליה לרגל קודם שנכנסו בנ"י לא"י, וברמב"ן (דברים יב, ח) כתוב שלא היה חיוב עליה לרגל קודם שנכנסו בנ"י לא"י והוא בדבר, וראה בתכלת מרדי עוז ברמב"ן טז) שכ"כ ע"ש. וראה בתכלת מרדי עיל הרמב"ן מש"כ בשם הגאון משכנות יעקב שהשair דברי הרמב"ן בז"ע מגהמ' כאן (וכדלהלן) ע"ש, וכן הקשה במתכבי תורה לאדמור מגור זצ"ל (ס"ט) ע"ש. וראה בהג"ה שער יוסף להגרין שטרן ז"ל על החתום סופר פר' כי תשא (עמ' ק"ע בהג"ה) מש"כ לישיב ההערה הניל' מהגינה ע"ש היטב. וע"ע בכל' חמדה (פר' ראה) בארכות בזו. ובמכתבי תורה (שם) מה שהביא מהשפת אמרת זצ"ל שחקר אי היה ראה בשילה ונוב וגבעון, והעיר בזה מהגאון מנוחות (כ"ט). ל גבי השלוחן הטהור דלחם הפנים ע"ש, וכבר העיר בזה בקצרה השפ"א בספריו על מנוחות (צ"ו: ד"ה בגמ' הטהור וכו') ע"ש. וראה בחתום סופר (פר' כי תשא עמ' ק"ע) שפשיט"ל שהיתה עליה לרגל גם במשכן ע"ש.

★★

בי רב", ואילו העוסק בתורה בדרכים, למורות שהוא מקיים מצות תלמוד תורה, מכל מקום אינו נקרא "ברבי רב". ומכיון שרוב ידיים למד תורה בין כותלי הישיבה רק يوم אחד, על כן הוא נקרא "ברבי רב חד יומה".

★★

בגמ' : כל העוסק בתורה אף יומ אחד וכו' במספר חיים אשר תרתם וכו' כל העובר עברה אף יומ אחד בשנה וכו'.

בתום' סוטה (י"א ע"א) הקשו, אכן אמרין בגמ' שם דמدة טוביה מרובה על מدت פורענותו, והרי כאן חזין איפכא דעת כל יום שהיה המרגלים בא"י קיבלו שנה עונש, וא"כ מרובה מدت פורענות ממידה טוביה, וע"ש מש"כ ליישב.

ובספר שאritten מנחם (מהרב רובינשטיין ז"ל) ביאר שادرבה היה בזה מידת חסד לבני שיחיו עוד מ' שנים ולא ימתו מיד, וזה באמת בזכות זה שבנ"י התחפלו כל המ' ימים שהיו המרגלים בדרכם שיצליה ה' דרכם, ولكن ניתן להם מ' שנים כחсад מאת השיתות ע"ש. וריעון דומה בספר מקרא מפורש (פר' שלח) ע"ש.

★★

ובעצם דברי הגמ' כאן צ"ב דනחشب הלומד תורה יומ א' כאילו עשה כן שנה שלימה וכן לגבי העובר עברה.

ומצאתי בכתב' הגה"ח ר' יעקב יהושע פרומן ז"ל (מח"ס נחלת יעקב יהושע עה"ת) הכותב בזה: ונראה לאבד ע"פ מה שאמר לי הרה"ג מריה צבי חנוך הכהן (שליט"א) זצ"ל אבד"ק בענדיין (מח"ס יכהן פאר) בשם השפת אמרת זצ"ל, דיוטר טוב ונכון להיות טרוד כל היום במסחר ולימוד שעיה מעט בכל יום, מלמד כל היום ורק שעיה אחת ילך בטל עכ"ל, וביארתי הדברים, דמי שעסוק במסחר ונשא ונוטן באמונה, וכיינה עצמו מכל עסקיו בכל יום אף עיל שעיה אחת או חצי שעיה ללמידה לשם, איזי נחشب גם הטרדות תורה, ולהיפוך, מי שלומד אף כל היום ורק שעיה אחת הולך בטל, והבטלה מביאה לידי שיעומים ודובר לשון הרע, וא"כ הלימוד הוי שלא לשם, ולא נחشب הלימוד למצווה מאומה, וכאלו הולך בטל כל היום.

על הדרך

דהי' חיוב ראי' בשילה, ועי' עוד בתנא דברי אליהו שהיה אלקנה עליה לרגל ג' פעמים בשנה יע"ש.

וע"ע במכות (י). אמר דוד לפניו הקב"ה שמעתי בנ"א שהיו אומרים מתי ימות ז肯 זה ויבוא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל יע"ש. נראה מבואר דקדום בנין בית הבחירה בימי נוב וגביעון לא היו מצות עלית הרגלים, ואcum"ל יותר.

★★

בגמ': והוא שמואל דיבול לרכוב על כתפו של אביו היה וכור.

בשות' בנין שלמה להגי' שלמה הכהן זצ"ל (ח"א סי' י)
הקשה קושי' נפלאה:

ותיימה גדולה דהיכא מיתי משמואל, הא משנה ערוכה שניינו בסוף נזיר דנזר היה שמואל לדברי ר' נהורי דנאמר בשם ומורה ונאמר בשם משמוון ומורה מה להן נזיר אף כאן נזיר, וכן כתב הרמב"ם ז"ל (בפ"ג מהל' נזירות הלכה ט"ז) בשם הרומי נזיר עולם היה, לפיכך האומר בשם בשם בשם כבן חנה, כבן אלקנה, כמו שישף את אגג ברגל, וכיווץ באלו, ה"ז נזיר עולם עכ"ל הרמב"ם ז"ל שם. וכיון שכן היה בשם ליעולם פטור מן הראה אפי' היה גדול, דהרי היה פרווע ראש דלא היה יכול לגלח את עצמו וא"כ לא היה יכול ליכנס לעוזרה, וכיון שפטור מן הראי פטור גם מן ההבאה, כמו דאמרין לענין טמא.

ואין לומר דעתך עשה דראיה ודוחי ל"ת דתגלחת נזיר, דהא ליתא, דחדא דלאו בעידנא הוא, ועוד דתגלחת נזיר עשה ול"ת הוא ולאathi ודוחי ל"ת ועשה.

והן אמרת לדברי ר' נהורי לשיטתו לק"מ, דהרי ר' נהורי אמרת לדבורי ר' נהורי לשיטתו לק"מ, דהרי ר' נהורי ס"ל בפ"ק דנזר (דף ה) דנזר עולם מגלה אחת לששים יום דס"ל דבלמ"ד נמי יום מיקרי כובד, וכיון שכן נזיר עולם איינו פרווע ראש לעולם. ובזה יש לעמוד על דקדוק לשון המשנה דאמרה נזיר היה בשם דברי ר' נהורי, מהו הלשון בדברי ר' נהורי, הו"ל למיימר דברי ר' נהורי.

אבל להנ"ל א"ש. וכיה כוונת המשנה דנזר היה בשם אבל והיינו דהיה נזיר עולם, ואית' דהיכי הדירה אמרו בנזירות עולם, והרי היא מפקיעתו מצות ראית פנים ברגל. על זה

והנה בשמואל (א, א, ג) כתיב: ועליה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחוות ולזבחה לה' וגורי ע"כ. וברש"י: היה עליה מזמן מועד לשלחה וכור' ע"כ. וכן תרגום בתרגום שם: מזמן מועד לשלחה וכור' ע"כ. וברד"ק בפירוש הא': משנה לשנה וכור' ע"ש. וכותב בפנים יפות (סוי' פנחס) דלא כוארה פליגני הרשי' (והתרגום) והרד"ק אי היה בשילה חיוב עליה לרגל, דרש"י היה ולרד"ק לא.

ויש לציין בספר מאור יעקב מהגה"ק ר' יעקב מאיר בידרמן זצ"ל על שם שמואל שם מביא שהאלשיך מקשה מדווע לא עליה אלקנה ג' פעמים בשנה ורק פעם א' ע"כ. והגרי"מ בידרמן מצין על זה, שבתנא דברי אליהו (פרק ח) מבואר שעלה ד' פעמים בשנה. (ג' שחיבר מה"ת וא' שקיבל ע"ע בנדבה) ע"ש. ולכוארה אין דברי התנא דברי אליהו הנ"ל מתאים עם דברי רש"י והתרגום הכותבים ממועד למועד, دمشע שעלה רק ג' פעמים, וכ"ש שאין הם מתאים עם דברי הרוד"ק (בפני הא') הנ"ל וצ"ב.

★★

וזה לשון האמרי אמרת מגור במקתבו להגאון רבינו מנחים זעמבה זצ"ל הי"ד בראש הספר גור אריה יהודא (של בנו של ר' ים שנלב"ע בבחורתו) שכותב צורני כי אם"ו נו"ן הרבה אם ה"י ראייה בשילה נוב וגביעון, וברמבי"ן פר' ראה כתוב דבמשכן לא ה"י ראייה, ודקדק אמר"ז ז"ל מלשון הגמ' במנחות מלמד שה"י מגביהין אותו לעולי רגלים, דמוכח דהיא עלי' לרגל במדבר, דהאי קרא הטהור בשלחן שבמדבר נאמר, ומלשון המדרשים מוכח דהיא רק חינוך על זמן המקדש.

אך מגמ' פ"ק דהגינה מוכח דהיא עלי' לרגל ממש. ובהערות שם הסבירו את דברי הא"א דהנה בגמ' דנו כאן איזוזה קטן שחיבר לעלות, ואי נימא דאיין חיוב לא העלהו אלקנה אין ראי' מהפסק, دقין שלא ה"י חיוב לא העלהו אלקנה ומה שהביא להעיר בשם אביו השפ"א מגמ' מנחות (צו): ראה גם בשפ"א שם שכותב בתוך הדברים: "וتو קשה דבמדבר לא ה"י עליות רגלים"]

וראה גם באמבוואה דספריו להגראי' יוסקוביץ בפ' בהูลות (ע' רט) שכותב בזה ובמק"א הארכתי בזה מאוד לבואר אם ה"י חיוב ראי' במדבר ובבמות ציבור של נוב וגביעון וע"ע בפנים יפות סוי' פנחס שכ' דגם בשילה לא ה"י חיוב ראי' יע"ש. אבל זה תמי' מהא דהגינה (ו). דמובואר

ואמר ר' יעקב שהינוך הוא רק בדבר שכשיגדיל אולי יעשה את זה וצריך להנוך אותו כשהוא קטן לא לעשות את זה. אבל כאן כשביגדיל לא יקפוץ על שולחנות ולפיכך אין דין חינוך כאן. (ואולי עכשו גם זה יכול לקרה בגודל שיקפוץ, ויש

בזה כן משום חינוך)

★★

בגמ': כל היבוי בגודל פטור בו קטן נמי פטור.

בחזון איש (או"ח סי' קכ"ט אות ג') תמה דא"כ לי' קטן חייב כשביגדיל לאחיזה ביד אבי ולעלוות, ולר"ש כשביגדיל לרכוב על כתפיו של אבי ולעלוות, הא גדול בכ"ג, וכן חוליה וזקן שביבול לאחיזה ביד אחר פטור, וכל שגודל פטור קטן נמי פטור.

וכתב דעתך' דקטן עיקר הילכו באופן כזה דהינו ע"י אחר, וא"כ אין זה גרעון, משא"כ חוליה וזקן שמחמת שנחלשו אינם יכולים לעלות רק ע"י אחר, ה"ז גרעון אצלם ופטרי מילעלוות.

ונעל פי זה ביאר דברי רש"י (דר' הקטן) שכתבקטן סומא פטור כיון שלא יתרפתח כשביגדיל, אם כן אין תועלת בחינוכו. וקשה דהא בלא"ה פטור, ואף אם יתרפקח כשביגדיל, מטעם הר' כלל דכל שהגודל פטור קטן נמי פטור. אולם לפי הנ"ל ניחא, דכיון דעתך הילכו של הקטן הוא ע"י אחיזתו באחר, אין זה חסרונו בחק הליכתו כשהוא סומא, והוא גם כן הולך ע"י אחר. ולכן רק משום שגם כשביגדיל יפטר ואין תועלת בחינוכו.

★★

עייר"ש עוד בחזון איש שתמה דהא בפסחים (ח' ע"ב) איתא דמי שאין לו קרקע פטור מלעלוות לרגל, ואם כן סתום קטן אין לו קרקע, ולמה חייבוהו לעלוות לרגל, הא גדול בכ"ג פטור.

וכתב דעתך' דמכאן מקור להרמב"ם שהשミニת הלהכה זו. (ועיין מש"כ בדף ע"ל הדף פסחים שם).

עוד תירץ דיש לומר דכיון שחסרונו זה אינו בגוף הקטן, ואני ניכר בו, לא פטרוهو החכמים בכ"ג.

★★

מתרך המשנה גופא דהיה יכול לקיים מצות ראה אף דהיה נזיר עולם, וזה כפטור ופרה בכוונת המשנה בעז"ה.

ונע"ש עוד בזה.

★★

בגמ': אל אבוח - ולטעමיך תקשי לן חנה גופה מי לא מיהייבא בשמחה.

הרוז"ה (בפ"ק דר"ה) גרס וא"ל אבי, והקשה דאבי גופיה קאמר בפ"ק דר"ה (ו:) דasha אינה חייבות בשמחה דבעלה משמחה, וכותב דיש לפרש דה"ק הכא, דחוותה על בעלה לשדרה בדברים ולהעלותה כדי שתשתמח עמו. [וכ"כ התוס' בר"ה שם, וע"ע בתוס' בקידושין לד:].

ועו"ד כתוב, דשוב מצא בספר מגה דגריסין אל אבוח וכן נראה, דרשב"ג אבי של רבינו הקדוש הוא היה שהшиб לבנו כך, וזה מקום ראוי לאבוי ללא היה בדורו של רבינו הקדוש ולא היה מшиб על דבריו.

★★

בגמ': לא צריכא בחיגר שיבוכ' להתפשט וכו'.
ובתומ' (דר' בחיגר וכו') דעתך' חינוך בקטן שייך ליסוד החיבור בגודל ע"ש.

בשות' חקי לב (או"ח סי' צט) כתוב: ונ"ל טעם גדול שלא תיקנו חינוך באבילות, שהרי פשוט שהטעם תקנת החינוך היא להרגילו במצוות לכשביגדיל וכ"ה בפרש"י ותוספות חגיגה וכו'. וא"כ אם באננו לתיקן חינוך בדיון אבילות אין זה אלא אתחלה דפורענותה וסימן רע היו שיבא בקטן לכשביגדיל.

ועו"ד שהרי אפשר שלא יצטרך לדיני אבלות עד סוף ימי חיינו, שאז הוא רגיל ומכיר בכל המצוות. ולכן לאו שלא לתיקן חינוך באבילות הוαιיל ואין זה דרכי נועם ע"כ.

★★

ושמעתי מעשה שהגאון ר' יעקב קמנצקי זצ"ל היה בבית אחד וילד קפץ על השולחן שהగורי ישב לידיו ושבר מהו על השולחן, והאבא של הילד נתן להילד סטריה. ושאל ר' יעקב למה נתה סטריה, וענה בשליל לחנק אותו.

על הדרך

קשה, דהרי לא היה אז רגל, שהיה בה' בסיוון כמבואר ברש"י בחומש, ומה שייך עולת ראייה.

והנרא מבואר מזה, אכן הרוג מחייב עולת ראייה, אלא ראיית פניו ה' מחייבו, ואי איכא ראייה חייב אף שלא ברגל, וזהו מ"ש רשי"י בד"ה עולת ראייה הווי, ע"ש ויחזו את האלוקים, דזהו המחייב, ושיכא אף שלא ברגל.
אך א"כ יקשה, דבגמ' קאמר דנשים פטורות מראייה דהוי מ"ע שהזומ"ג, ולהמתברר לא הוה הזמן גורם רק הראייה. ויל' דמה דהוי הזומ"ג, היינו העשה להראות בעורה, אבל החיבור עולת ראייה שנאמר בלאו דלא יראו פנוי ריקם לא הוה הזומ"ג.

אמנם לפ"ז יוצא, דאף נשים חייבות בעולת ראייה (זהו יתכן רק לרשי"י שפירש המשנה בריש מقلתין לגבי מצות ראייה ולא לגבי קרבן) והוא מחודש מادر, וצ"ע.

אך לשיטת הרמב"ם א"א לומר כן, שכותב בפ"א דחגיגה שני שמי שלא הביא עולת ראייה לא קיים העשה דראייה, וע"כ דחוב העולה הוא מדיני מצות הראייה שנאמרה אך ברגל.

(קובץ קול התורה קובץ מ"ז ע' מה)

דף ו' ע"ב

בגמ': עולת תמיד וכור' ר"ע אומר קרבנה ושוב ל' פסקה וכור'.

ריש לטעם העניין עפ"י מש"כ בגמ' (ברכות י' ע"ב) דהמארה תלמיד חכם בתוך ביתו הוא כմקריב תמידין ע"ש.
 ויל' בזה דהנה רבינו החיד"א בפתח עניינים עמ"ס תענית (כ"ג): הביא בשם רבינו אפרים מהפסוק (במדבר כה, ב): את קרבני לחמי גו', דהמחלק לחם לעניינים כאלו הקריב כל הקרבנות, וזה"פ: את קרבני לחמי, פ"י לחם, לאשי - היינו, לעניינים שנדרנים באש ע"כ. (ויל' דענינים נקרים אש - עפ"י דאי' בסוטה (ה). אני את דכא וכור' ודוק' היטב).
 ויל' לפ"ז דזה הרענון בגמ' ברכות הנ"ל לגבי אירוח ת"ח דונחشب כהקרבת תמידין.

ובשבט אמרת - לקוטים (סוף ח"ב על ברכות שם) כתוב וזה: פירוש, התמידים הם קיום העולה שכל יום היה עומד ע"י ב' תמידין, וכך נקרא תמיד, שהם חוק היום

מבואר בಗמרא, לכארה, שמצוות חינוך לפחות בראיה היא רק דרבנן, כמו מצות חינוך בכל המצאות.

העירו על כך מהרמב"ם (פ"ב הל' חגינה ה"ג) שלומד שם, מהפסוק "כל זכורך" - שגן קטן חייב בראיה מדאורייתא. וכך איתא ברמב"ם, ספר המצאות מצוה רג. הלחם משנה (שם) הסביר, שלרמב"ם הפסוק רק אסמכתה בעלמא, והוא מסכים שהמצוה דרבנן. ועיין בספר משנת יעוץ (ס"י מג) המבהיר את שיטת הירושלמי - כיצד חל חוב דאורייתא על קטן. ומסביר שם, כי המצואה בראיה היא על האב להנץ הקטן, וחוב זה על האב הוא מדאורייתא. וכן מובא שם, שמקור הרמב"ם הוא הירושלמי ריש חגינה.

★★

בגמ': ב"ש אומרים הראי' שתני כספ' והחגינה מעה כספ' וכור' וב"ה אומרים הראי' מעה כספ' והחגינה שתני כספ' וכור'.

הערוך השלחן (יו"ד ס"י קצ"ג סעיף ג') הסתפק אם סברא זו דמצינו בנשאים דריבבה בהם הכתוב בשלמים יותר מעבודות, ולכן חגיגה יותר מראייה, האם זה דוקא בעיקר שיעורו של הקרבן, אבל אם רצחה להוסיף בראיה יותר מבחן חגיגת שרי, או דלמא ס"ל לב"ה דראוי שלעולם יהיה החגינה יותר מהראייה, וע"ש שכותב דנראה דשפיר יכול להוסיף בראיה, שהרי מצינו להלן (ח): דיש לו נסכים מרובים ואוכלים מועטין דambil עולות מרובות, ע"ש.

★★

בספר זכר לחגיגה (לקמן בע"ב) חקר באדם שאין לו יכולת להביא גם עולת ראייה וגם חגיגה אלא אחד מהן איזה מהם יקדים [וכגון שעדיין לא נראה בעורה, דאל"ה ודאי חייב בקרבן ראייה שלא יעבור על הלואן]. וכותב דלכואורה היה נראה דזה תלוי בחלוקת ב"ש וב"ה דהכא, דפליגי בשיעור דשתי כספי אם הוא נאמר בראיה או בחגיגה, מיהו ע"ש שלא הסיק כן.

(פירות תאנה)

★★

בגמ': וב"ש סבריו עוללה שהקריבו ישראל במדבר עולת ראי' הוואי.

בגמ': שבטו של לוי שלא עבדו ע"ז חן הקריבו אותה. וברש"י: שבטו של לוי הקריבה משליהם ע"כ. (ובנ"י לא הקריבו - לפי שנזופין היו ע"כ).

והקשה הינה"צ מבדין זצ"ל בספרו יכהן פאר הא קרבן תמיד צריך להיות משל ציבור, ומביואר הוריות ר' דשבט לוי לא אקרי קהיל כיוון אכן להם חלק ונחלה בארץ, וא"כ בודאי לא אקרי ציבור, ואיך הקריבו בדבר שבט לוי משליהם.

ותירץ בספר נחלת יעקב יהושע (פר' פנחס) ד"ל דאו עדין לא נתחלקה הארץ, ואי דלעתיד כשיובו לאוין לא יהיה להם חלק ונחלה בארץ ולא יקראו קהיל ולכנ גם עתה לא יקראו קהיל וציבור, זה אינו, אדם נדונ על לעתיד הלא מבואר בסמ"ג הובא במל"מ פ"ג מהל' שמיטה דלעתיד לבא גם שבט לוי יטלו חלק ונחלה בארץ, ועל כרחך קרא דלא יהיה ללו חלק ונחלה עמק רק לאוטו דור שכבשו ארץ ישראל נאמר, וא"כ בדבר קודם חלוקת הארץ, שפיר יש לשפט לוי דין ציבור כמו שבט אחר ושפיר מביאן עולת תמיד.

★ ★

המשנה למלך (פ"א דתמידין ומוספין ה"א) תמה בגמ' כאן מהא דעתא במ"ק (טו): מנודה מהו שישלח קרבנותיו ת"ש כל אותן מ' שנה שהיו ישראל בדבר מנודין היו ושלחו קרבנותיהם, ומאי שנא קרבן תמיד שלא הקריבו.

וע"י בטורי אבן שכטב, אין הכרח להא דהקריבו נדרים ונדרבות רק אליבא דרבי ישמעאל דעתה ליה בפ"ק דחולין דנאסר להן בשר תאווה, ונפק"ל מקרה דהווצרכו להקריב, אבל ר"ע פליג עלייה דרבי ישמעאל, וסובר דהוותר להן בשר תאווה שפיר קאמר הכא דרך שבטו של לוי הקריבו.

וע"י בהעמק שאלתא (שאלתא קס"א אות כ') שתמה על הטורי אבן, דהא מי שאינו ראוי להקריב מותר בבשר תאווה גם לר"י.

★ ★

ובספר נחלת יעקב יהושע (פר' פנחס) כתוב בקושית המשל"מ ונלע"ד ליישב בזה דברי הרמב"ם (פ"ב מהלכות בית מקדש הלכה י"א) וז"ל האבל וכן מצורע אינו משלה

וקיומו, וכך כן הצדיק שבדור, במעשהיו ואכילתתו, מקיים היום כמ"ש חז"ל שלחנו של אדם במקום קרבן וכו' ע"כ.

ולפי"ז מובן מש"כ "עלת תמיד" - שהיא תמידית, וכמו שאחז"ל כאן: ושוב לא פסקה ודוח'ק.

★ ★

ובאמרי אמרת (פר' פנחס) (עמ' 182) פירש מש"כ עלת תמיד - תמיד הכוונה גם להיות בזה"ז, שהרי תפילות נגד תלמידים תקנות וכו' ע"כ. וכל זה כהנ"ל. דענין הקרבנות - התלמידים קיימים גם בזה"ז או ע"י תפילות, או ע"י המארח ת"ח או ע"י חלוקת לחם לעניים.

★ ★

וראה בספר מדבר קדמות לרביינו החיד"א (מערכת א' כ"ט) בשם הרמ"ע מפנאו ז"ל דגם היום בזה"ז שאין תלמידים בעזה"ז, אך אליו הנביא מזכיר תלמידים כל יום ע"ש. (וע"י במנחות ק"י). דמייכאל שר הגadol מזכיר כל יום על המזבח שבשמי קרבנות, ובתוכו שם או נשומותיהם של צדיקים או כבשים של אש ע"ש וב' הדעות שהביאו התוס', ראה במדרש במדבר רבבה (פרק י"ב, י"ב) ובאוצר מדרשים (עמ' ע' ועמ' קי"ד ועמ' תנ"א) ע"ש היטב.

וגם לפי"ז מובן מש"כ כאן עלת תמיד - ושוב לא פסקה.

★ ★

ויש להוסיף עפ"מ ש"כ בספר חדרי בטן לרביינו החיד"א (עמ' ערך ס"ק כ"ה) ד:עלת ר"ת: עסק, לימוד, תורה, וכי על לימוד התורה שהיא נחשבת בזה"ז כהקרבת קרבנות כדאי בסוף מנהות (ק"י). עה"פ זאת התורה וגור' ע"ש. וא"כ זה אופן נוסף למ"כ עלת תמיד, גם בזה"ז ודוח'ק.

ויש אולי להוסיף עפ"י דאי' בגמ' (סנהדרין מ"ג): דמי שדעתו שללה עליו מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות וכו' ע"ש. והרי עניין הענוה למדדו בגין מסיני כמו שהר סיני היה השפל מכולם כמו שאחז"ל וא"ש סיום הפסוק: העשויה מהר סיני וגור', כי שם לפינן עניין הענוה שהוא "עלת תמיד" גם בזמןינו, דעתנו חשיבא כהקרבת קרבנות כולם וככל' ודוח'ק.

★ ★

על הדרך

א. **הצל"ח** תירץ, דינה מצינו לקמן, דף ז ע"ב (תוד"ה - עולות) שיטה אחת בתוס' בשם הר"י, דאינו יצא אלא א"כ שחט לשם שלמי שמחה, אבל אם שחט לשם נדרים ונדרבות, ואח"כ נמלך לקיים באכילת הבשר מצות שמחה לאינו יוצא.

ומחדיש הצל"ח - יש דין לשוחוט רק פעם אחת לשם מצות שמחה, ושאר הימים יכול לצאת גם אם שחט לשם נדרים ונדרבות, ומוצה זו לשוחוט לשם מצות שמחה - יש לה תשולםין כל שבועה (אם לא עשה כך ביום הראשון).

ב. מובה תירוץ בדרך דומה, בשם הגאון ר"מ שך זצ"ל, הוא רוצה לחדר - יש חיוב לשוחוט קרבן שמחה רק פעם אחת בחג. ומה שניינו שמחה כל שמונה - הכוונה לאכילת הבשר. מילא, אם לא שחט ביום הראשון, יש תשולםין כל שבועה.

על תירוץ זה חולק החזו"א. עיין בספר אבי עוזי על הרמב"ם הנ"ל בסוף הספר שנדרפס מכתיב מהחزو"א בזה.

ג. האחרונים מירזו בזה דהתוספתא הנ"ל מירוי בחג השבועות, שם באמת המצווה לכתילה רק יום אחד.

ד. המשנת יבעץ (להגר"ז זולטי ז"ל) תירץ, דינה מובה במאירי (פסחים ע"א) שיטה, שמצוות שמחה בפסח הוא يوم אחד בלבד. ולכן אפשר לומר שהתוספתא עוסקת גם בפסח.

★ ★

בגמ': **למאי נפקא מינה וכורו.**

ובתום' (ד"ה Mai ו/or): קלומר, Mai דהוה הוה ע"כ.

ועי' סנהדרין (ט"ו): שור סיני בכתה וכורו. ובתוס' ד"ה שור וכורו: ואית ומאי קמיבעיא לי' משור סיני, דמאי נפקא מינא, Mai דהוה הוה וכורו. ושם מא מבעי לי' למיסבר קראי וכורו ע"כ. וראה בפרק שבע על הוריות (י"א: ד"ה כגן וכורו בארכיות בזה) וע"ש בಗליון הש"ס בקור הגרע"א זצ"ל ובשו"ת שבט טופר (או"ח סי' י"א) בזה ואכ"מ.

(ובעכטם השאלה יש להעיר מכמה דוכתי דעתית בחזו"ל:

א"ל גמרתא גמור זמורתא תהא, ופירש"י שבת

קרובנותיו, אבל המנודה יש בו ספק אם משלח אם אינו משלח לפיכך אם הקריבו עליו נרצה, וכותב בקרון אורחה (מו"ק דף ט"ו) זו"ל: וצריך לדركן מדוע פסק בבעיאו זו לחומרא יותר מכל הני מיili שנשארו בתיקו ופסק בהן לקולא יע"ש, אך להנ"ל ייל דלורמב"ס היה קשה הסתירה ממשכת הגיגיה דמשמע מהמת שהוא מנודין ישראל לא היו מקריבין כלל ולא היו שולחין, דא"כ לא היה צריך שבט לוи להקריב משליהם, וכיון דיש סתירה א"כ יש ספק, ולפ"ז ייל כוונת רשי"י דשבט ובדיעדר אם הקריבו עליו נרצה. ולפ"ז ייל כוונת רשי"י דשבט לוי הקריבוה משליהם עברו כל ישראל או הכוונה משליהם משל ישראל שהוא שולחין קרבנותיהם, ולפ"ז שפיר הוא משל ציבור, ומושב קושית היכhn פאר הנ"ל ודורי"ק.

★

ובזה מישוב נמי דברי הספורנו פ' שלח (ט"ו ג') לעשות ריח נחוח והקריב המקريب זו"ל: הנה עד העגל היה הקרben ריח נחוח בזולת מנהה ונסכים,Concerning בהבל ובנה ובאברם וכו', ובהתאם בעגל הצורך מנהה ונסכים לעולת התמיד שהוא קרבן ציבור עכ"ל.

זהנה למ"ד קרבו נסכים במדבר והוא ר' עקיבא בזכחים קי"א, ובחגינה (דף ר') סובר ר"ע דשבטו של לויל שלא עבדו ע"ז הן הקריבו משליהם, אבל לא ישראל, משום שנזופין הינו, וא"כ איך קרבו נסכים גם מנהה, כמובא בפסוק הזבחים ומנהה הגשתם לי' במדבר ארבעים שנה, כיון דעתך חיוב מנהה ונסכים משום חטא העגל, והלא שבט לויל לא חטא בעגל, א"כ לא צריכים מנהה ונסכים, אך לפמ"ש דהקריבו עברו ישראל שפיר היו צריכים מנהה ונסכים עברו כל ישראל ודור"ק.

★ ★

בגמ': **יש בשמחה שאין בשתייהן וכורו.**

בתום' (ד"ה יש וכורו) מבאים בשם התוספתא, שגרסינן שלשמה יש תשולםין כל שבועה.

והקשה הגרע"א זצ"ל - מה שייך תשולםין כל שבועה, הרי יש מצוה לשמה כל יום ויום.

נאמר על כך מספר תירוצים:

על הדרך

ולכן צ"ל שכונת הריטב"א והרא"ש שהשתא י"ל הכרע, זהו רק על ארבעה פסוקים מתוך החמשה עי"ש.

ובספר תורה תミמה בפרשת תרומה כתוב על דברי היד מלאכי ולא אדע מה אדון בדבריו, דהא הענין מתבאר היטב, האתנחתא של גבייעם הוא המפסיק המלה הזאת, ומשודדים מוסב על כפתורים ופרחים ובכל עולה יפה וצ"ע עכ"ל.

ובשווית מנהת יצחק (ח"ו ס"י קנבאות ב) כתוב דכנראה נעלם מדברי התורה תמיימה דברי רשותי שלפנינו, הדורי מבואר כאן ברשותי זוקף קטן הוイ ג"כ מפסיק הדיבור כמו אתנחתא, וא"כ שפיר צdkו דברי היד מלאכי, דכיון דיש על תיבת משוקדים זוקף קטן, א"כ הווי תיבה זו מופסקת, הן מתיבת גבייעם שלפניהם דיש מתחתיה אתנחתא, והן מהתיבות שאחריה, ושפיר עדין אין למקרא זה הכרע. ומביא דשוב ראה דבר הערך בזה בספר ילקוט הגרשוני ביוםא שם.

★ ★

והרדה"ג ר' יצחק אריה ארליך שליט"א כתוב דייל דין קושיא כ"כ מרשותי שלפנינו, دائمם מבואר בראשי זוקף קטן ג"כ הווה מפסיק כמו אתנחתא, אבל שפיר יכול תורה תמיימה לסבור שכשר יש גם אתנחתא וגם זוקף קטן ודאי שהאתנחתא הוא יותר מפסיק מהזוקף קטן, וצ"ע שפיר כאשר יש תחת תיבת גבייעם אתנחתא, אף שתיבת משוקדים מופסקת בטעם זוקף קטן, מ"מ יותר מסתבר שקאי על התיבות כפתוריה ופרחה שכתוב לאחר מכאן, מאשר תיבת גבייעם שלפניהם.

אך כתוב דעתך שני י"ל, לדפי מה דכתב המנהת יצחק שם לדמברוי רשותי עה"ת משמע דהא דין הכרע בתיבת משוקדים זה ורק לגבי גוף המנורה, אבל לגבי ששת הקנים כתיב שלשה גבייעם משוקדים בקנה אחד כפתור ופרח אין להסתפק, כיון דיש הפסק "בקנה אחד" בין תיבת משוקדים לכפתור ופרח, וע"כ ודאי קאי תיבה זו על תיבת גבייעם, וזה שלא כהרמב"ם בהל' בית הבחירה (פ"ג ה"ב) וכדברך שם הכסף משנה בשם מהר"י קורוקוס ז"ל עי"ש. א"כ י"ל אכן דעתך אתנחתה הו הפסק יותר מזוקף קטן, מ"מ בתיבה זו "משוקדים" לכואורה יותר מסתבר לומר שקאי אתיבת גבייעם שלפניהם, דין גוף המנורה לא יהיה שונה מציווי התורה לגבי הקנים, וע"כ

(ק"ו): אומר השמועה בזمرة בעלמא בלי צורך וכורע ע"כ. וראה בהගות מהר"ץ חיות על יומא ה' ע"ב ע"ש היטב.

ועדי חולין (י"ז). בעי ר' ירמיה איברי בשיר נהירה שהכenisו ישראל עמהן לארץ מהו וכו', וברשותי: דרוש וקבל שכר. וברא"ש שם. וע"ע בעיר איזון לחיד"א (מערכת באות ד) ובחת"ס על מס' חולין שם מש"כ בקוי הייש"ש ע"ד הרא"ש.

★

ובמאירי בסנהדרין (שם) כתוב דיש נפק"מ באיבעי לגביו מ"ש חז"ל: או יירה יירה לרבות שלילה ובית עולמים. וזהו השאלה שור סיני בכמה, הינו, אם יכנס שור במשכן שלילה או בבית עולמים ע"כ.

וזע"ע בשווית חוות יאיר (ס"י קכ"ח) שהאריך מאד בענין זה דיש איבעות בש"ס שאין בהם נפק"מ והביא סוגית הגמי' בסנהדרין הניל. וראה בסנהדרין קטנה שם בסנהדרין שהתאמץ להוכיח עוד נפק"מ להלכה אצלנו באיבעי זו דשור סיני בכמה ע"ש היטב.

ובחי' הרין סנהדרין (שם) כתוב הנק"מ לדינא הוא במ"ש שקיבל עליו נזירות אם מיתה שור בכ"ג, אי הו בכ"ג הו נזיר ואם לאו אינו נזיר עכ"ל. וצ"ע דלפ"ז בכל דבר שבulous, גם בדברי חול, אפשר לਮבע"ל ככה.

★

בגמ: מ"ר זוטרא אמר **לפסוק טעמיים.**

וברשותי כתוב: אם תאמר שני מינין צריך אתה לפסוק הטעם של ויעלו עלות באתנחתא כמו שאנו קורין אותו, או בזוקף קטן טעם שמפסיק מדבר מה שלאחריו וכו'.

במס' יומא (nb ע"א) אמרין דחמשה מקרים אין להן הכרע שתא משוקדים וכו' עי"ש. וא"י שם ברייטב"א דכל זה הוא עד דאתה עזרא ופסק טעמיים, אבל מימות עזרא ואילך יש להם הכרע עי"ש.

ובספר יד מלאכי (כלל רעה) הביא כן גם בשם הרא"ש, ותמה עליהן דבתיבת משוקדים עדין אין הכרע אף דapaskeinaho עזרא בטעמיים, ממש דכיון דיש אתנחתא על מלת גבייעם, זוקף קטן על משוקדים, אכתי לא אתברר אם תיבת משוקדים קאי אgebיעים שלפניהם או אכפתורים ופרחים שלאחריו,

על הדרך

שורש ויסוד כלל, ואדרבה כל המוטיף גורע, שכן גילה ורביינו הגדול האר"י זצ"ל בפירוש שאין טעם אלא במרקא לשון הקודש ואין צורך לזכור התרגומים בטעמיים וככז' בטעמי המוצאות שלו (פ' ואחתהן) עיי"ש, וידוע שהטעמיים הם בחינה גדולה מאוד, ולא נתנו אלא במרקא שהוא סוד פנים ולא בתרגום וכו', ע"כ. וכן הביא החיד"א בספרו מחזק ברכה (רף"ה ז') שיש קפidea בזה, שלא לקרוא התרגומים בטעמיים ע"ש.

דף ז' ע"א

בגמ'：בעיקר דרגן כו"ע לא פלייגי דראיות פנים בקרבן וכו'.

וברש"י: ביו"ט ראשון ע"כ.

הרמב"ם (פ"ב דחגינה ה"ו) הוסיף דcen הדין גם בתשלומי יום הראשון, והטורני אבן והמנחת חינוך (מצווה תפ"ט) נקטו בפשטות, דבעיקר הרוגל דהינו ביום הראשון או ביום התשלומין חייב להביא קרבן ראייה בכל פעם שנכנס בו לעזרה. וע"ש שנקטו כן גם לישנאה בתרא, מיהו בתוט' מבואר בהדריא דלא כן וק"ל.

וע"ע בשפת אמרת שג"כ נקטו כן להלישנא קמא, וכותב דזה החידוש של הברייתא בסמוך לקאמר ואין נראיין ריקנים, והטור"א נתקשה בזה, דהא מקרה מלא הוא. [מייחו השפ"א העיר דעתין אין זה מיישב לפি הלישנא בתרא].

שו"ר ביד דוד שהביא מהברכות המים שנסתפק בזה, ופשט מدلע קאמר הכא בביאה ראשונה כו"ע לא פלייגי, משמע ביום הראשון חייב על כל ביאה, והיד דוד דחה ראייתו דאי הוא קאמר ביה ראשונה הו משמע דלמחר חוזר ומתחייב.

ועוי בזכר לחגינה (לקמן בע"ב) שלמד מדברי הר"ם (פ"ב דחגינה ח"ו) ביום הראשון חייב להביא קרבן בכל ראייה, ומסתפק אם צריך להביאם מן החולין, או כיון שאין חייב בראיה אין זה כאשר דבר שבוחנה, וכן דין אי יכול להזכירם ביו"ט.

(פירוט תננה)

★★

בשלמה אם לא هي על תיבת מושקדים טעם זוף קטן דהוא מפסק, שפיר היינו אומרים דהיות ויש אתනחתה על תיבת גביים, ודאי תיבת מושקדים קאי על כפתורים ופרחים, ואך שיצא ש גופ המנורה יהיו שונות מששת הקנים בזה, מ"מ כן שיותה התורה, [וכמו שכשאמירין שאין למקרה זה הכרע לא אמרין שמסתבר שלא יהיו שונות מגוף המנורה, ה"ה גם אחר שנכתב אתනחתה, ודאי הו כן], אבל כאשר יש טעם מפסק על תיבת מושקדים, אף שלא הו טעם מפסק כמו אתנןחא, מ"מ לגבי זה שפיר י"ל דיש קצת סברא לומר דתיבת מושקדים לא קאי על כפתורים ופרחים וכן"ל, וע"כ שפיר כתוב היד מלאכי דתיבה זו עדין יש להסתפק גם אחר שעוזרא פסק הטעמיים ודו"ק.

★

בספר שער בת רבים (פר' שמיני) מביא בשם שוי"ת הרדב"ז:
וזיל:

ציווה ה' שיכתבו בס"ת ללא נקודות וטעמיים כדי שייהיו בה ב' קריאות רוחנית וगשמית, וסדר הנקודות והטעמיים בע"פ כשאר תורה שבבעל פה שהם פירוש לתורה שבכתב, כי بلا הנקודות והטעמיים יש באותיות קריאות וצירופים שונים, ואם היו האותיות מנוקדים בס"ת אז היה להם גבול ושיעור ולא היו נקראים רק כפי הנקודה והיה מובן רק עניין אחד, אבל עתה שאינם מנוקדים, הם סובלים עניינים וכוננות רבים ונפלאים ויכול האדם לדרוש מה שירצה וכמו שאחוז'ל שהתורה נדרשת בשבעים פנים, וזה חז"ל בכמה מקומות: אל תקרי כך אלא כן, ואלו היו מנוקדים לא נוכל לומר כך, לכן לא ניתנו הטעמיים והנקודות ופירוש פסוקים לכתחוב בס"ת (כדין תורה שבבעל פה) רק בחומשים מסוימים עת לעשות לה' הפרוי תורתך שלא תשכח תורה הקראית, עכ"ד.

ובעו"ז הביא בספר בן יהוידע על מנהות (כ"ט ע"ב) בשם רבינו בחיי ע"ש. ועיין ברמב"ן עה"ת בסוף הקדמה מש"כ בעניין התורה שלמעלה.

★

בשו"ת תורה לשמה (ס"י ת"ו) נשאל: יש מתחסדים לקורות התרגום של הפרשה גם כן בטעמיים, אם יש למנהג זה זה סמק ושורש, ועל זה השיב שם בזה"ל: אין למנהג זה

ואפלו אי לא נימא כהר"ם, מ"מ לא שייך בזה עשה דוחה ל"ת, אכן עשה דוחה לית שבמקדש. והטוריaben איזיל בזה לטעמה (לעיל ד) שנט דשייך עדלה"ת אפלו כשהלאו נאמר על העשה בעצמו, וכמו שלמד הגרא"א ספ"ג דפסחים בדברי הטו"א לעיל, וכן הוכיח הזרר לחגינה מדברי הטו"א כאן.

★★

בגמ': ר' יוחנן דאמר ראיות פנים בעוזה ראיות פנים הוא אכן לה שיעור, הא לקרבן יש לה שיעור, ור"ל אמר ראיות פנים בקרבן, אפלו קרבן נמי אין לה שיעור.

והרמב"ם (פ"ד בחגינה ה"ז) פסק קר"ל ע"ש ובלח"מ. והקשה הגאון ר' אלעזר מנחם מן שך ז"ל בקובץ ישורון (פרק ר' ע' שנה): מה שייך לר"י הא דאי מיתי קרבן לא מקבלין ממנו, הלא עולה בא בנדבה, ומה איכפת לו מה שהביא אותה בתורת ראי, אלא שאפשר לומר לענין אם מביא ביו"ט שנדרים ונדרות אין קרבן ביו"ט, משא"כ בתורת עולת ראי מקריבין אף ביו"ט, וע"ז אומר ר"י שאין מקבלין ממנו ביו"ט להקריבה, או שאפשר לומר משום בל Tosifah וכמו שפירש רש"י בחגינה (ד"ח ב') גבי הפריש עשר בהמות לחגיגתו, וכן פירש הרמב"ם בפ"ב הנו"ל ה"ז יעוי"ש בלח"מ. וצ"ע מ"ט באמת שונה עולה ראי מקרבן חגיגה, שבუולת ראי אמרין שאף הקרבן אין לה שיעור, וב חגיגת אמרין רק אם לא פסק מקריב, אבל אם פסק לא מקריב.

★★

בגמ': הוקר רג'ך מבית רעך וכי. וברש"י: מבית אהובך. הקב"ה שקרה ישראל רעים שנאמר למעןachi ורעה.

יש לעין בד' רש"י אלו,adam הקב"ה ויישראל רעים מדווע פירש רש"י על: מבית רעך - מבית אהובך, ומה הכוונה בשינויו זהה, ועוד יש להבין מש"כ רש"י "שקרה ישראל רעים" ולמה לא אמר בפשטות דהקב"ה ויישראל הם רעים.

וכתב בספר משנה מה: וניל' דכוונה עמוקה טמונה בדברי רש"י כאן, דעתן ריעות של ישראל להקב"ה הוא כמו"ש (פ' בא י"א ב'): דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת

בגמ': ר' יוסי בר' יהודה אומר, שלוש רגלים בשנה נצטוו ישראל לעלות ברג'ל וכור.

הגאון ר' שלמה זלמן שניאורסון ז"ל רצה לדיק בדברי הגمرا שכפלה בלשונה שלש רגלים וכור ברגל, שכונת הנمرا "ברג'ל" הוא לומר שהחייב עלולות בשלש רגלים והוא ברגל דוקא ולא ברכיבה ע"ג בהמה.

אבל הגור"ם פינשטיין ז"ל באגרות משה (קדשים סי' כא) כתוב לו, אדם זו כוונת הגمرا, א"כ יש מקום לומר בשלש פעמים יש חייב עלולות ברגל דוקא, אבל יש עוד כמה פעמים שיש חייב עלולות אך לא ברגל דוקא ואפשר ברכיבה, וזה ודאי אינו, ועל כן אם כוונת הגمرا לומר שלוש פעמים בשלש ברגל דוקא, היה צריך צריך לעולות נצטוו ישראל עלולות ואין עולין אלא ברגל, כמו שאמרו על דין האסורים, וכן הי' צריך להביא קרא על דבר זה, אכן ללימוד דבר זה מסברא, דהרי עצם ההליכה אינה מצוה ורק הכרש מצוה, ועל כן מסברא אי אפשר לומר דבר זה וצריך קרא על זה.

ולכן ברור DPI דברי הגمرا הוא, שלוש רגלים הינו שלוש זמנים נצטוו ישראל עלולות ברגל הינו בחג, ואף שהגمرا ממשיכה אח"כ ואומרת בחג המצוות וב חג השבעות וב חג הסוכות, וא"כ לכארה מה שתכתוב "ברג'ל" נראה מיותר, ייל' דכוונת הגمرا להציג שהחייב הוא ביום ראשון של החג, אלא מי שלא עלה ביום הראשון יש לו תשולםין כל שבעה, וס"ל קר' יוחנן (לקמן ט ע"א) דכלון תשולםין ראשון החג, וכן אוושיא דס"ל שם قولן תשולםין זה זהה, ומפרש דכוונת הגمرا "ברג'ל" לומר דהחייב הוא ביום החג ולא ביום החול, ובא למעשה הששה ימים שאחר שבועות שהם רק תשולםין לשבעות ולא תשולםין זה זהה וכדי התוס' שם (ד"ה תשולםין) עי"ש.

★★

בגמ': ואין נראין ריקנים וכו'.

הטוריaben בן תמה דמאי קמ"ל בזה, הא מקרא מלא הוא וזיל קרי כי רב הוא, ותירץDKM"לadam אין לו בהמה אין לו ליראות ולא אמרין בזה דatti עשה ודחי ל"ת, דכבר כתוב הור"ם (פ"א בחגינה ה"א) דהבא לעוזה בלי קרבן אין לו קיום עשה כלל.

על הדרך

דكري לוי פושע, וכותב שם רשי': דפושע הוא המה עצל, ובמס' מגילה (כ"ז): כתב רשי' על מ"ש שם: משום פשיעתא - שמא יפשע ויתיאש ולא יבנה (ביהיכנ"ס) אחר, ובכיסוף משנה על הרמב"ם הל' תפלה (פי"א הי"ב) כתב ע"ז: כלומר, דילמא מתרמי אונס ופשע ולא בנו, ע"כ, וצ"ל שכונתו לומר דילמא נבנה בית הכנסת חדש טרם סתירת בית"כ הישן הוא פשיעתא. ומכ"ז מבואר דמי שאינו זרין, עלול להיות פושע, וכך אמרו, וזה הכוונה בדברי הגמ' כאן דנראה דזריזין ופושעים הם ב' דברים המנוגדים זה זהה, ודורי'ק.

★ *

במשנה: ישראל ווצאי ידי חובתן בנדרים ונבדות וכו'. בשו"ת יביע אומר חלק ח' יו"ד סימן סימן לו) מביא משות' קרון לדוד (סימן ל"ב) שנשאל למי שהתחייב לאשה אלמנה שיתפלל לפני החיבתה ויאמר קדיש לע"נ בעלה המנוח, וקיבלו שכורו עבור זה, וכעת נפטר ابوו, וצריך להתחפל לפני החיבתה ולומר קדיש לעילוי נשמהו, והוא רוצה לבו בחפילתיו ובקדיש לעילוי נשמת שניהם מהו.

וכותב דלא כוורה יש ללימוד דין זה ממ"ש בשו"ע סוף סימן תקסח שהנודר להתחענות סך ימים רצופים ואירוע באחד הימים תענית ציבור עולה לו, ולמדו כן ממ"ש בחגינה - ישראל יוצאים י"ח שמחה בנדרים ונבדות. וא"כ גם כאן י"ל שתפלתו והקדיש שלו עולמים לשנים.

אך זה אינו, שודוקא בשלמי שמחה שבאים כדי שייהיה לו מה לאכול ולשומות, וכי לו בנדרים ונבדות שאוכל ושמח, וכן הנודר להתחענות לצערוי נפשיה קא מכון והרי נצטער, אבל כאן הרי הוא מחייב מטעם המנהג שקבעו עליהם כל ישראל לקיים מכבדו במותו ע"י תפילה וקדיש, וא"כ הו"ל דבר שבוחבה שאינו בא אלא מן החולין.

ובכן בשו"ת תשורת שי (סימן תקופה) נשאל אודות מי שרוצה לנוהג יארציט של אמו שלא נודע לו يوم פטירתה, ביום שנוהג יא"צ של אביו. והעליה דלא מהני מטעם הנ"ל.

ובכ"ז שאינו מועיל להתחפל ולומר קדיש בשבייל שניהם יש להעמיד לה איש אחר שיאמר קדיש ויתפלל לע"נ בעלה המנוח.

רעהו ואשה מאות רעותה וגוו, וכותב ע"ז במדרש ריבינו בחי' (שם): ומה שהזכיר לשון רעהו ורעותה, יראה לי שקודם מתן תורה היו כל הבריות חבירים אחד, אבל לאחר מתן תורה שהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון ולא קבלוה עד שקבלוה ישראל ישראל בלבד (ריעות) בעם ישראל בלבד, מן האחוה והריעות ונשאר השם (ריעות) בעם ישראל בלבד, שנקרו אחים וריעים להמקום ב'ה וב"ש, הוא שכחוב למען אחיו ורעי וגוו, ע"כ, ונאמר (פ' שמות ב' י"ח): ותבחנה אל רעו אל אביהן, וע"ז אי' במדרש רביה (שם א' ל"ט): זה יתרו, ולמה נקרא שמו רעו אל, שנעשה ריע לאל, וכותב שם בעז יוסף: שנעשה ריע לאל. שפירש את עצמו מן העכ"ם ונדבק בהקב"ה, ע"כ.

ולעומת כל זה י"ל מה דאי' במס' קידושין (מ"ב): דאי' שליח לדבר עבריה אמרנן דברי הרבה ריבוי ודברי תלמיד דברי מי שומעים, הרי שהקב"ה רב הוא לישראל ולא ריע, ובמס' בבא קמא (ל"ז): איתא: שור של ישראל (הדיוט) שנגח שור של הקדש ושל הקדש שנגח לשור של הדיות פטור שנאמר (פ' משפטים כ"א ל"ה) (וכי גוף) שור רעהו - ולא שור של הקדש, ע"כ, ולזה עי' גם במס' רשי' (שם דף ט' ע"ב) בדר' ננסים שאין בהם מעילה וכו', וחוזין בזה ד"רעהו" אינו כולל גם את הקב"ה. וא"כ ממשמע מכאן שאין הקב"ה ריע לישראל.

וע"ב צ"ל דאף שלפי האמת, הקב"ה אינו ריעם של ישראל, ברם, אהבתו ית"ש לישראל עם סגולתו עזה עד כדי כך שקראמים ריע בכדי להטיב עמם ולעזר להם לאחר שהתקרכו ונעשה גם הם לריע לו ית', וכאמור, ז"ש רשי' כאן: מבית רעך. מבית אהובך - הקב"ה שהוא ית' אהוב נאמן לישראל, עד - שקרה ישראל רעים - אף שלפי האמת הוא ית' רב להם ולפי הדין אין ישראל נכללים כמ"ש גבי سور: "רעהו" וכן, אבל ידו ית' נתואה עליינו ובהתאם למ"ש למען אחיו ורעי, וכאמור, וא"ש.

דף ז' ע"ב

בגמ' : הו מניינו משווות להוא פושעים והוא מניינו משווות להוא זריזין.

יש לבאר דברי הגמ' כאן עפ"י מש"כ במס' ברכות (כ"ח): ונקרא פושע, וכותב שם רשי': המאהר, ושם (מ"ג): איתא

על הדרך

וראה ב מג"א (ס"י תקסח) שכחוב, דהנודר לצום מ' יומ וgam נדר לצום בה"ב, אינו עולה לו למןין משום דכל דבר שבחוובא אינו בא וכו' ע"כ. ומובואר מדבריו, שענין זה דכל דבר שבחוובא שיקף אף בחולין ולא רק בקדשים, וכן מבהיר ב מהרי"ל כנ"ל שאסור ליתן מתנות לאביווים מעות מעשר משום דכל דבר שבחוובא וכו', הו"ד ב מג"א (ס"י תרצ"ד סק"א). וע' בשו"ע או"ח (ס"י תקס"ח סעיף י"א) דהנודר לצום סכום ימים רצופים ואירוע בהם תענית חובה עלין לו וכותב שם באර הגולה: שווית מהרי"ל, ממשנה ישראל יוצאים יד"ח שמחה בנדרים ונבדות עכ"ל.

★ ★

בעמק שאלת להגאון הנצ"יב (ר"פ כי תשא) הביא דברי המג"א הנ"ל (בס"י תקסח) וחולק עליו וס"ל דכל העניין דכל דבר שבחוובא אינו בא אלא מן החולין הוא רק בקדשים ולא בעניין כמו תענית, וכותב הגאון הנצ"יב שמצוות בדבריו ב מהרי"ל הל' תענית ע"ש. ולנכון העיר בקובץ קול התורה (קובץ מג"ז ע' כ"ז) דהורי ב מהרי"ל הל' מגילה מפורש וכנ"ל ד אסור לחת מתנות לאביווים מעות מעשר משום כל דבר שבחוובא, ומוכח דלא רק בקדשים שיקף הוא דכל דבר וכו' וצ"ע.

★ ★

ונע"ע בתשורת שי (ח"א ס"י תקפה) דן בעניין א' שידע يوم שמחה בו אמו, ולא ידע מיום שמת בו אביו, ופסק דציריך לבורר يوم ליא"ץ על אביו, זולת יא"ץ שלל אמו, וטעמו ונימוקו כיוון דהאידנא קבוצה חובה להחזיק היא"ץ על אביו ואמו, ודומה לתחפילת ערבית המבוואר ברמב"ם (פ"א מה' תפלה ה"ו) ובתוור או"ח (ס"י רנ"ה), וכל דבר שבחוובא אינה באה אלא מן החולין כדאי' בפ"ד דהגינה (דף ז' ע"ב). ע"כ. ובשו"ת מנהת יצחק (ח"א ס"י פ"ג ס"ק ג') פסק כי"ב עפ"י הא דכל דבר שבחוובא וכו' גם לגבי מי שלא ידע يوم הפטירה של אביו, ציריך לקבוע לו يوم מיוחד זה ולא יקבע היום באותו יום שאומר קדיש על אמרו ליום פטירתה ע"ש.

ומבוואר מכל זה דאמרנן כל דבר שבחוובא וכו' גם בעניין שאינו קדשים ודוח'ק.

★ ★

ועיין מה שמביא היביע אומר בשם האיגרות משה, מנהת יצחק, והצ"ץ אליעזר ועוד.

★ ★

בגמ': דבר שבחוובא הוא, וכל דבר שבחוובא אינו בא אלא מן החולין וכו'.

בתש"ו מהרי"ל (ס"י נ"ו אות ז') כתוב בנדון אם יוצא מצות מתנות לאביווים מעות מעשר, וכותב וזה "דלא נפיק במעות מעשר, כיון דתקנתא דרבנן הוא הי' דבר שבחוובא, ונמצא זה פורע חומו מעשרו ואין לו בו אלא טבות הנהה, ויש מרבותינו דפסקו דאיינו ממון, ואפילו למ"ד ממון, מכל מקום הי' דבר שבחוובא וכל דבר שבחוובא אינו בא אלא מן החולין" עכ"ל.

וכעין זה כתוב בשל"ה (מס' מגילה פ"ו ע"ב) וזה "כל דבר שבחוובא אינה בא אלא מן החולין, כדייאתא במס' הギגה (ז): בעניין עולת ראייה וחגיגה שאינה בא מהמעשר אלא מן החולין, וכן נ"ל לעניין פורים שנוהגים במחצית השקל ומכל שכן במשלו מנות ומתנות לאביווים, שהוזacha זו יוציאה אדם משלו ולא מעות מעשר שלו. וכן מצאתי כתוב וזה, ודוקא משלו כאשר השיב מהרי"י מולין דבמעות מעשר לא נפיק ידי מנות לאביווים, ומהזה נראה לי באוthon המוקומות שנונותים קצבה מכל נש לחוץ קודם קריית המגילה, מעות פורים, זהה לא נפקידי מנות לאביווים כי הוא בכלל השכירות, ואם לא יתן הקצבה ההוא היה צריך להרכות שכירות החוץ, וא"כ הוא הצקה תהיה לנו ולא לעניים, אלא צריך לתקן בלאו הכי כפי נדבת מסת ידו ע"כ, אמן כשהפריש כפי מסת ידו ורואה להוסיפה, נראה דמותר להוסיף מעות מעשר שלו" עכ"ל. והובאו בקצתה ב מג"א מהרי"ל דהפודה כפרות לא יפהה מעות מעשר רק מהחולין שיש לו.

★ ★

וראה בשו"ת להורות נתן להגאון ר' נתן גשטיינר שליט"א (חלק י' ס"י נז) שנשאל אם מותר לשילוח לשלה מנות בפורים מפירות שביעית, ודן הרבה בכל הנ"ל ע"ש.

★ ★

על הדף

בגמ': **ועלות נדרים ונדברות במועד באות - בי"ט אין באות וכו'.**

הקשה התוס' לעולא אמר דלב"ה אין קרובין נדרים ונדברות בי"ט, הא יכול לצאת בהם שלמי שמחה, כדאמרין בסמוך דנפיק בנדרים שלמי שמחה, ותירצ'ו דזה דוקא שהקריבום לשם שלמי שמחה, אבל אם הקריבום לשם נדרים לא נפיק רק משום מה שהקדישם. והקשה בטוריaben מ"ט יש לחלק כן, הא ע"פ שהביאם לשם נדרים, מ"מ סוף סוף כיוון שיש לובשר לאכול למה אינו יוצא בהם כו'. וכן הקשה במורומי שדה מי גרע נדרים ונדברות מחטאות ואשמות דיווצאיין בהם כהנים משום שמחה, ודברי התוס' מרפסין איגרי, והוא מגיה שם בדברי התוס' עי"ש.

ובשפת אמרת כתוב לבאר דברי התוס', דלהתיר נדרים ונדברות מטעם אוכל نفس, אמרין משום דעתך לגובה אין בכלל אוכל نفس, אבל שלמי שמחה דהתורה הע"ג דג"כ עירון לגובה ומשלחן גבוח קומו מ"מ ע"כ התירון התורה להקריבן משום שלמי שמחה, וזה לא שיק לומר בנדרים ונדברות דסוף סוף הוא מביא לשם חיוב שנדר.

★ ★

הקשה בטוריaben לרבה אמר בפרק ג' דפסחים דואיפה מיו"ט לחול אינו לוכה משום הויאל ומיקלע ליה אורחים חזוי ליה, ולידיה אמרין גם הויאל ואי בעי מיתשיל כדאמרין שם בגמרא לגבי הפרשת חלה בטומאה בי"ט, א"כ מדוע לא יוכל להקריב נדרים ונדברות בי"ט משום הויאל ואי בעי איתshell עלה ורואה הבמה לו לאכילה.

ומתרץ לדמן דס"ל דחולין שנשחטו בעזורה הווי דאויריתא, א"כ שפיר אין נדרים ונדברות קרבין בי"ט, משום Dai מיתשיל עליה הווי הבמה חולין בעזורה ושפיר היאASA אסורה באכילה, וא"כ כמה נפשך לא יכול לאכול בהמה זו, אך למאן אמר דחולין שנשחטו בעזורה לאו דאויריתא עדין יקשה כנייל, עי"ש מה שכח בזה עי"ש.

ובשו"ת דבר יהושע להגראי"מ אהרןברג זצ"ל כתוב וגם למאן דחולין שנשחטו בעזורה לאו דאויריתא, י"ל ג"כ עפי"ד הפרי מגדים בפתחה להל' יו"ט (פרק א' אות יט) דמבחן איסור דרבנן שלא על דעת לאכול לוכה מן התורה עי"ש.

בעל המחלוקת השקלה בספרו סדר למשנה (פ"א דתלמוד תורה) פשיטה לו דגם בשאר מצות אמרין דאין באים אלא מן החולין, וע"כ כתוב דלמ"ד ק"ש דאויריתא אינו יצא בקראית פרשת ק"ש מצות ת"ת.

מייחזו המהר"ם שיק (או"ח סי' שכ"ג) השיג עלייו דהרי קי"ל בפסחים (ל"ה ע"א) דכהנים יוצא חותמת מצה בתרומה, וכן מוכח מהא דהוזרחה הגמ' (שם) לחת טעם אמא אין יוצאיין חותמת מצה בחלות תורה, ולא קאמר משום דבר מוזהרב לאכלם מצד מצות עשה של אכילת קדשים.

★ ★

כתב חכ"א בקובץ וילקט יוסף (שנה י"ג קו י"ד סי' קמה):
ראיתי שהקשה על הגמ' מנוחות צ"ט ע"ב דיויצאים יד"ח הלימוד בק"ש. והוא קי"ל במס' חגיגה דף ח' דכל דבר שבכמה אינו בא אלא מן החולין. וצ"ע. (וכבר הקשה כן הגאון מר' ואלף באסקויטץ זללא"ה).

ולענ"ד נראה לתרץ. דאיתא בשבועות (דף כ"ז) ובפסחים (דף מ"ה) דחולין מקדשים לא ילפי, דהלוות קדשים חידוש היא. ואף דמצינו דילפוי קולא בחולין מקדשים אבל חומרא א"א לילך. ועיי' בט"ז יונ"ד (סי' ג') ובמלא הרועים, א"כ ה"ג לילך מקדשים כמו בקרבתנות דחוכה אינו בא אלא מן החולין כ"כ בשאר מצות לא ילפינן מקדשים להחמיר דהלוות קדשים חידוש הוא.

ויש להעיר מדברי הר"ן (בפ"ג דר"ה) במכוין עוד למצות אחרת הווי מחשבת מינה ומחריב בה, וע"כ במחעטך לחנק התינוקות מעכבר כונה זו מצוה אחרת כדי' בונחים (דף ג') דמין מהחריב בה, וא"כ קשה איך יוצא בק"ש גם מצות ת"ת. ועוד קשה לי איך יוצא בק"ש מצות ק"ש ומצוות ת"ת, הלא אין עושים מצות חבילות חמילות משום דמחוז עלייו כמ שא, ואין לך מיחזי ממש יותר מזה בפרשタ ק"ש בלבד לצתת שני מצות גדולות? וצל"ע.

★ ★

והנה כבר התבادر לעיל בכמה נקודות שיש להעיר בדברים הנ"ל ודוק' היטב.

★ ★

הפטור מראוי דהוה חצי נדבה וחצי חובה [רחלבי עולה וחצי שלמים לא מהני כתוספתא תמורה (פ"ג)], ושורש הספק אם ענין עלות ראי הוה שם קרבן בפי"ע דלית' ריקumi שמחובי, או ענינו רק עליה כלל העולות אלא דהוה חובה גברא שראי' מחייבתו בעולה, אבל בגין הקרבן אין שם Tosfeta כלל,adam נימא דהוה שם קרבן אחר, שוב מי שאינו מחייב אין על חלקו שם ראי רק עליה גרידא והוה חצי קרבן ראי, אבל אם איינו חובת הקרבן רק חובה גברא להביא עולה, שוב זה שמחובי נפטר בה מדין שותפות דפוטר, דמאי נ"מ לדידי בחצי השני, והבאתם מכמה דוכתי ואכ"מ.

אולם אם נימא דשותפות חובה עם נדבה לא מהני ניחא, דגרע שותפות חולין עם מעשר משותפות אחרים, דשם שניהם חובה אבל חלק המשער דינו ננדבה, ושותפות עם נדבה לא מהני בראי.

ונע"ש עוד מש"כ לפלפל בענין זה اي ראייה כשרה בשותפות עם קרבן נדבה ע"ש.

★★

וראה בתוספתא (פ"ק דהgingeh ה"ז) דלכורה מפורש דעתו ראי' באה בשותפות, ובטורו אבן בחgingeh (ו' ע"א) דין בזה ומסקנתו ג"כ כך (ולא הזכיר בדברי התוספתא ע"ש), וכותב: ואע"ג דבר שבחובה הэн, מידי דהוי אפשר שהוא חובה וכל בני חברה מבאים פ██ח אחד בשותפות ע"כ. ובמנחת חנוך במצבה פ"ח בהשماتה הביא מרשי' פ██חים (פ"ט ע"ב) דምפורש דעתו ראי' לא באה בשותפות ע"ש מש"כ, ובספר מקדש מרדכי (פרק ראה - ע' רנ"ח) בזה באריכות ע"ש.

וראה עוד במס"כ הגה"ק ר' אלחנן וסרמן זצ"ל-ה"יד בקובץ שיעוריים (סוף ח"ב) במקתבו אל הגמ"ז זצ"ל בענין זה.

★★

בגמ: מסת - מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין וכו'. בפירוש הרוקח עה"ת (דברים טז, יא) רמז דין זה, דתיבות "מסת נדבת ייך" בגי': שאדם יביא חובתו מן החולין ע"כ.

★★

עוד כתב שם הגרי"ם אהרןברגו זצ"ל לבאר לפני זה מה דאמרין בגמרה ראש השנה (ל ע"א) וסוכה (מא ע"א) שחוושין מהרה יבנה המקדש וכו' ואמרין שהבית המקדש יבנה בלילה או ביום ט סמור לשקיעת החמה, והנה לכוארה איך יכול הבית המקדש להיבנות ביום ט, והרי איתא בשובועות (טו עא) דאין עזרה מתקדשת אלא בשירוי מנהה, ואין מביאין מנהה ביום ט. אך להניל' ייל' דהתירוץ שתירץ שם אמרין שהביהמ"ק יבנה ביום ט קאי לשיטת רבבה דס"ל הוואיל, וא"כ שפיר יכול להזכיר המנחה דיו"ט, דאמרין הוואיל ואי בעי מיתשל עלייה וראוי לאכילה, אלא עד כאן לא מועילה עצה זו לגבני נדרים ונדרות ממש دائ מיתשל עלה הו חולין בעורה, אבל כאן לא יהיו חולין בעורה, دائ מיתשל עלייה לא נתקדשה העורה כל ושפיר יכול לאכלה.

ועיו"ש עוד מה שהאריך בזה לגבי התירוץ הראשון דאיוני בליליא קאי רק לרבי חסדא ולא לרבה, וע"כ קאמרה הגمرا"א "אי נמי" ומושב קושית הceptot תמרים שם, עי"ש.

דף ח' ע"א

בגמ: חזקה אמר טופלין בהמה לבחמה ואין טופלין מעות למעות

הגאון הקדוש רבינו מנחם זעמבא זצ"ל-ה"יד בספרו אוצר הספרא (בנד"מ ע' ק"ג אות י"ב) הקשה:

יש לעיין בהא דהgingeh (ח'). וועלת ראי' אינה באה אלא מן החולין ואפי' טופל מעות מעשר מעתה חולין לא מהני יע"ש, וקשה הלא מבואר ברמב"ם (פ"א מהGINGEH) דעתו ראי' באה בשותפות, וכ"ה בתוספתא (פ"א מהGINGEH) משתחף עם אחרים יע"ש, ומוכחה דאך שאין כל הקרבן שלו יוצא ידי חובה ראי', א"כ אם נימא דגם המעשר קדוש, אמאי לא מהני טופל בראי', אטו גרע שותפות עצמו משותפות אחרים ויהי מועלץ לצאת בחלק חולין שלו, דבשלמא אם חובה ממעשר לא קידש, שפיר גרע משותפות אחרים, דשם השני מחייב וחללה קדושת עולת ראי', משא"כ בשותפות עצמו במעות מעשר לא קידש, אבל להניל' לקדוש, קשה דמאי חילק בין שותפות עצמו לשותפות אחרים.

והרי נראה להוכיח לפ"ז מה דנסתפקתי במקומות אחר בעולת ראי' דבאה בשותפות אם יכול להביא בשותפות עם

על הדרכ

אמנם בטור"א ר"ה ו. (ד"ה אלא) מוכיח דאיינו עובר בכלל תאהר בשבועות אלא אחריו הז' ימי התשלומין, ודלא כדנקט המהרייל' דיסקין, ובדרבי יחזקאל (ס"י י"ג ס"ק י"ט) מיתי מהרמב"ן להדייה דבשבועות עובר בכלל לאחר מכן, דלא הטעו", וכ"כ בשפ"א ר"ה שם להשיג על הטו", והיינו בדברי המהרייל' דיסקין.

(קובץ קול התורה קובץ מ"ז ע' כו)

★ ★

במספר טעמא דקרה להגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א (פר' ראה) כתוב:

ו"ל' דבשבועות הוא יותר נחוץ מכל הרגלים כיון שאין נמצא בירושלים אלא יום זה וחוזר לבתו משא"כ בכל הרגלים שנמצא כל המועד יוכל להקריב המע"ש שלו בשאר ימי המועד ואין לו צורך לטופלה עם החגינה.

★ ★

תומ' ד"ה מלמד וכו'

הקשׁו בתוס' דבמנחות (פ"ב ע"א) יleafnen דין זה מפסק אחר, וע"ש בתוס' שתירצ'ו דהכא איצטראיך, דסדר"א כיון דכתיב אשר יברך לטפלת דמעשר, אימא כולי נמי ליתני מן המעשר ע"כ. והקשה בטורי אבן דא"כ לג"ש דלית להו תפילה, א"כ הדרא קושי לדוכתא "מסת" למה לי.

וכתב בשורת' משיב דברים להגאון ר' גרשון ליטש-רוזנבוים זצ"ל (או"ח סי' קמ"א ס"ק ג): ונלפנען דלב"ש לך"מ עפ"י דאיתא בירושלמי ומובה בתוס' ד"ה תלמוד לומר ר' אליעזר אומר נאמר כאן שמחה ונאמר להלן שמחה, מה להלן מעשר אף כאן מעשר, ולפי"ז שפיר איצטראיך מסת לב"ש, Dai לא הו כתיב כאן בפירוש, הו"א דיליף שמחה ממעשר משוויה כתאי מסת.

ונעוז נ"ל, Dai לא הו כתאי מסת הוא דרישין כאשר יברך, רק השתה דכתיב מסת לא דרישין לאשר יברך, ועיי'.

אבל אתני קשה, השתה דכתאי מסת למה לי קרא גבי פסה מן הבקר והצאן או קרא דזאת התורה לעולה לחטא, דהרי כבר ידענן מסת בשלמא לב"ה צריכין לאסור תפילה, אבל לב"ש דלית להו תפלה גם בעולת ראי' א"כ מAMILא לא ידענן בכל דבר שבחויבה וצ"ע.

הא דרומה התורה דין זה דוקא לגבי פסוק המוזכר בחג השבועות ולא בשאר הרגלים, כתוב בפנים יפות (פר' ראה):

ויש בזה טעם כמו בחג השבועות שוכו בו ישראל לכתר תורה כמ"ש במס' שבת בפ' ר"ע שקשר לישראל שני כתרים אחד וכי', והנה מدت הכתר הוא השפע בלי צמצום כלל, שככל הבחינות הם בצמצום, והכתר הוא מקיף את כולם, והוא בחינת מה שאמרו יותר מה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניך (פסחים ק"יב ע"א), שמידת הכתר הוא להשפיע יותר מדי, וזה אם יוספם אנחנו לשם שונתלה להם אור גדול יותר מדי, לכך נאמר מסת נדבת ידק, דהינו יותר מדי.

ויש לרמז במלת מסת שמשפרו ת"ק לפי מ"ש שמidea טוביה מרובה חמיש מאות (סוטה י"א ע"א), וכן ירמזו עוד במילת מסת שורשו הוא מ"ס סמ"ך על מה שאחוז'ל (שבת ק"ד ע"א) מ"ס וסמ"ך בסיס היו עומדים, מטעם זה אמרו חז"ל (יומה ע"ב ע"ב) שהتورה הוא סם חיים, מפני שהחולות היו כתובים פנים ואחרו, דכתיב מזה ומזה הם כתובים, ואותיות סם בא"ת ב"ש הם אותיות חי, לרמז על סם החיים, ומספר מ"ס סמ"ך הוא מאה, והוא רמז על משאחוז'ל (מנחות מ"ג ע"ב) מה ברכות שחביב אדם לברך בכל יום, והוא רמז למאה מדרגות שנתלו בהיותם במצרים שקוועים בטומאה במ"ט שערינו טמאה ונתלו בקדושה בנזון שעורי קדושה וכו' וע"ש עוד דברים נפלאים.

★ ★

במהרייל' דיסקין זצ"ל עה"ת (פר' ראה) עמד ג"כ בזה דנזורת דרצה זו דוקא לגבי חג השבועות, וכותב שם לדודשת הגמ' ATI לאstor הקורת נדרים ונדרות לקרבן ראי', ולפי"ז ביש לו נדרים ונדרות בחג, א"א להקריבם לא לשם ראה ולא מצד הנדרים והנדבות, נדרים ונדרות אין קרבין ביוט, והנה בפסח וסוכות יכול להקריבם בחוה"מ שלא לעבור בכל אחר, דאיינו עbor אלא אחורי ז' ימי תשולמין, משא"כ בשבועות עbor מיד אחורי יו"ט, דאף דגם בשבועות יש לו תשולמין, מ"מ עbor בכל אחר מיד שעבור החג, וא"כ הוא דמותר להקריב נדרים ונדרות בשבועות עכ"פ לשם ראי' שלא יעבור בכל אחר, להכי כתיב בשבועות מסת, לאשמעין דמ"מ איינו מביא חותמו אלא מן החולין עכ"ד.

על הדרך

והכא אנו רוצחים למילך מסת נדבת ידק לא יהיה ממה שהטיל עליו המלך ית"ש ליתן אלא מה שרצו בחפותו ליתן, וע"כ מייתי מושם המלך אחשורי שנקרא מס עפ"י שלא היה חייבים ליתן, והסבירו נותנת למילך מהך משום דה"ג כתיב נדבת ידק, ואין לך לאו נדבה נינהו.

דף ח' ע"ב

בגמ': יצאו אלן שאין חגינה באה מהם.

וברש"י: דחגינה חלב כתיב בה לא ילין חלבagi וגוי.

מבואר דרבנן חגינה הויה בהמה דוקא, וכן אי' لكمן במשנה דרבנן חגינה קרבן שלמים, ורבנן שלמים מביאין הלא דוקא מן הבהמה, וכן כתיב הרמב"ם בפ"א מה' חגינה ה"א, דההגינה היא שירkipib שלמים, והדבר ידוע שאין השלמים באים אלא מן הבהמה, עי"ש.

והנה בספר החינוך מצות חגינה ברוגלים (מצווה פח) כתוב: מדיני המצווה וכורא אלא אף' אחד יספיק בין בהמה בין עוף תור או גוזל וכו', והקשה עליו בעל המשנה למל' בהגחותיו שם דשלמים אינם באים מן העוף אלא מן הבהמה, וא"כ מה שייך להביא עוף לחגינה, וכן הקשו במנחת החינוך ובספר צבא רב.

אך יש שרצו להסביר שאמונה למצווה זו עסק בספר החינוך במצוות חגינה, אבל בדיוני המצווה כלל גם דיני עולת ראייה, וכמו שכותב הוא עצמו במצוות תפטע, ובועלות ראייה הלא יכול להביא גם עוף וכדיאתה בהדריא ברמב"ם (שם), ע"כ שפיר כתיב החינוך בין עוף תור או גוזל, דזה קאי על עולת ראייה, עי"ש.

★ ★

בגמ': יצאו אלן שאין חגינה באה מהם, רב אשוי אמר מושמתה נפקא וכו'.

בספר עמודי הארוזים על היראים (סימן נז אות יז), נסתפק بما דממעטין עופות ממשחה, מה הדין בכשר חיה אם יוצאי יד"ח שמחה. וכותב דיש לומר דזהו דעתא בגיןו בין תנאי דברייתא לרוב אשוי, דلتנאי דנפקא ליה מבחgin את שיוצאה משום חגינה, א"כ גם בשור חיה אינו יוצא ידי חגינה,

ואפשר לומר, מעולה אכן לא ידעין בשאר קרבנות כיון שיש לבעלים ולכהן חלק לאכול הו"א דבר מז המעשר, רק עולה כיון דהכל לגובה הו"א הוא דלא בא מז המעשר כיון דהמעשר רק לאכילה.

וain להקשوت הא עולה בלאה ידעין דאיינו בא מז המעשר כיון דמעשר ניתן רק לאכילה, ועיי' Tos' לעיל דף ז' ד"ה אמר, נ"ל דהו"א אכילת מזבח ג"כ אכילה הוא משוו'ה צריך קרא, אבל אכן לא היו בשאר קרבנות משוו'ה צריך היקש לפסה ולחטאota ודריך.

★ ★

בגמ': מי משמע דהאי מסת לישנא דחולין הוא דכתיב וישם המלך אחשורי ש מס וכור.

לכוארה מבואר כאן דתיבת מס באستر ותיבת מס בפר' ראה מתפרשים כאחד. ולפי"ז צ"ב מאד מש"כ בראשב"ם (פר' ראה שם) זוז'ל: והמדמה מסת אליו מס, הוא חמס עכ"ל, וצ"ע, דבגמ' כאן נראה דמדמים ב' תיבות אלו זו לו, והעיר בזה בחתם סופר (פר' ראה ע' סג) ע"ש, ונשאר בkowski. וע"ש בהגיה שער יוסף להגרי"ן שטרן זיל מש"כ ליישב בזו.

וקצת צ"ב דהפסוק כתוב: מסת והינו לשון מס וכט"ל, זהה הרי היה כעין קנס ובע"כ של האדם. וממשיך: נדבת דרך וגוי לשון נדבה. ומס איינו בנדבה וצ"ב).

★ ★

תוס' ד"ה וישם וכור אב' יהיו לך למס ונבדוק וכור לא מייתוי, דהני לא מועת משתמעין אלא לשון עבדות בעלמא ע"כ.

בספר דרישות חתום סופר (פרק א' דף קל"ח) בתוך ד"ה כתיב וכור, הבדיקה את דברי הש"ס דילן וכותב: דרי' יוחנן יליף ממשת נדבת ידק לשון נדבת ידק ממשע' מהחולין ולא מה שהוא חייב בלאה ליתן, שאין זה נדבת ידק, והש"ס פריך Mai משמע דהאי מסת לישנא דחולין הוא, כי אדרבה מס ממשע' בכל מקום מה שהוא כבר חייב ליתן, שהטיל המלך עליו ליתן, ע"כ לא נדבת ידק הוא, ומשני, מצינו ג"כ מס שהוא נדבה - וישם המלך אחשורי ש מס על הארץ, ואדרבה מס בכל מקום ממשע' מה שהטיל עליו המלך ליתן הוא נתן,

על הדרך

שהאדם עוסק בו הכל מוחשב מצוה וכדראמרי' בחגיגה (דף ט') הפריש עשר בהמות לחגיגתו כולן קרבין ביוט' (וע"ש אי קרבין ביוט' שני) ובתואו בשם היירושלמי עד שיאמר דין עוד בדעתו להוסיף ע"ד ד"ח סע"ב, הרי דעת' פ' דangi בחד' מהה מ"מ כל מה שמוסיף הכל בכלל המצווה ע"כ

★★

ובקhaltות יעקב ע"ס ברכות (ס"ז) הביא דבריו הנ"ל וכותב:

(מייהו קצת יש לדחות, לשאני מצות חגיגה דכתיב בהדי' איש כמתנת ידו, והיינו דכל המוסיף מצוה קעביד, וاعפ' דהאי קרא גבי עולת ראי' כתיב, מ"מ נראה דילפין מהא נמי אשלי' חגיגה כదמשע' במשנה דחגיגה ד"ח ע"ב נכסים מרובין ואוכלין מרובין על זה נאמר איש כמתנת ידו כו', ועתו' ריש חגיגה ד"ה תשלומין דילפין ראי' מהחגיגה לעניין תשלומי').

★★

בקובץ ירושון (פרק י' ע' שעח) מביא קושיא מהגאון ר' אליעזר מנחם שך ז"ל, בהא שנחalker ר'ו"ח ור'ל בחגיגה (ד"ז א') בראש' שאין לה שיעור, להמסקנה שם, ר'ו"ח ס"ל שרך ראיית פנים אין לה שיעור הא לקרבן יש שיעור ואי מביא קרבן לא מקבלין ממנו, ור'ל אמר שאף לקרבן אין שיעור, וכל אמתת שבא ומביא קרבן ראי' מקבלין ממנו, והרמב"ם (בפ"ד מהל' חגיגה ה"ו) פסק קר"ל כפירוש הלח"מ שם, ואיני מבין, מה שיק' שאין מקבלין ממנו, הלא עולה באה' בנדבה, ומה איכפת לנו מה שהביא אותה בתורת ראי'.

אלא' שאפשר לומר לעניין אם מביא ביוט' שנדירים ונדברות אין קרבין ביוט', משא"כ בתורת עולת ראי' מקריבין אף ביוט', וע"ז אומר ר'ו"ח שאין מקבלין ממנו ביוט' להקריבה, או שאפשר לומר משום כל תוסיפ' וכמו שפירש רשי' בחגיגה (ד"ח ב') גבי הפריש עשר בהמות לחגיגתו, וכן פירש הרמב"ם (בפ"ב הנ"ל ה"ז) יעוו"ש בלח"מ.

וצ"ע מ"ט באמת שונה עולת ראי' מקריבן חוגגה, שבעלות ראי' אמרין שאף הקרבן אין לה שיעור, וב חגיגה אמרין שרך אם לא פסק מקריב אבל אם פסק לא מקריב.

★★

ולרבashi דנפקא ליה מושחת דבר שהוא ממש, יש לומר דיווצה בחיה דבריו היה גם ממש. ע"כ

★★

וכתב בספר מגדים חדשים (כאן) להעיר על דבריו:

דבריו צ"ע, מש"כ דLOORASHI דנפק"ל למעט עופות ומנחות מושחת, יוצא ידי שמחה גם בבשר חיה. דהרי בזמן המקדש היה חיוב לאכול בשער קדשים דוקא, ואני יוצא בבשר חולין וכמ"כ התוס' כאן בד"ה מי, וממילא אינו יוצא בבשר חיה והוא בשר חולין. והספק שלו יש בזזה"ז להשיטות דחייב לאכול ביוט' בשר לשמחה, והיינו בשר בהמה ולא עוף, מה הדין בבשר חיה, אם הוא ג"כ ממש כמו בשר בהמה.

★★

בגמ': הפריש עשר בהמות לחגיגתו הקריב חמץ ביוט' ראשון חזור ומקריב חמץ ביז"ט שני וכו'.

וברש' חזור ומקריב וכו' ולא אמרין עובר הוא בבב' תוסיפ', דרhomme אמר וחוגותם אותו חד יומה ותו לא וכו'

כתב כי האדמוני מקלייננבורג זצ"ל בשוו"ת דברי יציב (או"ח ס"ז), דבגוף הפלוגתא דרש"י ותוס' (ערובין צו ע"א) אם שיק' כל תוסיפ' בנשים, דרש"י יש ב/tosip' ולתוט' אין כל תוסיפ', ובאיaro בזזה דמחמת שאינה בכלל המצווה הוי כשלא בזמנו, יעווין חגיגה (ח ע"ב) שיטת רשי' לגבי חזור ומקריב חמץ ביום טוב שני דשייך משום כל תוסיפ' עי"ש, ויום טוב שני לאו בכלל המצווה כלל ואין שם חגיגה עליהם, ואעפ"כ ס"ל לרשי' דיש כל תוסיפ', ואתה שפיר דרש"י לשיטתו, ודז"ק. ושמחתך שראית' בטורי' אכן שעורר מזה בדרכי היירושלמי עי"ש בארכיות, עי"ש.

★★

בגמ': הפריש עשר בהמות לחגיגתו הקריב חמץ ביוט' ראשון חזור ומקריב וכו'.

בספר עמק שאלת (פרשת יתרו) כתוב ליישב דעת השאלות דנראה שסובר דק"ש דרבנן לכ"ע. ותוון דבריו, דנהי דלשמוואל (ביברכות כ"א) יוצא גם בפסק אחד מצות ודברות בס' כו' מ"מ כל שמאריך וקורא יותר בשביל מצות ודברות בס' הוי הכל בכלל המצווה, וכשפסק הוא מפסיק למצווה دائוריתא, דכל מצווה שלא נתנה בו תורה שיעור, אז כל מה

לחקור כשבוער החג ולא הקريب כלל, האם עובר למפרע משעה שנכנס בעזורה, דהיינו בתנאי שיכול עוד לתקן האיסור, או שעובר בסוף החג שהוא סוף הזמן הבאת הקרבן.

והנה ברמב"ם ריש הל' חגיגה כתוב דמי שהתראה פניו בעזורה ביום א' ולא הקريب קרבנו עופר בל"ת, ואינו לוקה, דהיינו לאו שאין בו מעשה, והקשה בשאג"א (ס"י ל"ב) הא במה שנכנס לעזורה עשה מעשה, ובזה הוא דבר על הלאו, וא"כ ילקה. ובמנוח' (מצווה תפ"ט) וארצות החיים (או"ח סי' ח') כתבו דכיון שאינו עופר הלאו אלא אחריו ימי התשלומין בדברי הלח"מ הנ"ל, ואז אינו עושה מעשה, חשיב לאו שאין בו מעשה.

ולענ"ד יש לעיין בוזה, דיל' דמאחר שלא הקريب כלל, עובר למפרע משעה שהתראה ריקם, ונמצא דקעובר במעשה. וע"ע בעונג יו"ט (ס"י צ"ד) שהקשה תיפו"ל ואינו לוקה דהוי התראה ספק, ע"ש, וע"כ צ"ל בדעת הרמב"ם כמש"כ בקובץ העורות סי' ס"ט עי"ש.

(קובץ קול התורה קובץ מ"ז ע' כ)

★ ★

במשנה: איזהו מעות שאינו יכול לחתכן זה הבא על העזרה וכו'

פרשי' דכיון שהביא פסולין בישראל והוא זכרון לעונו לפיקד אין עונותיו נמחקין בתשובה. והנה בתוס' בכ"ב (פח): כתבו בחילה דא"א לו בתשובה, ושוב כתבו בשם הר' חיים, דאע"ג שהוא מעות לא יכול לתקן, מ"מ אפשר בתשובה שלא צוה לו הקב"ה רק לעשות תשובה, וכ"כ התוס' הרא"ש לקמן בע"ב וכן משמע בתוס' כאן.

★ ★

ויש לציין למש"כ במדרש (במדבר רבה פרשה ט, ג) ديسم אינה עוד דברים שנכללים בכלל מש"כ: מעות לא יכול לתקן וכו' ע"ש.

★ ★

במשנה: אם תאמר בגוזל וגנב, יכול הוא לzechozero ויתקן.

וברש"י יכול להזכיר דמי גניבתו וגנולתו לבעים ויתקן, ויהא מתקן מן החטא.

בגמ' הפרש עשר בהמות ל'חגיגתו וכו'.

בשאגת אר"י (ס"י א') כתוב דלשמואל דס"ל ק"ש דרבנן, היינו דמה"ת צריך לקרוות בוקר וערב, אבל יכול לקרוואו איזה פרשה שרצו, ולאו דוקא קריאת שמע, משא"כ למ"ד ק"ש דאוריתא צריך לקרוות כל הפרשה הראשונה מן התורה. ובכתוב דהוכחת הפסקים לפסוק דק"ש היא מה"ת, היא ממה דעתה בברכות (דף י"ד) שבק"ש שהיא דאוריתא פוסק מפני היראה והכבד, והיינו ע"כ כל הפרשה הראשונה, דאילו בפסוק ראשון אינו פוסק רק במקרים סכנת נפשות, ומזה הוכיחו דסתמא גמורא נקט כמ"ד דק"ש היא דאוריתא, דלשמואל דק"ש היא דרבנן וסגי בפרק אחר, אפילו אם קורא ק"ש רק פסוק ראשון קיים כבר המ"ע דאוריתא, ולא שאר הפרשה.

הנצי"ב בהעמק שאלת השאלות (פ' שמות ע' שם"ג) כתוב לדחות ראי' זו, דיל' דאי' דלשמואל יוצא ידי' חותבת קריאה מה"ת בפסוק אחד, מ"מ כל שמשיך וקורא הו הצל בכל המצויה ודוברת בהם, דכל מצוה שלא נתנה בו התורה שיעור למללה, כל שהוא מוסיף והולך, הרי הוא בכל המצויה דאוריתא, ע"ש מש"כ עוד לגבי נגעעים ולקיים דלולב.

זהביא ראי' מסוגין דאמרין לכל שימוש על חגיגה, דינו כייקר הקרבן ודוחה יו"ט, וה"ג כל שימוש על בדברת בם ה"ה בכלל הק"ש. ושנה הנצי"ב משנתו במרומי שודה סוכה (מ"א ע"ב).

בקהילת יעקב (ברכות סי' י') דחה ראי' זו, דיל' דשני הכא דכתיב איש כמתנת ידו, שתלתה תורה מספר הקרבנות בנדכת לבו, لكن הכל נכנס בכלל החוב דאוריתא, וause"ג דקרא איירי לעניין עולת ראי' ולא לעניין שלמי חגיגה, מ"מ הא תנן הכא נכסים מרובים ואוכלין מרובים ע"ז נאמר איש כמתנת ידו וגוו', הרי דיליף מקרה זו גם לעניין חגיגה, ועיין בתוס' לעיל ריש מכילתין (דר' התשלומין) דיליף ראי' מהחגיגה לעניין תשלומין ע"ש ע"כ.

דף ט' ע"א

במשנה: עבר הרגל ולא חוג אינו חייב באחריותו וכו'.

הלה"מ ריש הל' חגינה כתוב דה"ה כשהתראה ביום א' דיו"ט בלי קרבן, אינו עובר אלא כשבוער החג עכ"ד. ויש

על הדרך

בגמ': נאמר עצרת בשביעי של פסח ונאמר עצרת בשביעי של חג.

צ"ע מודוע פסח נקרא בשמו וסוכות נקרא "חג" ולא בשמו כמו פסח, ומאי שנא, ויבורן עפ"י מ"ש במס' ראש השנה (פ"א מ"ב): וב חג (בטוכות) נידוניין על הימים, ועל זה מבט התוס' יו"ט (שם) בתוך ד"ה וב חג וכו': והוא דמייחד שם "חג" לსוכות טפי מפסח ועצרת, וכן במס' שקליםים (פ"ג מ"א), מס' נדרים (פ"ז מ"ט), ובמס' בכורות (פ"ט מ"ה), ואעפ"י שלשתן (פסח שבועות סוכות) בשם חגי נקראו בכתב, מ"מ מלת חג הנחתו הראשונה על המחול והרי קוד, אי לאו גזירה שוה דברי מדבר כקדיאתא במס' חגיגה (י''), והורד"ק כפי הפשט מפרשנו כן מעין ריקוד וטיפוח לשמחה, ובטעות היהתה שמחה יתרה של בית השואבה, לפיכך ראוי הוא להקרא ביחיד חג, ומפני כן אומרים בתפלה זמן שמחתנו.

ובספר בני יששכר (מאמרי חדש תשרי מאמר ט' שמות החג סי' ב') כתוב בזזה"ל: בדבורי חז"ל נקרא חג הסוכות בשם חג סתום, כתוב הרמ"ז ז"ל שהוא רמז על סוד אור מקיף, ע"כ, וכן הכוונה שהוא מגזרות: ובמהוגה יתראהו (ישעה מ"ד י"ג), שהוא העיגול הסובב את המרכז, ע"כ נקרא חג הסוכות חג סתום, ע"כ בספר בני יששכר שם. ולפי הדברים הללו מבוארם היטב דברי הגמרא כאן.

★ ★

בגמ': א"ר זורה, חינגר ביום ראשון ונפתחת ביום שני איבא ביןיהו.

באור שמח (פ"ז דק"פ הלכה ה') תמה מודוע שבך רבוי זורה מילתא דשכיה טובה קטן שהגדיל במועדם חייב בראייה וחגיגה או לא, וכותב משום דקטן חייב עכ"פ מדרובנן, וכיוון שהקריב בראשוןתו אין מתחייב בשני, אפילו למ"ד דתשלומיין זה זהה.

וכותב דמכאן סמכין להר"מ שם שכותב, דקטן שהקריב פסח ראשון והגדיל לפני פסח שני דאיינו חייב להביא פסח שני. מיהו עיי' במנחת חינוך (מצוה פח) שמספק אי מיטפר בכך מחגיגה אחר שיגדל, ובלא"ה יש להעיר על תירוץ של האור שמח דהתוס' כתבו לעיל (ב). דلم"ד אין נדרים קרובים ביום"ט אין קטן מקריב בראשון.

הקשה הגאון ר' מאיר מאלין זצ"ל להגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל בדברי רשותי תמהותם,adam כוונתו שיכول להחזיר דמי גניבתו ביחד עם התשובה, א"כ הם דברי המשנה, ומה בא רשותי להוסיף בזה, ואם נאמר דכוונת רשותי לומר דאם ייחסר בלא תשובה יהא מתוקן מן החטא, צ"ע מודוע יהא מתוקן מן החטא, הא לא שב בתשובה על החטא.

והשוויב לו הגור"ם זצ"ל בשווית אגרות משה (חו"מ ח"ב סי' יב) דהנה בעצם אין זה ברור לכל שכשר החזיר בעצמו לא יוועל בלא תשובה, דבסוף משנה פ"ב מהל' עדות (הי"ב) משמע לייה בלשון הטור שرك בשולם ע"י כפיתה בית דין לא הוכשר לעדות, אבל בהחזיר עצמו מעצמו אלא שהכסף משנה כתוב שהרמב"ם סובר שאף בהחזיר עצמו לא הוכשר לעדות, ומסיק וכן בדיין כי אע"פ שהחזיר הממן, מ"מ עבירה שעשה עשה, וצריך תשובה עליה, וא"כ שפיר ייל דריש"י ס"ל כמו שהבין הכסף משנה בדעת הטור, וא"כ שפיר מيري אף בלא תשובה.

אך אף שיש לפреш בדברי רשותי כן, מ"מ זה לא מסתבר, שלא כאן הוא המקומ לרשויות להשמיין דין זה, ואף שאפשר לומר דריש"י ציין דין זה מהא דאי' במשנה "יכול הוא להחזירו ויתקן" ולא קתני "יכול הוא לשוב ולהחזירו ויתקן", הרי דסגי בחזרה בלא תשובה, וע"כ שפיר כתוב דבר זה כאן, אך זה אינו מוכחה, דהא ייל דהא שלא נקבע המשנה "יכול הוא לשוב ולהחזירו" משום דרובא דרובא כאשר הם מחזירים ודאי הוא עיי' תשובה, דאל"כ למה מחזירים בעצםם שלא עשו תשובה, וא"כ שוב אין ראי' מהמשנה שלא צריך תשובה.

ועל כן נראה לומר דריש"י ס"ל דהלאו בגזילה נעקר כאשר החזיר עיי' כפיתה בית דין, דעל כל פנים נתקבלה מעשה העבירה כאשר החזיר, ודיקיך רשותי דבר זה מזה דקתני במשנה "יכול הוא להחזירו ויתקן" ולא קתני "יכול הוא להחזירו מעצמו ולתקן", הרי דאפי' מחזיר רק עיי' כפיתה בית דין ג"כ מתוקן החטא אף שלא שב בתשובה כי סוף כל מעשה העבירה ניתקן וככ"ל. אך ודאי רק הלאו של גזילה ממש ניתקן עיי' אבל ודאי עדיין צריך כפירה על רצונו לגוזל וכ"ש על מה שגוזל, דהא אפי' נתכוין לאכול בשר חזיר ועליה בידו בשער טלה צריך כפירה וכ"ש הכא, אלא כוונת רשותי דניתקן החטא הגדל של הלאו בגזילה, עיי' ש.

★ ★

על הדרך

כגון בטעמה מה שביעי שלו שלא חזי לאכילה. ואז האכילה היא המעכבה ולא שם טומאה, ולכן לפי מ"ד זה אמרין גם בטומאה, שלא חזי בראשון לא ראוי בשני.

דף ט' ע"ב

בגמ' : א"ל בר Dio Dio ליה לך וכורו.

כתב בשווית תורה לשמה (ס"י חב) :

שאלה: באחד שאיותה נפשו לקרוא שם לבן הנולד לו בשם או ב"ת, ויש מונעים אותו באומרם לא מצינו כן לא בראשונים ולא באחרונים שהיה קורין האדם בשם אותן האותיות, אם יש בויה אותה חשש או לאו, ואת"ל דעתך בזה חשש, אם רוצחה לקרוא לו שם באות אחת מאותיות שם הויה כגון יו"ד או וא"ו או ה"א Mai. יורנו המורה לצדקה ושםך"ה.

תשובה: אין בזה שום חשש, ויעשה כאות נפשו ואין מוחין בידו, ואותם המוחין בידו באמרם לא מצינו כזאת טועים הם, דהא מצינו בן ה"א ה"א כנ"ז במשנה דרבות טופיה (סוף"ה) בין הא אומר לפום צערא אגרא, וכן מצינו בגמרא דתענית בחכם אחד בשם יו"ד, וכנ"ז שם דף כ"ב ע"ב, אמר רמי בר רב יו"ד ופירש"י חכם בשם יו"ד, הרי אלו הם מאותיות השם ונקרו בהם, ועוד כד תירוק תמצא כי שם יהודיה אשר בו כל אותיות השם הוא רבותא טפי, لكن מעיקרא אין מקום לספק זה כלל. והיה זה שלום עכ"ד.

★ ★

בגמ' : ואינו דומה שוניה פרקו מה פעמים לשוניה פרקו מה מה ואחד.

כתב בכלי יקר (פר' ואthanן ד, ט): כשהשתכל במלת זכר ובמלת שכח תמצא מספר מאה ואחד בינייהם, והרוצה לבטל השכחה, יחזור על לימודו מאה ואחד פעמיים, ובhem יפחתות מן המספר שכח מספר מאה ואחד, ויישאר מן שכח מלת זכר, על כן מאז יהיה הדבר כמו שהוא לזכרון לא ישכח עוד. וכותב עוד הכלוי יקר וו"ל: וקרוב לשמו, שהמלך הממונה על הזיכרון זכר שמו, ויש לו שכ"ח כוחות. נמצא שיש לו מאה ואחד כוחות יותר מאשר מלאך של הזיכרון. על כן

ואפשר דיל' דכיון דקטן חייב מדרבנן בראשון, ע"כ לכ"ע חייב להביא בשני גם כשהגדיל. ועי' בזכור לחגינה (לעיל ב). שרצה לחלק בין קטן שהגדיל לאחGER שנתקפטט, אע"ג דלענין פסח מבואר בהדייא דלמ"ד שני תשולם דראשון אינו והגדיל בין זה זה דין חייב.

(פירות תאנה)

★ ★

ברא"ש (פ"ג דברכות ס"י ב') היבא, שריבינו יהודה הי' אונן במוץ"ש ואכל kali הבדלה ולהמחר לאחר הקבורה אל תלמידיו מפני מה איןך מבידיל, והוא קי"ל טעם מבידיל, והшиб, מאחר שהיית פטור ממש בשעת חיוב הבדלה מפני שהייתי אונן, גם עתה פטור אני, וכדקיקי"ל בחגיגה ט. חיגר ביום ראשון ונתקפטט ביום שני, לר' יוחנן דאמר תשולם לראשון הן כיוון שנדרחה ביום ראשון גם ביום שני.

ומחר"ם מרוטנברג בהל' שמחות כתוב שלאחר קבורה אסור לאכול עד شبידיל דקי"ל טעם מבידיל ואמרי' מי שלא הבדיל במוץ"ש מבידיל והולך כל השבת כולה (פסחים ק"ה) וסימן הרא"ש, ונ"ל כדורי ר"י, דהא אמרי' מי שלא הבדיל במוץ"ש מבידיל והולך כיינו כשלא hei לו יין במוץ"ש או שאירועו אונס שלא hei יכול להבדיל, אבל אונן שבשעת חיוב הבדלה hei פטור נפטר לגמרי ותו לא מחייבנו ע"כ.

★ ★

בגמ' : א"ר ירמי טומאה דיש לה תשולם בפסח שני.

חשאג'א (ס"י סה) מבקשת על תוס' (בפסחים סט ד"ה - שוחטן) דכתבו סברא - לגבי טומאה, אי לא לא חזי בראשון לא חזי בשני. ודבר זה סותר את סברת ר' ירמיה כאן, שלגביו טומאה לא אומרים אי חזי בראשון לא חזי בשני. וכותב האפיקים (ס"י א') לתרצן, דיל' דסבירה היה רק למ"ד אין שוחטין וזורקין על טמא שרין, דהמעכב הוא הטומאה, וילפין טומאת שרץ מטומאת מת, דاع"ג שלא חזי בראשון חזי בשני.

מה שאין כן התוס' בפסחים (שם) קאי למ"ד שוחטין וזורקין על טמא שרין. ומדוע לא יכול לאכול קרבן פסח, دائירוי

על הדרך

חשיבותם בעיניהם ע"ש, וצ"ב מניין הראי. אך כיוון שלא בירכו עי"ז לא זכרו הלימוד וכנ"ל מהצל"ח דזה סגוללה. ואי לא חשו לכך שלא ישכחו את לימודם, סימן שלא הייתה הלימוד חשוב בעיניהם, ולכן לא היה איכפת להם שלא יזכירו את לימודם וספריר על זה אבדה הארץ ודרכ' היטב.

והנה בשו"ת חותם סופר או"ח (ס"י כ') הוציא חידוש לדינה לגבי אם נסתפק אם אמר משיב הרוח או מורייד הטל וכור' מגמ' דידן. וזה:

בירושלמי (רפ"ק דתענית) הובא בר"ן ורא"ש שם דהמתפלל ואינו יודע מה הזכיר אמר רבי יוחנן כל שלשים יום חזקה מה שהוא למד מזכיר וכו'.

וכתב בהגחות מיימוני (פ"י מהלכות תפלה אות ח) דהර"ם מר"ב הי' אומר שהרוצה שלא יחוור על הספק יאמר כל כך פעמים אתה גבור עד מכלול חיים כמו שיש בשלשים יום יע"ש.

ונ"ל דבריו דקדק לומר כל כך פעמים ולא כhab תשעים פעמים, וכן דקדק מג"א, כי מי טעה יש לשיעור הזזה בשלשים יום דוקא ומגנ"ל לר' יוחנן הא.

על כן נ"ל דברי ר' יוחנן בנויין על מה דאמרין בש"ס דילן בחגיגה (ט ע"ב) איינו דומה שונה פרקו מה פעמים לשונה פרקו מה פעמים ואחד. וכבר הוא מפורסם ומקובל שהשונה מה פעמים ואחד לא במהרה הוא שוכת.

ו"י"ל הדירושלמי קאי בפסח ובחו"ל שעושין ח' ימים. ע"ג דבר' יוחנן בא"י הוה, מ"מ כך הי' דרכו של ר' יוחנן לומר הלכה לפני תלמידים העומדים לפניו שהוא מח"ל כמו"ש תוס' בשבת ט ע"ב ד"ה הא לנ' ע"ש.

וא"כ הוה שפיר מה פעמים ואחד. הא כיצד, הרי בשלשים יום יש ג' תפנות שחרית מנהה ערבית, צא מהם ב' ערבית ושחרית ביום א' של פסח מושום דיום א' דפסח נחשב במנין שלושים יום ואין מזכירים בו אלא ממוסף ואילך הו"ל פ"ח פעמים ושמונה מוספים דשמנהימי הפסח שבח"ל, ועוד ג' מוספים של ג' שבתות שנשאת אסורו חג דפסח עד ט"ו אייר וב' תפילות מוספין דב' ימים ר"ח אייר, ה"ל י"ג מוספין. צרע עם פ"ח הנ"ל, עולה ק"א חפנות.

השכחת גוברת על האדם. לפיכך צריך הוא לחזור על לימודו מהה ואחד פעמים וכור' עכ"ד הנפלאים.

הנה דס"ל להכלי יקר דמה דאי' בgem' כאן: איינו דומה שונה פרקו מה פעמים למאה וא', הינו דע"י ק"א פעמים מתבטלת השכחת וכגנ"ל. ע"י בין יהודיע בחגיגה שם שכח דשר של שכחה מיכאל שלו. ומיכאל בגני ק"א. וע"י שלומדים ק"א פעמים מתגברים עליו ע"כ. וכן אי' בשו"ע הארץ בפרק קרייה בחכמת הקבלה (אות ח) ע"ש, וע"ע במדרש האתרמי בשם הארץ ששר הזכירה שמור מיכאל ע"ש, עוד אי' דסמא"ל הוא בגני ק"א ומרמז על זה שכוחה ק"א פעמים אפשר להתגבר עליו ודרכ' ק. וראה עוד בתורת חיים על סנהדרין (צ"ט): רמזים נפלאים בעניין זה ע"ש היטב.

וראה עוד בספר תנפי יונה (ח"ד ס"י ל"ו) שכח בדברי הכלוי יקר הנ"ל ע"ש היטב. ועוד כתוב שם דמה שאומרים במוש"ק: "משבענא עלייך פותה שר של שכחה" צ"ל פותה עם ט'. ופוטה (עם הכלול) בגני ק"א והוא שמנו של שר של שכחה ע"ש (אך ראה בסידור ר' שבתי דאי' ג"כ: פותה שר של שכחה ע"כ וצ"ב). ובגההת המו"ל בסדר רב עמרם גאון (וורשה תרכ"ה דף ל' ע"ב) הגי' במקום פותה - שצ"ל פורה ע"ש, וצ"ע מנ"ל הג"ה זו וצ"ל פותה וכגנ"ל ודרכ' ק. ופלא שבספר מלאכי עליון בו רשומים שמות כל המלאכים לא הזcir כלל את שם המלאך פותה (או פותה) הנ"ל. (ואולי כיוון שעסקין בשער של שכחה, שלטה על המחבר הנ"ל שכחה בעניין זה). וע"י בגמ' פסחים (ק"י): הוה עובדא עד מהה חד ופקע שידא ע"כ. וי"ל אי יש לזה קשר לדברים הנ"ל בסוגיות הק"א ע"ש היטב.

וראה בהקדמה לשו"ת מנוח יצחק (חלק ו' עמ' ד) שהביא דברי הצל"ח (ברכות י"א): הכותב דאמירת ברכת התורה (בכוונה) היא סגולה נפלאה שלא לשכוה הלימוד ע"ש, ומרמז במנחת יצחק הדברים דתנית "ברכה" בגני "זכר". ומרמז על דברי הכלוי יקר הנ"ל עכ"ד ודרכ' ח.

ו"י"ל לפ"ז בגמ' נדרים (פ"א). על מה אבדה הארץ שאמר הקב"ה על שלא ברכו בתורה תחילתה. ובבר"ן בשם מגילת סתרים של רבינו יונה ז"ל דזה מוכיח שהتورה לא הייתה

על הדרך

בספר לקוטי מהר"ן (מהדו"ק סוף תורה ז') כתוב:

התפלה הוא בחינת אמונה, והוא בחינת הנשים, כי נס לעלה מطبع ולזה צריך אמונה כנ"ל ע"ש. ובשביל זה התפלה מסוגל לזכרון, כי תפלה הוא בחינת אמונה כנ"ל, ושכחיה הוא עניין שהיה לפניינו דבר מה ונשכח ועבר מתנו.

ומעתה תראה נפלאות בדברי רכובתו ז"ל (שבת קד.) מ"מ וסמן"ך שבloating בנס היו עומדים, כי מ"מ הוא בחינת השכחה, ועל זה אמרו רכובתו ז"ל (הגינה ט:) אין דומה השונה פרקו מה פעם למאה פעים ואחד. כי מ"ס בגימטריא מה, ועוד מה שולט השם של שכחה.

וזה שהמתיקו חז"ל מ"מ וסמן"ך, היינו מס שהוא בחינת השכחה, בסיס היו עומדים, כי נס הוא הפך השכחה וכ"ר עי"ש כל ד"ק.

★ ★

rangle הי' כ"ק אדרמור הלב שמחה ז"ל להזור על דברי הבעש"ט זי"ע שאמר: אין דומה שונה פרקו מה פעים, היינו שלומד בלבד, לשונה פרקו מה פעים ואחד, עם האחד - ייחדו של עולם, שלומד עם יראת שמים, שזה נקרא עובד ד'.

★ ★

הוסיף על הנ"ל הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א: ריש להוסיף, "שונה פרקו מה פעים ואחד" היינו שלומד עם אחר. וזהו נקרא עובד ד', שאין כוונתו להתעלות בעצמו בלבד, אלא לעשות רצון קונו. ותורת חסד על לשונו ע"ב.

★ ★

ריש לומר במה שכותב בנה "צهر תעשה לתיבה וגוי" ופתח התיבה בצדיה תשים וגוי"ו ואומר הבעש"ט זי"ע ש"תיבה" מרמז על תורה ותפילה, "תיבה" היא המילים של תורה ותפילה. וצרכיהם להאריך את התיבה, את התורה והתפילה, וזה "צהר" האrotein תעשה ל"תיבה" לה תורה ותפילה. אבל צרכיהם לדעת ש"ופתח התיבה" הכוונה לה תורה ותפילה הוא "בצדה". ו"בצדה" גימטריא מה פעים ואחד", עם יר"ש.

וא"ב כיוון שכבר הזכיר ק"א פעים, שוב איינו שוכח עד שיחזור אח"כ בימות הגשמי ויזכיר ק"א פעים הגשם. וכן אני מורה ובא לכתihilation לאומרו מה פעים ואחד,ammen בדייעבד מי שאמיר רק תשעים פעים ושוב נסתפק אם אמר משיב הרוח או לא, אין כדי לפסק שיחזור ויתפלל נגד ממשמות הש"ע ורמ"א כיוון שלא מצאתי לי חבר בדבר, ומ"מ נלע"ד שהניחו לי מקום ממשים.

★ ★

והנה להלכה נראה פסקין הלכה כשו"ע דאם מסופק אחרי צ' פעים (קודם שאמר ק"א פעים) לא יהזר מספק, אך חזין בסופר הנ"ל דס"ל, דק"א פעים הוא עניין של סגוללה לזכרון. וזה בדברי הכלוי יקר והכנפי יונה שהבאו לעיל ודוק' היטב. וכי' חמד אסיפת דין' - מערצת ר'יה (סיג' סוף אות ד) מש"כ להקשות ע"ד החת"ס הנ"ל ע"ש, וראה עוד בשו"ת לחם שלמה או"ח (סי' נ"ד ס"ק ג) ובשו"ת זכרון יהודה או"ח (סי' י"א) מש"כ לפלפל בדברי החת"ס הנ"ל ע"ש היטב.

★ ★

ובליךומי אמרים לתניא (פרק טו) בתחום הדברים כתוב: וכן אף מי שאינו מתמיד במלודו בטבעו, רק שהרגיל עצמו למד בהתמורה גדולה ונעשה ההרגיל לוطبع שני, די. לו באבה מסותרת זו, אא"כ רוצה למדוד יותר מרגילותו. ובזה יובן מ"ש בגמרה דעובד אלוקים היינו מי שונה פרקו מה פעים ואחד, ולא עבדו היינו מי שונה פרקו מה פעים בלבד, והיינו משום שבימייהם היה הרגילות לשנות כל פרק מה פעים, כדאיתא שם בגמרה משל משוק של חמורים שנשנכרים לעשר פרשי בזוזא, ולאחר עשר פרשי בתרי זוזי, מפני שהוא יותר מרגילותותם, ולכן זאת הפעם המאה ואחד היתה על הרגילות שהורגל מנעוריו, שקופה לנגר כולן, ועליה על גביהן, דיתר שת ויתר עז להיות נקרא עובד אלוקים, מפני שכדי לשנות טبع הרגילות צרייך לעורר את האהבה לה' ע"י שמתבונן בגודלות ה' במוחו לשנות על הטבע וכו' ע"ש עוד בדקה.

חוינן בדברי התניא הנ"ל דעתין הק"א פעים איינו עניין של סגוללה וכדברי הכלוי יקר והכנפי יונה הנ"ל, אלא הוא רק אחד יותר מן הרגילותות, ודוק' היטב.

★ ★

המפורשים נתחבטו בדברי רשי' שנראים כסותרים, שפתח וואמרDKRA דראש המתו בא לומר שהליך כבוד לנשיותם ללימוד תחלה, ובתוך אותוDBCOR כתוב שבא למד שהפרת נדרים ביחיד מומחה, עיין עליהם.

ווכתב חכ"א בקובץ כרם שלמה (שנה ו' קור ח' ע' מב):

ובאמת שכל הטורה זהה הוא רק לפि נוסחתו שכח רשי: "למד" שהפרת נדרים ביחיד מומחה. אבל בנוסחת רשיי כתוי קלף כתיב, ומה ראה לאומרה כאן "לפי" שהפרת נדרים, לפि נוסחא זו אין הלימוד שיחיד מומחה מתיר הנדר גלמוד מכאן, אלא שכן מסור לחכמים בתורה שבעל פה, וכמ"ש רשיי בחגיגה על המשנה היזר נדרים פרוחין באיר ואין להם על מה שישמוכו וגם בבריתא שהביאו שם בגמ' כמה סמכין להיתר נדרים, לא הביאו כלל מפסק זה, וגם בגמ' בנדרים ע"ח ע"א) ובב' (ק"כ) לא הביאו מפסיק זה רק לתרץ הקושיא איך ניתן בהדיותה האראשי המתו כתיב, וע"ז אמרו ביחיד מומחה, אבל העיקר הוא שנמסר כן בתושבע"פ.

ולפ"ז כל דברי רשי"י סובכין רק על חלוקת כבוד לנשיותם, וכן משמע מלשונו שכתב ומה ראה לאומרה כאן, יותר מאשר מצות, ע"ז תירץ לפיש השפרת נדרים ביחיד מומחה ואם אין יחיד מומחה מפרט בשלושה הדיווחות שמצוה נוכל לראות חשיבות גדולי ישראל, ע"כ כתבה כאן.

★ ★

בגמ': רבי יוחשע אומר יש לך על מה שישמרו שנאמר אשר נשבעתי באפי, באפי נשבעתי וחזרתי כי וכוב'.

ב תורה חיים על סנהדרין (ק"י ע"ב) וכן בח"י ל"ב (ק"ז)
ע"ב) דין בדבר ש אדם עושה מותך כעס אי מהני
עשויותו, ו מביא מהגמ' בב"ב שם דאיתא דתיקנו רבנן גט
מקשור באתרא דכהנים, משום ד הם מקפידים הרבה ומגרשי
נשיהו, ואם איתא דבר שעושה אדם מותך כעס לא מקרי
עשיה, א"כ מדוע היה צריך לתקן גט מקשור, הא הגט ממילא
לא הוינט כיון דהוי בעasz.

ומוכחה מזה דגש בדבר שהאדם עושה מתווך כעס מהני (ודלא כרמ"א שכותב בחו"מ סי' של"ג דמחילה שאדם מוחל מתווך כעס לא פוטר ע"ש).

וזה מה שאומرت הגדירה בשבת (דף ל"א ע"ב) אמר רבה בר רב הונא, כל אדם שיש בו תורה ואין בו ייר"ש דומה לגזבר שנמסרו לו מפתוחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא נמסרו לו בהי עיל. ואומר רשי" שיראת שם דומה לפתחים החיצוניים, וזה ה"בצדה" תשים.

(וללוイ אמר)

★ ★

בגמ': היו דאמרי אינשי יהה עניota ליהודאי כי ברוז
סומקא לסומסיא חירוא.

בספר אهل יעקב עה"ת (פ' ויקרא - ב"שפת הירעה", ד"ה אמר וכו') ביאר את דברי הגמ' כאן: כי רוזל לא החליטו שהעונשיות לא נאה לישראל, רק רצונם להעיר אותנו כי גם העניות אצליהם הוא נאה, כי הנה איש הישראלי הוא מוקף גדר ע"י מצות התורה לבלי ישלח ידו למזה שאינו שלו, שלא לעשות רמיה שלא להונאות, אלא לשם ורק בחילוקו, ולסמות הישראלי לשמורתו זאת יותר נודעת וייתר יוצא לאור האמת בהabit אל עני ונכח רוח רעב ללחם וצמא למים, ועכ"ז אין יוצא מגדר אשר גדרה עליו התורה, הנה עליו יהל אור התוועה וגדרי אזהרוותם בימבר שאם ייתר עז.

זה ממשילו זאת לורדה סומקא אסוסיא חיורה, כי לגדרו הסוס אין נ"מ בזה רך ולמען היה ברק עושים זאת, כן העניות לישראל להגדר אוותם עי"ז אין נ"מ להם, כי בין כך ובין כך הם גדרוים בגדר התורה, אך לעצם היה ברק לנוגה ישרם ואמתת צדקתם ושמירתם גדרי התורה כמ"ש (תהלים ס' ו'): נתתי ליראן נס להתנווכס מפני קושת סלה, ולדעתי אמרת וישר הוא ע"כ

דף י' ע"א

במשנה: הiotר נדרים פורחין באור ואין לךם על מה שיטמכו.

הנזה ברש"י (במדבר ל, ב) עה"פ ראש המתוות וגוי כתוב:
חֲלֵק כבוד לנשיאות ללמידת תחלה וכו', ומה ראה לאומרה
 כאן, למד שהפרת נדרים ביחיד מומחה וכו' או יכול
 שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאות בלבד וכו' ע"כ. והנה

על הדרך

מלאת המשכן כתיב בה כל נדיב לב, הרי דגם בקדושת דמים כמו תרומת המשכן מהני מחשבה.

ומיישב בחמדת ישראל ע"פ דברי הרשב"א (חולין קל"ט) ד"ה אבל קדשי בדק הבית וכור'i דיש הבדל בין קדושת הגוף דהיא עצמיות הקדושה לקדשי בדק הבית אינו אלא שעבוד הקדש על הדמים, ולפי זה מחלוקת דודוקא בקדושת הגוף דהוי עצם קדושה لكن מהני בו מחשבה אף בקדושת דמים, משא"כ בדק הבית דין להקדש אלא שעבוד, לא מהני כי' מחשבה.

★ *

בגמ': לא צריכא לבדר' אבא וכו'.

ובתום' (ד"ה לכרכי אבא וכו') כתבו: ה"ה לשאר מקלקים דפטוריון הוה מצי למימר, אלא רבותא קמ"ל וכו').

רבינו החתום סופר זצ"ל בדרשותיו לשבועות (ע' רפח) כותב: הלכות שבת חגיגות כהרים תלויים בשערת שבתן מקרה מייעוט והלכות מרובות, ומפרט הש"ס בגון חופר גומא ואין צרי' אלא לעפרה, או משום מקלקל ע"ש, וכותב Tosf' דה"ה דהו"מ למיימר עוד כמה מיני מקלקל או מלאכה שאין צריכה לגופה.

ולפע"ד משום דברה שיק' הך לישנא, משום דהינו ממש הך דכפה הקב"ה הר כגיית בשבת يوم מתן תורה, וה"ל חופר גומא ואין צרי' לגופה, אלא שלא מחייב על זה בשבת, וזה הרמזו הר תלוי בשערת, ר"ל הר סיני לנו'ל.

דף י' ע"ב

בגמ': מלאת מחשבת אסורה תורה.

בשוו'ת רב פעלים (ח"א סימן י"ב) כותב להקשות אין יתריב הכרור להניח לבין הערכבים, הא איכא למימר הויאל וחוזי לאכלו לאלתר, וכקדמיין בפסחים מו': הויאל ומיקלע ליה אורחים.

ומתרץ משום דברת מלאכת מחשבת אסורה תורה, ואיסור המעשה נגמר ע"י המחשבה, ושוב אין לו תקנה, משא"כ ביוט' דלית לן האי כללא דמלאת מחשבת אסורה תורה, משו"ה אף האופה בכוננה להחול, אמרין הויאל ומיקלע לי' אורחים, ולא נשלם חיובו בוגמר מלאכתו ואין

וכתב בתורת חיים לבאר לפ"ז את דברי הגמ' בסנהדרין (ק"י ע"ב) עה'פ אשר נשבעתי באפי, אכן שנשבעתה באפי, חזוני בי, דין הכוונה דחויר بلا שם כוונת התורה כיוון דהוי בкус, דהא מגמ' הנ"ל מוכח דאף דבר שעשו בкус מקרי עשייה.

וכתב עוד להוכיח מהגמ' כאן דמשמע דברי התורה אמרין בgem' כאן: היתר נדרים פורחין באoir ואין להם על מה שישמכו, ר' יהושע אומר יש להן על מה שישמכו שנאמר אשר נשבעתי באפי, באפי נשבעתי וחוזוני בי, משמע בהדי' דברי התורה, אלא הכוונה עם התורה, והו'فتح טוב. עכ"ד.

★ *

זהוסיף על הנ"ל הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א: ובדברי הגמ' יש ליתן טעם למה שתיקנו חז"ל בנוסח דשם"ע דרגלים "כאשר רצית ואמרת לברכנו", דלא כוונה כיון שאמר, Mai Ne'am Baratzan, אלא שר"ל שאמר זאת מתוך רצון ואני בחזרה והבן.

★ *

בגמ': ר' יצחק אומר יש לךם על מה שישמכו שנאמר כל נדיב לך וכו'.

שיטת הלבוש (יוז"ס' לד סעיף לח) היא שכל דבר שלח במחשבה לא מועיל להישאל עליו, כיון דילפינן שאללה מהפסוק "לא יחל דברו" (כמו שמובא ל�מן).

ויש לכאורה להעיר, שלפי שיטת ר' יצחק כאן שנלמד שאללה מפסוק "כל נדיב לבו", א"כ ייל' דሞיעל שאללה גם על דבר שלח במחשבה כיון שمفורש בפסוק "לבו" ודוו"ק.

★ *

בגמ': דאמր שמואל - גמר בלבו צרי' שוווציא בשפתיו וכו'.

וברש"ז: גמר בלבו - שבועה או נדר או הקדש ע"כ. **הגאון** ר' מאיר דן פלוצקי זצ"ל בספרו חממת ישראל (די' לד) תמה על רשי'י כאן, שהרי בהקדש מהני מחשבה ומה כתוב כאן רשי': או הקדש. וכותב לישב, דיל' דשאני קדושת הגוף דהני מחשבה, משא"כ בקדושת דמים צרי' דיבור, ומקשה על זה מרשי' בשבועות דף כ"ז דכתוב תרומות

על הדרך

התורה "לא תלבש שעטנו" ל"גדילים מעשה לך על כנפות כנפי כסותך אשר תכסה בה", ואילו ב"ש סוברים שאין לו בושים ציצית באופן זהה, כיון שלא דורשים סמוכים.

ומכיוון שב"ש לא דורשים סמוכים, שוב אין להם גם את הלמוד של מלאכת מחשבת הסביר רשי' כאן דהיא מהסミニות של שבת למלאכת המשכן, ולב"ש אין את הלימוד לדין מלאכת מחשבת, א"כ אליבא דב"ש הלכות שבת לא נחשבים להרורים התלויים בשערה, שהרי כל הלכות שבת כתובים מפורש בתורה וכי"ש שהגמ' אומרת "הלכות שבת מכתב כתיבן", וכל מה שהמשנה אומרת שהלכות שבת הם כהרורים התלויים בשערה, לא התכוון התנא אלא לדין של מלאכת מחשבת, ואם ב"ש חולקים על הדין של מלאכת מחשבת מסוים שהם לא דורשים סמוכים, הרי שהם לא מודים להגדרת התנא שהלכות שבת הם כהרורים התלויים בשערה.

וזו כוונת הפיטן "אל ההריםasha עני כהלה ולא כשמי". הلال וואה בהלכות שבת הרורים התלויים בשערה, מה שאין כן אליבא דשמעאי כל הלכות שבת "מכתב כתיבן" ודפק"ח.

★ ★

בגמ': מעילות - מכתב כתיבן וכו'.

בתום' (ד"ה מעילות וכו') בתו"ד מבאים מהתוספתא: מכאן היה אומר רבי יהושע, צבחור בצבחור וכו'. בספר תולדות אדם להגאון העזום רבי שלמה זלמן מוילנא זצ"ל (ח"ב) מובה, דפעם אחת ישבו מסבה של לומדי תורה וניגלgal לפנייהם לשון התוספתא סוף"ק דחגיגה וז"ל הלכות שבת חגיגות ומעילות כהרורים התלויים בשערה, מקרא מיעוט הלכות מרובות, ואין להם על מה שישמרו מכאן הי' ר"י אמר צבחור בצבחור מתבעדת וצבחור קדרmittא מה הות בר"י חדרת. והרבו להתווכח בפי התוספתא וזה אומר בכיה וזה בכיה, בעת ההוא נתכסן שם גדור הדור וירא כי הרבו בכיה לכuous, ויאמר אליהם שימו נא עיניים בתוס' חגינה (דף י' ד"ה מעילות) וז"ל התוספתא, אך בתוספתא תנין מקרא מועט וכו' מכאן הי' ר"י אומר צבחור בצבחור רצה לומר מקרא מועט ותוללה ברמזו מועט ע"כ. הרי לפניכם שנשתבש מלת צבחור בצבחור ונעשה צבחור בצבחור, ובא המעתק אל השיבוש הזה והווסף מדילוי מלת

למעשהו קשור עם מחשבתו, כמו מלאכות שבת שהמעשה תלוי במחשבה.

★ ★

וכותב היביע אומר (חלק ב' או"ח סימן כ"ז) להעיר בזה, שהרי מבואר להדייא בביבה ח. שהחופר גומא וא"צ אלא לעפורה פטור עליה ביו"ט כמו בשבת משום דהוי מלאכה שא"צ לגופה ובחגינה דף י': אמרין דה"ט דמלאתה שא"צ לגופה פטור, משום שמלאכת מחשבת אסורה תורה.

וע"ע בתוס' שבת מב. סוף ד"ה אפיקלו, ובתוס' גיטין מד: ד"ה שנתקווצה. אלמא דהאי כלליא דמלאתה מחשבת אסורה תורה איתיה אף ביו"ט.

★ ★

בגמ': מיי כהרין התלויים בשערה - מלאכת מחשבת אסורה תורה וכו'.

נשאל הגאון מהר"ם שפירא מלובלין זצ"ל כשהาย ילד בן תשע שנים ע"י אחד מגודלי הדור לביאור המילים בזמר "חי ה'" בש"ק: "אל ההריםasha עני כהלה ולא כשמי".

בהרף עין ענה העילוי הצעיר והנפלא: המשנה במס' חגיגה אומרת דהלוות שבת הרוי הם כהרורים התלויים בשערה שהם מקרא מועט והלכות מרובות, כוונת התנא לדיניהם המיוחדים של שבת התלויים בגין של מלאכת מחשבת אסורה תורה, המקלקל בשבת פטור, מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, דבר שאינו מתכוון פטור. הלכות אלו כולן מלמדים מן היסוד שלמלאכת שבת לא נאסורה אלא דוקא במלאתה מחשבת, יסוד זה הוא ההרים התלויים בשערה, כיון שיסוד זה לא נכתב מפורש בתורה, והוא נלמד רק מכך שהתורה סמוכה את דיני שבת למלאכת המשכן בפרק ויקהל, הרי אלו הרורים התלויים בשערה.

והנה הגמ' (מנחות מ). מביאה מחלוקת בין ב"ש לב"ה לגבי סדין בציית: האם ניתן להטיל צייטת בגין זהה שע"י הטלת הציצית יהיה איסור כללאים. ב"ה מתיירם וב"ש פוטרים את הבנד מציצית. הגמ' מסבירה: ב"ה דורשים סמוכים, ולכון לומדים ממה שהתורה סמוכה איסור כללאים למצות ציצית, לומר לנו שמצוות ציצית דוחה את איסור כללאים, ולכון סמוכה

בגמ': דלמא שאני מעיליה דילפא חטא מתרומה וכו'.

וברש"י (ד"ה מעילה וכו') בתו"ד כתוב: נאמר במעילה וכור' ונאמר בתרומה וכור' מה התם שלוחו כמותו דכתיב כן תרימו גם אתם, ואמר מר גם אתם לרובות שלוחכם ע"כ. והקשה בטורי אבן, רהרי למסקנת הגמ' בקדושיםין לפינן מגם אתם את הדין דמה אתם בני ברית וכו' ולא את עצם דין שליחות (דעצט שליחות בתרומה לפינן מגירושין וקדושים ע"ש).

וכתב בשפת אמרת כאן לישב, דין ודאי דא"צ קרא בתרומה לרבות שליחות, ומה דכתיב שליחות בתרומה בקרוא דגם אתם היא לאפוקי מי שיאנו בן ברית, אבל מAMILא אשכח דכתיב שליחות מפורש בתרומה, וכיון שכן, לא שבקין מה דמפורש בקרוא ולאתוויו ילוותה דגירושין וקדושים וזה פשט ומכרה, דבכיפורו לפינן גם אתם לרבות שלוחכם, ובפ"ב דבר"מ נמי אמרין גם אתם לרבות שלוחכם, ובפ' איזהו נשך אמרין שליחות מתרומה גמרין ע"ש, דבאמת מקרה מפורש היא בתרומה אלא דהוי מצין למילך מגירושין, וע"ז תירצה הגמ' דהא דכתבה תורה גם אתם היא כדי לדריש נמי מה אתם בני ברית לנו".

★ ★

בגמ': נזכר בעה"ב ולא נזכר שליח שליח מעיל, שליח עניה וכו' היינו כהරדים התלויין בשערה.

ההגדת שלמה (אברה"מ סי' כה) הקשה מכאן על הנתיבות שם ובשו"ת רביינו יעקב מליסא סי' לו) שכתב לעניין ניסת עפ"י עדים דחיב בקרובן, לכל היכא שעבר ע"י הכהלה אחרים לא חשיב אונס, דלפ"ד מה הידוש במעילה חשיב השליח אע"ג שלא ידע, והא גם בכל התורה יכולה חify בכה"ג.

ותירץ הנתיבות (סי' לח) דשאני הכא כלל שאין מודיעין לו מהאיסור יכול לסמוך על חזקה כלל מה שתחת יד אדם הוא שלו, רק שלא מדעת בעה"ב כיון דין לו רשות ליקח לא חשיב אונס.

ולכארה צריך להבין לדבריהם מה דמשני מידי דהוי אבל מוציא מעות הקודש לחולין, והוא כאן יש סברא

מתעברדא וכור' ובא המגיה השני והוסיף עוד וצצתא קדמיתא, כלשון הברייתא בפסחים דף נ"ד, עי"ש בתולדות אדם.

★ ★

וכתב הגאון הנפלא רביעקב שור זצ"ל בקובץ קרם שלמה (שנה א' קר' ר' ע' לו):

ומי גילה עפר מעיניכם חכמי ווילנא ותראו כי בפעם ההוא לא קלעתם אל המטרה, והדבר הקשה בעיניכם מה עניין שם סיום זה מכאן הי' ר"י אומר צבת בצתת עשו' וכו', כבר הקשו אותה בתלמיד ירושלמי סוף מס' עירובין, ושם הביאו תוספתא זו ואמרו זצ"ל אר"ח קומי ר' מנא ומה את אמר לה [פי' מה שיך זה לכאן] א"ל מצבתא אחת למדדו כמה צבתות וכאן נמי משביתה אחת למדדו כמה שביתות ע"כ. הנה מפורש כי גירסת התוספתא שלנו דיקנית, ואדרבה הגי בתוס' איזה תלמיד לחקן ושיבש צבת בצתת עירובין אין לו שחר כאשר הדברים מפורשים ירושלמי הנ"ל.

★ ★

בגמ': וכי עשה שליחותו אמאי מעיל וכי זה חוטא זהה מתחייב וכו'.

וברש"י וכי שליח זה חטא שהוזיא מעות הקודש ובעה"ב מתחייב וכו' עכ"ד. משמע שההוזאה נעשית ע"י השליח. וצ"ע מעילה שפיר דמי, שעשאים כמעט של זיתים, והיינו שהמשלח עושה ההוזאה, והשליח עושה מעשה קוף בועלמא [ע"ש בקרן אורחה וועלות שלמים], וע"ע בפנוי בקידושים מב: שהקשהאה דמקשי על מעילה והא אין שליח לדבר עבירה, דבעילה לא בעין שליחות כלל.

ולכארה יש לעיין בכל זה, דהא דאמרוי דשליחות במעילה הוא מעשה קוף בועלמא, היינו רק בשליח קטן, שכיוון שאינו בר הקנאה, ע"כ דעת המשלח להקנותו בעצמו, אבל בשליח גדול, כיון שהוא בר הקנאה, דעת המשלח היא שהשליח יהי המקנה, ושפיר יש בו ממש אין שליח לדבר עבירה. וע"ע בחמודת שלמה (קדושים מג').

(קובץ קול התורה קובץ מ"ז ע' כו)

★ ★

הרדה"ק ממונקטש זצ"ל בשווית מנהת אלעזר (ח"ב סי' י"ז)
כתב:

השערת חכמים להסיק לקרה שיבא בימי את כל בשרו
בריווח, אבל שיעור מ' סאה הוא היל"ם מדאוריתא,
וחכמים אסמכהו בקרה לחשוב בערך לפי קומת האדם שיבא
בימים בריווח וכמ"ש הריב"ש (בחשובה רצ"ד) ווז"ל: ואמת
שאין מ' סאה כתוב בתורה ולא שלש אמות אלא שכך למדנו
חכמים מפי השמועה שמה שכותוב בתורה את כל בשרו, ר"ל
כל גוףו עולה בהן שהן אמה על אמה ברום ג' אמות, כמו
שלמדו מהיל"ם שהאכילה הכתובה בתורה הוא בכזית והאוכל
ביו"כ ברכותה וכו' שיבת וכו'.

והלך"מ היא דאוריתא מקובל שיעור מ' סאה, וכיון שהזול
אמרו במתני היגיגה הטהרות יש להן על מה שיש מוכנו
בקרא, ע"כ הוכחה לפירוש דברי הגמ' ולמצוא חשבון באופן
שייהי מכובן ומוגתאם כוונת את כל בשרו לחשבון מ' סאה
כנז', אבל באמת היא רק אסמכתה בקרא, וזהי הכוונה במתני
- יש להן על מה שיש מוכנו, היינו בדרך אסמכתה, לרמז זה
מה שנאמר לנו השיעור הלכה למשה מסיני, ע"כ.

★ ★

בגמ': ורхи את בשרו במים וכו'.

וברש"י (ד"ה במים וכו') נקודתו בפתח משמע מים
המיועדים לאפקוי שאובין וכו'.
ובתום' ד"ה (במי מקוה) הקשו עלייו דהא דמים שאובין לא
מהני ילפיןן, אלא מדקתייב (ויקרא יא, לו) אך מעין
ובור מקוה מים וגוו', דדרשין בתורת כהנים מה מעין בידי
שמות אף מקוה בידי שמיים. ועוד, היכי משמע מקוה לאפקוי
שאובין וכו'.

ובשו"ת חתום סופר (קובץ תשובות סי' לט) כתוב להרץ דברי
רש"י, דרש"י ס"ל דהפסוק אך מעין ובור וגוו' לא
מיירי מטבילה ורק מטהרת המים עצמן, והפסוק דורחץ במים
בפתח מורה על מים הידועים במקומם אחר והיינו הפסוק אכן
מעיין, וכל התנאים הצריכים לטהרת המים, אותן צריכים
גם לטבילת הטמאים, עי"ש. ועיין מש"כ עוד בזה בשווית
חתם סופר יו"ד סי' קצ"ח (סוף אות י"ב).

★ ★

מיוחדת לפוטרו משום אונס דסמרק על אחר (להחמדת שלמה),
או דסמרק על הא דחזקה כל מה שתחת יד אדם הוא שלו
לפי סברת הנתיבות.

(פירוט תנאה)

★

בגמ': **דלא** מיד דהוה **אמוציא** מעות הקדש **לחולין**
וכו'.

וברש"י (ד"ה מיד דהוה וכו') דכיוון שבittel המשלח
שליחותו הוה לי' איהו מוציא ע"כ.

בשו"ע ח"מ (סוף סי' שמח) איתא דיש אמרים דהיכא
דהשליח אינו בר חובא אז אמרי יש שליח לדבר
עבירה והמשלח חייב. והקשה שם בנזיבות המשפט (ס"ק ד)
א"כ יהיו אמרה לעכו"ם בשיטת איסור דאוריתא, ועי"ש מה
שתחירין בזה עי"ש.

ובשו"ת אגדות משה (חו"מ ח"א סי' פג) הביא דהגאון ר'
שלמה לנדר זצ"ל גאב"ד סטרא宾 כתוב לתרצן, דיש
לומר דבשליחות נחשבין שנייהם עושין המעשה, וכך שפיר
לא היו איסור בדוריתא כי שניים שעשו אותה פטורין.

אך הגר"ם פינשטיין זצ"ל שם חלק עליון, וכותב דממעילה
אנו רואים שאין המעשה נחשב לשניהם,adam נחalker
המעשה לשניהם, א"כ לא הי' ציריך הבעה"ב למועל ע"י שליח
כשהזה פחות ממשי פרוטות, לכל אחד לא הוציא פרוטה, אלא
ודאי שלא נחalker המעשה ונחשב כלו למשלח.

ועו"ד חזין במעילה שלא מעלו שניהם כשניהם שוגגין, אלא
רק אחד מהם מעלה, ועל כרחך זהה המעשה נחשב מעשה
של אחד בלבד, אלא כל זמן שיש דין שליחות והיינו שלא
נזכר בעה"ב אז הבעה"ב חייב כי יש שליח לדבר עבריה,
וכאשר נזכר הבעה"ב ובittel את השליחות וכדכתה רשי' כאן
בסוגיותינו, אז נחשב המעשה של השליח, כי הוא הוציא
המעשה להולין, ושפיר הוא חייב במעילה, אבל ודאי דאין
המעשה נחسب לשניהם, ולא שייך לתרצן קושיות הנזיב' מ
דҳוי שנים שעשו אותה, עי"ש.

דף י"א ע"א

בגמ': טהרות - מיכתב כתיבן, לא נזכר אלא לשיעור
מקווה וכו', ורхи את בשרו במים וכו' מים שככל
גופו עולה בהן וכו' ושיערו חכמים וכו'.

על הדרך

במים" לומר שציריך אשבורון, והרי זה נפקא לנו מקרה ד"אך מעין".

ואולי אפשר לומר דבר חולין (דף פ"ד ע"א) בעניין לקרוא ד"אך מעין" וגוי למצוותiar משקין ודם בהמה דאקרי מים המיחדים - לאפוקי שאובים. והקשו התוס', דהלא מים שאובים ילפין מפסק אחר, כדאיתא בתו"כ - "אך מעין וכור מקווה מים", מה מעין בידי שמים אף מקווה בידי שמים ע"כ. **אולוי** יש מקום לישב דעת רשי", עפ"י מה שיסדו האחרונים שיש שני דיןיהם בפסול מים שאובים: א. חסרון במעשה הטבילה של הטובל בהם. ב. פסול בעצם המים.

והשיג (שם) על הניל הגאון ר' אביגדור נבנצל שליט"א: בעניין יש לדرك דמןא לתו"כ דהאך קראי רק אמעין ולמצוות מקווה, דהלא לפי פיסוק הטעמים קאי שפיר אתרורי. אכן באמת משמעות מעין הוא מים נובעים, ומשמעות מקווה הוא מים קווים ועומדים במקום אחד. והלכן כשאורה הברייתא סתמא במי מקווה ממשם בפשותו למצוות זוחליין. ונראה עוד דהא דרישין הכא דבעניין מים שכל עולה בהם והינו מ' סאה, זוחליין הוא חסרון בדיון מ' סאה, דהנזוק אינו חבר לחוץ מעין הנובע שנביעתו עושה אותו גוף א[ן] ומוצא שטבל רק במים שנגע בהם, וא"כ אדרבא קרא דתו"כ יליף מקרה דהכא. אלא דלויל קרא דתו"כ התייחס אולם שאמ' בمعنى הנובע נזוק אינו חבר. ועדין צ"ע.

ווע"ש עוד בזה.

★ ★

בגמ': רבי יוסי בר יהודה אומר כזוב הلتאה.

וברש"י שি�ש בו חיות ע"כ.

בקובץ פרי תרמים (קובץ י"ג - תמוז תשמ"ג ע' יד) מביא מהגאון ר' אריה ליב מאמסטרדם צ"ל שכתב:

במספר' דחגינה ממשע מתוך פרש"י בד"ה כזוב הلتאה. לפי שمفוכסת כו' שיש בו חיות ודלא כמו"ח [הגאון] בעל חכם צבי] בחשו' סי' ע"ז שזה אינו חיים כלל, ע"ש.

בגמ': ושיערו חכמים מי מקוה - ארבעים סאה.

הנה רשי מסביר, כי פסול מים שאובים במקוה לומדים מהפסוק "במים" (שנקודתו בפתחחת הב'), משמע מים המיחדים - לאפוקי שאובים. והקשו התוס', דהלא מים שאובים ילפין מפסק אחר, כדאיתא בתו"כ - "אך מעין וכור מקווה מים", מה מעין בידי שמים אף מקווה בידי שמים ע"כ.

אולוי יש מקום לישב דעת רשי", עפ"י מה שיסדו האחרונים שיש שני דיןיהם בפסול מים שאובים: א. חסרון במעשה הטבילה של הטובל בהם. ב. פסול בעצם המים.

והוביחו מהר"ן (פרק כל הבשר) שיש גם פסול בעצם המים. מזה שכחוב הר"ן, שם נפלו מים שאובים למקואה (במציאות שאין ארבעים סאה) הרי זה פסול את כל המקואה, כמו שקיים ביו"ד שהתקיפה עצמה נעשית נבילה, הרי שהשווה מים שאובין לאיסורו של נבילה.

ולפ"ז י"ל, רש"י למד כי מהدين של התו"כ הניל למד רק שזה פסול במעשה הטבילה, אבל מהפסוק "במים", למד פסול בעצם המים.

★ ★

התומ' ביארנו כאן, דהפסוק "ורחץ במים" שדורשת הברייתא "במי מקווה", הכוונה היא שהמים צריכים להיות באשبورן, ולא כדרישת רשי' שבא לאפוקי שאובין, זהה לא נפקא לנו בתו"כ מהך קרא אלא מ"אך מעין וכור" וגוי ע"כ.

והנה בתוס' בשיטת (ס"ה ע"ב) הביאו את המשך הדרישה מהתו"כ "אי מה מעין מטהר זוחליין אף מקווה מטהר זוחליין, תלמוד לומר אך מעין - מעין מטהר זוחליין ומקווה באשبورן", ע"כ.

וכתב בספר ננית לדוד (ע' עח): ולפי זה עדין קשה גם על פירוש התוס' בחגינה כאן, למה לי קרא ד"ורחץ

פרק שני

הכי גול נמי, ואפשר דהכוונה לגוזל על מנת לשלם וכיו"ב
דנפק"ל מדרשה בב"מ ריש פרק איזהו נשך.

★★

הדרבי משה (י"ד סי' רמ"ו ס"ק ט') הביא מהאגודה בשם הראכיה, דהא דין דורשין בעריות בשלשה הינו בימי התנאים והאמוראים שהיו לומדים על פה, אבל אלו הלומדים דבר הכתוב אין לחוש לזה, ולכאורה לפי פירוש התוס' ר"ד אין לחלק כן.

עוד כתוב הדרבי משה, נמצא בזוהר סתרי עירiot וטעמן עפ"י דרך הקבלה ושורזין قولן על מעשה מרכבה, וכותב דנראה שע"ז אמרו שאין דורשין בעריות, מיהו כתוב, דבגמ' משמע שהדבר כפשותו. [ולכאורה צ"ב לפ"י פירוש של הדרבי משה אמרו מותר למד בעריות לשנים והוא כה"ג אסור למד במעשה מרכבה]. וע"ע במהרש"א.

(פירות תאנה)

★★

בגמ': תחתא חד שקייל וטרוי בהדי רביה והגנך תרי שקייל וטרוי בהדי הדדי וכו' ידע מי קאמר רביהו ואתו למשירוי איסורה בעריות, אי הבי כל התורה נמי, עריות שאני דאמר מר גול ועריות נפשו מהמדתן ותאותה קהם.

נשאל הגר"ם פינשטיין זצ"ל אם אפשר לבנות ביה"ס לבנות "בית יעקב" סמוך לישיבה שלומדים שם בחורים.

וחשייב (אגורות משה י"ד ח"ד סי' פ) שפשות וברור שאסור לבנות "בית יעקב" במקום הנמצא ישיבה, אף אם ה"י זה בדורות שלפנינו, כהוזנן שאף מדורייתא איך גדרים בעריות מה שלא מצינו זה בשאר איסורים אף החמורים ביותר,

דף י"א ע"ב
במשנה: אין דורשין בעריות וכו'.

בספר זכר לחגינה כתוב לבאר אמאי סידר רבוי משנה זו במסכת חגיגה. ולפי פשטוטו נראה דסימיך אין דורשין בעריות להא דתנן בסוף פרקין דלעיל דעתות תלוני בשורה, וכדמפרש דהינו בתו מאנוסתו דאייתי אליה מדרשה, ומשום הני עיריות דלא מיפורשי בהדי אין דורשין בעריות בשלשה וכדפירש"י לקמן בסמוך, וזה לכוארה כוונת הר"ם בפיה"מ כאן. ע"ש היטב.

★★

כתב הגר"ם פינשטיין זצ"ל בשוו"ת אגרות משה (אהע"ז ח"א סי' סד, וח"ג סי' יד) דין לפרסום ולכתוב בעניין תה"מ בירחונים, כי הם מסורין לכל איש ואשה ונשלח לאלפים וגם לאנשים פשוטים ורחוקים מיראת ה', וא"כ זה בכלל מה שאמרו כאן במשנה דין דורשין בעריות בשלשה, ולא דמי לוזה מה שדנו בעניינים אלו האחرونים בספריהם, כי בספר תשובות מעיניים רק תלמידי חכמים הרוצים לברר הלכה לאמתיתה, וכל אחד כותב מה שנראה לו באמת לדעתו שזה הוא החשוב למד ולהורות, וכשהוא לשם שמים אמרו ע"ז אלו ואלו דברי אלקים חיים, אבל לידון בירחונים הוא גם לפני אנשים פשוטים והוא רחוק מלשם שמיים, עי"ש.

★

בגמ': אין דורשין בסתרי עירiot בשלשה וכו'.

פירש"י דהינו עריות שאין מפורשות כגון בתו מאנוסתו, והתוס' ר"ד חולק על רשיי ומפרש דהינו הקולות שיש בעריות כגון בקידושין שיש טזרקי שאין קידושין ויבאו לדמות מילתא למילתא. ולפירש"י קצת קשה מה דפרק אי

על הדרך

והנה נחלקו הראשונים האם חושך הוא בריהה בפני עצמה או רק העדר אור, וכמובן שמהגמ' כאן יש לכאותה ראי' שהוא בריהה וככל'.

עוד הקשו במאפרשים מהמבואר בדם פסחים (ב' ע"א): קרייה רחמנא לנוורה וכוי וקריה רחמנא לחשוכא וכוי, ונראה שזה בריה בפני עצמה שאפשר לקрова לה ולצotta עליה.

וראה בספר שארית נתן להגן ר' נתן לוברט זצ"ל על פסחים (שם) שכותב: מכאן מוכחה דחושך הויל בריהה ולא העדר אור גרידא, וככ"מ בחגיגה (י"ב ע"א) עשרה דברים נבראו וכוי וא' מהם החושך ע"כ.

עוד הקשו המפרשים בעניין זה מהא דאחז"ל (והובא בריש"י בראשית יא, יד) דבז' ימי בראשית שimson האור והחשוך בעריבובי, וכיatz אפשר לומר שהאור וההעדר שלו היו משמשים ייחודי, וע"כ דהם ב' בריאות נפרדות. עוד הקשה הב"ח (או"ח סי' ו') מקרה דכתיב "יוצר אור ובורא חושך", ונראה דהחושך הוא בריהה בפני עצמה.

★★

ואלו' אפשר לומר בזה, דהנה עה"פ "וימש חושך" (שמות י', כא) כתוב האבן עוזרא ד"וימש" הוא מלשון מישוש, ויכלו למשש את החושך ממש כיוון שהי' עב כל כך ע"ש. ויל' לפ"ז, דהנה בראש"י (בראשית א, ד) הביא מחז"ל דהאור שנברא בו ימי בראשית גנו הקב"ה לצדקים לעתיד לבוא כיוון שאינו ראוי שישתמש בו היום ע"ש, ויל' לפ"ז דבאמת בעצם הבריהה הייתה אור וחושך שתיהם בריאות, ושתייהם חזקים במיווחד, וכיון שהם היו בתחלת הבריהה ב' בריאות ממש א"כ א"ש מש"כ "ובורא חושך", וא"ש שב"ז ימי בראשית היו האור והחשוך ממשים בעריבובי, וא"ש דקרי' רחמנא לנהורא, וקרוי רחמנא לחשיכא, כיוון שגם היו גם האור וגם החושך בריאות בפני עצם.

אלא דאחרי זו ימי בראשית גנו הקב"ה את האור החזק שהי' אז לצדקים לעתיד לבוא, והאור כיום חלש יותר מהאור של אז, ויחד עם זה גנו את החושך החזק שhei' אז, שהי' בריהה בפני עצמה והי' חושך חזק מאד, בבחינת "וימש חושך", וכיום החושך הוא חלש יותר והוא בבחינת העדר בלבד, אך לרשותם כמו בחושך מצרים הי' החושך של זו ימי

והוא מטעם שהיצור גדול בזה עד מאד, עד שאמרו כאן בגמרה גם על תלמידים היושבים לפני רבנן הא דתנן עריות נפשו של אדם מהמדתן ומתחאה להן, שכולין בשבייל זה לטעות להקל להורות היתר שלא כדין כשייש איזה ספק בדין, ולכן גם כתוב הרמב"ם (פכ"ב מאיסורי ביה"ה) לפיכך ראוי לו לאדם לכוף יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקדושה יתרה ובמחשבה טהרה ובדיעה נכוונה כדי להנצל מהן עי"ש, וא"כ כל שכן בדרך שלו שבועה"ר נתפרק מאד והסירו הbossה שהי' בכל הדורות עד עתה, ודאי שאין לבנות ביה"ס לבנות סמוך לישיבה של בניים, עי"ש.

דף י"ב ע"א

בגמ: אדם הראשון מן הארץ עד לארקיע וכו'.

וברש"י: כשהי' שוכב הי' ראשו למזרח ורגליו למערב ע"כ. **האליה רבה** (ס"י ג' אות ה') הוכיח מרשי' כאן דלא ס"ל ממש"כ השו"ע (ס"י ג' סעיף ג') דיש ליזהר אפילו כשאין אשתו עמו שלא לישן מזרח מערב. מיהו עי' בפמ"ג (בא"א סק"ז) שדחה דרך שינה אסורה אבל שכiba בלי שינוי מותר.

★★

בגמ: אמר רב עשרה דברים נבראו ביום ראשון וכו' אוור וחושך וכו'.

במהר"ץ היה מעיר שהרי חושך הוא "העדר" ולא יתכן בו לשון בריהה. עי"ש. ויש לציין שכן כתוב הראב"ע בישועה (מה, ז) על הפסוק יוצר אור ובורא חושך.

אבל הגרא"א ז"ל כתוב (ומובא בקול אליו) שהחושך הוא ג"כ "בריהה",CDCתיב יוצר אור ובורא חושך, הרי דהו בריהה של חושך. והגרא"ז מבрисק זצ"ל ביאר לפ"ז מה שיסד הפיטן "קרוב יום אשר הוא לא יום ולא לילה, רם הודיע כי לך היום אך לך הלילה". פירוש דלעיל כשיבווא זמן שהוא לא יום ולא לילה (כמו"ג בזכריה י"ד) אז יודע שאף לך הלילה, הינו דגם חושך הוא בריהה, דאי הוא רק העדר יום אז לא היה שיק' מיציאות של זמן שאיןו לא יום ולא לילה.

★★

הבריאה יכולה אין לה שום מטרה ותכלית - חוץ מהעולם הזה ועם ה' אשר בקרבו, ומכיון שכן הם סוברים שהארץ נבראה תחילתה, ורק אח"כ נבראו השמים וכל צבאם, כדי לשמש את העולם הזה.

★ ★

וכן אנו מוצאים בכמה מקומות בש"ס שבית שמאי מחשבים יותר את העניינים השמיים שהם למעלה מהשגתינו, ואילו בית הלל מחשבים את העניינים הארץים. וכך אמרו זיל (ביצה דף ט"ז א') בית שמאי אומרם, מחד בשבת לשבת, כי כל ששת ימי המעשה - הכל כהכנה ליום השבת. ובית הלל מודה אחרית לו - הינו שקנה המדה שלו בחקר תכלית בריאת העולם הייתה שונה, שככל מעשו לשם שמים, ואמר ברוך ה' יום יום, כי כל יום ויום הוא תכלית לעצמו, וגם ששת ימי המעשה מתקדשים במעשים הארץים לשם שמים, שהוא תכלית הבריאת.

גם מצאנו שנחקרו בית שמאי ובית הלל בהדלקת נר חנוכה (שבת דף כ"א ב'), ב"ש סוברים שביליה הראשון מדליקים שמונה נרות וכל يوم פוחת והולך. וב"ה סוברים שביליה הראשון מדליק נר אחד ובכל יום מוסיף והולך. וכותב מהרשר"א (שם) שבית שמאי סוברים כאוטו התירוץ שכחוב בבית יוסף (או"ח סי' תר"ע) שתיכף בלילה הראשון חילקו את השמן לשמונה חלקים, מפני שאין סומכין על הנס. ונמצא, שביליה הראשון כבר היה ניכר הנס של שמונה ימים, אבל בית הלל לשיטיהם שאמרו ברוך ה' יום יום - הם סוברים שהיו בטוחים שהקב"ה יוזמין להם שמן גם בשביל שאר הימים, הויאל וכל הבריאת יכולה היא אך ורק בש سبيل האדם, ולכן שפכו בלילה הראשון את כל השמן לתוך המנורה, ומשום כך מדליקין בלילה הראשון רק נר אחד בלבד.

★ ★

ובזה יש לבאר מה שאמרו זיל (שבת דף ל"א א') מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, "אל גירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבניין שבידיו. בא לפני הלה, גיריה, אמר לו, דעתך שני לשתף לא תעביר, זו היא כל התורה כולה, ואיידך פירושה הוא זיל גמור. והביאור הוא, דברת הלה סוברים שואהבתם לדעתם כמויך הוא היסוד של כל התורה כולה, מפני שהם

בראשית בראיה והוא בבחינת "זימש" - ממשות ממש ודרכו. היטב וא"ש הכל בס"ד.

★ ★

בגמ' ת"ד ב"ש אומרים שמיים נבראו תחילת ואח"כ נבראת הארץ וכו' וב"ה אומרים ארץ נבראת תחילת ואח"כ שמיים וכו'.

בתב הגאון ר' שלמה זלמן אויערבך זצ"ל (קובץ ישורון פרט ט"ז ע' שפ-ג-ד):

וכפי מה שוסיף האדם להתבונן בדרכיה של תורה, יוסיף זיכוך לנפשו ויקנה בעצמו מעלות המידות, כי כל דרכי התורה וכל מצוותיה הם לачילת זה, ולענן זה אין הבדל כלל אם את העולם כולו במלכות ה'. ולענן זה אין הבדל כלל אם הוא עוסק בהלכות שבין אדם לחבריו או בהלכות שבין אדם למקומם, ואפשר דזהו מה שרמזו לנו חז"ל בלשון זה דכל השונה הלכות - בלשון רבים, שבכל הלכותיה של תורה, קונה האדם לעצמו הליכות עולם, ומזכה את נפשו ומתقدس בקדושתה של תורה למדוד מדרכיה אורחות חיים למעלה למשכיל, ואדם זה, המקשר עצמו להלכותיה - הלכותיה של תורה, בכל יום, מובטח לו שהוא בן העולם הבא.

ובאמת אנו מוצאים בדבריהם זיל (חגיגה דף י"ב א') שנחקרו ב"ש וב"ה, בית שמאי אומרם, שמיים נבראו תחילת ואח"כ הארץ, שנאמר בראשית ברא אלקים את השמיים ואת הארץ. ובית הלל אומרים, ארץ נבראת תחילת, שנאמר ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמיים. וכבר רأיתי שבאיו בזה, שנחקרו ב"ש וב"ה במחלוקת הידועה של רבינו הרמב"ם זיל ושאר הראשונים, הרמב"ם סובר (מורה נבוכים מג פ"ד) שלא נכון כלל לומר שכל הגלגים הכוכבים והמזלות נבראו רק כדי לשמש את העולם הקטן הזה, ואת האדם המשול כחרס הנשבר, כי לא מן החכמה היא להכין כלים שמשקלם עשרות אלפי ככרים כדי לעשות מהט קטן בגוניג של חול. ואף שמשמעותי המקראות מבואר שככל הבריאת יכולה היא למען האדם, אך הרמב"ם מיישב אותם גם לפyi שיטתו. וכך היא דעתם, אך הרמב"ם גם סוברים הם שמיים נבראו תחילת - ככלומר שגם הם ייש להם תכלית ומטרה, ולא נבראו רק כדי לשמש את העולם הזה. אבל בית הלל סוברים כדעת ספר העקרים ועוד החלוקים על הרמב"ם, שישitemם היא, שככל

על הדרך

קדמו. ו"כשנתה" היו מה שהקב"ה יצר ועשה מהחומר ההיווני והלביש הצורות ותיקן אותם, בזה הארץ קדמה. והיו מושג'ן בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, זה נאמר על בריהה של הכה ההיווני. ומושג'ן אח"כ ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמי, זה אמר על מה שלאחר מכן יצר ועשה והלביש הצורות ותיקן אותם.

★★

בגמ': שאל ר' ישמעאל את ר"ע כשהיו מhalbין בדרכו, אל אתה ששית את נחום איש גם זו כ"ב שנה שעדי' דורש כל אתין שבתורה, את השמים ואת הארץ מה הי' דורש בהן.

ב"ק האדמו"ר מקלייזנבויז צ"ל ביאר פעם באחת מדרשותיו, דהנה לכואורה מדווע הוצרכה הגمرا להזכיר שהיו מhalbין בדרכו.

אלא אי' שהשבעה תיבות שבפסוק בראשית ברא אלקים וגויים כנגד שבעה ספרים שיש בתורה, והיו מושג'ן כמאן דס"ל בשבת (קטז ע"א) פרשת ויהי בנסוע היא פרשה בפני עצמה, ולפי"ז נוצר לכתוב את השמים ואת הארץ כדי שיהיו שבעה תיבות.

ובאמת הדבר מופלא מדווע פרשת ויהי בנסוע דהוי רק שני פסוקים נחשבת בספר בפני עצמו, ונראה שבא הכתוב לרמז בזה דכאשר נסעים והולכים בדרך אין להתעסק בדבר הלכה, כמו שאמר יוסף הצדיק לאחיו אל תרגזו בדרך, ואמרין בתענית (י' ע"ב) רק אמר להו אל תתעסקו בדבר הלכה.

אך בתוס' שם (ד"ה אל תרגיזו) הביאו מדרש להיפוך, רק אמר להו אל תפיסקו מדבר הלכה, וא"כ לפי דברי המדרש הזה אין צורך שפרשת ויהי בנסוע תהי' ספר בפני עצמו, וא"כ אין בתורה רק חמשה ספרים, וא"כ ספר קשה למה נכתב את השמים ואת הארץ.

וזה מה דקאמרה הגמ' שכאשר ר' יורי ר' ע' היו מhalbין בדרך והיו עוסקין בדבר הלכה, אז הקשה ר' יורי לר' ע' אם אנו עוסקין בדבר הלכה בדרך, הרי דסבירא לנו דאל תרגזו בדרך הינו אל תפיסקו בדבר הלכה, וא"כ פרשת ויהי בנסוע אינה ספר בפני עצמה, וא"כ את השמים ואת הארץ למה לי.

וביאר עוד גם מה שהזקירה הגمرا ששימוש נחום איש גם זו כ"ב שנה, עפ"י' המקובלים דר' עקיבא הי' גלגולו

מחשייבים ביוטר את העולם וקיומו באופן הנרצה לפניו ית', שהרי כל השמים כולם והעלמות העליונים טפלין הן לגבי הארץ. וא"כ יסוד הבריאה ותיקונה הוא בתיקונו של האדם, וכל ענייני התורה כולם באים לתחילה זו שאבן היסוד לבניינו הוא ואהבת לרעך כמוך, ואידך פירושה הוא, זיל גמור. כי בעמל דברי התורה ודרכיה יוכל האדם לבא לידי תיקונו שלם. אך שמא דחה את הגורם באמצעות הבניין שבידו, ככלומר, בקנה הימידה שלו בחקר תכלית הבריאה, שידעתו בזה היהת שהענינים השמיימים שהם מעלה מהשגתינו הם הרבה יותר חשובים, ומשום כך אי אפשר ליתן כלל אחד לכל פקטי המציאות שבתורה.

אולם כל האמור אינו אלא בחקר תכלית הבריאה, אבל לעניין לימוד התורה הנوتנת לאדם דרך חיים, אין יתרון לחלק התורה האחד על משנהו, וכל סוגים המצויות בין מצוות שבין אדם למקום, ובין מצוות שבין אדם לחבריו, ובכל דבר הלכה שהאדם עסוק בו, עליו לראות בהתבוננות רבה מה התורה מלמדת אותו, לישר את דרכיו על פייה, כי תורה היא תミימה משיבת נפש, עדות ה' נאמנה מחכמת פתי, פקדוי ה' ישרים... מצות ה' ברה... משפטיו ה' צדקו ייחדיו, ובכל חלקי התורה צריך האדם להתחלק ולהתבונן לחיות על פייהם את הילכות עולמו. וזהו שאמרו כל השונה ההלכות - להורות, כי כל ענייני ההלכות שקולין הן, ללמד את האדם דרכי חיים כי הילכות עולם לו.

★★

בגמ': אמר ר"ל, כשהנבראו בראשם ואח"כ ברא הארץ, ובשנתה, נתה הארץ ואח"כ נטה שמים וכו'.

בספר נחל אליו מבאר העניין לפי מש"כ הרמב"ן (ריש פר' בראשית) שבתחילתה ברא הקב"ה יש מאין, יסוד דק מادر, אין בו ממש, אבל הוא כה מצוי מוכן לקבל הצורה, והוא נקרא חומר הילוי. ואחר כך לא ברא דבר (יש מאין), אלא מאותו חומר ההיווני המציא הכל והלביש הצורות ותיקן אותם. ועיי"ש ברמב"ן שבבריאת הראשונה של החומר ההיווני הייתה בריית השמים (וכל אשר בהם) חומר אחד, והארץ (וכל אשר בה) חומר אחד.

ועפ"י ז' יתבארו דברי ר"ל כאן ש"שנבראו" היו בראיה הראשונה של החומר ההיווני יש מאין, אז שמים

על הדרך

באגדות משה (או"ח חלק ה' סימן ה') כותב על זה דמוכא שם שיש להתכוון באמירת "שמע ישראל" על כל הז' הרקיעים, זהה לא הוצר בשום מקום, ואין להסיף עצמנו, אף אם לכ"ע היה שבעה רקייעים, ובפרט שר' יהודה (בגמ' כאן) סובר שם שניים. ובלשון הרמב"ם (פ"ג מיסודי התורה) כתוב שם תשעה ע"ד

בגמ': רקייע שבו חמה ולכנה וכוכבים ומולות קbowין וכו'. שחקיים שבו רחיהם עומדות וטוחנות מן哉דייקים וכו'.

בעזרך השלחן ובDSL אברהם (ס"י תכ"ו) כתבו להקשות אמאי קבעו לומר בברכת הלבנה "אשר במאמרו בראש שחקיים" וכו' והוא הירח קבוע ברקייע.

והגרע"א זצ"ל בהגחותיו לש"ע (ס"י תכ"ו) הביא מספר הברית שהקשה כן, ותרץ דמה שאיתה אכן ללכנה ברקייע, הוא רק לר"ל, אבל לר"י דאמר בסמו שמי רקייעים, ע"כ ציל דשבע השמות הן כינוי לשני רקייעין הללו, והמסדר ברכה זו בסנהדרין (mb). הוא رب יהודה, ולשיטתו שפир הזכיר שחקיים בקידוש לבנה, והוא שם נאות בקידוש לבנה וכמו שאומרים "חזק וזמן נתן להם" ע"ב.

וכתב בספר דרך שיחה להганון ר' חיים קנייבסקי שליט"א (ע' טו):

שאלה: בנוסח הברכה של קידוש לבנה "אשר במאמרו בראש שחקיים וברוח פיו כל צבאם", ובגמרה חגינה (דף י"ב ע"ב) אמרו: שבעה רקייעין הנהן, רקייע שבו חמה ולכנה וכו', שחקיים - שבו שוחקיים מן哉דייקים, וא"כ למה פרט כאן "שחקיים" שאין לו עניין אצל הלבנה וכל צבא השמים שנתנוים ברקייע?

תשובה: "שחקיים" יש לו גם משמעות של שם כולל לשם".

שאלה: יש להוכיח בדברי הרב, כי באמת קשה אם שחקיים הוא גם שם כלל לשמות, מה ראייה מביאת הגמ'?

של יעקב אבינו, והכ"ב שנה אלו היו לתקן הכ"ב שנה שהי יעקב בבית לבן ובדרך וכדאי מגילה (ז"ע"א), ואcum"ל בזה.

דף י"ב ע"ב

בגמ': א"ר יהודה שני רקייעים דין וכו'.

כתב ע"ז בספר טוריaben: ממש מעדרית לי לר"י דז' רקייעין הנהן, וקשה לי הא במס' מנהות (דף ל"ט) גבי חוליות שביציות אמר תנא הפחת אל יפחות משבעה כנגד שבעה רקייעים והמוסיף אל יוסיף על י"ג כנגד ז' רקייעים וששה אוירין שביניהם, ע"כ ועיי"ש, וכקושית הטוריaben קשה גם לימי"ש במס' ראש השנה (ל"ב): אין פוחתין (מלימר בראש השנה) מעשרה (פסוקים) מלכויות, מעשרה זכרונות, ומעשרה שופרות, ואם אמר שבע מוכלון יצא כנגד שבעה רקייעים, ע"כ, ועיי' גם במס' בח"א מהרש"א שם.

ונ"ל דא"ש הכל לפי מס' בספר בן יהוידע (כאן) בד"ה א"ר יהודה וכו': דלא פליגי, אלא רב יהודה נקייט רקייע אחד הוא אשר נגלה לעניינו, ורקייע אחד לכל אותם רקייעים שאין לעניינו, ור"ל פרט אותו שאין נגlim לעניינו ועלה בידו מס' ספר שבעה, ורב יהודה תפס דרך הכתוב, השמים הוא רקייע הנגלה לנו, ושמי השמים כל אותם רקייעים שאין נגlim לעניינו, ע"כ.

ונ"ל דברי רב יהודה אלו א"ש גם לפי מס' ב"פירוש" על הרמב"ם בהל' יסודיו התורה (פ"ג ה"א) על דברי הגמרא כאן, בזה"ל: וכשתתבונן תמצא שאין בין רב יהודה וריש לקיש מחלוקת, אלא שרב יהודה מנה השמים הנראים בלבד, וריש לקיש מנה השמים הנראים, ומנה דברים רוחניים שהם למעלה מן השמים במדרגה וכו' ע"כ, ולפי כל האמור הרוחינו דאן שום פלוגתא בין ריש לקיש ובין רב יהודה, ומ"ש "ריש לקיש אמר שבעה", אין ראייה והוכחה על פלוגתא, לפי מה דאיתא במשנה במס' שבת (ק"ו): רשב"ג אומר לא כל הבירין שווין וכו', וע"ז כתוב בתויו"ט שם: וכתבו הר"ב והרמב"ם דהלהנה כמוותו (כרשב"ג), ואע"ג דעתני לייה בלישנא דפליג, אשכחן טובא דכוותיה, וכתבתבי מזה במשנה ר' פרק ג' במס' בכורים, ע"כ.

(ספר משנת משה)

להם משה, הוא הלחם אשר נתן ה' להם לאכלה, היוו כי זה הוא הלחם אשר השפיע להם ה' ממעון קדשו ואין עליו חיוב ברכה כלל, וכאמור, ע"כ.

★★

בגמ': ומיכאל השר הגדול עומד ומרקיב עליו קרבן וכו'.

בתום' (בסוף מנוחות) מביאים מה דעתך במדרש שמייכאל שר הגדול מקריב נשמותיהם של צדיקים על המזבח של מעלה. ועל זה תיקנו לומר ברצה "ואהשי ישראל ותפלתם באבבה תקבל ברכzon", דבזמן זהה שאין לנו קרבנות, אז מבקשין ש"אשי ישראל", היוו נשומות הצדיקים, יתקבלו ברכzon וכו'. ומובא בטור או"ח (סימן ק"כ).

ובנהל' אליו כתוב שיתכן לומר לפ"ז טעם שמזכירין פיטוט הרוגי מלכות במסוף של יה"כ אחר שאומרים סדר העבודה, כי הקרבנות שישראלי מקריבין בזמן זהה, זה נשמותיהם של צדיקים, וכך אומרים זה אחר סדר העבודה.

★★

איתא בתנוחמא (פ' צ) דאותות העולם נתקבעו אצלם ושאלו מודיע לא נצטו הם על הקרבנות, ואמר הקב"ה אילו קרבן התייתי מבקש התייתי אומר למייכאל וגבריאל להקربני לי קרבן, הא אני מבקש אלא קרבן מישראל ע"כ. ולכאורה זה סותר להא דעתך כאן דמייכאל מקריב קרבנות.

והנה הב"ח גرس בגמ': מי מקריב, וכי תעללה על דעתך שיש שם כבשים, אלא מקריב נשמתן של צדיקים, וכ"כ התוס' סוף מנוחות בפירוש אחד, וסימנו דلن' תיקנו בברכת רצה "ואהשי ישראל תקבל ברכzon". ולפ"ז ייל שהקב"ה ענה להם שאינו רוצה כי אם קרבנות מישראל או ישראל עצמן. מיהו התוס' במנוחות הביאו י"א דמייכאל מקריב כבשים של אש.

והנה האליה הרבה (ס"י ק"כ) הביא י"א שלא אומרים בברכת רצה "ואהשי ישראל ותפלתם" מהרה"ת תקבל", שאין להתפלל שימותו הצדיקים במהרה, והאל"י ובה הוכיח שהתוס' במנוחות גרסו "במהרה", ומפרש שאין מתפללים אלא שיקבל הקב"ה במהרה נשמתן של צדיקים שכבר מתו, ולא מתפלל על מיתה צדיקים ח"ז. וע' בארץות חיים (ס"י א' אות ה')

מן המקרא, דשם איתא: שחקים שבו ריחים עומדות וטוחנות מן לצדים שנאמר ויצו שחקים ממועל וגוו, ואפשר קאי על שמים באופן כללי אכן זה אינו, דהא סיפא דקרה ויצו שחקים ממועל "ודלתה שמים פתח", הרי ש"שימים" כבר כתוב, ולמה נאמר שחקים? וע"כ שיש רקיע שכך שמו שבו ריחים וכו'.

אכן אם נאמר שחקים אינם שם כולל לשמים, הרי מיותר מה שתכתב "ודלתה שמים פתוח", כי שחקים הם בשמים, וע"כ שחקים הוא גם שם כתוב לשמים, ואילו לא היה כתוב דלתה שמים היוו מפרשים שחקים קאי על שמים, لكن כתיב שמים בפ"ע שנדע שחקים קאי על רקיע שמו שחקים.

תשובה: שומע אני את הדברים, אבל בגמרא יש דרשה מיוחדת על "דلتה שמים", במסכת יומא (דף ע"ו ע"א, ע"ש, וא"כ אין זה מיותר.

שאללה: אבל ס"ס למה כתוב "שימים", והוא ליה לכתוב ויצו שחקים ממועל ודלותתו פתוח, אלא אי לא הוי כתיב שמים הור"א שחקים קאי על שמים, لكن כתוב שמים ששחקים" יתרפרש ורקיע של שחקים, ואמר הרוב כי אפשר כן.

שוב הרואית להרב דברי ספר הברית (מאמר ד' שני המאורות פ"ב), כי מי שסידר זאת הברכה הוא רב יהודה (בسانהדרין דף מ"ב), ורב יהודה אמר התם במס' חגיגה שני רקיעין הן, וכיון שמצוינו בנ"ך הלשון "חווקות" לעניין שם וירוח (ירמיה ל"א), וכן לעניין שמות מצינו "חווקות" (איוב ל"א), להכי אמר שחקים, כיון שהאות ש' כוונתו שם, והיוו שחקים: שם - חוקות, וכמובואר בגמרא לעניין שמות שהכוונה שם - מים!

★★

בגמ': שחקים שבו ריחים עומדות וטוחנות מן לצדיקים וכו'.

בספר ברכת אהרן על מס' ברכות (ס"י פ"ה) כתוב דמקאן משמע שהמן לא היה מהעולם הזה אלא מהעולם הבא, ולכן לא היה בו חיוב ברכה, ולפ"ז פירש שם מש"כ (פ' בשלח ט"ז ט"ו): ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא, ויאמר משה אליהם הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה, דרייל ששאלו על המן מה הוא, כדי לדעת איזה ברכה יש לברך עליו, כיון שהיו מרגישים בו טעם שונים, ולא ידעו איפוא איזה ברכה תצדך עליו, והשיב

על הדף

בגמ' מלאכי השרת שאומרות שירה בלילה וכו'.
בגמ' חולין (צ"א ע"ב) איתא שה מלאך אמר לעקב: שמיום שנבראת לילה הגיע זמני לומר שירה עד עכשו - כשהαιיר השחר. וקשה דהרי מבוואר כאן דמלACHI השרת אומרים שירה בלילה ולא בעלות השחר.

וכתב בספר מרפסין איגרא (על בראשית ע' רכו):
תוירין הגאון ר' שמחה ייסל ברודיא זיל ב מהרש"א בחידושים אגדות על מסכת חגיגה מובא, שיש לחלק בין מלאכים הנבראים בכל יום שאין אומרם שירה אלא פעם אחת ביום שנבראו, לבין מלאכים כגבrial ומיכאל, שאומרם שירה תמיד. עוד יש לתרץ, דהנה החזון איש (אורח חיים סימן יג מכתב ב) מחלק בין המלאכים הרוגלים, לבין מלאך פרט. והשירה האמורה כאן אינה השירה של המלאכים המתחלקים למשמות, שהם מלאכים מיוחדים שנבראו לך, אלא שיש עוד מלאכים לטעות ידועות, שהם מלאכים פרטיטים, וכזה היה שרו של עשו - מלאך פרט, וזה הפעם שרצה לומר שירה היה ביום, ובכבוד לילה לא היה רשאי לך.

לפי זה, הגمراה בחגינה שאומרת שאין מלאכי השרת אומרים שירה אלא בלילה, כוונתה למלאכי הרוגלים המתחלקים למשמות, אבל מלאך פרטיט המיועד לטעות ידועה אומר שירה גם ביום.

★ ★

עוד י"ל בגמ' כאן מבוואר הטעם שה מלאכים אומרים שירה רק בלילה, מפני כבודם של ישראל שוקר שירותם - תפילהם - ביום, ואין מלאכים רוצחים לדחות את ישראל.

אם כן, כל זה שיק דוקא אחרי שעם ישראל קם ונחיה לעם, המקלט את הקב"ה ביום, אבל בזמן שיעקב נאבק עם שרוא של עשו עדין המלאכים היו שרים גם ביום, ולא היו מנעים מכך, שהרי עוד לא היה עם ישראל בעולם.

ושוב י"ל, דיתכן שכונת הגمراה שה מלאכים אינם אומרים שירה אלא בלילה, היא רק על שירות ותשבחות המיוחדים להם. אבל שירה שעם ישראל אומר אותה ביום, גם המלאכים אומרים אותה ביחד עם ישראל ביום, וכגון קדושה - קדוש קדושה ה"י וכו' - אומרים המלאכים ביחד עם ישראל, וכן אמר בנוסח התפילה (נוסח ספרד): "כתר

שambilר לכל חוטא פוגם בגופו ע"י מעשה ובנפשו ע"י מחשבה, ומרקיב בהמה תחת גופו, וע"י שמוסר נפשו במחשבתו בעת הקרובות הקרבן מתקין פגם המחשבה בנפשו, ומיכאל עומד בזבול ומרקיב מסיין זו לעלה בקרבן.

ולפ"ז ניחא הנוסח "במהרה". והמור וקציעה מפרש פי אחד דהכוונה על הקדושים הנဟרגים על קדושת ה' שאין לך עבודה גדולה מזו.

(קובץ קול התורה קובץ מ"ז ע' צ)

★ ★

בגמ': מעון שבו כי טובות של מלאכי השרת שאומרות שירה בלילה וכו'.

כתב השיטה מקובצת (כתובות ח). מפירושי הגאנונים, דהא דMBERCHINBN שונאי שהשמה "במעונו" ולא נקט שחיקם לפי שהיו מלאכי השרת שבमעוון מביאין לאדם הראשון סעודתו ביום שנשא חווה, וכך כשנושאי אשא אומרם שהשמה "במעונו".

והכל ב (ס"י עה) פירש, דההשמה השלמה במעונו של ה' ולא לפניו, לפי שהיכولات שלו לחדר לו פנים חדשות שהרי הרקיע שבו מלאכי השרת אומרים שירה נקרא "מעון" ובכל יום ויום נבראים מלאכים, אבל אנו אין יכולן להביא פנים חדשות לרצונו.

★ ★

ברשי" ד"ה מעון וכו': לשון מדור, מקום שה מלאכים דריין בו ע"כ.

הגהה כתיב (דברים כו, טו) השקיפה מעון קדש וגוי ובתרגומיו יונתן: מדור בית שכינת קדש ע"כ והינו כהנ"ל.

(ויש נוסח בסידורי תימן בليل ש"ק במגן אבות: מעון הברכות בוי וחולם ע"כ, והכוונה כנראה להנ"ל דשם יבואו הברכות ודוו"ק). וראה במשך חכמה (פר' כי תבוא) מש"כ לבאר בזה עניין נפלא דרקע זה ששמו מעון הוא מעל הרקיע ששמו זבול שם מקרים קרבנות, וא"כ רואים דההשקפה זה על מי שנutan צדקה ליחסומים ואלמנות חשובה יותר מקרים ע"ש.

★ ★

והראיה שהביאו מהא אמרין בחגינה (י"ג א') שאין מוסרים רזי תורה אלא למי שלבו דואג בקרבו ע"ש, לענ"ד לא נתכוונו חז"ל שלא יהיה לבו שמח בדברי תורה ויהיה דואג ועצב וכיו"ב, אלא כוונתם ז"ל כדפירושי ז"ל התם "לבו דואג, ואינו מקל רשוי". וגדיר קלות ראש ביאר לנו רשי ז"ל בברכות (ל"א, אי ד"ה מתוך) זול"ש קלות ראש חילוף של כובד ראש, זהות לב ועתק", וע"ע רשי מגילה (כ"ח סע"א) וספר האשכול ח"א (להלן תפילה סי' י"ב) ורא"ש בתרא (פ"א סס"ד) בגדרי קלות ראש ע"ש. וא"כ מצי לקאים שנייהם, שיתקיים בו פקדוי ה' ישרים ממשמי לב, ואעפ"כ לא תהיה לו זהות לב ועתק. ומן התימא על הגראדר"ל ז"ל שהביא הדברים בשתייה ולא עמד עליהם בזה.

ועתה נדפס מחדש ספר לקטני שושנים (והנקרא גם בשם ספר האשל) וממצאיו בס"ד שם (מעי ט' אות א') שהביא כהנז"ל מספר חוספות חיים של החyi אדם שהעתיק דברי הנחיב חיים דלעיל וכתב ע"ז "ותמה אני וכי בלמוד הקבלה לא אמרין פקדוי ה' ישרים ממשמי לב", וע"ש עוד הרבה בזה.

★ ★

בגמ: ואמר רבי אמר אין מופרין דברי תורה לטעבו".
בשדי חמד בכללים (מערכת א' אותן קב) האריך מאד לגבי האי ענינה, לגבי א' דוקא תורה שבע"פ אסור אבל תורה שבכתב אפשר דשרי.

וז"ל: ומכל האמור תמה לי על מה שرأיתי להגאון מוודר"ץ הירש חיota בהגחותיו למסכת סוטה (דף ל"ה ע"ב) אהא דת"ר כיצד כתבו ישראל את התורה, ר' יהודה אומר וכו' אמר לו ר' שמעון לדבריך האיך למדו אומות של אותו זמן תורה, וכתב בהגחות הניל, ע"ג דקי"ל אסור למסור דבר תורה לעכורים שנאמר לא עשה כן לכל גוי. הנה כבר חלקו הפסוקים בין תורה שבבעל פה אסור, אבל תורה שבכתב שרוי.

ונעוד בדוקא נקט עכו"ם של אותו הזמן דלהם הותרה מטעם שהביא רשי' כאן שלא יהיה להם פתחון פה לומר לא היה לנו מהיכן ללמידה.

★ ★

יתנו לך ה' אלוקינו מלאכים המוני מעלה יחד עם עמק ישראל קבוצי מטה יחד כולם קדושה לך ישלו".

ואם כן יתכן, ששרו של עשו ביקש לשחררו לומר שירה, כיון שהגיע זמנו לומר שירה עם ישראל.

★ ★

ציין בזה הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א:

וע"ע תנרכא"ר פי"ז ארבע מאות ותשעים וששה אלף רבעות של מה"ש שעומדים לפני וכו' מיציאת החמה עד שקיעת החמה או מרים קדוש קדוש, ומשקיעת החמה עד יציאת החמה או מרים ברוך כבוד ד' מקומו. ע"כ

דף י"ג ע"א

בגמ: אין מופרין ראשי פרקים וכו' וכל מי שלבו דואג בקרבו.

בתב ז"ל בשו"ע אור"ח (סי' תקנ"ד ס"א וס"ב) "אסור לקרות בתורה נביים וכתובים, ולשנות במדרש ובגמרה ובאגודות משום שנאמר פקדוי ה' ישרים ממשמי לב וכו', ומותר ללימוד מדרש אינה ופרק ואלו מגלחין ופירוש אינה ופירוש איוב" ע"כ.

הגאון רבי אברהם דוד לאוואות ז"ל (מח"ס שער הכלול וקב ונקי על הלה גיטין ועוד) בספרו נתיב חיים, שעל ספר דרך החיים להגראי"י מליסא ז"ל, (דין אבל שאסור ללימוד תורה, סי' רנ"ח סק"א) כתב "שמעתי מהרב הצדיק המפורסם בשמו רב היל פאריטשעד ז"ל [מח"ס חנה אריאל] שמותר ללימוד חכמת הקבלה בט' באב, שאין מוסרים רזי תורה אלא למי שלבו דואג בקרבו" עכ"ל, ע"ש. וכונתו לדברי הגמ' שלפנינו וכמוון.

★ ★

ובתב עליו הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א בקובץ עולת החודש (תש"ח - ע' תקט): והדברים חדשין, ובעניותיה לא זכיתי להבין אמר קדוש זיע"א, ואטו בחכמה זו לא שייך פקדוי ה' ישרים ממשמי לב כבכל שאר חלקי תורהינו הקדושהatemala, ועיין בזוהר ק' ח"ג (דף רט"ז סע"ב) "וין שמח לבב אנוש, דא ינא דאוריתא, דהכי סליק יין כחוישבן סוד". והבן.

מקרא מורה אלא מאורסה הינו דעת ישראל התארשו עם התורה, וככואורה כל זה לש"ש אלא אחר מ"ת, וא"כ ניחא הא לדemd נח תורה. אכן עיין סנהדרין (צ"א): כל המונע הלכה מפי תלמיד כאלו גוזלו מנהלת אבותיו שנא' תורה צוה וכור' מורה היא לכל ישראל מששת ימי בראשית, ומובואר דבר מורה מששת ימי בראשית שיכא הורה לישראל (ואולי דיליפותא דמאורסה י"ל כתעיל).

ויע"ב צ"ל דנה למד הלכות בהמה טהורה וטמא, וזה היה נוגע לו לדעת מה להזכיר אחר המבול, וגוי מותר ללימוד זה כמו שמותר לו למדוד הז' מצוות דב"ג, וצ"ע.
(קובץ קול התורה קובץ מ"ז ע' כת)

★★

כתב הרמב"ם (פ"ט מהל' מלכים ח"י) וזויל: "וכיצד מצווין חן על הדיינין, חייבים להושיב דיינין ושופטים בכל פלך ופלך לדzon בשש מצוות אלו, ולהזהיר את העם, וכן נח שעבר על אחת משבע מצוות אלו יהרג בסיף, ומפני זה נתחייבו כל בעלי שם הריגה, שהרי שם גזל, והם ראו וידעו ולא דנווהו" עכ"ל. דהיינו, מצוות הדיינין מחייבת אותם לדון ולשופט, ואם לא דנו חייבים ע"כ מיתה.

הרמב"ן עה"ת (בפרשת וילוח במעשה דין) חולק על הרמב"ם, וסובר במצוות דיינין של בין שני חלקים:
א. מצווה בק"ע למנות דיינים לדון. ב. שואית שכולל כל דייני המונאות של תורה כגון עושק, שכר שכיר, שומרים, מקח וממכר, מלוה, אונאה, גניבה, אונס ומפתחה, אבות נזיקין, חובל וחבירו וככ' . וחיזוב המיתה הוא רק על השוא"ת, ולכן בני חבירו וככ' .
שכם לא נתחייבו מיתה ממשום שלא דנו את חמור אלא שהם מAMILא עברו על ע"ז, גזל, גלי עריות וכו', ממשום כך נתחייבו מיתה (ויעקב שנמנע מההורג כי חש שמא גיורם היה גיור אמרת).

ומבוואר ברמב"ן שבני נח מצוים גם בפרט ד"ת כחלק מצוות דין.

בשות' הרמ"א (ס"י י') מקשר נידון זה למקור הדין שב"נ מצוים על הדיינין. דבסנהדרין (נ"ו ע"ב) דעת ר' יוחנן "ויצו אל הדיינין, וכן הוא אומר כי ידעתו למען אשר יצווה את בניו וגנו", ור' יצחק לומד: "אלקים אלו דין ר' הקתיב ונקרב בעה"ב אל האלקים". לדעת ר' יוחנן שדין נלמדו

אמנם מה שכתב שכבר חלקו הפסיקים שדוקא תורה שב"פ אסור, אבל תורה שבכתב שרי, הם דברים תמהווים לדעתינו העניה, ולא ידעת מי הם הפסיקים שכתו כנ', שהרי כבר כתבתי שהפסיקים השמשתו דין זה.

גם מצאי עתה בספר לב שומע ליידי הוב הגדול מוהר"ח הכהן י"ז במערכה א' אותן כא, שהתפלא על הרוב מוהריצה"ח בהגותיו לסתה הנ"ל לפי שראה בהגותיו לחגינה דף יג רמז לחילוק זה למה שכתב בשיטה מקובצת לכתובות דף כה ש machlik בין תורה שבב"פ, ותמה עליון שדברי השטמ"ק הם רק לסלקא דעתין, אבל לפי האמת גם לתורה שבכתב אסור.

גם השגתי ספר נחמד שו"ת הר"ר (הילולא דרב) ליידי הגאון מוהר"ר יחיאל מיכל הינבר אבד"ק ניזוב שכתב, והנה ראייתי בספר מאورو שמש בפרשת חקת כתוב דתורה שבכתב מותר למדוד לעכו"ם, דמשה ורביו עליון השלום כתוב את התורה בשבועיים לשון, אבל בתורה שבב"פ נאמר לא עשה כן וכו'.

ובמחילת כבודו לא כן הוא, עיין סנהדרין דף נט דדוקא דיןיהם שליהם מותר למדוד, וכן כתוב ברמב"ם פ"י מה"מ, ומה שלמד משה ורביו ע"ה בשבועיים לשון, מסתמא יש טעם בדבר ואנחנו לא נע עכ"ד י"ז.

איברא שהגאון נצי"ב בתשובתו שהבאנו בדברי חכמים סי' קל"ה דעתו מסכמת לדינא דין אסור זה אלא בתורה שבב"פ, ותשובתו הנ"ל נדפסה גם בספרו משיב דבר בח"ב סי' ע"ז.

★★

וזאת גם בשפה אמת בחגינה (כאן) שכתב לחלק בין תורה שבכתב לתורה שבב"פ, וע"ש מש"כ ליישב לפ"ז, והוא כהנ"ל.

★★

בסוגין אי' רק לדישראל אסור למד תורה לעכו"ם, אבל באמת אף הגוי עצמו אסור למדוד כדאי' בסנהדרין (נט). דגוי שעוסק בתורה חייב מיתה. והנה רש"י פ' נח (ז', ז') מביא מחז"ל שלמד נח תורה, ובגgor אר"י הקשה דעכו"ם אסור בת"ת, וככואורה י"ל דבסנהדרין שם איכה מ"ד דיליף

על הדרכ

והנה בדברי האבן עזרא הנ"ל שכחוב ד"גרך" לגבי "הקהל" אירי בגר תושב, והחייב הוא בגלל - "אولي יתיהד" וקsha כהנ"ל. הנה בדברי האבן עזרא מפורש במקילתא דרשביי (פר' יתרו) דהפטוק בפרט הקהל קאי על גר תושב ע"ש. וראה גם ברמב"ן (שםות כ, י) שכחוב דעל דרכ הפטט כל מקום שנאמר גרך אשר בשעריך הכוונה לגר תושב ע"ש. וכ"כ בתוס' (ב"מ קי"א): כהרמב"ן ע"ש.

וראה בצל"ח לסתוכה (כ"ח). בתוד"ה הגרים וכו' שתמה שלא מצינו חיוב הקהל בגר תושב ע"ש, וראה גם בקי' אווצר הספרי להג"ר מנהם זמבא בענין קדושת החיל (ד' ס"ז ע"א) מש"כ בזה, ועוד בדבריו בספר חדש הגראמ"ז (ס"י נ"א) ע"ש. ובספר לאור ההלכה (ד' קל"ז) הביא מפסקתא זוטרה דמש"כ כאן גרך קאי על גרי צדק ע"ש וצ"ע. וראה גם במරח"ל דיסקין וצ"ל עה"ת (פר' וילך) שפלפל בענין זה על איזה גר קאי כאן ומסקנתו דקאי בגר צדק ע"ש, וכן הביא בשמו בהר צבי עה"ת (פר' וילך) ע"ש. וראה עוד בספר מקראי קודש להגרץ"פ פרנק וצ"ל על סוכות (ח"ג סי' מ"ד) מש"כ באրיות בדברי הגאון מבריסק זצ"ל הנ"ל, ובהגחות הררי קודש שם הרבה חדשות ע"ש היטב. וראה עוד בטעם דקרא להגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א (בஹוספות ד' י) שכחוב להוכחה דהפטוק בפרט הקהל אירי בגר תושב ולא בגר צדק ע"ש. ובשלמי שמחה (ח"ב סי' מה) ע"ש היטב.

ולפי"ז א"ש הקושי הnal וכמובן.

★ ★

בשווית באර שבע, בקונטרס באר מים חיים (סימן י"ד) העיר על מה ש Katz רבנים לומדים תורה עם עכו"ם, וזה היפך ממ"ש בחגיגה דף י"ג. וכחוב שלא ראה שום מחבר מכל הפטוקים ובפרט הרמב"ם שאינו משמש שום דין הנאמר בגמרא מביא דין זה של ר' אמי שאין מוסרים דת' לגוי.

ולבן לו לא מסתפينا אמינה דין זה אליבא דהלהכתא, דהא בכבא בתרא (דף כא ע"ב) כתוב - מיתיבי, א' מבני מבוי שביקש לעשות רופא אומן ומלמד תינוקות, בני החצר מעכbin עליו, והכא במאי עסקין בתינוקות דאותם העולים. ומשמע שלמדוים אותם תורה, שאם לא כן אלא חשבון ותשבורות וכו'ב, אפילו היו תינוקות ישראל נמי מוחין בידו

וכו'

מאברהם קודם מתן תורה, א"כ הדינים של בני נח אינם קשורים לפרטי דת שנצטו בנ"י במתן תורה, ולදעת ר' יצחק שדין נלדים מפרש שומרים ומודה במקצת, שבפרש משפטים, לאחר מתן תורה, מבואר שדין בני נח כוללים גם את פרטי דת כדי שומרם וככ' לhalca מסיק הרמ"א מהסוגיה בסנהדרין דעתך ר' יצחק ומילא בזה דהלהכה כדעת הרמב"ן.

רבינו החתום סופר בשורת (י"ז סי' י"ד) לומד שגם לדעת הרמב"ם מחויבים בני נח לפטוק ע"פ דת על כל פרטיו, אלא שהמקור לכך אינו במצבות דינים כדעת הרמב"ן אלא במצבות גול. שבין נצטו על הגול והגול כולל בקרבו כל דיני הממון של דת כশומרם, אונאה, הלואה, קניינם וכו' ע"ש.

★ ★

הנציר בבהעמך שאלת על השאלות (פר' משפטים שאלתא נח סק"א) חולק על הכרעת הרמ"א הנ"ל, משומש שבגמי' כאן נאמר: "וז אמר ר' אמי אין מוסרים דברי תורה לעכו"ם שנאמר לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל' ידועם", ואם יש אסור ללמד תורה לגוי, היאך אם כן יכולם הגויים לפטוק בדריני ממונעות ע"פ הפטוטים הקיימים בד"ת, הרי אין יודעים זאת, וע"כ דמצווים לדzon, אך הדין יעשה ע"פ חוקים שיחקקו בשכלם.

וע"ש מה שהאריך עוד בזה.

★ ★

בקוביין וילקט יוסף (שנה י"א קו' י"ז סי' קנו"ו ס"ק ג') כתוב חכ"א:

נא ונא לעין בנקודה נפלאה אליו, בחגיגה י"ג אין מוסרין דת' לעכו"ם שנאמר מגיד דבריו ליעקב. ובתו"ק בפ' וילך מפורש הקהל העם האנשים וכו' גרכ' אשר בשערין, וכי האבן עזרא אولي יתיהד, וקsha הלא אין מוסרים דבר תורה לעכו"ם? וביתר פליאה דרמב"ם ז"ל (פ"ג מה' חגיגה) המשמיט ذרך להקהל גרים? ונראה דכוונת הכתוב על גר תושב ולא על גרים גמורים דזה פשיטה דישראל הוא. וצ"ע.

★ ★

על הדרך

בקושית התוס' הנ"ל כתוב חכ"א שיחי:

ר"ק דהגם' במסכת הגינה עוסקת באופן שאין איסור לפני עיר, וכגון שהגוי מוכרכ למודר מחמת פיקוח נפש, כגון באופן שם לא ילמד יהוגו (זה ספק בגמ' סנהדרין אם לעכו"ם מותר לעבורי על ציוו מפני פיקוח נפש) וא"כ אין לפני עיר, אבל כיוון שיש (במסכת הגינה) את הפסוק של "מגיד דבריו ליעקב" א"כ עדין לא הותר למדור תורה, כיון שפיקוח נפש של נכרי אינו מתייר איסורים לישראל, כאשר לא תחול שבת עבورو.

★ ★

עוד רצה החכ"א הנ"ל לישב בהקדם מש"כ לחדר, דברו אף שיהודי ישב ומלמד תורה ליוהדי אחר, והנה בא גוי ומאזין, ואין אפשרות לסלקו, דבכהאי גונא אפשר לדון ולומר, שמאפתא איסור לפני עיר לא תחן מכשול' שהגוי לומד תורה איינו חייב להפסיק מחלמודו (ראטו ישראל שיש לו בבית כזית מן המת וכחן בא לבית ואיינו רוצה לכלת יctrיך היהודי לסלק את טומאת המת?!) הרי הוא מכשיל את עצמו, ואין איסור לפני עיר אלא להרוצה להכשיל חברו ולא כאשר הוא מכשיל את עצמו), אבל כיוון שיש "מגיד דבריו ליעקב", עליו להפסיק מילומודו, על מנת שדבריו לא יאמרו לאזני הגוי, וזה כמובן, חידוש שיש לדון בו.

ולפי"ז יש לדון עוד, גם בהלכות לשון הרע, כאשר קורה מקרה נדיר שמותר לו לאדם להעביר באוזני פלוני, סיפור רע על פלוני, בהיתר גמור לצורך, והנה בא אחר ומאזין, שמאפתא לפני עיר הרי איינו חייב להפסיק וכנ"ל (שהוא מכשיל את עצמו), רק שמאפתא האיסור לשון הרע העצמי, אולי עליו להמנע מהמשיך ולדבר את דבריו.

★ ★

המגן אברהם (בຕימן שם"ז) כותב דהאיסור של מסייע עברי עבירה שהוא איסור דרבנן איינו כמשמעותו לגוי לעבורי על איסור. ורק יש איסור של לפני עיר לא תחן מכשול. וכשאין האיסור של לפני עיר כגון שיכול לעבורי האיסור אפילו אם אותו יהודי לא יתן לו אז מותר ליתן לו.

ובש"ית תורה חסד מלובליין (או"ח סימן ה' אות ה-ו) מביא ראה להמג"א דבעכו"ם אין איסור מסייע היכא שלא קאי בתרי עיברא דנהרא מתספות (הגינה יג.) בהא

ונוד נ"ל דאף ר'AMI עצמו לא אסר אלא למסור לעכו"ם ד"ת עם טעם ונימוקן וסודותיה וכן מדויק הלשון שאמר ר' AMI אין מוסרים ד"ת, ולא אמר אין מלמדין ד"ת. ועכ"ז אני אומר, שומר נפשו ירחק מלמדוד עמהם ד"ת, כיון שהסכים הקב"ה עם משה שшибר הלוחות שישראל היו מומרים.

★ ★

בתום' הקשו תיפוק לי' דקעבר לפני עיר לא תחן מכשול, דהרי נקרי העוסק בתורה חייב מיתה, והמלמדו עובר אולפן"ע. ותרצו הכא מיידי באופן דיש גוי אחר שרוצה למדור תורה, והיכי דלא קאי בתרי עברי נהרא ליכא משום ולפנ"ע. במשנה למלך (פ"ה מלוה ולוחה ה"ב) הביא משורת פני משה שכטב בהא דאיתא דהלהה ברובית עובר בולפן"ע לא תחן מכשול, שמכשיל להמלואה ליתן ובית, שאם המלווה הי' מלוה לאחר ברובית, א"כ הויל בתרי עברי נהרא, ואין זה משום ולפנ"ע. אולם המלן"מ דחה דבריו דכי אמרין דהיכי דלא קאי בתרי עברי נהרא ליכא משום ולפנ"ע, הינו אח"ר שייעבור ולפנ"ע ויכשלו, אם כן אין הבדל בין לבין אחר, וגם הוא עובר אולפן"ע.

והביא ראי' מדברי התוס' כאן שכתבו דהbam"ע דהגוי יכול למדוד תורה מגוי אחר שרוצה למדוד תורה, ואם דייקו וכתבו שגוי אחר רוצה למדוד תורה, משמע שאם יש ישראל אחר שרוצה למדוד תורה איינו מפקיעו לישראל זה מאיסור دولפן"ע, כיון דגם בישראל الآخر יעבור על ולפנ"ע. בש"ת כתוב סופר (חו"ד סי' פ"ג) דחה ראית המל"מ מדברי התוס', דיל' דהתוס' אורחא דמלתא נקטו, דבאיםו לא קא מיידי שיהי" ישראל אחר שרוצה למדוד להעכו"ם באיסור, אבל אה"נ אם יש ישראל כזה, שוב אין אחר עובר אולפן"ע.

אולם בשדי חמד (מערכת כי כלל כי סוף אותן ט') חזק ראית המשnal"מ, דהוא ממש"כ התוס' "כגון שיש עכו"ם אחר" והי' די להם לומר "כגון שיש אחר", ומשמע דדוקא נקטו עכו"ם, לומר דבישראל אחר בכח"ג עדין יש לפנ"ע.

★ ★

בעצמו אינו מצה, ודברי האמונה שמואל לא נאמרו רק היכא שמשוישת לו האיסור בלבד כמו מושיט כוס יין לנזיר ואמ"ה לב"ג, דבשעה שמשוישת לו עדין אינו עובר בגוף האיסור טרם שיוכל אותה, ולכן הכא גבי ד"ת לב"ג דהמלה ממכשו בידים בשעת מעשה גופא איכא לאו דלפנוי עור אף שהוא בעצמו אינו מזוהר עכ"ד. והובאו דבריו בהגחות מהרי"ד לתו"כ (פ' קדושים פרשתא ב') על הפסוק ולפנוי עור יעוז'ש.

★ *

נשא� הגאון רבי צבי הירש הכהן וואלק זצ"ל אב"ד פינסק (בקובץ מוריה שנה ה' גלוון ה-ו ע' י) על האמונה שמואל הנ"ל מדברי התוס' ב"מ (דף י' ע"ב) גבי הэн דאמар לישראל צא וקדש לי אשה גירושה, שכתבו, אע"ג דעתך משומ לפניו עור כשמקדשה לכהן כו', והתם אין במצוות אסור גירושה גבי ישראל כלל, ואפ"ה כתבו דהשליח עור משומ לפניו עור, וזהו נגד דברי האמונה שמואל הנ"ל.

זהביה גם הוא את חילוקו הנ"ל של הבני חייא, וכותב: ולפי הנחה זו כי עתה אין סתרה גם מדברי התוס' ב"מ הנ"ל גבי גירושה, דהתם ג"כ בשעה שמקדשה השליח לכהן עושה הוא גופא האיסור בשעת מעשה כמו שמאכלו בידים, ובאופן זה איכא איסור דלפנוי עור גבי השליח אף שהוא בעצמו אינו מזוהר כפי שיטתם בחגינהCMD

★ *

הганzon רבי אברהם אמיגו צ"ל (מגדולי ירושלים בתקילת שנים התה) נשאל (קובץ כרם שלמה שנה י' קו' ב' ע' ח):

שאלה. גוי א' נוצרי חשוב למלכות שהוא קונה ספרי קודש ומחרור אחראיהם שלא להניח א' מהן (כלוי) חומש נביאים כתובים משנה וגמרא מדרשים ופרושיתן, ככלא דAMILתא שמחזיר אחר כל מין ספר של דתינו ישראל, והגם שלא כתוב כן בשאלת, המכ פירושו לי השאלה על פה), ואח"כ שוכר לו יהודי א' ללמד עמו, ואין ידוע כוונתו הלנו או לצרנו, אם כוונתו לטוב להtaggir או למיניות, אם מותר לישראל הזה להיות עוסק עמו בעניין הלימוד, וכן אם מותר למוכר לו ספרים לכתלה.

זהו משיב דלמדיו תורה אסור עפ"י הגמ' כאן ודברי התוס' הנ"ל.

דאיתא כאן שאין מוסרין ד"ת לעכו"ם שנאמר " מגיד דבריו ליעקב וכוכו לא עשה כן לכל גוי", והקשו התוספות בשם ר' אלחנן (וכנ"ל) בהא דאיתא כאן תיפוקליה דעכו"ם העוסק בתורה חייב מיתה, והמלמדו עובר אלף ני עור. וי"ל דמיירי אפיקו יש עכו"ם אחר שרצו למדדו דיליכא לפני עיור. ומ"מ הכא אסור משומ מגיד דבריו ליעקב עכ"ב. ומוכח דעתם האיסור משומ " מגיד דבריו ליעקב" אבל האיסור דרבנן של מסיע ליכא בעכו"ם.

★ *

המשנה למלך (פרק ד' מהלכות מלאה ולווה הלכה ב') כותב כסף זה ברבית לאיש אחר, אם לווה הוא ממנו ברבית עור בזה משומ לפניו עור לא תתן מכשול. הוайл ואך לויה האחר היה עור משומ לפניו עור, משומ שלוחה זה לא נפטר מלפני עור.

ומשם המכ כותבים התוספות חגינה יג. ד"ה אין מוסרין ד"ת לעכו"ם, דהכא מيري אפיקו היכא דaicא עכו"ם אחר" שרצו למדדו, ומදלא אמרי שיש ישראל אחר שרצו למדדו, ש"מ שאינו נפטר מלפני עור בשביב שיש ישראל אחר שעובר, ודלא כהפני משה (ח"ב סימן ק"ה) דכוטב דהיכא דלויה הוה חז' דהמלואה הוה מזוזיף בריבית הני דמים גופייהו לישראל אחרים, ליכא משומ ולפנוי עור.

★ *

בשו"ת אמונה שמואל (ס"י י"ד) כתב לחדר דלאו לפניו עור להושיט לחבירו דבר איסור אינו רק באיסור זהה שהוא בעצמו מזוהר, אבל היכא דלהמושיט אין בו איסור, לית בה משומ לפניו עור כמו להושיט מפרקסת לב"ג וכדומה, ומה שאמרו דמושיט כוס יין לנזיר דאית ב' לפניו עור, לפי שהוא מיהת בכלל נזירות וכיול להיות ג"כ נזיר עכ"ד.

זהחرونים האריכו הרבה בדברי האמונה שמואל הנ"ל. **ובספר** בני חייא (י"ד ס"י ס"ב) הקשה עליו מהתוס' כאן שהקשׂו דיש לפניו עיר וכוכ"ל. והרי כאן לישראל אין איסור, ומ"מ כיוון דלנכרי יש איסור, יש לפנ"ע גם לישראל המלמד את העכו"ם.

וכתב בבני חייא שם לחלק, דהיכא שמאכלו בידים ומכשilio בגוף האיסור ממש איכא לפניו עור אף היכא שהוא

על הדרכ

בגמ' : דבש וחלב תחת לשונך דברים המתוקיים מדברש וחלב וכו'.

נמשלה התורה לדבש ולהלב. וכתבו הפוסקים שמטעם זה נהוגים לאכול בשבועות - חג מתן תורהינו, דבש וחלב.

הגיד הגאון ר' צבי הירש פערברער מלונדון ז"ל (הובא בספרilkot Dror Asef) דבש - הוא ליקוט, שהדוברים מלקטים מפרחים הצוף וממנה מייצרים הדבש. חלב - הוא מהפירה עצמה, שמייצרת בתוכה את החלב.

והרמן הוא שכן צריך להיות שני האופנים בתורה (א) ליקט ולהביא מאחרים, ולעין בספריו הראשונים והאחרונים לאגור בתוכו דבריהם, (ב) בעצםו, לעין ללמידה ולהחדש להבין ולהתיגע ולהעמיק בדברי תורה.

דף י"ג ע"ב

בגמ' והחיות רצוא ושוב וכו'.

הגהה בשו"ע או"ח (ס"י צ"ה סעיף א') כתוב הרמ"א:

ו"א כשבועמד להתפלל ילק' לפני ג' פסיעות דרך קירוב והגשה לדבר שצורך לעשות ע"כ, וכחוב באלי' רבה דנראה דאין צורך לחזור לאחרוריו כדי לילך לפני דהינו כשבועמד אצל הכהות, אבל בגין גיבורים כתוב דמנהג העולם לחזור לאחרוריו, והוא"ד במשנה ברורה, וכ"כ בקיצור שו"ע ריש סימן י"ח.

ובבף החיים (אות ז') הביא טעם ע"ז מספר חוט השני שהוא זכר לג' מיליון שנתרחקו מהר סיני בשעת מתן תורה, בן צורך ג' לחזור לפני זכר לאותן ג' מיליון שחזרו ישראל ונתקרבו.

ובתב בкус החיים שם עוד טעם בזה, כי ע"ז שעומד במקומו וחזור לאחרוריו ג' פסיעות ואח"כ חוזר למקומו להתפלל מורה הכנעה לפני ה' י"ת שהוא מתחפץ לגשת לפני להתפלל מפחדתו אותו, ועוד שאח"ל במסכת חגיגה דף י"ג והחיות רצוא ושוב, הוא נרתע לאחרוריו ואח"כ חוזר לפני להתפלל להראות שאינו ראוי להתפלל לפני י"ת כי אם מדת החסד שהוא נתן לנו רשות להתפלל לפני.

ומידיו אי יוכל סכנת נפשות שרי למדרו, וכעוברדא דהנהו שני סדריוטוס דשלחה מלכות הרשותה אצל חכמי ישראל למדונו תורהכם, וככפירושה התוס' התם פרק שור שנגה ארבעה (ביב"ק דף ל"ח ע"ב) יע"ש.

אבל אי יוכל סכנת נפשות אלא איבה אסור למדרו, וכדאיתא תוס' פ' אין מעמידין (ע"ז דף כ"ז ע"א ד"ה סבר רב יוסף וכו') היכי שרין משום איבה מילתא דאיתא בי' איסורא דאוריתא וכו', ע"כ. ועוד דבלימוד بكل מצי מנikit לי' עילאה, וכל מצי מנikit עילאה ליכא משום איבה, וכדאיתא פ' אין מעמידין דף כ"ז ותוס' ריש לפנוי אידיין ויורה דעה קנ"ד וכן נפקא מינני דאפי' יוכל דלאו דרבנן תורה דשרין לי' משום איבה כיוון דליך איסורא דאוריתא, אפי' הכי אסור, כיוון למצי מנikit עילאה.

והו א ממשיך וכותב:

וتو אמינה, דכיון דאין רגילות לגויים ללמדו תורהנו הקדושה, אפשר דכי לא מלמד להם לא הוה לי' איבה, ואשכחן דמלחfine בימי דאייא בין מילוי לימי, וככדי' ר"ש במתני' דסוף פ"ה דשביעית אליבא דרי' מונא דברושלמי. ומשום שהוא שחייב לאו מילתא היא, דאמר' בהמגרש דף פ"ה גירות לא שכיח, ואי משום דחוינן לי' דמהדר למגmr אוריתין, שכיחי מני דעתער רבן בקראי ומגלו פנים בתורה שלא כהלה, וכדאסכחן טובא בתלמידא.

ויעוז לא יהא אלא עבר אסור ללמדו תורה כדאיתא סוף פ"ב דכתובות והרי"ף והרמב"ם פ"ח מהל' עבדים ויורה דעה סי' רס"ז, ולא יהא אלא תלמיד שהולך בדרך לא טובה שאין מלמדין אותו אלא א"כ מחזירין אותו למוטב תחלה, והמלמד תורה לתלמיד שאינו כאילו זורק ابن למרקளיס, ואיתוי' הרמב"ם פ"ד מהל' ת"ת ויורה דעה סי' רמ"ז. ועוד איכא משום שהוא יתלווה ישראל עמו בדרך וסבירו ישראל הוא, דהא חזי לי' DIDU וגמר אוריתין, ויהרגנו, וכדאמ' גבי אין אדם רשאי למכור טלית מצויצת לגוי, פ' התכלת דף מג ע"א, א"ח סי' כ'. ע"כ.

ובן כרך הרואה את המלך אינו נבהל ואינו תמה ואינו חש לספר.

ובתום' כתבו לבן כפר וכוי שציריך לו להביא סימנים לאחרים קודם שיאמינווהו לפि שראהו שלא במקומו ואין דרכו להתראות שם, וה"ג אמר יחזקאל שראהו על נהר כבר לפיקד נתמזהו שומעו.

כתב הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א בספרו טעמא דקרה (ספר יחזקאל) דעל פי הדברים הנ"ל מבואר למה הוצרך יחזקאל להאריך ולומר ויהי בשלשים שנה ברבייעי וגוי ואני בתוך הגוללה על נהר כבר וגוי, דעתו יחזקאל היהת להקדים מודיע הוא הוצרך להאריך כל כך ולפרט הכל ולא כמו ישעיה שקיים בדבר, וע"כ קאמר לפי שהי בתוך הגוללה אחר החורבן ובארץ בכלל על נהר כבר, ולכן הי מוכחה להוכחה דבריו ולהאריך וכנהל.

★ ★

בגמ': כתוב אחד אומר שש כנפים וכוי וכותוב אחד אומר וארבעה וכוי לא קשייא, **כאן בזמנן شبיהם**"ק קיים - **כאן בזמנן שאין ביהם**"ק קיים, **כביבול** נתמצעתו בתפי החיות.

כתב הגאון רבנן יצחק אייזיק חבר זצ"ל בספרו סדר זמנים (בדروس לסייעו כולי שיטתא סדרי, סוף הספר, עמוד קמח - בדפוס"ח) זויל: וענין ד' אמות של הלכה הוא דבר עמוק וכוי, ואחר מותו של משה נסתמו מעיניות החכמה ונעלמה תורה שבכתב וצריכים ליגיע עצם בתורה שבע"פ וכוי, כמ"ש (ישעה ל.ב) "וילא יכנן עוד מורייך", כי אז ישיגו כל התורה ללא שום ספק הכל מתוך תורה שבכתב, וענין הכנפים הם שש כנפים ששה סדרים של הש"ס כמ"ש במקומות אחר באמורים (חגיגה יג ע"ב) כתוב אחד אומר (ישעה ו,ב) "שה כנפים לאחד" וגוי, וכותוב אחד אומר (חזקאל א,ו) "ווארבעה כנפים" כאן בזמנן شبיהם"ק קיים, וכן בזמנן שאין ביהם"ק קיים, כביבול כאלו נתמצעו כנפי החיות, כי בחוץ לארץ נהוג רק ד' סדרים כמ"ש בב"מ (קיד ע"ב) בארבעה לא מצינא וכוי.

והוא כמ"ש רבינו הגדול [הוא הגרא זצ"ל], שפסק "שמע ישראל" ה' תיבות ראשונות נגד ה' חמושים שבתורה שבכתב, ר' תיבות של "ברוך שם כבוד מלכנו לעולם ועד" נגד ו' סדרים בתורה שבע"פ, ותיבה "אחד" במאץ הוא יג'

בגמ': תנא סנדלפון שמו וכו'.

וכתב רבינו חננאל (בגליון הגמ'): כבר פירושתי וכו' כדרכו שמצוירין בכל יום ישראל בתפילהם "כתר יתנו לך המוני" וכו' עכ"ל. והוא דבר החדש, והנה בזוה"ק (פרק פנחס ד' רמב"ב ע"ב) עה"פ (שם כה, י): על עולת התמיד וננסכו וגוי' איתא: ובשבת תקינו למים במוסף: כתר יתנו לך ה' אלקין ע"כ. מבוואר דקדושת "כתר" הוא תקנה לשבתת בלבד, וראה בתוס' סנהדרין (ל"ז:) המבאים בשם תשובה הגאונים, שאין בני אר"י אומרים קדושה אלא בשבת ע"ש היטב.

ובספר האורה לרשי"י (ח"ב סי' קכ"ט) כתוב שלא מצינו בכל התלמוד חייב לומר קדושה, אלא חביבה היא לנו ולכלן אומרים אותה עכ"ד. ובנהל אשכול - על ספר האשכול (הלי' תפילה וק"ש עי' כ"ז) ביאר שר"ל שלא אמרו הקדושה הארכנה - כמו קדושת כתר, אבל קדושה פשוטה ודאי אמרו כל يوم ע"ש בדבריו. וכל זה מה הנ"ל דקדושת "כתר" זמנה רק בשבת.

אבל, בסידור רב ערמן גאון ז"ל הביא גם בתפילת חול הנוסח: כתר יתנו לך וכו' ע"ש היטב וצ"ע. וראה במרגליות הים עמ"ס סנהדרין (ל"ז: אות ט"ו) מש"כ בונגע לගירסת רב ערמן גאון הנ"ל בסידורו ע"ש היטב. וראה בקרו' שירין מנהה בסוף ספר שו"ת מנהת אלעד להר"ק ממונוקטש זצ"ל בהשומות (לח"א סי' י"א) מה שהביבא מכת"י שו"ת לב שלמה להגאון בעל מרכיבת המשנה זצ"ל (סי' כ"ג) שהזיק דעת הסוכרים דיש לומר גם בשבת קדוש קדושת - נקדישן ולא כתר ע"ש היטב.

★ ★

בגמ': והכתב ברוך כבוד ה' ממקומו - מכלל דמקומו ליבא DIDUCH LI וכו'.

יש לומר אכן בסדר הקדושה קודם שאומרים "ברוך כבוד ה' ממקומו", אנו אומרים "משרתינו שואלים זה לזה איה מקום כבודו".

★ ★

בגמ': אמר רבא כל שראה יחזקאל ראה ישעה, ומה יחזקאל דומה לבן כפר שראה את המלך וכו'.

וברש"י ראה ישעי' כשרתה עליו רוח"ק וכו', אלא שלא חש לפреш את הכל שהי' בן מלכים וגדל בפלטין,

על הדף

ובليلת שירה עמי דכל העוסק בתורה בלילת קשור הקב"ה חוט של חסד עלייו ביום. ונקרא התורה שלו שירה כשיר של חיים, כמו דבעו"ה בחורבן ראשון נתמעטו ב' כנפי החיים, כן בעו"ה כל עניין קדשים וטהרות בחורבן ובגלוות אין נהוג עד יבא רחם. יرحم הקב"ה ויישבו גם סדר קדשים וטהרות לקיימן בפועל.

★ ★

והנה חשבתי הא דאמרה הגמרא: נתמעטו כנפי החיים, אין הכוונה דעתם עתו לغمרי, אלא דין שירtan ברעש גדול כמו בזמנ המקדש, והנה כמו כן גם כן קדשים וטהרות, דעת"פ הלמוד בהם לא ננתבע וחשוב לפני הקב"ה.

אלא דבחגינה הנ"ל מבואר דעתם עתו לגמרי מרכזיב רק ד' כנפים לא' ומשני דזה לאחר החורבן דעתלי לغمרי, אמן עיי' בתוס' שם דתמהו מאי פריך,膈למא הא דכתיב בישעה שיש כנפים אירי בשרפם, ויזקאל אירי בחיות, ותירצחו דס"ל לגמרא דכמו דבשrapים שיש בודאי ה"ה בחיות עיי"ש, והשתא לפ"ז י"ל אף לפי מה דמשני דעתם עתו, הא דעתם עתו בחורבן הוא דזוקא בחיות אבל בשרפם אה"נ לא נתמעטו.

ויש לפרש עפ"ז בחזרו שיש כנפים לאחד. והרי בחורבן נתמעטו, אמן לפמ"ש י"ל בשרפם לא נתמעטו. וזה י"ל דאנו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו אחר ק"ש דהו א' כנגד שיש כנפי החיים וקשה הלא נתמעטו, אלא לאחר שאנו מוסרים נשינו בק"ש וכתבו המקובלים דמלת ש"מ' ע' אותיות שידרך משך עבד, דאנו מוסרים נשינו אפי' לשריפה כמותם, א"כ הרי נחשבים כשרפים ושפיר אנו אומרים אח"כ ברוך שם וכו'.

וזה הוא דברינו הקדוש התחליל שיש סדרים שלו בק"ש, דSSH סדרים מהנה כנגד שיש כנפי החיים ואנחנו כשרפים שמוסרים נשינו עבورو, וכמה צדיקים וחסידים שמסרו נפשם על קדושת שמם בשריפה.

★ ★

בגמ': **ה' מיניהם אימנות** - אמר רב חננאל אמר רב אותן שאמרות שירה בחן.

איתא באוהב ישראל וכן מהגר"א צ"ל שנמצא שלאו כנפים האמצעיים, והינו דבפסוק בשכמל"ו יש בו שש

מדות שהتورה נדרשת בהם, שבזה מתחבר שכחtab עם שביע"פ, וששה תיבות בשכמל"ו הם בו כנפי החיים, ובchorben ביהמ"ק נתמעטו ב' אמצעיים שביהם, ולכך משה ורבינו ע"ה לא הזיכיר בשכמל"ו בק"ש בתורה לפי מעלהו הגדולה כמ"ש, ולפיכךanno אומרים אותו בחשאי, שהזו לנו על שכחת התורה, שאין משיגים מותוק תורה שכחtab עד לעתיד לבוא אז לא תהיה התורה מכסה בכנעפיים כמו "ולא יכנף וגוי והוא ענייך רואות את מורייך". עכ"ד והדברים נפלאים.

★ ★

בהקדמה ספר "מתא דירושלים" על היירושלמי להגאון ר' משה ליב ליטש-רוזנבוים צ"ל כתוב:

וועי' מ"ש במס' פ' מקום שנגנו הלכה ט', בשם הגאון מו"ה אליה מוריינא זצלה"ה דמה שאנו מתפלין בתפילה דמוסוף בירוט א"מ גלה כבוד מלכותך עליינו הוא דברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד דאנו אומרים בק"ש הוא כנגד שיש כנפי החיים, ועיי' בחגינה דף י"ג ע"ב דמקשה כתיב שיש כנפים לא' וכתיב ודי' כנפים לא', ומתרץ ולאחר החורבן נתמעטו אותן כנפים דאומרים בהם שירה דכתיב ובשתים יעופף ואלו נתמעטו. וכנגדן הוא כבוד מלכותך עליינו שם וכו' וזה דאנו מתפלין א"מ גלה כבוד מלכותך עליינו עיי"ש ודפק"ח.

והנה הששה סדרים שישדר ורבינו קדוש המה ג"כ כנגד שיש כנפי החיים דכגדן ברוך שם כבוד וכו' ולהז קריא המסכת דסדר ראשון ברכות דהו כנגד ברוך, וכמו דבחורבן נתמעטו ב' כנפים שאומרת בהם, כן בעו"ה ג"כ נאבד ממנה בגולה כל סדר הגמara היירושלמי על סדר קדשים ועתיד הקב"ה להחזירן לנו כנ"ל.

ובדרושים בארתי מסורה א' ב' פעמים יעופף. ועופף יעופף על הארץ, ובשתים נקרא שמו רחם כיון שבא רחם בא רחמים לעולם, וגמרה דאי יתיב אראעא ושריק אתה מישיח עכ"ל, וזה רמזה המסורה ועופף יעופף על הארץ, דאי יתיב על ארעה אני ובשתים יעופף, יוחזרו ב' כנפים לחיות הקדוש כנ"ל.

והנה בהיות דהננו שהוא סדרי משנה מה ג"כ כנגד שיש כנפי החיים, ההוגה בהם לשם חביב לפני הקב"ה כשיר כנפי החיים כמו שדרשו צ"ל על קרא יומם יצוה חסדו

בשווות בית יהודה (ח"ב סימן ג') מהగאון מהר"י עייאש נשאל אודות שליח צבור שכש מגיע לוקרא זה אל זה ואמר, והקהל עונים קדוש וכור' חוזר אח"כ הש"ץ לומר קדוש וכור' בניגון ובאריכות, ובפרט בימים טובים, וערעד ע"ז ת"ח אחד ואמר שיש איסור بما שאין הש"ץ אומר קדוש עם הציבור ביחיד דהא קייל קדושה כולם כאחד עונים באימה לגבי מלאכי השורה וכמו שאומרים החוספות בחגינה יג' שאם אחד מקדים או מאחר מיד נשרפ'.

ו^{ומתרץ}, שנראה שאין בדה קפidea אלא לגבי הציבור שיזהרנו לעונתו כולם כאחד דוגמת המלאכים, אבל הש"ץ שכוכנתו להוציא מי שאינו בקי שפיר דמי לחזור אותו התיבות בשביל אותו שאנים בקיאים לעונתו. לדידיהו הוי בעין חזרת התפללה, וכיו"ב בזימון בעשרה שאומר המזמן נברך אלקינו שאכלנו משלו ובטבו חינו, וחוזר אח"כ ואומר לבדו ברוך אלקינו שאכלנו משלו ובטבו חינו. הרי שהזמן לבודו בתוך העשרה נחשב כצבור. וכן לגבי ברוך ה' המברך לעולם ועד.

דף י"ד ע"א

בגמ': **שקבוטו ליהיראות קודם שנברא העולם** וכור' והן **הן עזיו פניהם שבדור**.

ב"ק אדר"מ מצאנו זצ"ל בשווות דברי יציב (חלק ז' - ליקוטים סי' קל) מדבר במרירות אודות אלו שאינם שומעים לדעת תורה, ואלו דברי קדשו:

ובבר אמרו חז"ל [ב"מ ל' ע"ב וכגירות ר"י' ורא"ש שם] לא חרביה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם - דברי רשות ותחבולה - על דין תורה, ודברו סרה על פסקי ודיני תורה שלא לציית לדין תורה, וזה שרש פרה ראש ולענה שלא לציתת לקול חכמי ישראל ופסקי דיןם. ולזאת אמרו חז"ל [שבת קי"ט ע"ב] לא חרביה ירושלים אלא בשביב שביזו בה תלמידי חכמים שני' ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים, ודיקא האלקים כמאה"כ [שמות כ"ב ח'] עד האלקים יבא דבר שנייהם, כי שם האלקים הוא על שם שהוא שר ושופט ותקיף ובעל היכולות, ולכן אלקים נצב בעדת כל המה הדינים [סנהדרין ר' ע"ב], והדינים משום הכי נקראו אלקים ע"ד כי שמי

תיבות, והיה כתוב על הכנפיים כסדר מלמעלה למטה, על כל כנף תיבה אחת. נמצא על כנפיים האמציעים היה כתוב תיבות "כבד מלכותו". אך אנו מתפללים במסוף ביו"ט: גלה "כבד מלכותך" علينا מהרה, היינו השני כנפיים האמציעים שנתמעטו.

בגמ': מהיכן נפיק - מזיעתן של חיים וכור'.

ובתום' (ד"ה מזיעתן וכור'): והיינו אשר תקנו וכור'.

בספר תפילה דוד להגאון האדר"ת זצ"ל (ע' מה-ו) כותב: נדפס זה רבות שנים בשם בס"ד בקובץ יגדיל תורה, במה שאומרים (ביברכת יוצר אור)" בשפה ברורה ובנעימה" שהגאון יעבן כתוב שטובה יותר נסחת הספרדים לומר "ובנעימה קדושה"

[בפדור בית יעקב כתוב שיש להפטיק לאחר המלה קדושה, ויש לנקד קדושה בחולם שהוא שם תואר, ואלו המלה קדושה בשורוק היא שם דבר ונמשך לאחר כך "קדושה כולם כאחד", וכगרסא זו גם נקט האבודרים לומר נעימה קדושה, ועוד שהוא מקבילה לשפה ברורה, וכן הוא בסידור הרב בעל התנאי].

ולי נראה שצריך לומר בנימה לשון נאות, והוא מקביל למלה שפה, וזולת זה אין טעם למלה קדושה אחריה בנעימה, ומאו לא ענה אדם על זה, כפי הנראה ישירה הגהתי בעניינו קוראיו כי גם חוקי הדקדוק מסכימים לזה.

וכותב שוב הגאון האדר"ת:

אולם כתעת חזרתיבי, מפני רבותינו בעלי התוס' שמצותי דגס הם גרסו ובנעימה, וקראו מילת קדושה למטה כהרגלינו, והוא בתוס' (בחגינה כאן) שכתבו: "והיינו שסידר אנשי כנה"ג בביברכת יוצר וננתנים רשות זה לזה, קדושה כולם כאחד", והנה המגיה בדפוס ראמ' ר' אליהו הלוי גבריאתור (ז"ל) הראני שגמ' רשי' בפירושו לישעה כתוב כן, אלא שנראה שהוא הגה"ה שם. לכן נראה לי דבמקום ובנעימה צריך לומר ונעימה ואתה שפיר.

ויזדועין דברי א"ז ובן של ישראל הדורי חיים [בhashmotot לפרש ויקהיל] כי הרוב המה מערב רב, ובעה"ר מה נуни אין אבותהria. ועין עבורות ישראל פרשת ח'י [בפסוק ויהיו ח'י שרה], לא כן הרשעים ע"י שטח מראות עיניהם ובכל יום הולך וחסר ונכרת נשוא מבוראו ית"ש וכו', נעשה כעור ממש באפילה להוסיף חטא על פשע להיות צדיק בעינו, לדמות ברוחו שהוא עובד בוראוכו, שמחפкар בזה"ל ב"ה הנחתית טלית ותפלין והתפלתי גם אמרתי תהלים וממעדות ולמדתי פרק משניות ונתתי פרוטה לצדקהומי כמוני צדיק ושיר וכו', ע"י רוחו הגבוה ומילוי קרשו וגורנו לשונו ייחליק לדבר לשון הרע ומteil דופי ומום בקדשים לדבר על יראי ה', והן הם ליצני הדור עכליה"ק. וזה כמאמר הש"ס [הנילן] הן הן עז פנים שבדור, ועל קוטב אחד סובב הנינה. ע"כ.

★★

במה"ק מגלה עמוקות פר' ויצא (ביאור מזמור צ"א) כתוב וולה"ק: יושב בסתר עליון ות' ב"ע, כי תיקון יעקב נפש רוח נשמה מג' קטרין אלו, لكن בגין תתקען ישב בסתר וכו' עכ"ק.

וכתב בפירוש פרישת שלום (שם אות קפח):

לְהַבֵּין כוֹנֶת רְבִינוּ בְּכָאן מִהְבָּרָה לְהַבֵּיא דָבָרִי עַל עֲשָׂרָה מְאֻמּוֹת (אֵם כָּל חַי, ח"ג, פרק א') שְׁהַבֵּיא דָבָרִי הַרְשָׁבָא בְּפִי אָמַרְם בְּמִס' תְּעִנִית (ה' ע"א) יעקב אָבִינוּ לֹא מֵת, שְׁהַדְבָּרִים נָאָמָרִים עַל קְבִּلت הַתּוֹרָה וְהַדְבָּקוֹת לְהַכִּי הַוָּא מָקוֹר הַחַיִם, וְהַפּוֹרֶשׁ מִמְּנָה נָחָשֶׁב כַּמְתָה, וְלְהִוָּת הַתּוֹרָה מִזּוֹקֶת שְׁבָעִים, ע"כ לֹא יָאָמֵר הַשְׁבָּח הַזָּה כִּי אֵם עַל יעקב, כִּי אָבוֹת שְׁקָדוֹמָהוּ כָּבֵר נִמְצָא פְּסוֹלָת בָּזְרוּם, מִשְׁא"כ יעקב שְׁהִי מִזּוֹקֶק שְׁבָעִים מַדְהָא"ר כִּי אָדָם לֹא נִזְכָּר זָרָעוּ רַק בְּשַׁת, וְשַׁת בְּנָחָה וְנָח בְּשַׁם וְשַׁם בְּאָבְרָהָם וְאָכְרָהָם בִּיצָּחָק וִיצָּחָק בַּיעַקְבָּב. נִמְצָא שְׁגָם אֲדָה"ר הַיְיָ צָרִיךְ זִיכּוֹר בְּשַׁבְּלָה שַׁהְוָא הַיְיָ בִּיחוּד מִאָתוֹת תִּתְקַעְיָד דָוֹתָות אֲשֶׁר קוֹמְטוּ בְּלֹא עַת (איוב כ') כְּדִיאתָה בְּחִגְגָה (י"ב ע"ב) אַלְוַת תִּתְקַעְיָד דָוֹתָות וכו', וכיוון שהי' צָרִיךְ אָדָם וְהַדְוּרוֹת הַבָּאִים אַחֲרָיו עַד מָשָׁה לְהַשְׁלִימָה אלף דור, ואז תנtan תורה לישראל, ע"כ הוצרך לזכוך זרעו.

והביא שם כמה רמזים על מספר תתקע"ד, וכותב רחוק מרשעים ישועה בגמ"ת ה'וי, ורמז שעכ"פ תשועת ה' יהי' להם באחריות הימים כדכתיב שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו", עם ד' אותיות השם גמ"ת ג"כ

בקרבו, זהה הנינה ויהיו מליעבים במלacci האלקים, ובזה ובזוזים את דבריו.

והנה היא אשר עמדה לאבותינו וכלנו אשר שכינה עוזו יתרברך אתנו ובכל צורתו לו צר [ישעה ס"ג ט'], וכמה"כ [ירמיה כ"ט י"ד] ושבתי את [גנו], וכך לא הרבה ירושלים עד שהעמידו דבריהם על דין תורה וכן"ל, כי בזה הראו כאלו ח"ז אין השם אתנו ואין נצב בעדת קל, וא"כ לא צר בא"ף, והרבה ירושלים בעזה"ר.

והבן כל זה כי הוא יסוד תורתינו הקדושה ואומה הקדושה בכח בית דין היפה, וכמ"ש הכליל יקר בפרשנות מותות [ל' ג'] כל איש מישראל הוא ברשות ב"י"ד ומחייב לעשות ככל אשר ירו לו בבית דין, וכל נורדר דומה כאילו התנה בשעת הנדר על מנת שישיכמו הב"י"ד עמו וכשהאין מסכימים נערק הנדר מעיקרו, וכל יחיד מומחה נקרא ב"י"ד וכל שלשה הדירות, על כן בידם להתייר נדרו עיי"ש.

★★

וכבר אמרו חז"ל [ר"ה כ"ה ע"ב] שקל הכתוב שלשה קל, עולם כשלשה חמוריו עולם לומר לך ירבעל בדורו כמשה בדורו וכו', ולזה מי שאינו נכנע לבית דין ישראל, שהוא בית דין כמשה בדורו, עליהם אמרו חז"ל בחגיגת דרכ' י"ד ע"א תתקע"ד דורות שקומתו להבראות קודם שנברא העולם ולא נבראו עד הקב"ה ושתלן בכל דור ודור והן הן עז פנים שבדור, ולכן הם שהיו ראויין [להבראות] קודם לתורה צוה לנו משה, אינם צייתנים לכול ב"י"ד השקול כמשה. וזה סימן, שאמר הן הן שם שמעתו בסימן הניכר להן. כי קיבלנו מדו"ז הגה"ק בעל דברי יחזקאל אשר כמו שיש ל"ז צדיקים בקדושה ככה בהיפוך, ונראין הדברים כי כאשר ל"ז הצדיקים נסתירים ולעין כל המה אנשים פשוטים, ואולי עוד שחציניהם, כן הרשעים דטומאה המה במעטה היראה והחסידות, כי זה לעומת זאת זה, והבן.

ואך זה סימן הניכר, להבחן עם מי החותמת ועם מי הפסולים, כי כל אשר לא יכנע לבית דין ישראל ולדין תוה"ק צא טמא תאמיר לו, אל תקרב אל פתח ביתו כי מלא קיא צואה, ואל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מסתיתחו, כי לא אשר יראה האדם וגוי [شمואל א ט"ז ז'], ואף אם כגובה ארזים גבאו וחסן הוא כאלונים.

★★

אחד בכל דמיונות, ויהזו בך זקנה ובחורות ושער ראש בשיבת
ושחרות, זקנה ביום דין ובחורות ביום קרב כאיש מלחמות ידיו
לו רבו". הכל מיוסד עפ"י המבואר כאן בגמרא ודוח'ק.

★★

בגמ': דברי ר' עקיבא, אמר לו ר' יוסף הגלילי, עקיבא,
עד מתי אתה עושה שכינה חול וכורו.

כותב בספר בכורי אביב להגר"א ביק זצ"ל (על איוב אותן
ו') ווז"ל:

פי' ידיין החו"ש מוה' דניאל פינגבערג מויטעבאך נ"י דר"ע
דריש את ה"א תירא לרבות ת"ח וכבר דימה ת"ח להשיי
כביבול, ואמר לו ר' הגלילי, עד מתי אתה עושה עוד הפעם
כן ע"כ, ומיהו בב"ק אמר' דשמעון העמסוני פירש מלודוש
כשהגיע לאת ה"א עד שבא ר"ע וכורו, וילפי' נמי מאי בשרו
להנתת עורו להן דמפיקי בעל השור נקי לדרישה אחרינא
יע"ש, ור' הגלילי גופי' דריש (בדף מ"ב) נקי מדמי ולדות,
וא"כ דריש את, ייל דה'ק ביראה מודיא לך לאשוווי, אבל
להושיב אדם בצד שכינה לא ס"ל, ואתה הולך ומוסיף.

★★

בגמ': י"ח קללות קילל ישעיהו את ישראל ולא נתקorra
דעתו עד שאמר וכורו ירhabo הנער בזקן וכורו.

אחרי השואה הנוראה, כאשר נערים רכים בשנים עברו תלאות
נוראות וקשות, דרש פעם הגאון מפונבי' זצ"ל, דהנה
קשה מאד בgem' כאן, איך אפשר להבין שאחרי י"ח הקללות
שקליל ישעיהו, נתקorra דעתו بما שאמור "ירhabo הנער בזקן"
מה החומרה בעניין זה כל כך.

והשיב הגאון מפונבי' זצ"ל, שכונת הגמ' כאן היא על
דברי הגם' במש' קידושין (לג.) שם מביאה הגמ' את
דעתו של איסי בן ר' יהודה הסבור שיש לקום מפני שיבת
אונ'פ' שאינו ת"ח, משום דכל שיבת במשמע, והgam' שם
אומרת, א"ר יוחנן הלכה כדברי איסי בן יהודה, הגם' ממשיכה
שם לספר שרבי יוחנן היה קם לפני זקנים גוים והסביר שיש
לכבד אותם משום ההרפקאות שעברו עליהם משך שונות
חייהם. ופירש' צרות.

הכי هو, רמז שיתרפהו, דהינו "ישב בסתר" (ג"כ גמ' תתקע"ד), והרמז שהשם היושב בסתר יהיה עליהם למחסה ולמסטור, ישב גמ' י"ב צירופי הו"ה וכן בסתר עולה אכתריאל שגילוי י"ב צירופי הו"ה עלייו ע"ש עוד.

ומעתה מובנת כוונת רבינו בכך, שכיוון שיעקב תיקן חטא
אדה"ר שקלל בנפש רוח ונשמה, א"כ על ידו
נודכו כל התתקע"ד דורות, וזכה לתורה, שכן יעקב לא
מת, ולכן אמר "ישב בסתר" גמ' תתקע"ד שעל ידו יהיו
השיית למחסה ולמסטור לכל אותן הדורות.

★★

בגמ' (שבת פ"ח ע"ב) איתא: בשעה שעלה משה לмерום
אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה וכורו חמדה גנוזה
שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא
העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם וכורו. - ופירש רשי':
תתקע"ד דורות, כדברי הגמ' כאן בחגינה.

והיינו דחסיר תתקע"ד מלאך, וניתנה התורה לכ"ז דורות,
ואותם תתקע"ד דורות עמד הקב"ה ושתלן בכל דור
דור וכורו.

והעיר הגרא"א זצ"ל בಗליון הש"ס: במדרש ובה בראשית פרק
א איתא: ראה הקב"ה שהוא רשעים נתנה לכ"ז דורות,
והתתקע"ד שתלן בכל דור ודור והן עזיז פנים שבדורות עכ"ל.
ויש להעיר שבמדרש פר' בראשית הנ"ל לא נמצא כפי שהביא
הגרא"א זצ"ל בשם המדרש, ורק בgam' כאן הוא עכ"ז
וצ"ע.

★★

בספר קדושת לוי (בלוקוטים חדשים) כתוב, שזה הטעם שעוין
פניהם מהחצפים לפני זקנים שבדור, כי הם טוענים
שהם יותר זקנים, שנבראו עוד טרם בריאת העולם.

★★

בגמ': לא קשיא - כאן בישיבה, כאן במלחמה.
בפירוש רבינו חננא (בגליון הש"ס) איתא: בישיבה -
פירושו במושב הדין - כזקן ע"כ..

שמעתاي לבאר לפי דברי הגמ' כאן את מה שיסד הפיטן
ב"אנעים זמירות": "המשילוך ברוב חזינות הנך

על הדרך

שבאחרונים, כל זה חושף לפנינו את כל מה שנשנה קודם חיבור המשנה. חכמי הדורות, בעמלם הרוב ובגיגיותם המתמידה, החלו להזכיר עטרת לישונה. הם חקרו ודרשו, דנו מן הכלל על הפרט ומן הפרט על הכלל, נתחו וכחנו כל חלק וחלק, בנו וסתרו, סתרו ובנו, עד שנתגלה ונתחווור להם הכלל וכן הוחזרה האבדה. מעין זה כתוב הגרא"ח מоловזין בהקדמתו ל"שנות אלהיו": "וברוחה היא אשר דבר בו - ברכנו הקדוש - כל בם - בששת סדרי המשנה - כל הת"ר סדרי משנה שניו דורות הראשוניים וכל הבריות והחותפות ליכא מידי מניינו דלא רמייז במתניתן".

★ ★

געננה הגרא"ס, שלפי דעתו ישנו הבדל יסודי בין דברי חכמיינו ז"ל שנקבעו בתלמוד לבין דברי החכמים שבאו אחריהם. חשיבותם ועדיפותם של חכמי התלמוד מוגדרת בזה, שביחח לדבריהם נאמר הכלל היסודי: "אלו ואלו דברי אלקים חיים", בעוד שביחח לדבריהם של הגאנונים, הראשוניים והאחרונים, אין כלל זה קיים. כשם ששינה הגדירה שונה ועדיפה לדברי תורה כלפי דברי קבלה ולתורה שכחוב כלפי תורה שבבעלפה, כך ישנה הגדירה אחרת לדברי חכם התלמוד כלפי החכמים שבאו אחריהם.

★ ★

בגמ: כל משען לך מהם אלו בעלי תלמוד וכו' ואיש מל'חמה זה שיודע לישא וליתן במל'חמתה של תורה.

במטה משה לתלמיד המהרש"ל זצ"ל (בתחלת הספר בשער השני) מביא דראה מי שכחוב שאין אדם צריך לפלפל בדברי הגמא, ומה דאמרין בשבת (לא ע"א) דבשעה שמינין אדם לדין שואlein אותו פלפלת בחכמה, הכוונה על עצם לימוד הגמא שמקשים משנהיות על הבריות וזה הפלפל. והביא ראי מהא דאמרין בוקרא ובה נכשל אדם בעבירה אחת ונתחייב מיתה לשמים מה יעשה ויחי, אם כי רגיל לקורות דף אחד יקרא שני דפין, ואם כי רגיל לשנות פעם אחת ישנה פעמיים, או כי רגיל ללימוד פרק אחד לימוד שני פרקים, ולא אמרו אם כי מתחילה רגיל להקשות קושיא אחת יקשה שתיקושיות, אלא ודאי דין הפלפל כלום, ורק הגירסה בגמרה וזהי עצמה הפלפל וככ"ל.

נמצא א"כ, שאדם שעבר כמה הרפקאות בימי חייו, צרכיהם McCabe אותו למורת שאין בו לא תורה ולא חכמה ואפילו אם הוא אינו מזרע ישראל, זו הייתה כוונתו של ישועתו הנביא.

ריעץ זמן, שנערים וילדים קטנים ירhabו בזקן, הם יכולים לומר לזכנים, אנחנו הילדים, הנערים, עבר עליינו במשך ימי חיינו הקצרים הרבה יותר מה שעבר עליהם למורת גילכם המבוגר, וזה כוונת הנביא ירhabו הנער בזקן ובזה נתקרה דעת ישועתו הנביא. והדברים נפלאים.

★

בתב בספר תולדות יעקב יוסף (פרק קדושים):

וקשה וכי ישעה הנביא היה חס ושלום אכזרי כל כך? אלא יש לומר כי לטובה נתקוון. שהריCIDOU גדול הדור נתפסים בעoon הדור מפני שהיה בידם למחות ולא מיחו. אבל אם ירhabו הנער בזקן" שוב לא יתפסו גדול הדור בעoon הדור, כי מחמת שהוא שפלים בעני העם אין דבריהם נשמעים.

★ ★

בגמ: חד אמר שיש ששה מאות סדרי משנה וחדר אמר שבע מאות סדרי משנה וכו'.

הרוב משה מאיר ישר ז"ל כותב בספרו על החפץ חיים זצ"ל (ח"ג ע' מתיג):

פעם נוזדמנו החפץ חיים והגאון ר' חיים סולובייצ'יק לפונדק אחד. הועלתה לפניהם השאלה: ידוע מה שאמרו חז"ל ששת סדרי המשנה שנסדרו על ידי רבנו הקדוש מהווים רק חלק קטן מכל המשניות שהיו לפניו, וכך כתוב רב האיגאון (שער תשובה מהגאנונים): "ידע מימות משה רבנו עד היל הזקן היו שיש מאות סדרי משנה כמו שנתנו למשה מסיני, ומן היל ואילך נתמעט ונתמסכן העולם וחולשה כבודה של תורה, ולא תקנו מהיל ושםאי אלא ששה סדרים בלבד... ומיהל עד רבינו נתן ש"א שנה והן סוף משנה". מעתה, מה נשנה בכל אותן המשניות הרבות שלא סדר רבנו הקדוש במשניותיו?

מביע החפץ חיים את דעתו, שככל מה שנתבאר ונתרפרש על ידי חכמי התלמוד, הגאנונים הראשוניים, עד האחרון

ריש לדקדק ונתקט תחילת לשון רבים "מחזיקין", ואח"כ לשון יחיד "מאושר". ושמעתה מהגאון בעל ילקוט אליעזר (נ"י) [וצ"ל] לפרש בשם מהר"ם אלבילדא ז"ל, דהנה אמרו חכ"ל ארבעה נכנסו לפרדס וכו' (חגינה יד ע"ב) ורק האחד יצא בשלו, ופירש החתום סופר זי"ע, דהכל תלוי בכניסה, מי שנכנס בשלום ומחזיק באמונת כל חי באמות ובתמים הוא יצא בשלום, אמן יחיי אין שהיה דרך מוסוכן, כי על נקלה יכול להיות שمعدנו קרסוליו ויעלה בידו חרס ח"ו, ואחד מני אלף זוכה להכיר בוראו יתעלה מתוך החקירה.

וז"ש "ען חיים היא למחזיקים בה", כל המחזיקים בקבלת אבותיהם בידיהם יגדלו ויצלחו, אבל "ותומכי מאושר" העושים תמיכות לתוה"ק ע"י החקירה, רק מעט מהם יצליחו, וע"כ אמר בלשון יחיד "מאושר" כי יש מהם מאושר.

★ ★

בגמ': בן עזאי חציז ומת עליו הכתוב אומר: יקר בענייה' המותה לחסידיו.

הגהה בגמ' ברכות (נ"ז ע"ב) איתא: הרואה בן עזאי בחלומו צפה לחסידות ע"כ. ומכורא ג"כ כמו בגמ' כאן דבן עזאי נחשה "חסיד", וכ"ה באבות דרי' נתן (פרק מ' הלכה י"ב) ע"ש.

וכתב חכ"א בקובץ ישורון (פרק ט' ע' תקסו והלאה) לבאר בזה, ואלו דבריו:

כבר הארמתי במקומו אחר מה הוא גדר חסידות, והוא מתברר מדברי התוס' במס' נדה (י"ז ע"א) תוד"ה שורפן, אהא דאיתא שם בגמ' ת"ר ג' דברים נאמרו בצלבנים, שורפן חסיד, קוברן צדיק, זורקן רשות, וכתבו התוס' שם, שורפן חסיד, דליך למשיח שהוא יתגלו, ובערוך (ערוך שלש) פירש שריפת צפורה מזקה לאדם, וכן כל דבר הכא מן האדם כו' וכלך הוא חסיד שמחמיר לשורפן ע"ג שמייך לו עכ"ל, הנה מתברר מדבריהם, דגדר חסידות הוא שמוותר משלו, אע"פ שמייך לו ומתחרס ע"י כן, מ"מ לצורך אחרים שלא יונקו, עושה את זה, ואני חושש על חסרונו זהו חסידות.

והנה בגמ' יבמות (ס"ג ע"ב) איתא:

תניא רבי אליעזר אומר כל מי שאינו עוסק בפרי ורבבי כאילו שופך דמים שנאמר (בראשית ט' ו') שופך דם

אך כתוב עליו המטה משה בכבודו במקומו מונח, דהלא בغمרא כאן דרשו כל משען לחם אלו בעלי תלמוד, ותלמידו הוא מה שמישבים המשניות והבריות של לא היו סותרים זו את זו ושיהיו שניהם קיימים, וכפירושי בפ"ק דברכות ובפרק אלו מציאות, וזה הגمرا שלומדים, ואח"כ אמרין ואיש מלכחה זה היודע לישא וליתן במלכמתה של תורה, הרי לימודי התלמוד לחוד והפלבול לחוד.

אל"א דקודם צריך אדם לעסוק בעצמו לימוד הגمرا, ואח"כ יעסוק בפלבול. ומה שבוקרא רבה הניל לא הזכו רך עניין הגירסה, הוא משום דהගירסה הוא יותר מהפלבול, וכדיי בסנהדרין בפרק אחד דיני ממונות עה"פ בתכבותה העשה לך מלכחה, כדי אתה מוצא מלכמתה של תורה אלא למי שיש בידו חבילות של משונה, וכן אי' בסוף ההוריות דסני עdif ממקור הרים, וע"כ לא הזכו רך עניין הגירסה, עי"ש עוד שהאריך והביא ראות זה עי"ש.

★ ★

בגמ': יוציאן שיוודע לך עבר שנים ולקבוע חדשים.

מבואר בגמ' שהיודע לעבר שנים ולקבוע חדשים הוא בעל עצה. ועפי"ז מבואר בנחל אליו מה דאיתא במגילה (יב ע"ב) על הפסוק ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים, מאן חכמים רבנן יודעי העתים, שיוודען לעבר שנים ולקבוע חדשים וכו'. והיינו דמכיון שיוודען לעבר שנים ולקבוע חדשים, בכך נטל מהם עצה.

בדרך אחר מבואר את הגמ' במגילה לפי מה שאח"ל (שבת עה): איזה חכמה שהיא לעני העמים, זהו חישוב תקופה וזמן. נמצא שהגמ' שחו"ל היו חכמים גדולים בכל החכומות, מ"מ האומות לא ידעו "להכיר" גודל חכמתם אלא מצד חלק חכמתם בתקופות וזמנים, וכך נאמר לחכמים יודעי העתים.

דף י"ד ע"ב

בגמ': ארבעה נכנסו לפרדס וכו' ר"ע יצא בשלום וכו'.

בספר לווית חן להגאון ר' משה חיים מוזס ליטש-רוזנבוים וצ"ל כתוב לפרש את הפסוק (משלי ג, יח): "ען חיים היא למחזיקים בה וותומכי מאושר" וז"ל:

ע"י מה שאמסורת אני את עצמי את כולי לתורה, הרי אני מקיים גם את בצלם אלקים עשה את האדם, ואתם פרו ורבו, אני מעלה את העולם לדרוגה עליונה, אשר נמצא בה דמותו של בן עזאי, אשר הוא מעון השכינה בשיא הדרוגא, אשר אחר לא יכול להתמסר כמוני.

ובזה יבואר הא דעתיתא בחולין (ע' ע"ב):

תניא אמר ר' יונתן, נמתי [אמרתי] לו לבן עזאי למדנו נבלת בהמה טהורה שטמטה כו', נם לי, ומה ישמעאל אומר בדבר הזה, נמתי לו וכור, ובלשונו הזה אמר לי [בן עזאי], חבל על בן עזאי שלא שימוש את רבינו ישמעאל, עכ"ל הגמ', הנה תחילת דבריו היו "ומה ישמעאל אל אומר בדבר הזה", אבל אחרי ששמע את דבריו, והבין את גודלו של ר' ישמעאל, כבר קרא אותו רבינו ישמעאל, וננה ואמר חבל על בן עזאי שלא שימוש את רבינו ישמעאל.

והנה פשוטות הדברים ממש, שבן עזאיナンח על עצמו, על שלא שימוש את רבינו ישמעאל, והי זוכה לשמעו תורה, מפני רבינו ישמעאל, וע"י כך הי' בן עזאי מתגדל יותר בתורה, ואמנם ראה ברשי' שם ד"ה חבל על בן עזאי ווז"ל: הפסד וחבלה היא בעולם, תלמיד ותיק כמותי אני בן עזאי שלא שמשתי את ר' ישמעאל, כל חבלה שבש"ס לשון חבלה והפסד הוא, כמו (סנהדרין נ"ט ע"ב) חבל שימוש גדול שאבד מן העולם גבי נחש. עכ"ל, ודבריו צרייכים ביאור, דאה"ן מהגמ' בסנהדרין חזין דלשון חבל, הוא חבלה והפסד, אמן מנא לי' לרשי' דהחבל קאי על העולם, וזה"נ שם גבי נחש קאי על העולם, אבל כאן יתכן הרי דחבל קאי על בן עזאי, שאם בן עזאי הי' משמש את רבינו ישמעאל, הרי הי' בן עזאי מתגדל בתורה הרבה יותר, ויש הפסד וחבלה בגין עזאי עצמו, וציריך תלמוד.

ולהנ"ל א"ש, וזה מה שפירים רשי' בחולין שם על מה אמר בן עזאי חבל, שכונתו, הפסד וחבלה בעולם על תלמיד ותיק בגין עזאי שלא שימוש את רבינו ישמעאל, שע"י כך הי' מתחילה יותר העולם, שזה הי' תכלית עבודתו של בן עזאי, ודוי"ק.

ובזה יתבאר עניין חסידותו של בן עזאי, שוויתר משלו, על חיי משפחה, ועזר לנגדו, ושקד על דלותות בית המדרש

האדם באדם דמו ישפק, וכתיב בתראי" (שם ז') ואתם פרו ורבו, רב כי יעקב אומר כאילו ממעט את הדמות שנאמר (שם ו') כי בצלם אלקים עשה את האדם וכתיב בתראי' ואתם פרו ורבו וגוי, בן עזאי אומר כאילו שופך דמים וממעט את הדמות, שנאמר ואתם פרו ורבו, אמרו לו לבן עזאי יש נאה דורש ונאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש, ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים, אמר להם בן עזאי ומה עשה שנספי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקאים ע"י אחרים, עכ"ל הגמ'. וצריך עיון תשובה בן עזאי לחכמים, מה הפירוש אפשר לעולם שיתקאים ע"י אחרים, והרי סוף סוף מה שהוא איינו עוסק מה תהא על זה, ומה הפירוש שנספיו חשקה בתורה.

ונראה דהרי בן עזאי ס"ל גם טעמו של ר' יעקב דהוי כאילו ממעט את הדמות, ובאייר המהרש"א שהקב"ה רוצה שייהי בעולם הרבה צלים אלקים, וזה שאינו עוסק בפרי ורבבי הרי מעט יצורים של צלים אלקים בעולם, וממעט בבריאות את רצונו יתברך שייהי בבריאות הרבה צלים אלקים, ונראה דזה הכל נובע מרצון יתברך בהבריאות, וכמו שאמרו במדרש רבה קהילת (פ"ז כ"ח) והובא בມיסילת ישרים בהקדמה, בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן, ואמר לו ראה מעשי כמה נאין ומשובחין הן וכו', ורוצה הוא שתהיה בראיה נאה, וכל כמה שיש יותר צלים אלקים בהבריאות יותר נאה הוא.

והנה יעוני בעירובין (כ"ט ע"א) אמר רבא הריני בגין עזאי בשוקי טבריא, ופירש רשי', השתא צילא דעתאי והריני מזומן להшиб בחוריות לבב מי שישאלני, בגין עזאי שייהי דורש בשוקי טבריא, ולא הי' בימיו עוקר הרים כמוותו, כו' עכ"ל. ובמס' סוטה (מ"ט ע"א) תנן, משמת בגין עזאי בטלו השקדים, ופירש רשי' שקדנים, שוקדין על דלותות בית המדרשليلת ויום, כדאמר ביבמות (ס"ג ע"ב) אבל מה עשה שנספי חשקה בתורה, עכ"ל רשי'.

ומעתה נראה דזהו מה שענה בגין עזאי לחכמים, אחורי שדרש שמי שאינו עוסק בפרי ורבבי הוא כאילו ממעט את הדמות, ושאלו אותו הרי אתה איןיך מקיים, ענה להם אבל מה עשה, מה תפיקדי, שנספי חשקה בתורה, ואני יכול למסור את עצמי ללמידה וליליה, ולהעלות את הדמות באיכות, וריבוי הדמויות בעולם יהיה על ידי אחרים, אמן

על הדף

רביינו הקדוש בההוּא עגלא דתלא רישא בכתפי דברי וכו'. אח"כ הגידו לי שנמצא כן בפסק ר' בפ"ק, ועוד דיליכא איסור צער בעלי חיים אא"כ דין לו ריווח והינו דלעיל עכ"ה".

הרמ"א (אבהע"ז סי' ה' סעיף י"ד) הביא להלכה בדברי התרומת החדש הנ"ל, וכתב: כל דבר הצריך לרופואה או לשאר דברים ליה משום איסור צער בעלי חיים, ולכן מותר למروט נוצות מאוזות חיota, וליכא למחש משום צער בעלי חיים, ומכל מקום העולם נמנעים דהוי אכזריות. ע"כ. אולם הלבוש כשהביא דין זה (שם) כתב זאת בזה"ל: כל דבר שעושים לרופואה או לשאר דברים אין בו משום איסור צער בעלי חיים, ולכן מותר למרוט נוצות האוזות חיota, ואין חושין לצער בעלי חיים, שהרי משום טובתן עושין, שטבות יותר, מכל מקום יש נמנען דחשיבה אכזריות גדולת. עכ"ל. ע"ש.

חוזין אכן הלבוש ז"ל הכניס ונקט בדבריו שהם דברי תרומת החדש, דלהכי שרי למרוט נוצות האוזות כיוון שלטובתן עושין, שע"ז אוזות אלו משביחין. ומשמע לכואורה בדבריו אלו של הלבוש דהינו כל עיקר טעם טמא שאנו מקילין בזה, הא לאו הци לא יעשה כן אף לחועלת שלנו.

ומש"ב בתרומת החדש הנ"ל בשם "פסק ר' יי", העיר המגיה בתרומת החדש (הנד"מ): לא מצאתי ע"כ. אכן ונכוון העיר בספר עתרות פז (ח"א - ח"מ סי' ט') שכונת תורה"ד היא לדברי פסקי התוס' בפ"ק דמס' ע"ז (יא"א ד"ה עוקryn) שהתוס' (שם) עמדו בשאלת על הא דאמרין החט דעוקryn על המלכים, הא אילא בהכי משום צבע"ח, וכ כתבו לתרץ דין איסור צבע"ח אילא כשמצערה בלי ריווח, ואא"כ ציטוט זה שהביא הרוב תרומת החדש "ו עוד דיליכא איסור צער בעלי חיים אא"כ דין לו ריווח" הוא מתוך דברי פסקי התוס' הללו. וק"ל.

בגמ': בתולח שעברה מהו לכהן גדול.

כתב יידי"נ הגאון ר' דוד מצגר שליט"א (בקובץ מוריה שנה כ' גליון ג-ד ע' י):

יום וליל, כלשון רשיי בסוטה שם, כדי להעלות את הבריאה שברא הקב"ה, לעשות נחת רוח להבראה יתרון, בבריאה שברא, ולכן אמרו חז"ל בברכות שם הרואה בן עזאי בחלום יצפה לחסידות, וכמו שנתבאר. ע"כ.

בגמ': מהו לסדרופי כלבא וכו'.

במנ"ח (מצוה רצ"א) נסתפק אם דגים בכלל האיסור. דהרי בתו"כ יש ריבוי לאסור לסרס אדם, הרי דצريق ריבוי על כלמין ומין. וכותב דלקאותה יש להביא ראייה ממה דאיתא בב"ב (עד): גבי לוויתן, דסירים את הזכר. אך כתוב דזה אינו ראייה, שהרי מבואר שם דגם בבהמות בהררי אלף סירים את הזכר. ועל כרחך צ"ל דלאו סירים ממש, אלא על דרך דאיתא במס' שבת (קי): דמותר ליטול כרכלו של תרגול ומסתרס מליאו. ובפתחי תשובה מביא שבשו"ח שאלת יעב"ץ כתוב שוגם דגים אסור, ועיי"ש שדקה הראייה הנ"ל מלוייתן משום דין לדין מן האגדות.

הגאון רבוי יוסף שלום אלישיב שליט"א העיר על מה דאיתא גבי מה שנאמר: וישראל שמואל את אגג, ואז"ל שישרשו. והרי אסור לסרס גם עכו"ם (דזה פשוט שלא גרע מכל בע"ח דאסיר). וצ"ל דבכاهאי גונא שעומד להרגו ולמחותו עפ"י דבר ה', לא שייך בזה האיסור של סירוס ע"כ.

בשו"ת תרומת החדש (ח"ב סי' קה) דין אם מותר למרוט נוצות לאוזות וכן לחתוך לשון העוף כדי שידבר ואזנים וונב הכלב כדי ליפותו, והшиб הרב, דנא אין הדברים דין לאסור בזה משום צער בעלי חיים אם הוא עושה זאת לצרכיו ותשמשיו, שלא נבראו כל הבריות רק לשמש את האדם וכראיתה בפרק בתרא דקידושן (פ"ב ע"א), ותדע וכו'.

ואמרין נמי בפרק אין דורשין (חגינה יד ע"ב) אמרו לבן זומה מהו לסדרופי כלבא, משמע הלשון דלכתחילה קבוע, ואא"כ צ"ל לנזכר דכיוון שהוא לצורך אדם מותר.

ומתוך הליין וראייתך נראה קצת דיליכא איסור בכח"ג, אלא שהעולם נמנעים ונזהרים, ואפשר הטעם לפי שאין העולם רוצחים לנוכח במידת אכזריות נגד הבריות, דיראים שמא יקבלו עונש על זה, כדאשכחן בגמ' בב"מ (פה ע"א) גבי

על הדרכ

דף ט"ו ע"א

בגמ': או דלמא דשומואל לא שכיהא וכו'.

במשנה למלך (להלן איסור'ב פ"ז ה"ג) האריך בדברים בהא בעוללה אסורה לכהן גדול, אי נבעלה ולא נשרו בתולי"י אי היא בכלל והוא אשה בתולוי"י יקח ומותרת לכהן, או לא.

והביא מדברי השטמ"ק כתובות (ל' ע"א) בשם הרא"ש ז"א העירה בה אחד, ואפי' הכנסת ערלה בלבד, חשובה בעוללה לכיהן, והביא עוד מוטס' סנהדרין (ע"ג ע"ב) דגם אי נבעלה שלא כדרך נאסרת לכיהן, והרי בעוללה שלא כדרך לילך השורת בתולים, ומוכח דגם כשנמצאים לה עדין בתולים דינה בעוללה.

אלא שתמה מסויגין דסבירא שם בא עלי' בטיני מותרת לכהן גדול, כיון שלא נשרו בתולוי, וסבירא דאף בכיה גמורה, שנתעברה ע"י, כל שלא נשרו בתולוי שרייא לכיהן, וכ"ש שבהכנסת ערלה גרידא מותרת לכיהן.

וכתב דיל' דבן זומה ס"ל כהנוך תנאי דס"ל ביבמות דבעולה שלא כדרך מותרת לכיהן, אבל אין קי"ל כהנוך תנאי דאוסרים בעוללה שלא כדרך לכיהן, וא"כ גם בנבעלה ע"י הטיני אסורה לכיהן ודלא בגין זומה. ועיין חזון איש נשים (י"ד, י"א).

★ ★

בחילقت מחוקק (אה"ע סי' א' ס"ק ח') נסתפק אשה שנתעברה באמבטוי אם קיימים ابو פרוי' ורבי', ואי מקרי בנו לכל דבר, והביא מליקוטי מהר"ל שבן סירא הי' בנו של ירמי' שנתעברה אמו באמבטוי, כי סירא בגמיטה ירמיהו.

בבית שומואל (שם סק"י) פשט ספיקו של הח"מ מהא דאיתא בהגהת סמ"ק והובא בב"ח יו"ד סי' קצ"ב דasha מוזהרת שלא תשכב על סדין שכוב עלייהן איש אחר, ומתהעבר מש"ז שלו, ונמצא שאיש נושא אחותו מאבו. ע"כ. הרי שдин בנו הוא לכל דבר.

ובשורות תשbez (ח"ג סי' רס"ג) ציינו בהגחות שי למורה (שם) כתוב שם בהגאה מעשים שהיו מנשים שנתעברו ועדין הם בתולות.

ב"ה לפניו בדפוסי התלמוד. אבל מפי רבינו חננאל (נדפס עה"ג להלן טז, א) נראה שלא גרס לכחן גדול אלא בתולה שעיברה מהו. וכן היא גירסת רה"ג בתשובות הגאנונים (ליק) סי' כה. וראיתי שבתריסר כתבי יד של התלמוד מסכת הגינה (הנמצאים במכון התלמוד הישראלי) - של יד הרב הרצוג, בຄולם ליתא לכחן גדול. וכן היא שהנוסח לכחן גדול הוכנס בספרי התלמוד עפ"י פירושו של רשי'. וכן נמצא בכתבי אחד של התלמוד: בתולה שעיברה מהו פי' לכחן גדול. הרי שלכחן גדול הוא פירוש שנכנס מבחוץ ולא מגוף הדברים. כМОבן שיש בזה נפ"מ לעניין פירוש ומילא גם לעניין הלכה. דר"ח מפרש دائתי חישין שעיברה באמבטוי א"כ אינה מטמאת לידי, כיון שבוטמאת לידי כחוב אשה כי תזריע וילדה, دمشמע שטומאת לידי נהגת רק למי שנתעברה דרך ביה וילדה. ויש זה גם נפ"מ בזה"ז לעניין מילה בשבת, באלו הנולדים ע"י הזורעה מלאכותית או מה שנקרא תינוק מchnה, שם נולדו בשבת אין מלין אותו בשבת, כיון שמילה בשבת תלייא בטומאת לידי, ודינם כיווץ דופן לעניין זה. וכן שמעתי להורות הלכה למעשה מגודלי ההוראה פה עיה"ק ירושלים, עפ"י פי' ר"ח זה. הרי שלגירות הכתבי יד פי' ר"ח יש כאן נפ"מ למעשה לעניין חילול שבת דאוריתא. ובמקו"א הארמתי בזה.

ובהג"ה שם כותב:

אילו הнос' יו"ט בכריות פ"ב מה שלא היה לפניו פי' ר"ח, פשיטה אליה דעיברה באמבטוי טמאה לידי. ולפי"ז יוצא שהנולד מעיבור כזה והדומה לו נימול בשבת. אך כאמור לא היה לפניו פי' ר"ח.

★ ★

בגמ': שאלו את בן זומה בתוליה וכו' מי חישיןן לדשומואל וכו'.

בקובץ וילקט יוסף (שנה י"ב קrho ה' סי' מ' ס"ק ב') כותב: **נשאלתי** הי"א אפשר לומר בן זומה הכי. והוא בן זומה כי כמה שנים לפני שמו. והי' בימי ר' עקיבא וחביריו. ושמואל מלך בימי רב? ואין לומר דשומואל אחר הי' دمشמע מתוך סוג' דמס' נדה דף ס"ד שזו שמו של שמי' חבר לרבי?

על הדרך

meshbiriyem chozorim letomaten yisheha hozz malki zococia shnethero leulom. v'kam"sh rombam"p feiyb melchot cilim.

וזזה ma shchotob canan dcmo dclli zococia au"p shnshburo yesh lhem tkanah v'ainem chozorim letomaten yisheha, k'ch t'hach shosrah v'chor b'tashvoha kel chatotio she'ah la'zotcraha u'd.

★ ★

ב>Showit yib'ay omor (chuk d'ah"u siman t') k'otob b'einim shbirat ha'kosh b'nisho'an, shatzlach ha'ir b'dibri ha'marsh'a'a d'mai ari'a clli zococia, ha'bcil ha'klim amr'in shbiratn zohi mitahan. v'tirz shkhem shclli zococia shnshburo yesh lhem tkanah, k'ch adam yesh lo tkanah b'tashvoha c'shshbar u'f'shiyu v'kam"sh "lb' nshbar v'ndacha v'co". u'sh

v'hiyinu ma shchotob b'hagiga (t' u'a) la'urcna zohb v'zococia. ma clli zohb v'clli zococia au"p shnshburo yesh lhem tkanah, af t'hach au"p shosrah yesh lo tkanah. v'afshar shlcn ushu zat at azel ha'chutan v'ha'kalla m'fni shmohalim lhem kel unonatam. (yerushalmi p"g dibkorim h'g) v'hiyinu shu"i shchotrim b'tashvoha v'kam"sh ha'ganon r'i yashua p'inetu bc'sef nabhar (dch' u'd) v'bchi' harif (ib'mot sg):

ورמז זה: "החתן הכללה" בגין "כלי זוכוכית". וכן יש לרמז בזוה, שכלי זוכוכית נראת תוכו כברו (שבת tz): וגם האדם צריך להיות תוכו כברו. וכן אמרו בתנדב"א לעולם יהיה אדם יר"ש בסתר כבגלו.

★ ★

בגמ': שבו בנימ שובבים חוץ מאחר וכיו.

רבינו בעל הראשית חכמה בספרו (שער הקדשה פרק י"ז) כתוב בתו"ד:

ואין לך דבר שעומד לפני התשובה, ואם שמעת שבו בנימ שובבים חוץ מפלוני, כגון אלישע אחר, אל תחש, שהרי אלישע אחר סוף סוף נתקבל, אפילו שלא שב, כל שכן אם היה שב שהיה מועל לו יותר ויתר, אלא שגורו לדתי התשובה בפנוי, והוא צריך להפץ עד יפתח הפתח - וזה משוו'ל כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה חוץ מצא - בעל הבית, דהיינו הקב"ה, כל מה שיאמר לך עשה מהמצות עשה

במשל"מ (פט"ו דאישות הלכה ד') תהה דאין יתכן שתתעורר באם בטוי, הא Tos' ביבמות (דף כ"ה) כתבו دمشقת זרע דכתיב בשפה חרופה מעטינן העראה דאיינו ראוי להזריע ולילד, וכ"כ Tos' בגיטין (דף מ"ח) דאיןasha מתהברת רק בוגמר ביהה, וא"כ אין יתכן שתתעורר באם בטוי ונשאר בצ"ע.

וтирץ הגאון ר' יונתן אייבשיץ בספרו בני אהובה (על הרמב"ם הל' אישות פט"ו ה"ו) דודוקא בהעראה כשהאהבר עדין חי אינו מולד, אבל אם הוציא ש"ז עד שימות האבר, שוב ייל' דמוליד.

ועצ"ש שהאריך להקשות בדרכי המשנה'ם.

★

בגמ': חזא מיטטרון וכיו אמר וכיו אפקחו ל' מיטטרון ומחיוזו שיתין פולטי דנורא וכיו.

בגמ' שבת (פ"ט ע"א) איתא, דכאשר מלאכי השרת רצוי לקבל את התורה אמר להם משה רבינו: קנאה יש ביניים? יוצר הרע יש ביניים? וכיו.

ומבוואר לכאהר דazole המלאכים לא שייך המושג של יציר הרע וכדי', ולכאורה בגמ' כן נראה דשייך אצל עניינים כאלו, שהרי מיטטרון קיבל שיתין פולטי דנורא על נך שדייבור שלא כהוגן על יהודו של הקב"ה בעולם.

ובכע"ז איתא ביוםא (ע"ז ע"א): א"ר יוחנן באotta שעה הוציאו לגבריאל מהורי הפרגוד ומחיוזו שיחין פולטי דנורא, אמרו ליה לגבריאל אי לא עבדת לא עבדת וכיו יעוז. והיינו שהענישו למלאך גבריאל וננתנו לו ששים מכות עם מקלות של אויר על שעשה שלא כהוגן. וע"כ שיש לו "בחירה" וששייך אצלם מושג של "טוב ורע".

ויש הרבה להאריך בזוה.

★ ★

בגמ': מה בל' זהב וכלי זוכוכית au"p shnshburo yesh l'hem tkoah, af t'hach וכיו.

בפרשנות דרכים (דורosh c"h) כתוב לבאר בזוה, הדנה קייל scal clli matcah am nshbaro v'chor v'usahe cilim

כמ"ש תשב אנוש עד דכא גוי שובו בני אדם. והקב"ה בעצמו פותח להם שערי תשובה ושאל וمبקש מכוא"א לעשות תשובה.

אבל יש עבירות חמורות כ"כ האומר אחטא ואשוב וכדומה, או אין מהrai שהשי' יחוור אחורי לעוררו ולבקש ממנו שיעשה תשובה, רק ציריך האדם להתעורר מעצמו ולשם אל לבו بلا אתגרותא דלעילה מוקדם, ולהתודות לפניו ית' בכל לבבו ויפונך שייחו לפניו ית' שישלח לו עוז וסיווע מן השמים שיגמור תשובתו בכ"ט, ואז באמת מקבלין תשובתו ג"כ בשובו מדרכו וחוי. וזהו מאמרם ז"ל אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ולא אמרו אין מקבלין תשובתו, אך ורק כוונתם הוא שאין מעוררין אותו מן השמים שישוב, אך ורק ממתניין ומצפים ומיהילין מתי יתעורר מעצמו לעשות תשובה שלימה. ואז בלי ספק שמקבלין תשובתו בשמהה. וכל גודל אמרו חז"ל באמת שאין לך דבר העומד בפני התשובה.

זו^{את} הייתה כוונת הבית קול שהזכיר שובו בנים כו', חוץ מאחר. הינו שהקב"ה הוא בעל הרוחמים ומataוה מאד שכל החוטאים ישובו אליו באמת לבל ייח ממנו נדח. ובפרט נשמה היראה כמוותו שהיא גדול בתורה ובחכמה. אך שורש הדין וקו האמת והמשפט נתן שלא לעוררו ולבקש ממנו שישוב. לזאת עשה הש"י ברוב רחמייו וחסדיו הגודל סיבה זו כדי שישכיל ויבין אחר וישיג בחכמתו כוונת הש"י, שבאמת רוצה שישוב אליו ויקבלו בסבר פנים יפות. אך שככיבור אינו יכול לומר לו בפירוש ולעוררו שישוב בתשובה. כמו שמתנהג את עצמו עם שאר החוטאים. מהמת שהכעיסו הרבה וידע רבונו כו'.

זו^ה שאמרה הבית קול: שובו בנים כו'. הינו לכם אני אומר ומעוור אתכם ומבקש מכם שתשובו אליו. חוץ מאחר, אני יכול לעוררו ולומר לו זה כנ"ל. אך כשיבין זה מעצמו וישוב בכלל לבבו כראוי לו באמת. אז מה טוב ומה נעים וכ"ד הנעים.

★ ★

בתפארת שלמה (על פורים) כותב שזאת היה טעתו של אחר, שادرבא דוקא עכשו העת לשוב ולעבוד את ה' באמת ובתמים בל' לצפות לתשלום גמול, רק לעשות מהבהה. כדמץינו אצל הבעש"ט ז"ע דכאשר הודיעו לו מז

חוון מצא, שם יאמר לך צא מביתי ואל תכנס, כענין אלישע אחר, אל תשמע לו, אלא תכנס בתשובה, כי זה חסקו של בעל הבית אלא שמטעה אותך עכ"ז הנפלאים.

★ ★

והראה"ק מדינוב זצ"ל בספרו אgra דפרקא (אות א') מביא כהנ"ל בשם השל"ה הק' זצ"ל:

אמר כבוד אדם"ז הרב מהרי"ץ [החוזה מלובלין] זצוק"ל, מה שאמרו חז"ל באليس שיצתה בת קול ואמרה שובו בנים שוכבים חוץ מאחר יובן למשיכל. אילו היה משיב כיוון שכן הוא, אז הנה העת והעונה לעבדך עבדה שלימה אמרית, כיוון שאין כאן כיויoli לחשולם שכיר, אזי היה עבדה רק לעשות נחת רוח לפניהם שאמור ונעשה רצוננו. אילו היה משיב כזאת היה מכופר לו, והיה מגיע למעלה גודלה עכ"ז ודפק"ח.

ובזה נבין מה שאמר לו רבי מאיר תלמידו, חזור בר, הגם שידע ששמע מאחורי הפגוד כנ"ל, ובזה התבונן מה שאמր השל"ה בשם אביו בהג"ה כל מה שיאמר לך בעה"ב (זו הש"י בעה"ב של כל העולם) עשה חוץ מצא. הינו כשהתשמעו ח"ז שובו וכו' חוץ וכו', לא תה אוזן לדברים הללו לבטל עבדתך והבן.

וע"ש מה שהאריך עוד בזה.

★ ★

בספר אהוב ישראל (למי הרצון והתשובה) כותב:

שובו בנים שוכבים חוץ מאחר, והוא תמייה גודלה לעניין כל בר דעתה, כי הלא ידוע ומפורט שאין לך דבר בעולם שעומד בפני התשובה, וכמו שקיבל השם יתברך תשובה מנשה, הגם שהכעיסו בוראו מאד. אך באמת נראה לי אין הכוונה דוגם אם היה שב בתשובה לא היה הקב"ה מקבלו, חלילה להש"י מעשות בדבר הזה ולא ציוואה בו, אכן שורש הדבר הוא כך מגודל ורשמי הש"י שמרחם על כל בריותיו וגם על החוטאים נגדו ית', וחוشب מחשבות לבל ייח מינו נדח, לזאת שולח הש"י הירהורית תשובה בלבד, בזה הכרזוז היוצא בכל יום שובו בנים כו' כנודע מספה"ק, ומעורר אותן שישובו בתשובה שלימה או ע"י איזה סיבה מעוררם שישובו. הינו

פ"ה: ע"א במהרש"א) שהוא בעצם צד צבאים ועשה מהם קלף לכתוב בהם ספרים ללמד לנערים תורה. וכןן שהיתה מעורבת ממחשבה לא טהורה, אכן פגש בנפש הילד.

★★

הוסיף בזה הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א: ומדברי המדרש הזה מקור נאמן לעובדא שסיפר אדרמו"ר הפני מנחם זי"ע בא' שיצא לתרבות רעה ואמר הרה"ק משיניאווע שהוא בגל שלא הי' בסעודת בר"מ שלו בשור, וע"ע בבעש"ט עה"ת בסוף הספר שמעה"ד [מי דבש] על ברית מילה הוא סגוליה שיחי' בן תורה ויר"ש.

★★

בגמ': א"ל אף אתה חזור בר.

ריש לעין האם כוונתו בזה הייתה שיחזור ולא ימשיך לילך משום חום שבת, או דכוונתו הייתה שיחזור בתשובה, ומציינו דפליגי הראשונים בזה, ע' בהגותות מרדכי פ"ק דעתויבין שכוכיה מסוגין דאייכא איסור תחומיין אף ברוכב על בהמה, דאמר לו ר"מ אף אתה חזור בר, ומבוואר דמשום איסור תחומיין קאמר לו. ובדברי יחזקאל (ס"י ז' ס"ק כג) הביא, דברמבר"ז מבואר דלייכא איסור תחומיין לרוכב על בהמה, ודלא כהגותות מרדכי, וככתב הדברה יחזקאל דלפ"ז צ"ל דר"מ אמר לו שיחזור בתשובה מדרכו הרעה.

ויש להקשוט לפיה הගותות מרדכי למה לא הוכיחו ר"מ מיד, ולמה המתין רק עד שאחר הוכיחו לר"מ, וייל דבעץ יוסף שביעין יעקב הקשה למה לא שב ר"מ עצמו, ותירץ דמחמת לימודו לא הרגיש שהגיון התחום, ולפ"ז ניחא שלא היה יכול להוכיחו מיד.

וע"ע בתורת רפאל (ח"ג סי' י"ד) שתירץ קושית העין יעקב, דר"מ לשיטתו (בעירובין נ"ז) דס"ל נתניין קרפף לעיר ואין אסור אלא מע' אמה חוץ לעיר, ומיררי שעדיין לא עברו שיעור זה, ואחר סבר בחכמים שם דפליגי עליון. ולפ"ז ג"כ ניחא שר"מ לא הוכיח את אחר מיד, דלפי שיטתו ליכא איסור תחומיין כלל, ורק דכיון שאחר הוכיחו מוכח דלא ס"ל דנותניין קרפף לעיר. ולכן אמר לו: אף אתה חזור בר וכור.

(קובץ קול התורה קובץ מ"ז ע' כח-ט)

השםים שאבד חלקו בעולם הבא הוא שמה יותר, ואמר, מעתה נעבד את ה' שלא על מנת לקבל פרט.

★★

בתום' ד"ה שוכנו וכו'

מביאים מהמדרש את הסיפור שהי' בעת הברית מילה של הביא את דברי המדרש הנ"ל ובסוף הספר נდפסו הගות מהיעב"ץ ועל דברי המדרש ננ"ל כתוב: דבר זה צריך באור, כי הלא יפלא מ אדם להאמין כי מחשבת האב תפעל בנער אחר שיצא לאויר העולם להטאות לבבו אל הרע, ודאי כמו זו נחשב.

אבל עומק העניין הוא, כי באמת לא فعل אבוייה בבניו מאומה משקנה הויתו לעצמו בדבריו הללו, אף כי לטובה היו. ואם היהת כוונתו שלא לשם-שמות, לא יאומן שתגער ממחשבת האדם בעצמו, שכבר אמרו, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשם, שמתוך שלא לשם בא לשם, וכל שכן אפילו תזק כוונת אבייו בכך. אלא הוא הדבר אשר נתבאר שלא תזק כוונת צורו - כסף ובחלוון - צורי, שעייר תוכנות הנוצר ונטיית טבעו, בא לו מכוננת אבותיו בעת החיבור, והכל הולך אחר המחשבה אז, הטובה היא אם רעה, לפיה תהיה תשוקת הילד הבא מטפה ההיא לטוב או להפכו.

והנה נודעת כוונת אבוייה ומחשובו בעת שנזקק לאשותו כشنתקערה באליישע שלא היה טובה נקייה וזכחה, כי לא עלה על לבו בעת היה להולד בנים לתורה לעובdot בוראו, כי לא ידע ממעלת התורה עד עתה, כי על כן לא בא בדעתו להפרישו לתורה עד עכשו, מכלל שמתחלת לא הייתה כוונתו רק להעמיד תולדות לצרכו ולהנתנו לשימוש ולהשיג עליידן תועלת בעולם העובר בלבד, והוא שגרמה לאליישע שהרשיע הרבה ולא הועילה לו תורה. ומחשבת האב הגורעה בעת יצירתו, נתגלתה עתה מזוזן דבריו אלה. לא זולת זה. וזה ברור ונכון.

★

בספר יליקוט דברי אסף (עמוד ע"ו) כתוב דמדרשו זו מבוארasisod scatibbo ha-sifrim bigadol hashivut she-hatkhelat ha-chinuk tahi' tehor v-zek, ve-cemo shematznu barbi chaya (babba mazia)

על הדף

וזה פירוש הכתוב (ישעיה ט, ה) שלא יועץ אל גבור וגור
הינו הצדיק שנקרא פלא, הוא גם יועץ כביכול אל גדור
שהקב"ה שמו בעצת הצדיקים, כשהם מבקשים ור חמימים על
בני ישראל

★ ★

האדמו"ר ראיי מסדריגורה ז"ל (הובא בנו"ר ישראל ח"א)
ביארadam הרוב הוא מלך שהוא עומד, שאינו
דווגר רק לעצמו אלא לפעמים עומד ונעוצר במלכו בעבודת
השם כדי להשဖיע לאחרים, אז יבקשו תורה מפיו, אבל אם
הוא תמיד מלך, שלבו נתון אך ורק להתעלות של עצמו,
ואינו מביט לזרתו, אז אל יבקשו תורה מפיו.

★ ★

בגמ: לא קשיא, הא בגדוֹלָה, הא בקטן.

הגהה הרמב"ם (בפ"ד דתלמוד תורה הלכה א') כתב:

ובן הרוב שאינו הולך בדרך טובה, ע"פ שחכם גדול הוא
וכל העם צריכין לו אין מתלמידין ממנו עד שבבו לਮוטב
שנאמר כי שפתוי כהן כוי עכ"ל. ובלח"מ העיר דהרבנן לא
חייב בין קטן לגודל כמו שאמרו בגמ' ולא חילקו בין קטן לגודל,
עכ"ד אף גדול אסור, ורק ר"מ עצמו סבר לחלק בין קטן
לגדול ולא קי"ל כן.

★ ★

וכתב בספר משנת חיים לידי הגאון ר' חיים שטיינברג
שליט"א (פר' תולדות סי' צ"ז):

ובדברי הרמב"ם צ"ב מה שהוסיף "אין מתלמידין ממנו עד
שubo לмотב", וככורה פשוט הוא דבשו לмотב,
הרי הוא ראוי שילמדו ממנו, דהיינו כל מה שאמרו שלא ללמידה
מןו הוא כדי שלא ילמדו מעשיו, וכיון שב שיב למותבתו
אין לחוש שיילמדו מעשיו הקודמים, ומה חדש לנו הרמב"ם
בזה.

ונראה בזה דאמנם למי דחילקו בגמ' בין קטן לגודל
כסברת ר"מ, הרי עכ"ד מה דאין ללמידה מה"ח
שאינו הולך בדרך הישר, הוא כדי שלא ילמדו מעשיו.
אך לסתימת הרמב"ם אף גדול אסור ללמידה אף אין

דף ט"ו ע"ב

בגמ: אמר ר' יוחנן וכו'.

בשווית מהר"ם חלאוה (ס"י י"ז) האריך לומר, שאין ספק
בדבר כי כל מה שעשו לאדם לאחר מותו לא יועל
ולא יציל, כי כל אדם נידון לפני מה שהוא בעת מותו, שלפי
מעלותו והשגתו בעת שתפרד נפשו מגופו ישיג מעלה ויזכה
לאור החיים ואין לה שום תוספות מעלה ותועלת במה
שיעשו אחרי כן להועילו ולהצילו מצרתו, וכך אמר דוד
אך לא פדה יפדה איש, וכן אמר שלמה כל אשר תמצא ידק
לעתות בכתוב עשה.

ومה שאמרו בסהדרין ק. בראש מזבח אבא, אבא לא מזוכה
ברא, ונראה מזוה שהבן מציל את אביו מעונש, וכן אמרו
שנראה ג"כ מהמעשה דר"ע (במס' כלה ربתי פ"א) וכן אמרו
בקידושין שהבן כשמזכיר את אביו כל י"ב חדש, שהדין נותן שאחר
כפרת משבבו, כל זה אמת ומשפט צדק, שבדין נותן שאחר
שהוא נטע צדיק עז חיים עושה פרי, וצדיק לרבים, יש לו
שכר אמת יצילנו מרעתו במקצת כאשר תצלינו צדקה שנדר
לחת לאחר מותו, וכן מה שאי בחגינה ט"ו: על ר' יוחנן
שהציל את אלישע אחר, והוא לפפי שאלייש הרבה לעסוק בתורה
ולימד דעת חכמים ולמדדו מתחנות, מן הדין הי' להצילו כאשר
ראוי לבן להציל את אביו עכ"ד

★ ★

בגמ: ור"מ דמי גמר תורה מפומי דאחר וכו' אם דומה
הרוב למלך ה' וכו'.

בספר ילקוט שמואל (מהר"ח ר' יעקב שמואל הלוי הורביה
ז"ל מחסידי הרה"ק רבבי אהרן מטשרנאביב זצוק"ל)
הביא בשם הרה"ק רב דוד מטאלנא שאמר להקשota, וכי מי
ראה מלך כדי לדמות את הרוב למלך ה' צבאות.

והתירוץ הוא דמצינו כשאל מנוח את מלך ה' מה שמן,
השיב לו המלך למה זה תשאל לשמי והוא פלאי
(שופטים יג, ייח), את המילה פלאי יש לפרש בשני פירושים
אחד מלשון "זה הפללה" שהוא לשון מופלה ומופרש, והשני
מלשון "פלא" עושה פלא כי המלך הוא מופלה ומופרש
כל תאות עולם הזה. וכן הוא פלא, עושה נפלאות.

ובכן הרוב אם יש בו ברוב שני דברים האלה, הינו מופלה
מתאות עווה". וגם עושה פלאות אז יבקשו תורה מפיו.

חזקין דיש אופן דרשאי ללימוד גם מרושע, אם הוא גדול וידוע להבחין בין טוב לרע, ואין לו לירא שילכך בפה יקשׂו לו דברי הרשע, אז רשי הוא ללמידה ממנה, אמנם המלך החסיד ע"ה התחל ספרו במוסר השכל, שאם אמן הותר הדבר עפ"י הכרח, אבל הדרך המובהך שבדברים שנתחמץ ללמידה דברינו מפה קודש מקור מים חיים, מעין לא אכזב אשר יסודתו מהרי קודש, ולא לחבק אשפות בחיק נכרי, גם אם ימצא מהם דעתה ברה ויפה.

וזה אמר: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים" אף אם עצה היא נכונה, אם מבטן רשעים יצאה יರיח ממנה, "ובדרך חטאיהם לא עמד", אף אם הדרך בעצמו טוב וירוש הוא, "ובמושב ליצים לא יש" ללמידה מהם כל נתח טוב כי אם בתורת ד' הפכו ובתורתו יהגה יומם ולילה" הפק בה והפרק בה, ובזה ימצא מרגניתא דלית בה טימא ודפח"ה.

★★

בגמ': בזמן שאדם מצטרע - שכינה מה לשון אומרת קליני מרائي - קליני מזרוני.

בספר חסד לאברם להר"ק מרודומסק ז"ל על המשנה (פ"ג דאבות מ"ב): **הוי קל** לראש וכו' כתוב:

דְּהַנֶּה הַשְׁכִּינָה נִקְרָאת וְרָאשׁ, כְּמוֹ שִׁפְרִישׁ הַזָּהָר הַקְדוּשׁ (הקדמה דף יג ע"ב) עַל רָאשׁ עַלְיכָה כְּרָמֵל (שיר השירים ז, ז). והנה מצינו במאמר חז"ל בזמן שהאדם מצטרע שכינה מה אומרת קלני מרائي קלני מזרוני. והנה "הו"י" היא לשון צער CIDOU, והכוונה במאמר חכמיינו ז"ל בזמן שיש לך צער תדע שקל לך בראש, שהשכינה כביבול אומרת למעלה קלני מרائي.

★★

בספר חמרא וחיה למ"ס סנהדרין (מ"ו ע"א) מביא מתוט' רבינו פרץ שכיוון ששבחן של ישראל חוקרים בתפלין של הקב"ה כביבול, בראשו וברונו, לכן כשאדם מישראל מצטרע, הרי השכינה מצטערת בראשה ובזרועה מקום התפלין.

★★

הרה"ק ר"פ מקוריין ז"ל ביאר בזה, הדנה אחוז"ל בברכות (דף ו' ע"א) שהקב"ה מניח תפילין ובתוכם כתוב

לחוש בו שילמד ממעשיו, ע"כ דהאיסור ללמידה ממנו הוא מטעם אחר.

★★

והנה בהמשך הסוגיא כאן אמרו אשכחיה רבה בר שללא לאליהו, אל מי קא עיביד הקב"ה, אל קאמר שמעתי מפומייהו דכולחו רבנן ומפומייה דר"מ לא קאמר, אל אמאי, משום דקא גמר שמעתה מפומייה לאחר כו, וכו' בפי ר"ח ושנinin כי בקטן דעביד כדעתה דרביה דחישין דלמא מפיק ליה לתרבות רעה, אבל גдол כדעתה דנפשיה קא עיביד הט אונק ושמע דברי חכמים וגוו', האמר אליו דאמרי במתיבתא דركיעא שמעתה מכולחו רבנן ושמעתיה דר"מ משום דגמר מאחר לא אמרי הלכתא אפי' גдол ללמידה תורה מהבירותו ירא שמים טפי עדיף ליה, ע"כ.

והיה נראה דכל זה אינו משום דאף בגודל שייך החשש שילמד ממעשיו, דמ"מ למה לא אמרו שמעתיה ממשימה דר"מ, וע"כ הויל והוא אחר - הרי אין תורה תורה כלל, ולכון אין ללמידה ממנה, דכיון שאינו ירא שמיים הרי חסר בתורתו, ומשו"ה כיוון לדלמד ר"מ ממנה לא אמרו בשמיים את דבריו, דהואיל וגמר מאחר הרי נמצא דהו חסרון בהדברי תורה עצם, ולא רק טעם צרכי דאולוי לימד ממנה. ומשו"ה לא כתוב הרמב"ם חולק בין קטן לגודל, דסבירא כאן דין נ"מ בזה כיוון דחסר בתורתו אחר.

ומדויק בזה דהוצרך הרמב"ם להוסיף דין מתלמידין ממנה עד שובו למوطב, וחידוש אייכא בזה, דס"ד כיוון דתורה שלמד בלי יראת שמיים הרי חסר בתורתה עצמה אף לאחר דחזר בתשובה, כמו ר"מ שלמד מאחר, הרי אף דר"מ לא היה חסר ביראת שמיים, מ"מ כיוון דההמלמדו היה בלי ר"ש, הרי נמצא זאייכא חסרון בתורת ר"מ, ולכך קמ"ל הרמב"ם דמ"מ אחר שובו למوطב מותר ללמידה ממנה. וע"ש עוד מש"כ בזה.

★★

בספר לווית חן להגאון ר' משה חיים מוזס ליטש-רוזנבוים ז"ל (על משלו ג, לא) מביא בשם חותנו, הגאון רבי פנחס חיים קלין ז"ל מסעлиש לפירוש מש"כ (תהלים א, א) אשרי איש אשר לא הלך בעצת רשעים וגוו'. וביאר הכוונה עפ"י דברי הגמ' כאן שמחלוקת הגמ' בין קטן לגודל וככ"ל.

על הדף

בגמ' : אנן מה תהוי ענן וכור. כותב הגאון ר' ייל חסמן זצ"ל בספר אור יהל (ח"ג ע' קסב-ג):

כוונתו שם גדולים כמו דואג ואחיתופל, שעלייהם אומר רב אמי בוגרמא לעיל "תלת מאה בעי בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באוויר", ובכמה מקומות בוגרמא ובחז"ל תארו את גודלתם בתורה, ובכ"ז הגיעו לשפל זהה שהגمرا מונה אותם בין אלה שאין להם חלק לעולם הבא ועומם נמנה גם גחזי - סנהדרין ק ע"א, אז כמה דאגה וכמה פחד צריך להיות בקרבנו אנחנו. אמנם ניחם אמרו שמדובר לר' יהודה בזוה שאלה "טינא היתה בלבם", ורש"י פירש שהכוונה שרשעים היו מימיهم, כאמור, שאף שהיו גדולים בתורה, היו רשעים, ואמנם בסנהדרין (פרק חלק ובירושלמי שם) מובא שליש אללה נתרדו, אחיתופל - בקנאה. דואג - בכבוד. וגחזי - בתאות, ודברים אלה ישבו את דאגתו ופחדו של ר' יהודה, אך מי יודע היכן אנחנו במצבנו עומדים?

★ ★

אפילו אדם שהוא בדרגה גדולה נזאת בבחינת עומד ממש לפני ה', יש לו לדעת ולהחשש, שם יסתה סיטה קלה שלא כשרה, עלול הוא שיישליכו אותו מהשם למעלה עד לאין לעומק. ואפשר שדווקא אדם העומד בדרגה גבוהה יש לו לחוש ביותו, והדבר פשוט, כי העומד על הר גבוה אם יכשל חיז' ויפול מסוכן הוא למות, הרבה יותר האדם שעומד על תל קטן.

(לב אליו להגאון ר' אליהו לאפיאן זצ"ל ח"א ע' יח)

★ ★

בגמ': אחר Mai, זמר יווני לא פסק מפומי.

בליקוטי מהר"ן (ס"ד, ה) כותב, שככל חכמה שביעולם יש לה זמר וניגון המиוחד לחכמה זו, ומזהemer זה נמשכת חכמה זו. ומפני שאחר לא פסק פומיה מזמר יווני, נפל לאפיקורסות של חכמת יוונית ויצא לתרבות רעה.

ולעתיד לבוא כשיתגלה בעולם הזמר של ראש אמונה הכלול כל הזימות, או החבטל האפיקורסות. עבד"ק

שבחם של ישראל. וכך כשאדם מצטרף, זה פוגע בכיבול בראשו ובזרועו מקום שם מניה תפילין.

★ ★

והוסיף בזה הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א:

ויש לפ"ז להעיס במה שמקשים "עשה למען פארך" שהוא התפילין כמ"ש זיל עה"פ פארך חשוב עלייך, שלמען צער השכינה שאומרת "קלני מראשי קלני מזרועי" עשה.

★ ★

בגמ': איה סופר איה שוקץ וכור איה סופר שהוא סופרין כל האותיות שבתורה בו.

הרשב" בסוף ספרו זוהר הרקיע כתוב אהא דאי"ר שמלאי (מכות כ"ג ע"ב) תרי"ג מצות נאמרו לישראל, דלאו כו"ע ס"ל מספר זה, ויש סוגיות בש"ס שחולקים על מספר זה, ומה שמצוינו כמה וכמה פעמים בש"ס שהזכירו האמוראים, אבל לעולם יש מספר אחר לפי שיטות אחרות בש"ס.

אמנם הרמב"ן בתחילת סה"מ נקט דמספר זה דרי' שמלאי היהת מסורת בידם מפני משה בסיני מפני הגבורה, וממספר זה אין לו, ודכו"ע ס"ל דתרי"ג מצות אייכא.

וכותב הגראי"פ פרלא בתחילת מבואו לסה"מ לרס"ג (סוף דף ג' ע"ב) דיש להביאראי מסוגין להרמב"ן, דמספר זה דתרי"ג היהת מקובל בידם, וממילא ליתן מאן דפלייג עלה, דהא לכארו תקשי למה מפרש איה סופר דקיי אספירת אותיות שבתורה, דלמא קאי אספירת מנין המצאות, וכמוש"כ הרשב"ז (בסוף ספרו זוהר הרקיע) שرك חכם גדול השלם בכל התורה, ولو לב וחב, ואחרי عمل הרבה ועוזן עצום יכול לסופרן, והרמב"ן (סוף שורש ראשון) קראה חכמה נעלמה, וא"כ ל"ל פירושו שהוא הי' ספריתן, לספר מצות התורה, אלא ע"כ שמספר זה של תרי"ג לא בעי ספריה, דזהה הי' מקובל בידם מפני משה בסיני, והחכמה היא ורק לסדר איזה מצות בכלל ואיזה אינם בכלל. ע"כ.

★ ★

ברע"ב אבות (פ"ה מ"ז) על המשנה עשרה דברים נבראו בין המשמות כו' ו"י"א אף המזיקין כתוב: שאחר שברא הקב"ה אדם וחווה, היה מתעסק בבריאותן, וכשברא רוחותיהם לא הספיק לברא גופותיהם עד שקדש הימים, ונשארו רוחותם ללא גופם. ומקורה במדרש (בראשית רבבה ס"ו פ"ז).

ומסרים שם המדרש: למדך דרך ארץ מן השדים, שאם יחי' ביד אדם חפץ טוב או מרוגלית ערבית שבת עם חשיכה, אומרים לו השליך ממק' (ולא יעבירנו מרשות לרשות). ותלמוד) מי שאמיר והיה העולם, שהיה עסוק בבריאותו של עולם, וברא את נשמה, בא לברא את גופו, וקידש השבת, ולא בראן.

★ ★

בגמ': ושלושה לבני אדם וכו'.

בתום' (ד"ה לבני וכו') הקשו: הוה מצי למיחשב ישנים וכור' לבני אדם ע"כ. ומובואר בתוס' רהשדים ישנים ומלאכים לא ישנים, והנה הא רהשדים ישנים מפורש כן בגיטין (ס"ה ע"א) גבי אשמדאי כתתפסו בניהו בן יהוידע ע"ש. (וכן הביא מהרשר"א בחגינה כאן), אך צ"ב מנ"ל ותוס' דמלאכים לא ישנים וצ"ב.

והנה בקובץ כרם שלמה (שנה א' קרי ב' ע' לב) מבאים: סיפור כ"ק מラン אדרמור מהר"ש (השני) מבאוב זצ"ל, שפ"א כאשר בא הרוב הגאון מורה ישראל שוייבער אבד"ק יاردאנאו (חתן אחותיו של כ"ק מラン הגה"ק מצאנז זי"ע) להסתופף בצל כ"ק מラン מורה"ש זצ"ל, נתגלה תחת אחד השיחים ששאל הגאה"ד יاردאנאו את כ"ק מラン מורה"ש זצ"ל Mai ai ha'i d'amri anshi " מלאכים שלפענ' נישט" [= מלאכים אינם יושנים], ואמר כ"ק מורה"ש זצ"ל כי מסתמא יש איזה מקור שממנו נובעamar זה. והמשיכו לדבר בעניינים אחרים. והרבנית ורבקה הענא ע"ה ישבה אז בחדר הסמוך ושמעה את המדבר, ורמזה לבנה, כ"ק מラン אדרמור מורה"ר מורה"צ זצ"ל, שהי' אז עוד ילד קטן, שיבא אל חדרה, וכשהר נכנס לחדרה, אמרה לו, לך אמרו לאבחן שהמקור לפתגם העולם הוא במחוזו לסוכות ביוצר לשחרית يوم ב' בסוכות (ביוצר המתחיל כי אכח מועד וכו') שיסיד הפייטן שם, ושינה אין ברפייתם (המלאכים) ותונמה אין ברכיתם וכו'. וסיימה בעוננותה וצניעותה, זכור שלא תניד לאבחן שאני אמרתי לך

דף ט"ז ע"א
בגמ': ת"ר שלשה דברים נאמר בשדים וכו'.

כתב הרמב"ן (פ' אחרי מות י"ז ז') והעתיק תוכנו וביבנו בחיי (שם): שנקרו "שדים" על שם שם שוכנים במקומות השודדים והחרבים, כגון המדבריות שהם רקים מכל ישוב.

והאדם נברא מאربع יסודות אש רוח מים ועפר, אבל השדים נבראו משני יסודות הקלים, והם האש והרוח, ועל כן לרוב דקותם וקלותם יטסו באש ובαιיר, כמו שהעוף פורח באוויר כיון שמתגבר בו יסוד האש והרוח, ובאדם שהוא מורכב מdry' יסודות גוף גס מORGASH ונראה לאחרים, אבל השדים המורכבים מב' יסודות, יש להם גוף דק שאיננו מORGASH ונראה לבני אדם, אלא הם מתדים ולובשים צורה, פעם ככה פעם ככה לעיני הרואים.

ובמו שבני אדם המורכבים מdry' יסודות, יחלו כאשר יכבד יסוד א' על חבירו, וימתו כאשר יפרדו היסודות זה מזה, כן השדים יהיו על ידי חיבור שני יסודות אלו, וימתו כאשר יפרדו ב' יסודות אלו זה מזה.

והביא מה שאמרו חז"ל הכא שלשה דברים נאמרו בשדים שלשה כמלacci השרת וכו', יודען ס"ד, אלא אימה שומעין מה שעמיד להיות כמלacci השרת. והיינו שכיוון שהם שוכנים באוויר, שומעין את העמידות מהשרים הממנונים על המזלות, אולם אינם יודעים רק מה שנגזר לימים קרובים, ולא מה שיירע אחריו ימים רבים.

ומה שאמרו אוכלים לבני אדם, אין הכוונה שאוכלים מזון כמו בני אדם. שהאדם שהוא מורכב מdry' יסודות וגופו הוא עב וגס, גם מזונו הוא גס ומORGASH כמו שהוא, אבל השדים שהם גוף רוחני דק, מזונם הוא גם כן כיווץ בהם דק, ואכילתם ושתיים הוא ריח האש ולחות המים, שכיוון שחלק האש שביהם מייבש חלק הרוח שביהם, צרכייהם הם למזון להחזרה להם אותו לחות, וכך שנא' באש של אליו ואת המים אשר בתעה להכחיה. וזה עניין הקטורת שמקטרים להם, שהם ניזונים מהעתשן והליהות שעולה מן הקטורת, וכיוון שהם נהנים מזוה, מתחברים הם להמקטר, ומגליים לו העמידות.

★ ★

על הדרך

בגמ' : כל המסתכל בנו דברים עיניו כהות, בקשת, ובנשיה וככהנים וכו', בככהנים בזמן שביהם מ"ק קיים וכו'.

הגה ברשיי (מגילה כ"ד ע"ב) בהא דאיתא שם:

כחן שיש בידיו מומין לא ישא את כפיו כתוב: לפי שהעם מסתכלין בו, ואמרין במסכת הגינה המסתכל בככהנים בשעה שנושאים כפיהם עניינו כהות לפי השכינה שורה עליהם ע"כ. ולפי דברי רשיי משמע, שגם בזמןנו צריך ליזהר מראית פני הכהנים בשעת נשיאת כפים מסוימים כבוד השכינה השורה על ידיהם ולא רק בזמן שביהם מ"ק הי' קיים. אמן התוספות כאן ד"ה בככהנים) דחו פירוש רש"י וכתו בטעם העניין על פי דברי הירושלמי (מגילה פ"ד ה"ח) שימוש היסח הדעת אמרו כן ע"ש. וכן משמע בשורת הרדב"ז ח"א (סימן ו') ובבית יוסף (סימן קכח) ובכנתת הגדולה (שם) ובבאר היטב (שם ס"ק מא) ע"ש.

ובקובין זכור לאברהם (תשסב-ג ע' תרמה-ו) כתוב חכ"א לדון האם שרי לב' כהנים לישא כפיהם בברכת כהנים בטלית אחת, וכתחב שם דמותר כיון דמעיקר הדין יכול לישא כפיו ג"כ بلا טלית, ושוב כתוב שם, דלפי דברי התוס' הניל' דהטעם בגין דידן הוא משום היסח הדעת, א"כ אין להתריך לכחן לישא את כפיו ללא טלית, כיון שהוא דבר מתמיה, דמל' מקום יסתכלו בכחן זה שנושא כפיו ללא טלית, שלא כפי מנהג העולם, וממילא יסיחו דעתם.

ולבן בנדון דידן, כיון שאין לו טלית ורוצה לישא כפיו עם אחד הכהנים יחד, בטלית אחת, נראה לכארה שיכול לישא כפיו, ולילא בזה שום חשש. אולם יד הדוחה נתניה, שהרי מעשה זה הוא דבר המתמיה ומשנה מחבירו, ויבואו להסתכל בהם ולהסיח דעתם, ואפ"ל אם יש שם עד כהנים שירצוי לישא כפיהם בזוגות אין להתריך, כיון שלא הורגלו בני העיר לישא כפים שני כהנים בטלית אחת.

ועיין למزن בשלחן ערוך (אורח חיים סימן קכח סעיף ל') שכחוב: "מי שיש לו מומ בפניו או בידיו לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו". ובבית יוסף (שם) ביאר טומו, כיון שישיחו דעתם מן הברכה ע"ש. והרב משנה ברורה (שם ס"ק קט) כתוב, שהוא דבר המתמיה, ובשביל זה ישיחו דעתם מלכון לשם הברכה ע"ש. ובנדון דידן אף שכחן זה מוכר

זה. ותيقף נכנס כ"ק מZN זצוק"ל לחדר כ"ק אבי בנווכחות הגאנב"ד יארדןאו ואמר מקור הניל' מיותר לסתוכות. ושאל לו כ"ק אבי בהתפעלות מי אמר לך בדבר זה, ושתק כי פקדת amo שמר לבב' אמר. אמר לו כ"ק מZN מוהר"ש אני פוקד עלייך בגזירות כבוד אב שחגידי לי. ענה הילד בחכמה, כבודAMI פקדת עלי שלא אניד, והבינו שהרבנית גילתה זו זה.

★ ★

ובקובין הניל' (שנה ב' קו' ד' ע' מב) מצינים עוד בעניין זה לנאמר (דניאל ד): עיר וקדיש מן שמי נחית, ופרש"י וכן האבן עוזרא שהמלך נקרא כן, מפני שהוא עז לעולם ולא ישן ע"כ.

★ ★

בגמ' : כל המסתכל בנו דברים עיניו כהות, בקשת וכו'.

בספר חסידים (תנינא) לר' משה כהן בן אחומו של הרא"ש (בסי' צ"ט) כתוב וזיל' שאלתי את דודי ורבי ובניו אשר ז"ל, איך נוקשים כל העולם באיסור המסתכלות בקשת, ענה דודי ואמר לי, כי לשון המסתכל איינו אלא כשמביט בכוון זמן ארוך למה הוא דומה ולמי ישוה, אבל לישא עניינו ולראותה ברגע שפיר דמי, וכן המסתכל בנסיבות פי' שמביט בכוונה, מיהו ניל' ששיטה דחוקה היא, והמחמיר שלא לעשות כן שwon ושמחה ישיג, ע"כ.

★ ★

ומהדר"י יוזפה בספר יוסף אומץ (סי' תע"ד) כתוב: בספר חרדים בשם הרמה כתוב שאסור להסתכל בלבנה, וכ"כ בהגחות יש נוחלין שאין להסתכל בה כמו בקשת, דהיינו כשרוצה לברך יראנה ואח"כ יעלים עניינו ממנה, ע"כ. ולי נראה, דבראי בעלמא אין איסור כלל, ורק בהסתכלות, ר"ל שמביט בה בעומק לבבו כדמותו לישנא דהמסתכל בכמה דוכתי בש"ס, עכ"ל היוסף אומץ.

ובב"י (סי' רכ"ט) בשם הרא"ש, שנשאל איך מסתכלין בקשת בשעה שמברכין, והוא אמרי' המסתכל בקשת עניינו כהות, והשיב שאין המסתכל כרואה, שהמסתכל מוסיף ומדקדק בהבטחו יותר מהרואה לפיכך אסור ע"כ

★ ★

על הדרך

והנה דברי רשותי כאן דכתב דכפיס הוא חתיכת עז כמו כפיסין בכבא בתרא, هوи כדבורי הרמב"ן שם, ד"כפיס" פי' חתיכה, וכן בפסקוק הכוונה חתיכת עז, ועל זה מביא רשותי ראי' כמו כפיסין בכבא בתרא דהכוונה לחתיכה, אלא שם הכוונה לחתיכת אבן וככ"ל.

★★

במשנה: יוסי בן יוועזר אומר **שלא לסתוך וכוי וברש"י:** וזה היא מחלוקת ראשונה שהיתה בחכמי ישראל ע"כ.

באגלי טל מלאכת זורע (ס"ק ו) כתוב שלא היו נוטען זיתים וגפנימ במדבר בשביל נסכים משום איסור ערלה בחוץ לארון.

והקשה לו השואל בשווית אבני נזר (או"ח ח"א סי' סז אות א) מדברי הרמב"ם דכתב דנותע לרבים בחוץ לארכן פטור.

והשיב לו האבני נזר, דברו הוא שטעם הרמב"ם הוא, משום דרי יהודה פטור הנטווע לרבים, וכייל' דכל המיקל בארץ הולכה כמותו בחוץ לארכן אף' שהוא היחיד נגיד רבים, כיון דמלל מקומ קצט ספק הוא כמו שכותב הר"ן בקידושין ופשט. ואם כן כל זה בדורותינו, אבל בדורו של משה שהיתה הולכה מבורתה בידן ולא הי' עדין מחלוקת, כי המחלוקת הראשונה של החכמים הייתה בבית שני בדין סמיכה וכדייתא כאן, א"כ כיון דהולכה כרבים דנותע לרבים חייב, ודאי כן הייתה הולכה מבורתה בזמן משה וביננו, ואפילו בחוץ הארץ היה הדין כן שחיב, ושפיר מה שכותב באגלי טל הנ"ל, עי"ש.

★★

בתום' (ד"ה יוסי וכוי) הביאו כדבורי רשותי הנ"ל מהירושלמי, והקשו תוס' מחלוקת שאל ודוד על מלוה ופרוטה (בטהדרין י"ט ע"א), וככתבו: ושמא, כיון דשאול ובית דינו הוא סביר דעתו מלוה ולא הי' אדם חולק עליון, רק לפי סברת דוד, לא מחקרי מחלוקת ע"כ.

כתב חכ"א בקובץ ישורון (פרק י"א ע' תחת אות יא) בהא דכתיב (שמואל א' כה, מד):

ודר בעירו שאין בו מום כלל, עכ"ז יבואו להסתכל בכהנים אלו מכח השינוי שעשו לישא כפים בטלית אחת מה שלא נהגו עד עתה, וככהן זה עבד איסורה, דהעט מסתכלין בו מצד השינוי, ובכל הבטה שמביביטים העם בכהנים أيضא איסורה שעושין היסח הדעת.

★★

בגמ: אם יאמר לך יצחד חטוא והקב"ה מוחל לך תאמן וכוי.

ביאר הגאון בעל אור שמה בספרו משך חכמה פר' עקב (ו, יז) במתוך לשונו:

שלא אמר שהשיית ותרן הוא, שאינו דומה למסרב על מצותו של מלך שגור העבירה אינו מזיק רק המרד, לכן בידו למחול. אמן הוא מחלת בנפש, זהה (חגיגה שם): "אבני ביתו (של אדם וקורות ביתו של אדם) מעדים בו" - הוא על הגזול והחמס שהוא בקנני האדם.

ונעל עבירות של ידי חיים ופעולות האברים, אבריו מעידים עליו שננטמו על ידי העון. והעבירות שבמידות - הינו כעס נקימה וכיו"ב - (דבי רבי שליא אמר) שני מלאכים המלויים לו לאדם - מהה יצר הטוב ויצר הרע - נתממו. ועל העבירות שהן בשכל - מהה דעתות כוזבות - נשמו של אדם, וזהו "שמור פתחי פיך", שהדיבור מצוין בהם הנפש המשכלה, כמו שתרגם אונקלוס והוא להר לrhoה מללא וכוי. כי כולם נתממו על ידי עונות, והוא כמו שלא מועיל מחלת הרופא לסלה להחולה שייאל דברים המזיקים לחיותו.

★★

בגמ: ובפחים מעץ יעננה וכוי.

וברש"י: וכפיס - חתיכת עז כמו כפיסין בב"ב (ב) ע"כ. הינה בבא בתרא (ג ע"א) אמרנן דכפיסין הינו ארחי (חצ' לבינה), וכבר נתקשו התוס' שם (ב ע"א ד"ה כפיסין) דבפסקוק משמע שהוא של עז, ותירץ ר"י דשם הוא מניחין עצים מלמעלה וממטה.

ובחדושים הרמב"ן שם תירץ ד"כפיס" פירושו חתיכה, וכן בפסקוק הכוונה לחתיכת עז, ובכבה בתרא הכוונה לחתיכת אבן.

על הדרך

פריך, אימא רבי יוסף סבירא ליה שלא בעין סמיכה בכל כחו.

ועיין שם שמאיריך לישב דבריהם של התוס' הניל' בפנים שונים.

★★

בגמ': בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות.

בתום' קדושין (לי' ע"א) הקשו, למה לי קרא, תפקוק לי דהוה מ"ע שהזמן גרמא, דכתיב ביום צוותו להקריב את קרבניהם - ביום ולא בלילה ע"כ.

וכתב בספר פירורין משלחן גבוהה (פר' ויקרא ע' פב):

הנה האחרונים דנו דמ"ע שהזומ"ג הינו מה שהזמן הוא דין בהמצוה, אבל הסמicha אפשר לומר דין דין שתהיה ביום, רק יש דין ביום צוותו להקריב הקרבן צריך יום, וכייל תיכף לסמicha שחיתה, لكن מוכחה לסמוך ביום, אבל אין עיכוב מצד דין הסמicha להיות ביום דוקא ולכך איצטראיך קרא למעט נשים מסמicha.

[ובכ"ז ביארו בספירת העומר דין הזמן של ספירה דין במ"ע זו רק מחרת הבאת העומר והעומר גורם, ולא הזמן של הט"ז בינוי גורם].

★★

ולכ"אורה אם המיעוט מדין מ"ע שהזמן גרמא هو רק פטור, ואם רוצות עושות כמו בנטילת לולב וסוכה זאם עשו יש להם קיומ מצווה ויכולות לברך נמי, אבל כ שיש מיעוט דבנות ישראל אין סומכויות הוי פטור והפקעה מן המצווה, ואין זה דין קיומ מצווה, והנפ"מ דאסור להן לסמוך דהוי עבודה בקדושים, אבל אם היה זהה דין מעשה סמicha, אפילו שפטורות מן המצווה, ייל' שלא מקרי עבודה בקדושים דסוף סוף יש בויה מעשה מצווה.

★★

הגאון רבי חיים קנייטסקי שליט"א כתב:

לומר דכן הדין לא לסמוך בלילה מדין תיכף לסמicha שחיתה צ"ע, דא"כ יכול לסמוך מבעוד לילה סמוך לזמן השחיטה, ואי משום דחוק שסמicha לשחיטה, ולכן לא מקרי

"**וישאול**" נתן את מיכל בתו אשת דוד לפטלי בן ליש אשר מגלים", כבר ביארו חז"ל דבר זה בסנהדרין (יט): דשאול ודוד פלגי אם קדושי דוד מיכל היו קדושים או לא, דשם היה מלֵה (עושר גדול שנתחייב שאל בשבייל הריגת גלית) ופרוטה (מאה ערלוות פלשתים), שאל סבר דעתיה אמלואה ולא הווי קדושין, ודוד סבר דעתיה אפרוטה והו כייל דעתו אפרוטה, ושאול טעה בזה.

ובאמת דעתו של שאל לא הייתה דעת יחיד בעולם, לדדרבה התוס' (חגיגה טז). כתבו בשם הירושלמי דברראשונה לא הייתה מחלוקת בישראל אלא על הסמicha בלבד וכו', והקשו התוס' מחלוקת שאל ודוד, ותירצzo התוס' דשם כאון דשאול ובית דינו הו סבריו דעתו אמלואה ולא היה אדם חולק עליו רק לפי סברתו דוד לא מתקרי מחלוקת ע"כ.

ובאמת דיש לתמוה על דוד הייך סמך על דעתו דהיה דעת יחיד ליקח מיכל לעצמו בחזרה אחר מיתת שאל (ש"ב ג,יג), ואcum"ל.

דף ט"ז ע"ב

בגמ': אמר רמי בר חמא, ש"מ סמicha בכל כחו בעין וכו'.

הגרא"א זצ"ל בಗליון הש"ס מציין כאן לחוש בפסחים (פ"ט ע"א) ד"ה ואילו וכו'. והגרא"א לא כתוב בתו"ד דבפרק אלו דורשין (חגיגה ט"ז ע"ב) פלוגתא דתנאי היא אי סמicha בכל כחו בעין או לא ע"ש.

ובשער המלך (פ"ח דמעשה הקרבנות הלכה י"ג) הקשה: דבריהם מן המתמחים, שהרי בפרק אין דורשין לא הזוכר שם פלוגתא דתנאי כלל אי בעין סמicha בכל כחו או לא, דהיינו התם: אמר רמי בר חמא שמע מינה סמicha בכל כחו בעין, דאי סלקא דעתך לא בעין סמicha בכל כחו, Mai קא עביד (בימים טוב), ליסמוך. ואדרבה, מדרכינן עליה מביריתא דקטני רבי יוסף אומר בנות ישראל סומכות רשות, משמע דסמicha בכל כחו דכווי עלמא הו, דאם לא כן Mai

משמעות שכך היא מצוותן, ולא מדין עדלא"ת, וא"כ לק"מ על הגראע"א.

(קובץ קול התורה קובץ מ"ז ע' כת)

★★

בגמ': וαι ס"ד סמיכה בכל כוחו בעינן, משומן נחת רוח
ダンשים עבדינן עכירה בקדושים, אלא לא ש"מ
לא בעינן סמיכה בכל כוחו.

בספר נחלת יעקב יהושע (פר' ויקרא) הביא מדברי בעל הטורים (שם) הכתוב:

וסמך ידו כתיב בברוך, משא"כ בצדן ובעה כתיב את ידו,
לפי שהברך חזק ויכול לשבול הסמיכה שצורך לסיכון
עליו בכל כחו, משא"כ בצדן ובעה לכך נאמר את דמשמע
ברפיוון עכ"ל, מבוואר מדבריו, דמה לצריך בכל כחו זה רק
בקבר בבחמה גסה, אבל לא בבחמה דקה.

וקשה לדבריו מה הראי בגמ' כאן, הרי כאן אירי בעגל
דאינו חזק ולא צריך בכל כחו וסגי ברפיוון, ואין
לחلك בין עגל הראי להיוון בן בקר לבין כבש וצדן דלעולים
קטנים הם, ועוד דמובואר להרדי (בזבחים לע"ג) איכא אמרי
אר"י כל הסומך ראשו ורוכבו מכניס מ"ט כל כחו בעינן, והרי
שם אירי בא שם של מצורע דהוא כבש דכתיב בו את ידו
ברפיוון ידים, וממאי צריך כל כחו, אלא ודאי דבכל הבהמות
בין בקר בין כבש צריך להיות בכל כחו, שלא כבעל הטורים.
שוב ראתה דייל דס"ל לבעל הטורים ג"כ דבכל הבהמות
צריך להיות בכל כחו, וגם היכי דכתיב את, אשר בא
להוות ברפיוון, מ"מ גם ברפיוון יוכל להיות בכל כחו, אך
תלווי השיעור לפיה כח הנסמן, וכ"כ השפת אמרת (זבחים לע"ג)
וז"ל: ונראה מלשון הרמב"ם ז"ל פ"ג מה' מעה"ק הי"א דלא
ס"ל בהא דר"י דראשו ורוכבו בעי, דנהי דבכל כחו בעינן, מ"מ
בחכמת היד בלבד שיק נמי בכל כחו דבחכנית ידו סגי רק
שהיה"י בכל כחו עכ"ל.

★★

כתב הגאון רבבי יהודה סgal זצ"ל (בקובץ מורה שנה כ'
גליון ח-ט ע' כת):

התום' בכמה מקומות מבאים שיטת ר"ת דמותר לנשים
לברך על מצות עשה שהזמן גרמא אף דעתוות,

זמן גרמא], א"כ למה ציצית נחشب זמ"ג כמ"ש מנוחות מ"ג
משומן דנחתמעט בלילה מורהיתם אותו ע"כ.

★★

[במש"ב לדוחות הסברא של דבר התלי בדבר אחר לא מקרי
ומן גורמא מציאות, לכ"א במצוות אין צורך שיהיא
ראיה כדי להתחייב, רק התורה כתבה לגלות לצריך זמן הרואי
לראיה, וכך תלוי בזמן שיכול להכיר בין תכלת לבן, והמרקא
בא לגלות על זמן חיוב המצואה. אמן יlid' בלשון הר"מ פ"ג
פ"ז דלק סומה חייב משומן דאחרים וואים אותו, דמשמע
דרראייה הוא תנאי בהמצואה, ולא רק גילוי על הזמן וצ"ע].

ובמש"ב להקשות دائ משומן דחוק סמיכה לשחיטה יכול
לשחות סיכון ליום, ע' בתו' מנוחות צ"ג: תפ"ל
דמ"ע שהזומ"ג אם תclf' לסמיכה שחיטה דאוריתא כדאי' בפ'
כל הפסולים (ל"ג) דאפי' סמרק בסוף הלילה תclf' לעמו"ש
צריך עדין לשחות את התמיד מחילה וכו', אלא דצ"ע דב המשך
דבריהם הביאו בגמ' מגילה (כ): כל היום כשר לסמיכה
דכתיב ביום זבחכם ואיתקס סמיכה לשחיטה, וצ"ע דא"כ למה
תלו בטהלה דין סמיכה רק משומן תclf' לסמיכה שחיטה, ולפי
המשך דברי התוס' לא יתיישב מש"כ כאן ודוו"ק.

★★

בגמ': ר' יוסי ור"ש אומרים בנوت ירושאל סומכות רשות.
ויע' Tos' חולין (פה). דרך באקיפו ידיהם מותר, אמן דעת
רש"י בחולין שם, ותוס' עירובין (צו): ובר"ה (לג.) וראב"ד
בתו"כ פר' ויקרא (פ"ב הל"ב) דילד"י ור"ש מותרות לסמוך
בכל כוחן, ואי משומן דעתדי בזה עבודה בקדושים, ביאר
הראב"ד וז"ל: שכך נתנה החורה, לאנשים חובה ולנשים רשות,
והנשים דומות דאנשים לכל מצוח עשה שהז"ג, הע"פ שיש
בה איסור תורה וכו'.

ויע' בקובץ שיעורים (סוף קידושין) שנקט בכוונתו, דכיוון
דעכ"פ יש להן מצוה קיומית, אמרי עדלא"ת, וע"ש שהעיר
מוחה על הגראע"א בא"ח (ס"י י') שכח דבמצווה קיומית לא
אמרי עדלא"ת.

אולם מה דנקט הקובץ שיעורים דסמיכה היא מדין עדלא"ת,
כבר הקשה בטו"א על סברא זו, דא"כ נילף מיניה
דעות דוחה אפי' לת שבקדרש, וע"כ כתוב דסמיכה מותרת

על הדרכ

בגמ': אוי הabi לא מפני שסמכה בנשים, תיופוק לי דאיינה לסמיכה כל' וכו'.

במ"מ' ר"ה (lag ע"א) מקשין סתירה בין משנה לביריתא אי מעכbin את הנשים מלתקוע, ומתרצין הא ר"י הא ר' יוסי ור' שמעון, דלר' יוסי כמו שניות סמכות רשות, ה"ה דמותrin לתקוע, ופירש"י דהמחלוקה היא אם יש בזה בל Tosif' כיוון דפטורות, ומה זה ר' יוסי קאמר דסמכות ע"פ דפטורות, הרי דיליכא משום בל Tosif'.

והקשה שם בטורי ابن, דմדברי הגمرا כאן מוכח דר' יוסי מיירי דסמכות רק באקופי ידייהו שלא הי סמכה כלל ולא שייך בזה כלל בל Tosif', וא"כ מה ראייה יש מזה לשאר מצות עשה שהזמן גרמא שכיוון דפטורות אולי יש בזה בל Tosif'.

ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' ב) רצה לומר דיל' דרש"י ס"ל דאף דבسمיכה בעין בכלacho, אין הכוונה דבאקופי ידייהו ליכא מצווה כלל של סמכה, אלא זה מצווה האמיתית של סמכה, אבל ודאי יש בזה מצווה קצת, ועל כן שפיר מה דמתירין לאשה לסמוך באופן כזה, הרי שਮותר להם לקיים מצות עשה שהזמן גרמא אף שפטורות. **אך** כתוב שמלשון הגمرا כאן דאמרין "אינה לסמיכה כלל" משמע שאקופי ידייהו לא هي כלל סמכה, וא"כ שבז' קשה קושיא הנ"ל.

ויעיין שם מה שכותב לפריש על פי מה שפירש בדברי רבינו חננאל בעירובין (צ) עי"ש.

דף י"ז ע"א

במשנה: ומתרין בהספד ובתענית שלא לךים וכו'.

במשל"מ (פ"ו דרכי המקדש הלכה ט') מבאר המשנה לפי מה ששמע מהירושלמי (ריש פרק מקום שנגנו) דבריהם שmbiya adam korbz, אז מלבד מה ד אסור במלאה, אסור ג"כ בהספד ותענית. ונמצא דבריהם טובוח היה ראיי מצד הדין לאסור בהספד ותענית, ורק כדי להוציא מלבן של צדיקין התירו ביום טובוח שחיל אחר השבת.

דק"יל כר' יוסי נשים סמכות רשות, ומעשה רב דמיכל בת שאל היתה מנהת תפילין, ואשתו של יונה היתה עולה לרגל, ועובדא דהביבאו הקרבן לעזרת נשים וסמכו עליו נשים כדי לעשות נחת רוח לנשים (חגינה טז ע"ב), ואיך סמכו הנשים איז ליכא מצווה והא הויא עבודה בקדושים.

והמשמעות בסוגיא דחגינה שם, משתאה לכוארה דפרק הגמ' איז סמכה בעין בכלacho או איז ממש נחת רוח לנשים שרי לעבוד עבודה בקדושים. ואם נאמר דሞתר לנשים לבך ברכה ולא חיישין למציא שם שמים לבטלה מפני שיש כאן מעשה מצווה גמורה, א"כ גם סמכה זו נחשבת למעשה מצווה, ומה שייך למימר שעובדת עבודה בקדושים, שהרי מקיימת בזה מצווה סמכה. ומהגמ' שטי' א Kapoor ידייכו כדי שלא יעמדו בקדושים, ואמרנן עליה דאין זה סמכה, מפורש לכוארה היפך ראיית ר"ת, דאין מעשה סמכה של נשים נחשבת למצות סמכה, וא"כ גם בעולם אין לנשים לבך על מ"ע שהזומ' ג'.

★ ★

ונראה ליישב, דבמצוה שאין הנשים חייבות בה לא מקרי קיום מצווה אלא אם מכוונות הנשים לשם קיום המצוה, ודלא כאנשי דעתם העשאה hei מצווה וא"צ שיכוננו למ"ד מצות א"צ כוונה. ולכן אסור לנשים לסמוך דילמא לא יכוונו לשם מצווה והויא עבודה בקדושים, ושפיר פריך הש"ס איך מתירים לנשים לסמוך כדי לעשות נחת רוח לנשים, אע"פ שאם נדע שמכוונות לשם נתר להם לסמוך, מ"מ כשלא ידענו שמכוונות אסורות.

ולפ"ז שפיר מתירים לנשים לבך על מ"ע שהזומ' ג', דברור הדבר שמכוונות בברכה לשם מצווה, שהרי זה גופא תוכן הברכה לה', משא"כ סמכה שהוא מעשה בעולם, יתכן דאין כוונתן לשם מצווה. ומשני הש"ס דהנשים רק הקיפו ידייהן על הקרבן ולא עשו סמכה ממש, והטעם שהתרו להן ולא חשו שישמכו בכלכחן ויעבדו עבודה בקדושים, משום דיתכן שמכוונות לשם מצווה ומקיימות מצווה, ולכן התירו להם להקיף ידייהן, משום דאם מכוונות לשם מצווה הרי נתקיים המצויה ולא עבדו עבודה בקדושים, ושפיר הוכיח ר"ת דיש מעשה מצווה בסמכת נשים.

★ ★

★ ★

על הדרך

וכרי' צדקתו צדק לעולם ותורתך אמת, לעולם דוד מלכא
וכרי' עכ"ד הזזה".

מבואר כאן בזזה"ק להדריא, דבזמן מנהחת שבת נפטרו יוסף
הצדיק, משה ובניו ודוד המלך. והנה כאן הביאו
התוס' בשם הירושלמי וכונ"ל: א"ר יוסף בר בון, דוד מת
בעצרת. והוא כל ישראל אונניין והקריבו למחר. כלומר, מהתם
משמעות היה לו תשולמין וכרי'.

ובמשנה למלך (פר' ג' מהל' אבלות הלכה י) הקשה על
הירושלמי, אכן אפשר שהקריבו בניי הקרבן
למחരת, הרי כל ישראל היו אונניין, והוא חייבים לטמא עצמן
בעור הנשיה (כדיי בגמ' פסחים ע, ב), והוא כולם טמאים מות,
וצרכיים הזזה ג' זוז, ואיך יכולו להקריב למחרת.

ותירץ במשל"ם, דמש"כ בירושלמי "למחורת" הכוונה על
היום השביעי שעודיעין הי' להם תשולמים עכ"ד.

ולכודורה הדברים צע"ג מאד, דהרי דוד המלך ע"ה נפטר
שבשת, ובודאי לא קברוהו בשבת ע"י עמיים,
ומסתמא חיכו ליום אי' לקברו ע"י ישראל. וא"כ נתמאו לו
ביום אי', ויום הז' לטומאתם הוא יום אי' אח"כ שהוא כבר
יום הח' לשבועות, וכבר עבר ז' ימי תשולמין ולא יכולו
להשלים קרבנם וצע"ג בזה.

עכ"פ, בדברי התוס' הנ"ל בשם הירושלמי מבואר, דבעת
שדוד המלך ע"ה נפטר, לא הקריבו עדין בניי את
קרבן החג-שבועות. וצ"ע האם אפשר לומר דלהירושלמי נפטר
דוד ע"ה במנחה של יום שבועות. דא"כ צריך להבין מאד
מדוע לא הקריבו בניי את הקרבן עד אז, ומדוע חיכו עד אז,
וצע"ע בזה.

אכן, בתוס' הנ"ל בחגיגה כתבו, לאפשר דהירושלמי חולק
על הא דמכואר בגמ' שבת הנ"ל דס"ל דפטירת דוד
המלך ע"ה הייתה בעצרת שחול שבשת, והירושלמי לא ס"ל
דיהיה זה בשבת ע"ש.

★ ★

ולפ"ז מבואר כל העניין כדלהלן:

בש"ס דילן (שבת ל, ב) מפורש דהיתה פטירת דוד המלך
שבשת, אך אין מפורש אם היה רב שבועות, אכן בספר
שמחת הרجل לרביינו החיד"א על שבועות (לימוד ג) כתוב

בגמ': אף חג השבעות יש לה תשולמין כל שבעה וכרי'
ובתום' (ד"ה אף עצרת וכו') כתובים: בירושלמי אמר ר' יוסי בר בון דוד מת בעצרת והוא כל ישראל אונניין
והקריבו למחר, כלומר מהתם משמע דעתך יש לה תשולמין.
ומключи תוס' היפוק לי' משום שהיה שבת. ע"כ.

וכתב הגאון ר' שלמה זלמן אולמן זצ"ל (בקובץ כרם שלמה
שנה כ"א קרי' ג' ע' יא):

ויש לישב בטוב טעם, דבאמת נקרים דלעיל דף ט' ע"א
הויל פלוגתא אם הויל תשולמין לראשון או זה לזה, וקאמר
הגמ' דהויל חילוק כגון חיגר ביום ראשון ונחפט ביום שני,
וכתבו התוס' התם בד"ה שאני טומאה הויל ויש לה תשולמין
וכרי' (בפירוש הראשון), דלפי האמת לרוב פפה הויל טומאה
כחיגר, דהרי אם נתמא ביום ראשון ונטהר ביום שני הויל פטור
לשיטת ר' יוחנן דהויל תשולמין לראשון, ע"ש.

וא"כ מתרצת קושית התוס' הנ"ל, دائ משום שבת, לא היה
מורכח אלא דהויל תשולמין לראשון, דלא הויל בחיגר,
דהויל ראוי, אלא דהויל שבת כמובן, משום הכל קאמר מטעם
אונניין, וא"כ מורכח דתשולמין זה לזה הויל, וצע"ג. ועיין נמי
בחtos' בפרק כיצד צולין במס' פסחים (דף ע"ז ע"ב).

אבל לפי מה כתבו התוס' לעיל דף הניל ד"ה תשולמין,
דבערת כו"ע מודים שלא הויל תשולמין זה לזה, אלא
תשולמין לראשון כיון דהויל חול גמור, א"כ קשה קושיא
עצומה, היכי הקריבו למחר, הא הויל בחיגר ביום ראשון ונחפט
ביום שני דפטור מלהקריב ביום שני נnil, וצע"ג.

★

בזזה"ק (ח"ב קנו ע"א) אי': משה אסתלק מעולם בההוא
שעתה דצלותא דמנחה דשבת, בשעתה דעת רצון
אשתכח, ובהיא שעתה, רעוא הויה לעילא וצערא לתחטא, וע"ד
ננעלו תרעין בשבת משעתה דמנחא ולעילא, מאן תרעין ננעלו,
תרעין דברי מדרשא, בגין לאדרכו למשה רעה מהימנא דאוריתא
אתבטלא בגיןה, בההוא זמנה בי מדרשא דמשה אתבטלי כל
שכנן אחרים וכו'. אוריתא דמשה עציבא עליה בההוא זמנה,
מאן לא עציב. בגין כך, כל תרעין דברי מדרשא ננעלו וכו'.
תלתא אינון דאסטלקו מעולם בהאי זמנה, וכלהו כלילן במסה,
חד משה נביאה מהימנא עלאה, וחד יוסף צדקה וחד דוד
מלכא, בגין כך, תלת צדוקי דיני הכא וכו' צדקתו כהרוי קל

על הדרך

והנה בפתרונות א"ל דכל החלטה בין שבת ויו"ט נאמר בגם' ביצה שם לפ"ר רבינו, ואין ראייה דגם שאר חכמי ישראל ס"ל כן ודוק'ק.

אך העירני בזה הג"ר יצחק דוד אלטר שליט"א בהמצאה נפלאה, דהנה באמת מבואר בשבת (קכג, ב) דכל גזירות מוקצת נgorה רק בימי נחמה, וא"כ לכארה בימי דוד לא היה לגמרי דין מוקצת ונולד, אך כתוב בשו"ע הרוב (ס"י שח סי"ז) דהאיסור לטלטל דבר שאינו ראוי היה עוד בימי דוד ושלמה, ובצד צוין למג' שבת ל', ובודאי כוונתו למג' דידן, דמובואר דהיה אז אסור לטלטל את דוד אחריו שנפטר, והיינו לנו, אך דין נולד לגבי נבייה בודאי לא היה אז עדין, ושפיר היה מותר לחותך נבייה לפני הכלבים וא"ש, ושאלת שלמה המלך לחכמים הייתה כמו שביבאו בראשונים דאין שיתוך נבייה הוא בגל טריחה ודוק'ק היטיב ודפק'ח.

★ *

ב בספר נחלת יעקב יהושע (פר' שופטים) מביא קושי' בשם כ"ק אדרמו"ר בעל האמרי אמת מגור זצ"ל, דמה שאל שלמה לחכמים, הרי הי' מותר לטלטל את דוד המלך אחרי שנפטר אגב הס"ת שהיה על זרוועו של המלך כל ימי ע"כ.

ובנהל"ת יעקב יהושע שם תירץ ד"ל דכוון דוד ידע שימות בשבת, לא לבש בשבת את הס"ת, כיוון שהחשש לבזונה ע"ש, וכע"ז כתוב בשפטין צדיק פר' שופטים (אות כח) והוכיח כן משאול במלחמה ע"ש, וע"ע בנחלת יעקב יהושע (פר' וילך ע' מס'כ) שכח בע"ז לגבי משה רבינו שהוא לו דין מלך ביום פטירתו ע"ש.

ובס"מ מקרא מפורש להגרי"י טרונק ז"ל מקטננא, (בנד"מ) נדפס מכתב אל הג"ר מנחם מנדל אלטר מפאביינץ זצ"ל-היא"ד, ושם מביא הגרי"י טרונק שהקשה הקושי' הנ"ל (מדוע לא היו יכולם לטלטל את דוד המלך אגב הס"ת), והביא שהgram"מ מפאביינץ תירץ לו לדוד נפטר בלילה - ובليلה לא היה המלך מחזיק הס"ת על זרוועו (כmarsh' ברמב"ם פ"ז דמלכים הלכה ג', ועי' בנחלת יעקב יהושע פר' משפטים ע' כנח ביאור הדברים). וধחה הגרי"י טרונק את התירוץ הנ"ל, אך אפשר לומר כן לדוד מות בלילה, הרי אי' בזזה"ק דמת בזמן מנהה ע"כ.

דבפשתות ס"ל לש"ס דילין דהיה זה בעצרת דכן מפורש במדרשות רות ע"ש ולא מסתבר דפליג בזה. (ועי' בשפת אמת בשבת שם ד"ה כל יומו וכו' דג"כ כתוב בפתרונות דלשיטת הש"ס דידן נפטר בעצרת שחיל בשבת ע"ש).

ולש"מ דידן צ"ל דנפטר בזמן מנוח שבת וכמש"כ בזזה"ק וככ"ל.

ומה דאי' בגם' בשבת הנ"ל דשלמה המלך שלח לחכמים:ABA מוטל בחמה וכו'. יש לדוחוק קצת בזומן מנוח היה אז חמלה והזיק למת.

אך לירושלמי (ביצה פ"ב ה"ד) המובא בתוס' חגיגה הנ"ל, נפטר דוד המלך בעצרת. אך לא חל או בשבת, וכמו שכחבו התוס' בחגיגה שם, ולכך היה שפיר חייב להזכיר את חגיגת עצרת. ורק כתוב בשפת אמת (בחגיגה שם) דעת'כ צ"ל דוד המלך נפטר אחריו שעבר איזה זמן בחג, וכבר התחייב כל ישראל בהקרבת חגיגת עצרת, דאל"כ לא היה בהם חייב מדין תשולםין, כדי מי שאין לו חייב כלל ביום א' שאין לו תשולםין אח"כ. (והגרי"מ בידרמן זצ"ל ציין שכ"כ במראה הפנים על הירושלמי ביצה שם). ולא קשה על הירושלמי מה שהקשתי לעיל איך איחרו ולא הקריבו עד מנוח, כיון דירושלמי לא היה פטירת דוד המלך בשבת ולא הייתה בזמן מנוח וככ"ל ודוק'ק היטיב.

★ *

וכעת יש להוסיף עוד כמה נקודות בעניין.

א **בשוווא** ומшиб (מהדו"ת ח"א ס"י סא) כתוב לדון בעניין שבת ויו"ט מה דין נולד בהם, וייסוד הספק עפ"י המבורר בגם' (ביצה ב, ב) דביו"ט דקליל אסרין נולד ובשבת דחמירא מתירים נולד, ויש להסתפק מה דין שבת שחיל בה יו"ט לגבי נולד.

והעיר השואל ומшиб מהגמ' דידן (בשבת ל, ב), דשלחו חכמים לשלהמה: חותך נבייה והנה לפני הכלבים, והרי בי"ט אסור נולד, וע"כ דביו"ט שחיל בשבת מותר שפיר כ. (ועי' במודדים זומניים חלק ז סי' קכט מה שכתב לדוחות ראייה זו, וע"ש מש"כ בשם הגאון מטשעבין זצ"ל דבר נפלא בעניין זה ובספר קבא דקשייתא כרך ב' ע' שט הבהיר שכ"כ עוד מגנולי האחرونנים ע"ש).

על הדף

לכ"ע בשבת, ולשיטת הירושלמי נפטר ביום א' דשבועות (ולא בשבת) עכ"ד.

ויש לציין בהקשר להערה זו, אכן יכול לחול יום א' דשבועות בשבת הרוי "לא בד"ז פסח", דברש"י (פסחים נה, ב ד"ה בשני וכוכו) כתוב, כשהיו מקדשים על פי הראיה לא היו הכללים דלא אדר'ו ראש וככדו, (ובהתוס' שם חולקים עליו ע"ש). ובחל"מ (פ"א דתמידים ומוספים הלכה ח') כתוב, לדברי רשי"י הם רק בכלל דלא בד"ז פסח, ולא בכללים האחרים ע"ש, וכ"כ בצל"ח פסחים שם. ע"י בספר קבא דקשייתא (פרק א' עמוד קיד) שהארכתי בס"ד הרבה בענין זה ואכ"מ עוד.

★ ★

הганון רבי בצלאל ונשברוג זצ"ל בדורו שלחג השבועות - תקס"ט נדפס בקובץ כרם שלמה (שנה ד' ק"ו ט' ע' יא-יב) הביא דברי החtos' כאן שכתו, דמהירושלמי דאיתא בו דוד נפטר בעצרת והוא כל ישראל אונני והקריבו למשה מוכחה שיש לעצרת תשולמין ע"כ. והקשה הגור"ב הנ"ל:

וקשי"א לי דמקמי הכי כתבו החtos' בד"ה يوم טובות שלו אחר השבת ואע"ג דלא חז' בראשון (ובשבועות לכ"ע רק תשולמין דראשון הו וכמ"ש תוס' לעיל דף ט' ע"א בד"ה תשולמין כו) מיתי לי בשני כו', כיון שאין העכבה רק בשביל היום כדף לעיל (ר"ל לעיל דף ב' ע"א בתוס' ד"ה איזהו קטן כו' יעשה), חזיא מיהא קרבנן בי' עכ"ל, אלא דהיכא דהעכבה מצד הגברא, לא חז' בראשון מיקרי, וא"כ הכא דכל ישראל אונני הוו והי' העכבה מצדם, ואמאי ה"ל תשולמין, ודוחק לומר גם זה רק העכבה מצד היום מיקרי, וצ"ע בזה.

★ ★

והנ"ל ע"ד בזה עפ"מ שראייתי להמשנה למלך (פ"ג מהל' אבל) הביא הירושלמי הנ"ל, והקשה האיך הקריבו לאחר, והא נשיא שמת הכל צרכיהם לטמא לו אפילו כהנים, וא"כ איך הקריבו לאחר הא צרכין הזאה ג' ודו' כו', ושמא ייל דלעולם ישראלי לא נתמאו, דאף דיש לדוד דין נשיא, מ"מ משומם המצווה דחל עליהם דהינו חייב מצות ראי' וחגינה ושמהה אם היו מתחממים לו היו מבטלות מצות אלו, מש"ה לא נתמאו כו' עכ"ל.

והיינו כהמבהיר לעיל, דהש"ס דידן ס"ל לדוד נפטר בעצרת שחיל בשבת, ובזמן מנוחה בדברי הוזה"ק הנ"ל ודרכ'.

★ ★

העיר הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א:

בגוף הקושיא דהו"ל לטלטולי אגב ס"ת י"ל בפשטות, כי בודאי כשראו ס"ת שנפל עם דוד המלך וראשית לכל הרימו ונטלו את הס"ת לבל יהי מונח בבזין, וא"כ שפир שאל שלמהABA מה וכוכו.

★ ★

לע"ל הבנו דברי התוס' בחגינה בשם הירושלמי לדוד נפטר בעצרת והוא כל ישראל אונני ולא יכולו להקריב את קרבנותו החג, ומצתתי דבר חדש בספר עצי ברושים להגר"ש הכהן מוילנא ז"ל (סימן נה) שביאר כוונת הירושלמי שהיו בניי טרודים בmittat המלך, וティירדא פוסלה בקדושים וכבדמרין (ביום א' יד, ב') משום דכתיב "למשחה" ע"ש. והוא כותב עוד: ואגב שמעין דגם אכילת הבעלים בעין למשחה לגדרולה ואין נאכלות אלא צלי ובחודל, דהא חווין דפסלה טרדה בהם והבעלים נמי משולחן גבואה קוכו וכמו שכו' רשי"י בביצה (כ' ע"א) וכוכו ע"ש עוד.

★ ★

בנוגע למה שהתבאר לעיל בס"ד, דיש ב' שיטות מתי נפטר דוד המלך, ולשיטת הירושלמי הוא נפטר בעצרת שחיל בשבת ובזמן מנוחה כהוזה"ק, ולדעת הירושלמי נפטר בעצרת ולא חל אז בשבת, יש להוסיף בזה עוד ב' נקודות.

א) **בספר** אהל משה (להганון רבי אלעזר משה זצ"ל מפינסק) רצה לומר, דלשיטת הש"ס בשבת נפטר דוד בשבת ולא בעצרת כלל ע"ש. (ועי' במועדים זומנים פרק ז סימן ומא שדרחה דבריו ע"ש).

ב) יש שטענו דעפ"י הסדר ד"ל לא בד"ז פסח". לא יכול يوم א' דשבועות לחול בשבת, ואיך אף"ל דלשיטת הירושלמי נפטר דוד בעצרת שחיל בשבת, (אםنم אף"ל דאו שקידשו על פי הראיה לא נהגו כללים אלו. אך הרי רבינו סעדיה גאון ס"ל דהכל ד"ל לא אדר'ו ראי' ש' נהג גם כשקידשו על פי הראיה וה"נ' כאן). וכ"ק אדרמוי' מלובאווטש זצ"ל רצה לומר, דלשיטת הירושלמי נפטר דוד ביום ב' דשבועות, שיכול לחול

על הדרך

וכתב הגה"ק ר' חיים מאטיניא זצ"ל-היום בעל תל חיים (ב הסכמה ל ספר ברית משה על הסמ"ג): י"ל ע"פ מ"ש התוס' (ב"מ ע' ע"ב ד"ה תשיך) דבר אשר התייר התורה ב פירוש אין כח ביד חז"ל לאסור, והן מהה דברי הט"ז (ס"י קי"ז וחומם ס"י ב' ובכ"ד), וא"כ אם נאמר דופנית לאהילך הינו ביר"ט לא hei לחז"ל לאסור, וממילא נסתור כל הפלפול באחרונים א"י ביר"ט שיקן איסור תחומין מה"ת, דלפי"ז הכל ניחא.

★ ★

העיר בזה הגאון ר' יוסף שלום אלישיב שליט"א בקובץ מאור החיים (פרק ד' ע' רכה):

הדברים בלתי מובנים, דהנה בגם' חגיגה לפין דעתוניין לנויה ממש דכי' ופנита בברך והלכת לאהילך ופירש"י דברע"כ אין לומר דהכוונה שילך ביר"ט דז"א שהרי אסור לצאת חוץ וצ"ל דהסוגיא קאי אליבא דמ"ד תחומין מה"ת, אך אי נימא דין איסור תחומין ממילא קרא כפשותו וביר"ט קאי ואין שום יסוד להמציא דין לנויה, וכי משום דלא hei לחז"ל לאסור תחומין - אז לא יאסרו.

★ ★

עוד כתוב הגה"ק ר' חיים מאטיניא שם לישיב:

עוד י"ל וזה נראה יותר דבאמת המעניין במקת לשון הרמב"ם (פ"כ"ד מהל' שבת הל"ב) יראה שנכלול בכלל שביתה והיינו שלא hei הילוך בשבת כהילוך בחול, וזה הפ"י של מצוא חפץ עי"ש והוא מושם דמה שעשו באקראי על דרך ההזדמן הרי דרבנן, משא"כ כסוקובע עשייתו בשבת זה נאסר מה"ת והוא מהעשה דשביתה.

וא"כ לפ"ז, אם נאמר שכל ישראל יפנו לאהילתם ביר"ט הוא דבר קבוע וזה נאסר מה"ת מהעשה הניל' א"ש דברי רשי' דחגינה.

והעד הנאמן ע"ז נלפענ"ד מדרכי רשי' יומה (ס"ו ע"ב ד"ה למאי הלכתא), דתחומין דרבנן דגזרו עליהם אחר מתן תורה, ומה הלשון אומרת אחר מתן תורה, ולדברינו כוונתו דשורש תחומין מהה מצוא חפץ. וידוע לדבר הנאסר מד"ק לפעמים נקרא ד"ת ולפעמים מד"ס כאשר ידוע בדברי הפוסקים הלא בספריהם.

★ ★

וראיתוי בשער המלך פ"ג מהל' מעשה הקרבנות הביא בשם הגאון מוויה יהונתן בעל כרוו"פ שהקשה על המ"ל מסוגニア דקופין בפסחים ע' ע"ב דמשני דמית נשיא כו', ופירש"י ומוצה לכל ישראל להתעסק בו, הרי דاع"ג דמתבטלין ממצוות ראי' וחגינה ושמחה, אף"ה חייבין להתעסק בו, ודלא כהמ"ל.

ותירץ בעל שער המלך דהא דכתוב המ"ל דכיוון דהי' מתבטلين מצוות ראי' וחגינה לא hei מטמאין, הינו דוקא בהא דודו דמת בעצרת, ומשהאר היום נתחייב במצוות אלו, ומשה"ה כיוון דחל חיובא עלייהו קודם מיתת דוד תור לא פקי' מיניו, ולכך לא נתמאו, אבל בההיא דפסחים דמיירי דמיתת נשיא ביר"ט קודם חצות, דاكتהי לא מטי זמן חמוא דפסח וחגינה, בהא וודאי מודה המ"ל דחייבין לטמא לו וזה פשוט עכ"ל, ודבורי טעם הן.

ומעתה אומר אני דמתווץ גם קושיותם, דהא משהאר יומחג השבועות אז כל ישראל גברא דחזי הוין, וא"כ כשמת דוד נדחו רק למקצת סוף היום, וזה שפיר מיקרי גברא דחזי בראשון, דהא חזין הו כ החל חיובא עלייהו, ועין לעיל דף ב' ע"א תוס' ד"ה תשלומין דראשון כו' ודרכ' ט' ע"א ד"ה כיוון דלא חזי בראשון כו' ו מהרש"א שם, ודרכ' ק.

★ ★

מדברי התוס' שכתבו דבגלו שהיו בני אונניין הקריבו עלות ראי' למחורת שבאות, הקשה הגאון ר' יוסף צבי לוינשטיין זצ"ל-היום במכתב אל הגאון הצפנת פענה זצ"ל שננדפס בספר הזכרון זכר שלמה (ע' תקיד) דMOVACH דבלאי'ה היו מקריבים בעצרת עלות ראי'. והרי או hei זמן במות נוב וגבעון, ומוכחה דגמ או hei נוהג מצות ראי' (והאריכו הראשונים והאחרונים בזה), והוא ראי' נפלאה.

דף י"ז ע"ב

בגמ': ופנית בוקר וכו'.

וברש"י: שהוא חול המועד, דאיilo ביר"ט תחומין אסור ע"כ. **מדברי רשי'** כאן מוכחה דס"ל דתחומין הוה מה"ת ביר"ט, ובאחרונים הקשו דברש"י פר' בשלח עה"פ אל יצא איש מקומו וגוי כתוב: אלו אלף אם מהה של תחום שבת ולא בפרט, שאין תחומין אלא בדברי סופרים ועיקרו של מקרא על לקוטי המן נאמר עכ"ל. ומפורש דס"ל דתחומין דרבנן.

על הדרך

איסור שביתת בהמה ביו"ט, משומם דמה דנאסר בשבת ורק מאיסור לאו לא הוילא מלאכה ולא בכלל בכלל איסור מלאכה ביו"ט, וכ"ה דעת התוט' בפסחים (ה ע"ב) ד"ה להלך לחדר שינויא, וכן דעת הרמב"ם דמשاوي ע"ג בהמה ביו"ט אסור משומם עובדא דחול ולא כתוב משומם שביתת בהמה, כמボואר בב"י שם עיי"ש, א"כ מודוע נאסר תחומיין ביו"ט, והלא איסור תחומיין בשבת להרמב"ם הוא מדאוריתא והוא לאו, א"כ ביו"ט צריך להיות מותר תחומיין.

ובשלמא לדעת הסוברים דתחומיין דרבנן, י"ל דכאשר תיקנו ואסרו בתחוםין אסרו גם בשבת וגם ביו"ט, אבל להרמב"ם דבשבת הוא איסור לאו, א"כ ביו"ט צריך להיות מותר, ואין לומר דבריו"ט אסור רק מרובנן, כי לא מצינו שתיקנו חכמים איסור תחומיין ביו"ט. וכן בגם' ביצה (לו ע"ב) דאמר' הניחא למ"ד תחומיין דאוריתא, ממשען דלאן דאמר' בזה הוילא גם ביו"ט איסור דאוריתא, וקשה לנו'ל.

ותירץ החתום סופר, דהנה הרוי"ף כתב במס' פסחים (דף כו ע"ב מדפי הרוי"ף) דגם ביו"ט חייבים במשנה לחם מן התורה כמו בשבת, כיון דכל עיקר הטעם דבשבת חייבים בלחם משנה הוילא משומם שלא ירד המן בשבת, א"כ גם ביו"ט לא ירד המן ושפיר הוא כמו שבת נאסר תחומיין כי זה לא נחשב מלאכה וכן'ל, אך כיון דאיסור נפקא לנו'ל בסוף פ"ג עירובין (יז ע"ב) וכן בירושלמי שם (פ"ג ה"ד) מהפסוק דכתיב מן אל יצא איש מקומו ביום השבעי, א"כ גם ביו"ט יש איסור זה, דגם ביו"ט הי' שיק דין וזה ע"ש.

★ ★

בגמ': ת"ש מי שלא חג שבתת ימי הפסק ושמונת ימי החג ויו"ט הראשון של עצרת וכו'.

ובהגדות הגרא"א (אות א') כתוב: תיבת הראשון נמקח ע"כ. וכותב הגרש"א שזרוי זיל בקובץ קול תורה - ירושלים (שנה י"ג חוברת ט' ע' יג):

וטעמה של ההגהה' מוכחה מתוכה, דהא בחגינה מيري ואעצרת דבזמן הבית ובפני הבית קאי דלא הוילא כי אם יו"ט אחד ומה זה הראשון דנקט? ואמת' להכי מחק ליה הגרא"א זיל לר'ראשון' וסתים וגריס: 'יו"ט של עצרת'.

על הניל' העיר עוד הגאון ר' יוסף שלום אלישיב שליט"א בכמה נקודות:

ז"ל הרמב"ם שם "יש דברים שהן אסורין בשבתஆ"פ שעינט דומין למלאה - ומפני מה אסור מושם שנאי' אם תשיב בשבת וגלייך עשות חפץיך ביום קדשי' - לפיכך אסור לאדם להלך בחפציו בשבת - וכן אסור לאדם שיצא בשבת עד סוף התחום - כדי שיהי' קרוב לעשות חפציו במוץ'ש שהרי נמצא הלכו שבת לעשות חפציו עכ"ל. מבואר דאיסור שבות הוילא בגל הליכתו לעשות חפציו ורך דבר שאסור לעשות בשבת ע"ש, אבל עצם הליכה חוץ לתחום לא לצורך עשיית חפץיך אין זה בכלל שבות הניל'.

גם עצם מ"ש אם כל ישראל יפנו לאלהיהם ביו"ט הוילא דבר קבוע צ"ב, אותו מצוה הוילא על כל ישראל לעזוב את ירושלים, ולמה יש בהליכה זו בדבר קבוע.

★ ★

ובמש"ב הגרא"ח זצ"ל: והעד הנאמן ע"ז וכו', העיר בזה הגרא"ש אלישיב שליט"א:

ואכתי לא מוכן Mai בעי רשי' בזה, אכן נ"פ בכוונה רשי' בזה, דעת' הסוגיא קאי אליבא דמ"ד תחומיין דרבנן, ואמנם פלייגי תנאי בזה ולמ"ד דאוריתא יליף לה מקרא אל יצא איש מקומו ה'כ' בפ' מן קודם מ"ת, זהה מ"ש רשי' דר' גוזו עליהם לאחר מ"ת ורך אסמכהו אקרא הניל' וכמ"ש רשי' בשבת ל"ד, ע"ת - תיקון מעלייה דאסכמה רבנן תחומיין אקרי' - כדאמ' יליפין מקום מקומ' כו' ע"ש, וע' רשי' שבת דף פ"ז ע"ב ד"ה תחומיין לא איפקוד.

★ ★

וראה עוד בקובץ מאור החיים הניל' שכותב ידי'ע הגאון ר' מרדכי שלמה שטיינמן שליט"א לפלפל הרבה בדברים קיורים בדברי הגהה'ק ר'ח מאטיניא זצ"ל והגרא"ש אלישיב שליט"א הניל', ע"ש היטוב ודפק'ח.

★ ★

הנאה מה כתב רשי' דבריו"ט תחומיין אסור, מבואר בغمרא ביצה (טו ע"ב). אך הקשה החתום סופר בתשובה (או"ח סי' קנב) לדעתה הכל בו שהובא בב"י (סי' תצה) דס"ל דין

על הדרך

הганון ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל בחדשו ליה' י"ט שנדרפסו בקובץ מורה (שנה י"ב גליון א-ד ע' לו) כתוב במש"כ המחבר (ס"י תצ"ה ס"ב): **קצירה וטהינה אסרו חכמים וכור,** וכותב (שם): **יש לדקדק מהא אמרי בהגינה** (דף יז ע"ב) **דבי ראב"** תנא אמר קרא ובקווצרכם, **איזה חג** שאתה קוצר هو אומר זה עצרת כו', **קצירה בי"ט מי שרי.** ולפ"מ"ש המחבר **דמדאוריתא** **קצירה בי"ט שרי,** מה פריך הגמ' הא שפיר הקרא מيري בי"ט עצמו.

בוזדיי על הרמב"ם והמחבר לק"מ, דס"ל שלא אמרין מותוק אלא בהזאה והבערה, אבל שאר מלאכות לא אמרין מותוק, א"כ שפיר פריך הגמ' כיון דהקרא ובקווצרכם מيري מותוק, אבל שלא לצורך כלל קצירה בי"ט מי שרי. גם לשיטת סתם אף שלא לצורך כלל מלאכות אמרין מותוק, מ"מ כיון התוס' אף דס"ל זבכל מלאכות אמרין מותוק, דlidichoa לא אמרין מותוק אלא היכא דאייכא צורך קצת, אבל שלא לצורך כלל לא אמרין מותוק ואסרו מדאוריתא, א"כ פריך הגמ' שפיר כיון דקרו קאמר סתם ובקווצרכם אף דליך צורך כלל. אבל לשיטת רש"י דס"ל דאף דליך צורך כלל נמי שרי במתוק, ואפ"ה ס"ל ר"פ א"צ דקצירה שלמה ע"ש א"כ קשה מה פריך.

וצ"ל כמ"ש היירושלמי דכיוון מלאכתו בי"ט אסור,adam ayirע שעשה מלאכה בי"ט פטור משום מותוק, אבל בכיוון מלאכתו זהו ודאי אסור, דהא באמת כתיב לא עשה מלאכה, ובמאי דרשנן להו, וא"כ מעקרין הכתוב למגריר, וא"ש ודוק היטב.

דף י"ח ע"א

בגמ': **א"ר ר' יהנן אלא** מעתה חג האספה אי זהו חג שישי בו אסיפה הוא אומר זה חג הסוכות אימת וכו', **אלא** בחולו של מועד, **חולו של** מועד מי שרי וכו', **מכלך** דתרוייחו ס"ל דחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה מנהני מילוי וכו' את חג המזוזות תשמור וכו' דברי ר' יאשיה ר' יהנן אומר א"צ כל וחומר וכו', **תניא** **איידך כל מלאת עבודה** וכו' דברי ריה"ג ר"ע אומר איינו ציריך הרי הוא אומר וכו'.

ובתומם' (ד"ה חולו של מועד) כתבו דאיסור מלאכה בחולו"מ הוא איסור דרבנן, והוא אמרי' כאן בוגרא דאי אפשר

אבן עם ההגאה כמו שהוא לפניו עדין לא הועלו להעלות ארוכה לתמיהה העולה מalias אלישנא דמאי לא' דנקית הש"ס כמסתפק ועולה, ומאי ספיקא הוא, דהא דביבריאת להדייא הכי תניא: **יזו"ט של עצרת?**

ולישוב הדברים עליה בדעתו להרחב צעד בדרך שהתויה הגרא"ז זיל בהגנתו ולהוסיף בה נוף חדש בהנחה, דביבריאת כפי שהיתה כבר ערכוה בכתובים בימי הגמara, נמצא כתוב בנותריקון האותיות: **יזו"ט** לפני התיבות: **'של עצרת'.** ובפענוcho של נוטריקון זה מבעי קא בעי הש"ס: **'מאי לאו יומ-טוב של עצרת?'** כלומר: **מאי לאו דאותיות אלה ד-יזו"ט' - נוטריקון הן ליום טוב,** והרי דתשלומי השבעה ליום-טוב של עצרת הם. וכא דחי: **לא!** - **יום טובות,** כלומר: **אל תקרי בנותריקון זה יום טוב' אלא יום טובות' על שם אותם ראשיתות עצם ד-יזו"ט.** ואהא הדר ופריך: **שמע מינא חד יום טובות? כלומר ממשמעתו דנותריקון זה מלא ואו דהוא לשון יחיד,** ואהא קא משני: **אימא:** **'ימי טובות',** **כלומר אל תקרי לנותריקון זה מלא ואו אלא חסר ואו: ו-יזו"ט,** **ונמצא ממשמעתו נמי אף בלשון רבים: ו-ימי טובות'.**

ובזה הגהה הגרא"ז זיל באה על תקונה ונמקה עמה הכל המבוואר בעזה".

★ ★

העיר בזה הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א: **וכל** זה נכוון אם נניח שהי כתובה בריתא בימי הגמ', וע' בספר משנת ר' יעקב להגןון ר"י שור זיל אריכות דברים מהי הותר לכתוב דברים שבע"פ.

★ ★

על הניל הוסיף הג"ר עמרם אברובייז זיל (בקובץ הניל): **דבריו נפלאים,** ובתוםני שכoon לאמיתת של תורה. מה שהוכrho בסופ"ד לומר דלפי המסקנה דגרשין ימי טבחו - מגיהים יי"ט תחת יי"ט - בדףו של הש"ס הנז' אין כ"א יי"ט מעיקרא וمبرאשונה, וממילא גם לפ"י המסקנה דמפרשין ימי טבחו נשארה יי"ט בלי שום שניוי.

★ ★

בגמ': **ובקצרכם וכו'** הוא אומר זה חג עצרת. **אימתי אילימה בי"ט.** **קצירה בי"ט מי שרי וכו'.**

אך כתוב הטוריaben דען כרחק לומר דכל התנאים מודים זה לזה ולכו"ע לוקין ע"ז ונשים חייבות בזה, דאל"כ איך קאמר ר' יונתן לר' יאשיה "אינו צרי" ללימוד מפסיק שלך, וכן ר"ע לorie"ג, והלא צרי למדוד דוקא מהפסוקים שהם למדו כדי לחיבם גם נשים, וכן שהיו לוקין על איסור זה, אלא ודאי דלכו"ע לוקין ע"ז ונשים חייבות ע"ז עי"ש. **וכדברי** הטוריaben ס"ל גם להפרי מגדים (ס"י תקלג משב"ז ס"ק א). אבל בנומייקו יוסף במועד קטן (ו ע"א מדפי הר"ף) כתוב אכן לוקין על איסור מלאכה בחול המועד, אף דילפינן מאת חג המצות תשמור, משום דהו לאו שבכליות עי"ש.

אך כתוב דעתנו מבין דבריו מפני מה הוא לאו שבכליות. ובגהות שסבירו מכאן העיר גם הנצי"ב בהעמק שאלה שאליתה קע. אך בהגות הגרי"פ פערלא זצ"ל ביאר דכוונת הנומייקי דעת חג המצות תשמור הווי אזהרה לכל המצוות הנוגנות בימי הפשת, וספר הו לאו שבכליות עי"ש.

★ ★

בגמ': ס"ל דחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה וכו'. **בתום'** (דר' החולו וכו') הביאו מר"ח דס"ל דעתו מלאכה בחוה"מ הווי דרבנן ע"ש.

והנה בספר עטרת פז (ח"א או"ח ס"י י"ד) דין בעניין אי אמר בהבדלה במצואי יו"ט ראשון לחוה"מ - המבדיל בין קודש לקודש אי שפיר עביד, וכן שם אי חוה"מ נקרא יו"ט ויש בו קדושה, והביא מדברי הרדב"ז בשוו"ת (ח"א ס"י קי"ז) המביא מהרמב"ן והרשב"א דס"ל דחו"מ נקרא יו"ט ע"כ. והגאון מהר"י טיב זצ"ל בספר הזכרון (מערכת ח' אות ט') הביא את דברי הרדב"ז הנ"ל, וכותב דהרבש"א והרטיב"א אזי' לטעמו היו דסבירא להו דעתו מלאכה בחוה"מ הויא מן התורה. אבל באמת למ"ד דעתו מלאכה בחוה"מ הווי מדרבנן, ודאי בחוה"מ לא מקרי יו"ט ע"ש. ודבריו אלה מתברר, דס"ל למחר"י טיב דהא בהא תלייא.

ברם הגאון רבבי יעקב חיימס סופר שליט"א בהגותיו תפארת יצחק על ספר הזכרון הנזכר העיר על דבריו אלו של מהר"י טיב, דהרי הרדב"ז גופיה כתוב שם (בח"א ס"י קיא) דהרבש"א כתוב בחוה"מ מקרי יו"ט דהא אסור בעשיית מלאכה,

לפרש דחג האסיף הכוונה חג שיש בו אסיפה בחולו של מועד דחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה, לא הווי משום דהאיסור הוא מדורייטה, אלא כיוון דרבנן סמכו את האיסור מלאכה בחוה"מ אקרה, לא מסתברא לאוקמי קרא דשתייה בהדייה בהכי.

ובטוריaben נתקשה בהבנת דבריהם, בסוף כל סוף האיסור הווי מדרבנן, ומן התורה מותר, א"כ מודע אי אפשר לומר דחג האסיף הכוונה שיש בו אסיפה בחוה"מ כיוון דמן התורה מותר.

וכתב במנחת חינוך (מצווה שכג אות ג) לבאר הדברים, עפ"י דברי הט"ז היודיעים (יו"ד ס"י קי"ז ס"ק א, ובאו"ח ס"י תקפח ס"ק ה, ובחו"מ ס"י ב) דכל מה שהדבר מפורש בכתב להיתר אין כח ביד חכמים לאסור, ולפי"ז ספר מבוואר כוונת הגمرا, אכן הכי נמי דאסיר מלאכה בחוה"מ הווי רק מדרבנן ואסמכתה בעלמא הוא, מ"מ אם נאמר דחג האסיף הכוונה חג שיש בו אסיפה בחוה"מ דמן התורה מותר לעשות מלאכה בחול המועד, א"כ אין אסרו חכמים מלאכה בחוה"מ, ועל כריך לומר דחג האסיף הכוונה חג הבא בזמן אסיפה, ועי"ש שבזה גם יישב ראיית הטוריaben מדברי הגمرا בתמורה (יד ע"ב) שצרי פסוק שנדרים ונדרות קרובים בחוה"מ, דע"כ צרי פסוק מפורש בתורה להיתר כדי שחכמים לא יאסרו דבר זה עי"ש.

★ ★

עוד כתוב שם המנתה חינוך בשם הטוריaben דلدעת הרמב"ן ועדימה דחלקו על התוס' וס"ל דעתו מלאכה בחוה"מ הווי איסור מן התורה וכדילפינן כאן בגמרא מכמה פסוקים, לכארוה יש נפקא מינה בין דרישות התנאים דפליגי היאק אילפינן האיסור, לדදעת ר' יאשיה דילפי מהפסוק את חג המצות תשמור הויא לאו, דהשמר שלאו לאו, א"כ לוקין על איסור מלאכה בחוה"מ, וכן לדדעת ר' יוסי הגלילי דילפינן מכל מלאכה לא תעשו, הויא לאו ולוקין ע"ז, משא"כ לר' יונתן דילפינן מקל וחומר אין לוקין ע"ז כי אין עונשין מן הדין, וכן לר"ע דילפינן מהפסוק אלה תעשו וגור, הווי עשה ואין לוקין ע"ז. וכן יהי' נפקא מינה לגבי נשים בדיין זה, דבלאו הם מחוויות, אבל לר"ע דהו רק עשה י"ל דאין מחוויות כי הווי מ"ע שהזמן גרמא.

על הדרך

דאסור לו מדרבן, הרי סוף כל סוף המכילה בעצה שאינה הוגנת לו דהוי איסור תורה של לפנ"ע.

וכתב המנה"ח דסברא זו תלייא באשל"י רברבי, דבע"ז כ"ב א' אמר' דאסור להשכיר שדרחו לכוטי דחשייד הוא שיעבור בה בחולו של מועד, וכיוון דהשדה נקרה על שמו של היישראל אכן חשדואה שיחשדווה שעבוד בשליחותו, ואקשין אי הכי מיי אריה מפני שנקראת על שמו תיפוק לי' משום לפנ"ע, ותרצין חדא ועוד קאמר, חדא משום לפנ"ע ועוד מפני שנקראת על שמו, והתוס' התם בד"ה ותיפוק כתבו דמכאן ראי' לש"י הר"ת ז"ל דגם באיסור דרבנן אכן לא מ"ס ועלה אקשין דהא מלאכה בחוש"מ אינה אסורה אלא מ"ס ועלה אקשין ותיפוק'ל משום לפנ"ע.

אולם התוס' בחגיגה י"ח א' ד"ה חולו, כתבו דआ"ג דמלאכה בחוש"מ אינה אלא מ"ס, מ"מ שפיר הקשו ע"ז ותיפוק'ל משום לפנ"ע, משום דאסמכה אקרה וסמן פשיטה דקראי הכי הוא והוא צדוקין מודים בה, והיינו דס"ל דבאיסור דרבנן ליכא לפנ"ע, וכי המנה"ח דמדרבי התוס' בע"ז מבואר להדייא דגם באיסור דרבנן הוילפנ"ע מדאוריתא, והיינו משום דלא גרע ממשיאו עצה שאינה הוגנת, אבל מדרבי התוס' בחגיגה ממשמע דס"ל דלא הוילכל עצה שאינה הוגנת.

★ ★

בגמ': ראש חודש יוכיח וכו'.

ובתוס' כתבו דהמנהג הוא דר"ח אסור בעשיית מלאכה ע"ש.

הנזה בספר חסידים (ס"י קכא) כתוב וזה:

"שנו חכמים: העושה מלאכה בערבי שבתו ובערבי י"ט ובמו"ש ובמצאי י"ט, ב'חנוכה' ופורים ובר"ח... אין רואים סימן ברכמה לעולם". מקור "שנו חכמים" זה הוא במסכת פסחים (ג, ב), אבל שם אינו נזכר לא חנוכה, לא פורים ולא ר"ח.

אבן חנוכה נזכר בראשונים, ראה בטדור (ס"י תע"ב) ושבלי הלקט (ס"י קפד) ובארחות חיים (אות כ"א) דכן הוא המנהג ע"ש. פורים נזכר בגמ' מגילה (ה' ע"ב) וברמב"ם (פ"ב) דמגילה הלכה י"ד), וראש חדש נזכר ברש"י מגילה (כ"ב ע"ב) ובתוס' כאן בחגינה. וכן בתוס' ר"ה (כ"ג ע"א) ד"ה משום וכו'.

ושכנן סברת ר"ת, ע"כ. והרי לר"ת ס"ל דאיסור המלאכה בחוחה"מ הוילס בטור המלהקה בחוחה"מ הויי מדרבן מבואר בתוס' הגינה (יח, ע"א), הרי שעם שר"ת סובר דאיסור המלאכה בחוחה"מ הויי מדרבן, מכל מקום סובר ג"כ דחוחה"מ איקרי יו"ט, ומتابאר שאין ב' דברים אלו קשורים, ולא תלייא הא בהא. והביא שם ג"כ ראייה מדברי הרא"ש, שהרי בפסקיו (בריש מועד קטן) כתוב, שאיסור המלאכה בחוחה"מ הוילס מדרבן. ואע"פ כן ס"ל דחוחה"מ איקרי יו"ט, כמפורט בפסקיו הל' תפילין. עכת"ד. ע"ש שהנזה בצד"ע.

★ ★

א" ב' לפי המتابאר, שאפילו נימא דאיסור המלאכה בחוחה"מ הוילס מדרבן, בכ"ז מקרי חוחה"מ يوم טוב, יש לומר שפיר דאיפלו אי נימא דאיסור המלאכה בחוחה"מ הוילס מ"מ גם להאי מ"ד מקרי חוחה"מ יו"ט, וממילא אם הבדיל במוצאי היו"ט הראשון לחוחה"מ, המבדיל בין קודש לקודש יצא, דס"ס חוחה"מ הוילס דנקרא יו"ט.

יש ג"כ להוסיף ע"פ מה שכותב הרמ"ע מפנהו בתשובותיו (ס"י קח, ד"ה גם מה שembracini) כי חוחה"מ אית ביה קדושה ולכון א"צ להניח בו תפילה, עד שימוש לכך הקשה שם מודוע מבדילים בו המבדיל בין קודש לחול ולא המבדיל בין קודש לקודש. ותירץ דהיינו משום לדגבי יו"ט הוילס דחוחה"מ אינו אלא עשה ויו"ט יש בו עשה ולא תעשה, יעוז'ש. אולם מתורף דבריו שפיר מבואר, דחוחה"מ הוילס קודש, ולפחות בדיעבד י"לadam סיים הכי בין קודש לקודש דיצא, מכיוון דס"ס יש כאן שייכות לטופס ברכה זאת.

★ ★

בתום' (ד"ה חולו של מועד וכו') בסו"ד הקשו, לפי מה שהקששו שהتابאר בדבריהם שם דאיסור עשיית מלאכה בחוחה"מ הוילס רק דרבנן, א"כ מה פריך בגמ' גבי כתומים ותיפוק לי' משום לפני עוזר, והרי הם לא מקיימים דבריהם שהם רק דרבנן, ותירצו: משום דסמך פשطا דקראי הוילס, והוילס צדוקין מודין בה ע"כ.

הנזה במנחת חינוך (מצויה לר"ב אות ד) יצא לדון בדבר החדש, דהמוכר לחבירו דבר האסור לו מדרבן, עבר המוכר על איסור דאוריתא של לפני עוזר לא תמן מכשול, דנהי דמכר לו דבר שמדאוריתא הוא דבר היתר, מ"מ כיון

על הדרך

[בכורות כו, ב] הויא תיובתה, דהא התם ליכא כתובים המכחישין זה את זה, וממילא דלא שיק הכרעה כלל, ואפ"ה קאמר בבריתא ובש"ס לא מסרן הכתוב אלא לחכמים, ובכח שיאטה שיטי כולחו רבוותא דadcRNA לעיל וגם הרא"ש באחד מהם, כיון שממנו לא יפלאל כל דבר וידע ליה להיא סוגיא אזיל אבתרה למימר הכי אף היכא דלא שיק הכרעת כתובים ונמצאו בדבריו שרירין וקימין. עכ"ד.

הרי יש לנו שתי דעתות על הכלל הנ"ל. לפי החכם צבי נאמר הכלל רק כאשר שני כתובים מכחישין זה את זה, ואילו לפי היד מלאכי משתמש בכל זהה גם בדיינים אחרים. לפי החכם צבי ישם רק מקרים אחדים, בהם חל הכלל הזה, כאשר יש הכחשה בין הפסוקים. לפי היד מלאכי יש לנו כאן כלל גדול בדיינים רבים שהتورה סומכת על חכמי התורה שהם יכירעו בפרטיהם המצויות.

★ ★

בגמ' מעשה ומת אלכסא בלבד ונכנסו כל ישראל לסופדו ולא הניחם ר"ט מפני שיו"ט של עצרת דיזה.

מכאן למדנו הפסוקים דאסרו חג של שבועות אסור בהספפ ותענית ומשום שהוא יום טבוח של עצרת, ואף בזמן הזה שאין לנו "יום טבוח", אסור בהספפ ותענית, שהרי ר"ט היה אחר החורבן. וכותב המ"ב (ס"י תצ"ד סק"ו) שלפי טעם זה באסרו חג שאחר סוכות מותר להתענות. אכן מדברי הגרא"א משמע דגם אז אין להתענות, ע"כ. יעוויש' שב��אור הגרא"א שambil ירושלמי בע"ז ושם קורא היירושלמי לאסרו חג בשם "בריה דמועדא". ובאמת מעובדא דר"ט ממשע דباسרו חג של שבועות דוקא נאסר ומשום "יום טבוח". ויקשה היירושלמי. ויש שכתבו דباسרו חג דעתך אסור מצד עיקר הדין, ואילו באסרו חג דשאך מועדות, אין איסור מצד הדין, אלא שנহגו שלא להתענות.

★ ★

האחרונים מקשין שהרי לב"ה מקריבין ביו"ט גם עלות ראייה ושלמי הגינה, ואין יום טבוח כלל אחר החג. וכבר עמד בזה התוס' ר"ד כאן וכותב זוזיל, שלא אמרו ב"ה אלא שא"ץ יום טבוח שמותרים אם ירצו להקריב ביו"ט, אבל אין כל ישראל יכולים להספיק ולהקריב שלמי הגינה

ובפירוש על הספר חסידים מר' דוד גרינהורט ז"ל כתוב, דלכך כתב בספר חסידים (הנ"ל) חנוכה, פורים ור'ח יחד עם ערבית שבת וכו', ללמד בא, דכמו שאסור לעשות מלאכה בער"ש כדי לעסוק בצריכי סעודת שבת, כמו"כ אסור לעשות מלאכה בחנוכה, פורים ור'ח, שסעודה ג"כ סעודת מצוה. עכ"ד.

ובבריו הם חידוש, ובשו"ע (ס"י תע"ב ס"ב) מפורש דסעודות חנוכה הם רשות וע"ש ברמ"א וצ"ע.

★ ★

בגמ': הוא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים וכו'.
הרא"ש (פ"ג דסוכה ס"י י"ד) דין לגבי אם מותר ליטול דין מיננים פסולים בשעת הדחק וכותב:

כל הני פסולי מסרן הכתוב לחכמים, והם אמרו שלא בשעת הדחק אפילו בדיעבד לא יצא, כדי שיזהרו ישראל במצבה, אבל במקום הדחק הכספי, כיון שאי אפשר בענין אחר מברכין עליהם. עכ"ל.

הנה שהשתמש הרא"ש בכלל ד"מסרן הכתוב לחכמים" כדי להזכיר בדין זה, וטווען עליו החכם צבי ט): ובעיני לפלא, שלא אמרין hei אלא בשני כתובים המכחישין זה את זה כאותה דפרק אין דורשין (הגינה י"ח, א) באיסור מלאכה בחש"מ דהכרעה מסורת לחכמים, אבל כשאין גילוי בפסקוק להקשר את הפסולין, מסירה זו מנין. ולא דומה שכותב הר"ן ריש לולב הגזול וז"ל אבל הכתוב לא פרט כלום בהדר אלא סתם ואמר שתאה מצוה זו מהודרת ומסורת לחכמים ז"ל, [עכ"ל הר"ן], דההם שאני דעתך איכה הדר באותו מקצת שנשאר ממנו, אבל להקשר מה שאינו הדר לנמרי, זהו ודאי סותר הכתוב למגמי.

★ ★

אבל הגאון היד מלאכי (כלל רטו) דוחה את דברי החכם צבי הנ"ל זוזיל: וזה הלכה העלה [ה"חכם צבי"] שלא אמרין הכתוב מסרו לחכמים אלא בשני כתובים המכחישין זה את זה כאותה דפ' אין דורשין [הגינה י"ח, א] באיסור מלאכה בחולו של מועד, דההכרעה מסורת לחכמים, אבל כשאין גילוי בפסקוק להקשר את הפסולין, מסירה זו מנין ע"כ. ולידי המ ליתא להאי כלל אחר המחלוקת הרבה, דסוגיה דפרק עד כמה

על הדרך

לאו מתקנות שלמה היא, אלא לאחר כך נתקנה, דומה דשא ר' מועלות דקתני התם בחגינה.

אדרבא נ"ל להביא ראה דברך עושין פסין גרסין ונטילת ידים, דומה דנטילת ידים בחולין דאיירוי התם לעיל מיניה במעשה דרבי עקיבא כשהיה חבוש בבית האסורים, עכ"ל.

★ ★

וראה עוד במנחים משיב נפש בשבת (שם) שmbיא מספר יד דוד, דאפשר לרומר לחד מאן דאמר בירושלמי בחגינה סתם ידים סגי בנטילה, ודוקא אם נגעו בדבר הטמא צרייך טבילה, ואם כן שפיר קאמר (בגמ' שבת הנ"ל) "ונטילת ידים" (הינו) לסתם ידים. ועוד אפשר לרומר דשלמה לא גוזר לקדש רק נטילת ידים ולא טבילה, וכשגורו ב"יח דבר אף על התרומה נטילה, הנה כדי לעשות הפרש בין תרומה ולחתת מעלה לקדשים, גוזרו בקדשים במקום נטילת ידים טבילת ידים.

★ ★

במשנה: טבל לחולין – הוחזק לחולין וכו'.

במס' חולין (לא ע"א) כתבו התוס' (ד"ה עון) בתירוץ השני שנדה שנאנסה וטבלה מותרת לתרומה, משום דזה עדיף מטבל לחולין דאמרין כאן בגמרא דאסורה בתרומה, משום דבנאנסה הייתה יודעת והיא מתחכונה אף למעשך.

ובאתוון דאוריתא (כלל כג') ביאר כוונתם דבטבל לחולין הוא כאילו כיוון בפירוש שאין דעתו למעשר, משא"כ בנדה שנאנסה הרי לא כיוונה כלום.

אך בשווית דבר יהושע להגרי"ם אהרןברג צ"ל (ח"ג ח"מ סי' לא אות ב) כתוב דמלשון התוס' לא משמע כן, אלא כוונת דבריהם הוא על פי מה דאיתא בתוס' במסכתין למן (כא ע"א) בשם רבינו אלחנן דהיכא שאין בידו לשמור ליכא משום היסח הדעת, וכן כתבו התוס' ישנים ביוםא (ה) לעין ישן עי"ש, ועל כן גם כאן כאשר נאנסה ולא هي בידה לכוין כלל לא מיפסל מה שלא כיוונה, וזה מה שכתבו שם הייתה יודעת היהת מכוונת אף למעשר, משא"כ כאן בטבל לחולין שהי' יכול לכוין למעשר וכיוון רק לחולין שפיר אסור למעשר, עי"ש.

★ ★

ועלות ראה ביום ראשון, והרבה מקריבין ביום שני. ולפיכך נעשה יום טובות ואסור בהספר, ע"כ.

דף י"ח ע"ב

במשנה: נוטlein לזרים לחולין ולמעשר וכו' מטבליין.

בשבת (י"ד ע"ב) איתא: דאמר ר' יהודה אמר רב, בשעה שתיקון שלמה עירובין ונטילת ידים יצחה בת קול וכו' ע"כ. הגאון ר"ע איגר זצ"ל בගלון הש"ס (שם) כותב: רשי"א מוחק ונטילת ע"כ.

וכוונתו, דהמהרשות'א (שם) כותב: "בשעה שתיקון שלמה עירובין ונטילת ידים וכו', בפרק עושין פסין (עירובין כא, ב) לא גרסין נטילה אלא עירובין וידים, והוא יותר נכון למאי דמסיק (בסוגיא שלפנינו) שלמה גוזר לקדשים וכו', ולא סגי בנטילת ידים לקדשים אלא טבילה, כדתנן פרק אין דורשין (חגינה י"ח, ב) נוטlein לזרים לחולין ולמעשר ולתרומה, ולקדש מטבליין וכו'. עכ"ד המהרשות'א.

★ ★

והנה מה שכותב המהרשות'א דבערובין איתא: עירובין וידים, יש להעיר דבגמ' עירובין (שם) לפניו איתא: עירובין ונטילת ידים ע"כ.

אל שבדקDOI סופרים שם מביא מדפסים ישנים כגרסת המהרשות'א: וידים. וכן איתא התם ברבינו חנナル: "בשעה שתיקון שלמה עירובין וגוזר טומאה על הידים".

★ ★

והנה בפני יהושע (בשבת שם) כותב: כתוב מהרש"א ז"ל בפרק עושין פסין גרסין עירובין וידים, וכבר בדكتני בנוסחאות gamrot שלפנינו בפרק עושין פסין נמי גרסין בלשון הגمرا ובלשון התוספות ונטילת ידים, אלא דמלשון פי' רשי' שם (שכתב: "וידים, ונטילת ידים לעשות סייג לטהרות") משמע בנוסחאות מהרש"א.

מיידזו מה שהביא מהרש"א ז"ל ראה לדבריו, דלמסקנא דשמעתין שלמה לא גוזר אלא לקדשים, אם כן על כרחנו לא גרסין ונטילת ידים, דהא תנן בקדש מטבליין. ולענין דעתך דמשום הא לא אריא, דהאי בקדש מטבליין

מזה לכוארה דיק הגריימ' זצ"ל וככ"ל "שולזול بلا כוונה" होי פסול מן התורה, ואשר משום כך גזו - "לפיכך גזו וכו" (אבל לכארו ייל שולזול לא רק בכוונה הטבילה, אלא שלא כוונו לטבול כל הגוף וכיו"ב ודו"ק).

★ *

אולם לכוארה יש מקום לחדר ע"פ מ"ש המגיד משנה בפ"ז מהלכות חמץ ומצה ווזל: "זראתי מי שכח שהתעט שכיוון שהוא יודע שהليلת הוא פסח והוא חייב באכילת מצה יצא ע"פ שלא נתקוון לצאת ונанс באכילתה, אבל אם כי סבור שהוא חול ואכלת או שהיה סובר שאין זה מצה ואכלת לא יצא, וזהו שלא הזכירו בגמרא אלו הצדדין, ודברי טעם הэн.

חוינן דגם לפי הרמב"ם אוליןן לפעים בתר כוונה מדין תורה, וראה בשו"ע אדモ"ז סי' תפט סי"ב: "זונרא שאף להאומרים שמצוות א"צ כוונה לצאת בהן ידי חובתו מ"מ כשמכוון בפירוש שלא לצאת בהן ידי חובתו בודאי איןו יוצא בע"כ".

ועפי"ז אולי מקום לחדר אדם "מוזל במקואה" או הכוונה מעכבה, הדוא דמייא לכוונה הפכית או למ"ש המ"מ ודור"ק.

★ *

בגמ: התרומה והביבורים וכו' והן נכסי כהן וכו'. **הගאון** האדרת זצ"ל בספרו עobar אורח (אות טז) כותב: אמר לי השד"ר מורהנו הרב בנימין שימאנאנויז מקישאך בשם הגאון ר' מאיר שמחה הכהן נ"י אב"ד קהילת דענברוג [בעל האור שמח] بما שכתו האחרונים (הפר"ח סי' ס"א ס"ק י"ג) בשם הספרי (דברים פיסקא קסה) ונתן להן - לעצמו של כהן ולא לשלווחו, שלא נמצא לפניו כלל. וכבר נשאל הגאון ר' דוד לוריא ז"ל [בעל הגחות הרד"ל] בזה, והשיב שכן הוא בפסקתא, ועל כל פנים כוונה הספרי אמר הרב ר' מאיר שמחה שיחיה שיש לדרש ולא לבעל חובו וככעהנקה בקידושין [טז, ב].

ולענין השבתינו תוך כדי דברו ממשנה דגיטין [ל, א] המלה מעות לכהן ואמיר רב במכיר כהונה, אף דמיקרי מוחזק כמו שכתו התוספות בברא בתרא [קכג, ב ד"ה הכא],

ברש"י: טבל לחולין וכו' - כלומר, נתכוין לטבול לשם חולין ע"כ.

הנה בಗמ' לקמן יש ש"ט אי בעי כוונה דוקא לקודש או גם לחולין, והנה בגין הדבר כוונה לטבילה פליגי הראשוניים, דבגהחות אשר"י (ד"ה פ"ג סי"א) כתוב דلم"ד בעי כוונה ס"ל כמ"ד מצות צרכות כוונה, וככ"כ באשכול הובא בקובץ שעורים כתובות (אות רמ"ח), ומבוואר דהכוונה היא לקיים מצות טבילה, אכן הרמב"ם והר"ן (בחולין לא:) כתבו, אכן זה שיק לדין מצות צרכות כוונה, והוכיחו כן דשם מבואר דلم"ד טבילה לא בעי כוונה מהניא אף שמתעסק, ולענין מצ"כ אי' בר"ה (כח:) דליך' לא מהני מתעסק, אלא ע"כ דהוא עניין בפני עצמו, וצ"ע דעת ההגחות אשר"י והאשכול.

וע"ע באחרונים (עונג יו"ט סי' נ"ז, ובאוור שmach ריש הל' מקואות) שכח דבטבילה מהניא אף כוונת המטביל העומד על גביו כמו בטבילה כלים. ובמק dred (ס"י ל"ט סק"ד) הוכיח כן מהא דמצינו דקטנים אוכלים תרומה, ובמנני אי' דבעי טבילה, וע"כ דהינו ע"י כוונת המטביל. ולכואורה כל זה הוא לשיטת הרמב"ן והר"ן, אבל אם זה דין כוונה כמו במצבה, לא מהני כוונה של אחרים.

(קובץ קול התורה קובץ מ"ז ע' כת)

★ *

בגהחות הגה"ק ר' יעקב מאיר בידרמן זצ"ל בשפת אמת כאן (בד"ה במשנה טבל וכו') כתוב בתוו"ד: בלשון הרמב"ם (פ"ט דמקואות ה"א) משמע קצר, דבלא כונה לא הו טבילהafi מהית לתרומה וצ"ע עכ"ל.

וכתב בקובץ הר מלך (פרק ד' ע' שם): כנראה כוונתו לדיק ממ"ש הרמב"ם שם "הבא ראשו ועל רובו שלושה לוגין מים שאובין הרי הוא כ שני לטומאה עד שיטבול ואם נגע באוכlein שעאן שלישי,... ומפני מה גزو טומאה על אדם זה, מפני שהיו טבולי יום טובליין במקומות שמימיהן רעים ואח"כ היו רוחצין במים שאובין יפים דרך נקיות, ופשט המנהג כך, עד שהיו רוב העם מדים שאים שאובים שרוחצים בהן באחרונה הן שטהרין, לא הטבילה שבמי מקוה, והוא טובליין בזולזול بلا כוונה, ולפיכך גزوו שכל שבא ראשו ורובו במים שאובין או שנפלו על ראשו ורובו, נתמא ונעשה כ שני לטומאה וכי".

על הדרך

תירוץ זה לא הוצרךתו לתרץ גבי מעשר הא ר' מאיר והא רבנן, ונ��טו בכוונתם מצין למיימר דהא והוא רבנן היא. ומובואר לפיז' שלבנן גם באכילת פירות מעשר אין צורך בנט".

(קובץ יישורון ברוך י"ע פ"ט העלה 20)

דף י"ט ע"א

בגמ': גל שנתלה וכו ארבעים סאה וכו.

הרשbab'a בתורת הבית (תחילת דיני טבילה) הוכיח מכאן דגם במעין בעין ארבעים סאה, דע"כ בגל של מעין איiri, דין גל כזוחליין, וים אינו מטהר בזוחליין.

ועני באשכול (אות נ) שדיחה ראייה זו, דשפיד אפשר לומר דבגל של ים איiri, וכרכ"מ דס"ל דין לים דין מעין גל לא נחשב כזילה וכשבא על האדם הוא מחובר יפה ומשם נופל לגומה והוא באשבולן. והוסיף דהא דקאמר סד"א ליגוזר משום חרדיות של גשמיין, לאו למימרא דבגל לא פסלחה זילה אלא פירושו בגל לא חשיב זילה, ועי' בתוד"ה נגוזר ודדו"ק.

עוד כתוב האשכול דייל דמתני גל כר"י דעתך ליה דים כמעין לעין זילה, ומ"מ כיון דנתלהתו אין דין דינו כמעין לעין שיטהר בכ"ש וככ"ב הש"ך (ס"ר ר"א סק"כ וס"ק קכ"ג) גל שנתלהתו לא חשיב כמעין לטהר בכל שהוא ע"ג דעתך דין מעין עליו לעין זילה. ועי' בחודשי הגראי"ז (מקואות) מש"כ בביבאר חילוק זה.

והתמי"ז (סק"ו) כתוב דנקט מ' סאה, דזה שייעור המכסה אפלו גוף היותר גדול, ולעולם סגי כל שמכסהו או ע"ג דין דינו מ' סאה.

והב"ח (הובא בש"ך) תירוץ, דהכא בגל של ים איiri, והים אין לו דין מעין רק לעין לטהר בזילה לר"י ולא לעין לטהר בכ"ש. [מיهو בר"מ בפיהם שפ"ח דפורה מבואר דדר"י דס"ל דין מטהר בזוחליין הה"ג דמתהר בכ"ש כמעין, ועי' בגולת עליות פ"ה מ"ד שהאריך לבאר דנהליך הראשונים בזיה].

(פירות תנאה)

★ ★

זהו לעניין בכור שאינו ראוי, אבל מ"מ האיך מותר לו לגבוט חובבו אם התורה אמרה ונמנן לכהן ולא לבעל חובבו, והוא"ל למסור לידי ואח"כ לגבוט חובבו. וככהי גוונא כתוב הבעל הטורים [דברים כד-יד] בעשה דבריו תיתן שכרו שלא יעכנו על חובבו, אלא צריך לשלם לו שכרו תחילתה ואח"כ יתבע חובבו.

ואמר לי שהרב ר' יוסף רוזין נ"י [הרוגאצ'ובר] אמר תיכף שנעלם ממנו גمرا ערוכה [הגינה י"ח, ב] שאמרו אלו הם נכסי כהן בתורה ובכורדים, ובבעל חוב נוטלן בחובבו, והראה לכמה מופלים שגגת הרוב מאיר שמחה נ"י. ואמרתי לו שטעה בזה, דהא שם מיירי שכבר הם ביד כהן ואני בטרם נתן לכהן קיימין.

★ ★

בגמ': כאן באכילה דנהמא כאן באכילה דפירוש.

ובתומ' (ד"ה הא וכו') כתבו דה"ה דמצוי למימר הא באכילה - הא בנגיעה וכו' ע"כ.

הגהה בהගות הב"ח (אות א) פירש דברי הגمرا 'כאן בנחמא' היינו משנתנו המצריכה נט"י לחולין ולמעשר מדברת באכילה נהמא, וכרכי מאיר, דרבנן לא מיתוקמא, שאליו לרבען אפילו אכילת פירות מעשר צריך נט"י. ובאות ח פירש מ"ש התוס' הניל': 'זהו הדין דמצוי למימר הא באכילה הא בנגעה', היינו משנתנו באכילה דנהמא נוטלן לחולין, וכיון דמיתוקמא באכילה דנהמא א"כ ע"כ כר' מאיר אתה, וכיון דנהמא באכילה דנהמא א"כ ע"כ מאיר אתה שאליו לרבען למעשר אפילו לפירות צריך נט"י. (כך פירש רשות' בכוונת הב"ח). הנה נקט בדעת התוס' שפירות מעשר טעונים נט"י. וכן יש לפרש בתחלת דבריהם: 'זהה תא לא הוצרך לתרץ תא גבי מעשר הא רב'י מאיר והא רבנן', אלא כולה ר' מאיר ומשנתנו באכילה נהמא בעין נט"י בין לחולין ובין למעשר, ולאכילת פירות לא בעין נט"י לא לחולין ולא למעשר, והיא משנה בכורדים. וכן נקט בכוונתם בחידושי הגראי"ז לסתה ד, ע"ש.

והגהה החזו"א בכמה מקומות בספריו (חלק או"ח ס"י כה ס"ק א, ב; שם ס"י קכת לסוגין; ידים ריש ס"י ב) נקט בדעת התוס' שלמסקנא לרבען לא בעין נט"י אף לאכילת פירות מעשר. וכן נקט בשיח יצחק כאן בדעת התוס'. והתכוונו כנראה למה שכתבו התוס' בד"ה הא בנחמא הא בפירוש שלפי

על הדרך

כתב החזו"א (יו"ד סי' קכ"ו אות ד') שאף שאין מטבילין באoir, הינו אויר ממש, אבל אם הניח עצים בכור, אף שאינו מבטלן שם, ואין בטלים לבור, מ"מ כשר מוקה שם, כיוון שהעצים עומדים על הקרקע, ה"ז כאילו המים הם בקרקע.

★ *

בגמ: אדר' אם היו רגלו של ראשון נוגנות במים אף שני טהור.

והיינו דרכי יהודת ס"ל אמרין גוד אחת, והמים שעל גוף הרាសון, מצטרפין להמים שבמקוה המצומצמת לשיעור מ' סאה, ורבנן ס"ל שלא אמרין גוד אחת. והנה רוב הפסוקים פסקו לרבען דר"י שלא אמרין גוד אחית. אמן הטור (סי' ר"א) ורבינו ירוחם פסקו דרכי יהודת לקולא אמרין גוד אחית אפילו לגבי טבילה אשא. וכבר תמה היבי למה פסקו כייחיד נגד רביהם. ותרץ דס"ל קלישנא בתרא דמחלוקת מטומה לטהרה אבל בעלות דרבנן דברי הכל אף שני טהור. וס"ל דעתיך הרין שני טהור, ורק לגבי טומאה לטהרה חמירו, כדמיינו כ"פ דהחמירו חכמים לגבי טומאה וטהרה יותר מגבי איסורא, ולכן לגבי טבילה אשא פסקו להתיarra.

★ *

בב"ח תירץ דבמשנה דמקאות (פ"ז מ"ו) איתא דמקוה מצומצם שהטבילה בו הסigos (בגד עבה) והעלחו, אם מקצתו נוגע במים, מצטרף המים שבסוגס למים שבמקוה, והטבול במקוה טהור. הרי DSTם משנה ס"ל קרבי יהודת אמרין גוד אחית.

ושאר הראשונים דפסקו שלא אמרין גוד אחית כתוב בשו"ת הירב"ש (סי' רצ"ב) דשאני סגוס שהוא ובלוע הרבה במים, וכן kmsקצתו במים הרי הוא יכול כלו במים, משא"כ באדם שהמים רק טופחים על גביו, ול"מ טופח להטפיה שהיא חיבור ול"א גוד אחית.

בכטף משנה (פ"ח מקאות הי"ב) תירץ דעת גופ האדם יש מקומות שמתיבש המים, ואין יכול להיות מחובר ע"י גוד אחית, משא"כ בגדי עבה שכלו בלוע במים, הרי הוא מחובר מילא.

★ *

בגמ': ליגוז דלמא ATI לנטיבל בחרדלית וכו'. וכתבו התוס' (ד"ה גגוז) דל"ג חרදלית של גשמי, אלא איירי אף בחרדלית של ים, כיון דקטפרס אינו חיבור, ואף דים هو מעין.

ותמה בחזון איש (ס"י קכ"ט בתוס' כאנ) דל"ל חיבור בים, וכיון דים כמעין, והרי מעין בטהר בכ"ש, וא"כ ל"ב כלל חיבור. ותרץ דתוס' ס"ל הכא כהשיטות דגם במעין בעין באדם מ' סאה, ורק בכלים סגי בכ"ש, וכיון דקטפרס אינו חיבור, נמצא דיליכא הכא מ' סאה.

עוד תירץ החזו"א דאף דמעין סגי בכ"ש, מ"מ בעין שיכסה גוף האדם בכת אחית, וכיון דקטפרס אינו חיבור, לא מיקרי שגופו נתבל בב"א, כיון דין חיבור להמים זה בזה.

★ *

בגמ: אין מטבילין בכיפין לפי שאין מטבילין באoir. פירש"י שלא אמרה תורה מוקה של אויר לטבילה. ופרש הב"י (סי' ר"א) דכתיב אך מעין ובור מוקה מים, והנץ אין דרכם להיות באoir.

ברמב"ם (סוף"ט מהל' מקאות) כתוב: אין מטבילין בגל כשהוא באoir קודם שיפול על הארץ כי לפי שאין מטבילין בזוחلين, ק"ו באoir.

ותמה הכס"מ והב"י (סי' רא) דהא הרמב"ם פסק (שם פ"יב) דים דינו כמעין, שטהר בזוחליין, וא"כ لما פועל כאן הרמב"ם לטבול באoir גל שנתלש מן הים משום שהוא זוחליין, והוא ים מטהר בזוחליין.

וביאר הבית יוסף כוונת הרמב"ם דהוא גזירה דרבנן, דאם טובLINgal שנתלש ממקומו כשהוא זוחליין, יבואו לטבול גם מי גשמי כשהוא זוחליין.

★ *

בדברי חיים מקאות (אות י"ז) ביאר דעתן מטהר בזוחליין משום כן דרכו וטבעו, עיין רשי"י שבת ס"ה ע"ב, ואילו גשמי שדרכו לנוח באשבורן, ממעטין מקרא שאין מטהרין בזוחליין, וזה כוונת הרמב"ם שכמו שאין מי גשמי מטהרין בזוחליין שאין זה דרכם, ה"נ אין מעין מטהר באoir שאין זו דרכו, והרמב"ם ורש"י לדבר אחית נתכוונו.

★ *

על הדרך

כתב הב"י (יו"ד סוף סימן ר"א השיך לטעיף נ"ד בסופו) ווז"ל: וכותב המודכי, ראבייה הקשה האיך טובלין בנهر ותנן הנזוק והקטפרס אינו חיבור והלא קטפרס דרך ירידתן. ויל' דהא דאמרין קטפרס אינו חיבור היינו לטבול לעמלה מן הקטפרס אבל למטה שפיר דמי, כדאמרין בחגינה י"ט ג' גמימות בנחל התהנתנה והעלונה של כ' סאן ואמצעת של מ' סאן וחדרלית של מים עוכרת בינם, ומשמע החם דברין ר"מ ובין ר' יהודה מודים דעתובליין בתהנתנה, אבל בעלונה פלגי, וטעמא משום דסוף המים לרדת שם עכ"ל, ודבר זה כתבוهو התוס' בפ"ב דגיטין בשם ר'ת. ומיהו אין זה עולה לפסק הלכה דהא חכמים פלגי אדר"מ ור' יהודה ואומרים דין טובלין אלא באמצעת בלבד, ומשמע ודאי דהלהכה חכמים, וכ"פ הרמב"ם.

ומה שהקשה ראבייה האיך טובלין בנهر והלא קטפרס דרך ירידתו, ייל' דנהר שניין, דלמטה מהקטפרס בלבד יש מי' סאה וכן לעמלה מן הקטפרס יש מי' סאה, אבל hicca דבדח מנייהו ליכא מי' סאה בלבד צירוף דיאדק, אה"נ דין טובלין בו, ואין לומר דכל הנהר הווי קטפרס מראשו ועד סופו, ומשום הци יורדין מצד זה לצד זה, דאפשרו לא יהא קטפרס אלא במקום אחד סג' למיעבר הци, ועוד דאפשרו את'ל דכלו משופע קצת ייל' שאין אותו שיפוע נקרא קטפרס אלא כשהוא משופע ביותר עכ"ל הב"י.

★ ★

וכותב בספרaben יעקב - מסקין על חגיגה (אות קסז): וזה מודיעיק בדברי רשי"י שכותב (בחגינה י"ט ע"א) דמקום קטפרס הוא מקום זקור יותר מدائית עכ"ל רשי"י, וזהו בדברי הבית יוסף.

★ ★

ברש"י: ה"ג ר"מ אומר וכו' וכ"ש דמתביילין בתהנתנה, דביוון דין דאית ל' גוד אסיק, כ"ש דין דאית ל' גוד אחית וכו' ע"ב.

בשו"ת חזון נחום (ח"א סי' לו) דן אי אמרין גוד אסיק וגוד אחית בהדי הדדי, והביא מה שהעיר הגאון ר' שמואל פייהר זצ"ל-היא"ד מה"ס ה"ר שפר להעיר מעירובין כ"ב בהא דין איין חביבים עלי' משום ר'ה, דמקשה אילימה משום דמקיף לה סולמא דצור מהן גיסא ומהנתנא גדר מהן

בגמ': בעי מיניה וכו' מהו להטביל מהטין וצינורות בראשו של ראשון וכו'.

בשו"ת אמריו יושר (ח"ב סי' קכ"ג אות ג') הקשה על הא دائ' במס' חגיגה (י"ט ע"א) אמר עולא בעי מינ' מר' יוחנן, לרבי יהודה מהו להטביל מהטין וצינורות בראשו של ראשון וכו'. וקשה דהלא מבואר במס' זבחים (כ"ה ע"ב) נתן ידו או רגלו כדי שייעברו מים לחבית פסולין וכו', זה הכלל דבר המקובל טומאה פסולין וכו' אמר קרא אך מעין ובור מקוח מים יהיו טהור, הויתן ע"י תורה תהא, ע"כ. וא"כ איך טובלין מהטין וצינורות בראשו של אדם, הרי המים שעל ראשו הויתן על גבי דבר המקובל טומאה (דהיינו האדם).

וכותב ליישב לפי מש"כ לחדרש (שם) דנכרי איינו מקבל טומאה אפי' מדברי סופרים, רק שחו"ל גזרו עליו טומאה ע"ש, ולפי"ז ייל' דמיירי בנכרי שבא להתגיר וטבל לפני מילה, דלכמה פוסקים מהני הטבילה, ולפי הש"ס (בע"ז דף נ"ז) במלו ולא בטלו רוקן ומדרשן טהור יעוז"ש דהקהלו בזה אף שאינו גר עדין, א"כ ה"ה בטבלו לפני מילה רוקן ומדרשן טהור, ובכח"ג הווי המקווה ע"י תורה אף מדרבן, אך מדברי רש"י בע"א שם שכח במלו ולא בטלו דהו מילתא דלא שכחא (ועמ"ש בספר על תורה דכוונתו דגוף הגירות ל"ש) יש לומר בטבלו לפני מילה שפיר גזרו וצ"ע.

[**יעין** עוד באבני נזר יו"ד (סי' רע"ז סק"ד) שנחalker בזה עם הגאון בעל חילket יואב אי ע"י גוי מיקרו הוויתו ע"י דבר המקובל טומאה].

★ ★

וכותב הגאון רבינו פנחס הירשפרונג זצ"ל (בקובץ כרם שלמה שנה י"ד קו' י' ע' מ):

וחידוש שלא העיר כלום מדברי הר"ש והרא"ש בפ"ה דמס' מקואות משנה ה', והאור זרוע בהל' מקוואות סי' של"ז אות ט', שכתבו דרבוי יהודה לית לי' הפסול הדחויתו ע"י דבר המקובל טומאה, וא"כ לק"מ, הרי הכא מיבעיא לי לעולא אליבא דברוי יהודה.

דף י"ט ע"ב

בגמ': ר'י אמר - מאיר ה'י אומר מטביל בעלונה ואני אומר בתהנתנה ולא בעלונה וכו'.

על הדרך

שנאמר שרוואים המקווה האמצעית שהיא מוחברת עם מים של מעלה מדין גוד אסיק.

★ ★

בגמ' : בגדי ע"ה מדרם **לפרושים**.

הגהה לתוס' כאן הטעם הוא דחישנן שמא ישבה אשתו נדה עליהן, אבל משום עצמו לא חישנן. לרשי' (בسو"ה המשנה) דמסביר גבי בגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה, גورو בהן בבדיחון שמא ישבה בהן אשתו נדה. משמעו מרשי', לדעум הארץ גورو משום עצמו, ולא צריך להגיע שאשתו ישבה עליהן, וכן מסביר המאיר את המשנה.

אולם רשי' במסכת שבת (טו): כותב מפורש דاتفاق בגדי עם הארץ גورو משום שמא ישבה בהן אשתו נדה.

★ ★

בגמ' : בגדי ע"ה מדרם **לפרושים** - **בגדי פרושים** מדרם **לאוכלי** תרומה וכו'.

הגהה במשנה לעיל (י"ח ע"ב) איתא להלן: בגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש - בגדי קודש מדרס לחטא ע"כ. והנה בירושלמי (כאן הלכה ז') נשפט הבבא האחורה: בגדי קודש מדרס לחטא, וכותב בספר המשנה בבבלי ובירושלמי (עי' קכ"ב): במשניות דפוס נאפולוי ובכתוב יד קמבריג' חסרה בכת "בגדי קודש מדרס לחטא" והගירסה כבמשנתה הירושלמי. וכן בבבלי (חולין לה, א) מובאה משנתנו זו בלי הבבא האחורה. אך שם אין ראייה, שאינו מביא המשנה אלא לראייה בעלמא שבתרומה טהרתה היא אצל הקודש, ולכן אין מן הצורך להביא כל המשנה, וכי בהבאת המשנה עד אחר בכת "בגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש".

אולם ברור שבטעות נשמטה בבא זו ממשנתה הירושלמי, שכן בסוגיות הbubble' כאן יט, באות שתி האוקימותות לאוקימתה הראשונה משנתנו, המונה רק ארבע מעילות: פרושים, ואוכלי תרומה, ואוכלי קודש, וחטא, ואינה מונה אוכלי מעשר שני בין מעלה הפרושים למעלה אוכלי תרומה - היא כרבי מאיר הסובר "חולין ומעשר כהודי נינהו". ולאוקימתה השניה משנתנו כרבנן ונשנו בה החמש מעילות. הרי שבגדיר קודש מדרס לחטא אליבא דכולי עלא. וכן משמע מסיפה: "יוסי בן

גיסאכו', אף דג"כ הו כתתי הפסחים בנושא אחד הר ובקעה גוד אחית וגוד אסיק.

ווע"ש מה שהאריך בזה, ולהלן הביא:

ובענין זה אי אמרין גוד אסיק וגוד אחית בהדרי, עיין חגיגה (י"ט) בג' גמימות, דר"מ אומר מטביל בעליונה וכש"כ בתחרונה שהיא משום גוד אסיק ואחית, ובערובין (ט) מהו דתימה לבוד וחבט לא אמרין קמ"ל, ובר"ן סוכה שכחוב דלבוד ודופן עקומה וכן גוד אסיק ודופן עקומה לא אמרי, עיין שות רע"א (ס"י י"ב) דברמת גם להדר"ן אמרי ב' הלוות ביחס, רק דחתם שאני דאי"א לדון על הא' כי אם מכח אייך עי"ש דבר נחמד בישוב קושית התוס' ומהרש"א עירובין (ט) הנ"ל, ועיין עירובין (צ"ג) דאר"ח גידוד חῆשה ומחייבת חῆשה אין מצטרפין, ועשוו"ת חכם צבי (ס"י ה) דהטעם משום דתרי מיili נינהו, דגидוד הוא משום גוד אסיק, והמחיצה כ פשוטה משום מחייבת, ומסקין בוגם הלהה דמצטרפין ע"ג דתרי מיili נינהו ומובואר כן בסוגי' דגיטין (ט"ו).

★ ★

וכתב חכ"א בקובץ נהורי (פרק א' ע' תקנה):

לכוארה מבואר מדברי רשי' הנ"ל דהיה יותר פשוט לומר גוד אחית מגוד אסיק, וכן כתוב בר"ש בפ"ב דמקואות דאם אמרי גוד אסיק כ"ש גוד אחית, ולכוארה צ"ב, דלמה צריך בכלל לדין גוד אסיק לומר שהמים שבאמצעית כאילו הם לעלה ומילא יש כאן השלה שיעור ע"י, למה לא אמרי מדין גוד אחית דROADIM המים העליונים כאילו הם למטה בהאמצעית, ומילא יש כאן השלה שיעור מדין גוד אחית ולא מדין גוד אסיק.

ווצ"ל בזה יסוד חדש בס"ד, דכל הדין של אסיק או אחית هو רק על דבר שלם שיש כאן חלות שם שלם עליון, כמו בנסיבות צורך לשיעור י' טפחים כדי לאומרו גוד אסיק, וכן גוד אחית בנסיבות צורך צריך עכ"פ להדרן מחייבת. [עיין תוס' עירובין ל"ג ב' ד"ה ורבי], ומילא אם יש כאן מים למיטה א"א לומר דROADIM המים כאילו הם למטה מדין גוד אחית, צריך שהיה חלות שם שלם על המים, ומשום דאין כאן שיעור מקווה לעלה, ע"כ צריך לדין גוד אסיק כדי

שאמרו חכמים שמיים שאין להם סוף אשתו אסורה, הוא משומש שחכמים רצוי שמי שטבע במים שאין להם סוף יכול להינצל, והוסיף ה"בית ישראל" שהה מה שאי' בגמ' ביבמות שם בכמה מעשיות שאמרו "כמה גדולים דברי חכמים", והיינו שכמה גדולים דברי חכמים שכשאמרו כך, נעשה מזה כלל שכן היה שיכול להינצל וממילא אשתו אסורה.

ובשם שאי' בשבת (יא ע"ב) אצל ר' ישמעאל בן אלישע אמר אני אקרוא ולא אתה, ולבסוף ביקש להטוטו, ולאחר מ"ד קרא והטה, אמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר, דגם שם ר' ישמעאל לא הי מגיע לידי כך, וכמו שמקשים התוס' מהו דעתךים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, אלא כמה גדולים דברי חכמים שאמרו לא יקרא, שעל כן hei מוכrho להגיע לידי כך ולכל הפחות לבקש להטוטו.

והוסיף ה"פני מנחים" שאפשר לומר כן גם במה דאי' בגמרא כאן בסוגייתינו בכמה מעשיות שר' ישמעאל אמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים בלבו לאומרו טהור אין בלבו לשומרו טמא, שע"י שכן אמרו, אז מוכrho להיות כן המיציאות, וכמו שבאמת היה במעשיות האלו שמובא בגמרא, עי"ש.

★ ★

בגמ': נעבד לך שימור בידיה דחבריה - אמר רב כיוחנן, חזקה אין אדם משמר מה שבידי חבריו.

במנחת חינוך (מצווה י' אות ח) הקשה מדוע במצב אי אפשר שחרש שוטה וקטן יLOSS המצה ויישרל יהי' עומד על גביו וישמור לשם מצחה, דבשלמא גבי גט שצרך שימושה הכתيبة יהיו לשמה שפיר לא מהני שחחש'ו יכתוב ויישרל יהי' עומד על גביו, וזה בשחיטה וקבלת זוויקה שצרכיהם כוונה וצורך שהעושה המעשה יכוין, אבל במצב שאין צרך שימושה הלישה תהיה לשם, אלא רק צורך שהשמור מחמץ יהיה לשם מצחה, א"כ מדוע לא יועל שימושה הלישה יעשה חש'ו, ויישרל יעמוד על גביו וישמור מחמץ לשם מצחה.

ומביא דראה דבספר נהר שלום לאחר מהכמי ספרד (ריש ס' תס) שעמד בזה.

וכותב דאנדרינחו לעיני בעזה' דהאמת כן הוא, שצורך שדווקא העושה מעשה הוא ישמור לשם, ולא מהני

יעוזר היה חסיד שככהונה והיתה מתפתחו מدرس לקודש" לראה שבגדיו אוכל תרומה מدرس לקודש, ואחר זה איתא: "יווחנן בן גודגדא היה אוכל על טורת הקודש כל ימי והוא מטפתחו מدرس לחטא". וזה ראה שבגדיו קודש מدرس לחטא.

דף ב' ע"א

בגמ': מעשה באשה אחת שכאה לפניו ר' יוכו' בגין זה ארוגתו בטהרה וכו'.

וברש"י: יודעת אני שמשעה שנרג בז ג' אצבעות שנראת לטומאה לא נעה בו טומאה וכו' ע"כ.

וכתב בספר אבן יעקב (אות קסח): וקשה לי הא קייל' בשבת (דף ס"ג) דאריג כל שהוא טמא, ונפקא לנו מאו בגין, וכן פסק הרמב"ם (בפ"ד מהל' כלים הל' א') וזו": כמה שייעור הבגד להתמא של שלוש אצבעות בד"א בקרים מן הבגדים, אבל האורג בגדי בפני עצמו כל שהוא הרי זה מקבל שאור טומאות עכ"ל הרמב"ם. ולפי זהanca מיררי באשה שארוגה בגדי חדש א"כ אפיקו אריג כל שהוא נמי טמא, ומדוע פירוש"י דוקא ג' אצבעות על ג' אצבעות.

ויעוד הרמב"ם (בHAL' י"ב) כתוב: מאיימתי יקבל הבגד טומאה משיארוג בו שלוש אצבעות עכ"ל הרמב"ם, הא הרמב"ם פסק דאריג כל שהוא טמא ולא בעין שלוש על שלוש אצבעות לעניין טומאה.

ויש לומר דהתוס' בשבת (דף כ"ו) בד"ה אין בו וכו' כתבו, דווקא כשאין בדעתו לאORG בו יותר, אבל אם יש בדעתו לאORG יותר אם אין בו שלוש על שלוש טהור עכ"ל התוס' - וע"כ צ"ל דעת הרמב"ם ורש"י ג"כ כדעת התוס',adam יש בדעתו לאORG בו יותר אם אין בו שלוש על שלוש טהור, ולכן פירוש"י שמשעה שנרג בז ג' אצבעות שנראת לטומאה.

★ ★

בגמ': אמר ר' ישמעאל' גדולים דברי חכמים שהיה אומרים בלבו לאמרו טהור אין בלבו לשומרו טמא וכו'.

ב"ק האדמו"ר מגו ר' זצ"ל בעל ה"פני מנחים" אמר בלאג בעומר תשנ"ג, שכאשר נסע עם ה"בית ישראל" זצ"ל למירון אמר בדרך בשם הרב ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל שם

על הדרט

של מצוה דכל הפעולה מתייחסת אחורי דשפיר מקרי לשם.

★★

והנה בספר מעיל שמואל על פסחים כתוב בדברי המנ"ח הנ"ל, דהא דאיתא דחזקת דין אדם משמר מה שביד חביו. זה רק אם אין מモונה מייחד לשמור. אבל אם יש עליו חותם שמירה, אז משמר אדם גם מה שביד חביו, וכך גם בגודול עומד ע"ג חז"ק או נカリ ומתכוון לשמר שפיר יכול לשמר.

★★

והגר"י ענגיל בגלויוני הש"ס על מסכת הגינה על "חזקת אין אדם משמר מה שביד חביו" מקשה מרשי"י מגילה (דף ג') ד"ה וישראל בעמדן שכחוב: עומדין על תמידי צבור בשעת הקרבן כדתנן בתעניית "תשמרו להקריב לי במועדו". ומשמע דיכول לשמר גם מה שביד חביו כל שעומד על גביו ויש לישב.

ובכתב הגאון ר' יצחק פלקסר ז"ל בספרו שער יצחיק עמ"ס פסחים (ס"ז) דלפי המעיל שמואל הנ"ל יש לישב, כדיון שМОונה ועומד על גביו לשמר שפיר יכול לשמר, וכן נראה מלשון הגمرا חזקה אין אדם משמר מה שביד חביו, משמע דרך בסתמא אין משמר וזהו הלשון חזקה. אבל עומדת ע"ג נתמנה לשמר, שפיר יכול לשמר.

דף ב' ע"ב

בגמ': בכא לךם דרך עקלתון.

היינו במתהר חמורי ופועליו לך, ולכוארה יש כאן מחלוקת בין רשי"י למוס' לרשי"י, دائני נמי נגעו לא איכפת להו דכשהטבילן לך עסקין. ולחותס' בעין שיטה רום לך, כדי שייהו מרותים ליגע בו, ואפשר לומר דאחרי שהגمرا מתרצה בכא להם דרך עקלתון, אף רשי"י יסבירו כתוס', וצ"ב. ובגהות פורת יוסף כותב דרש"י ס"ל דלאי דאוקמי בכא דרך עקלתון לא צריך לאוקמי במתהר חמורי. ודלא כתוס' ע"ש.

★★

כוונת אחד שיעמוד על גבו לשומר לשם, והוא גמור ערוכה כאן דמקשין לר' יונתן בן אלעזר ליעבד ליה שימור בידיה בחבירו, ומתרץ ר' יוחנן חזקה אין אדם משמר מה שביד חביו, א"כ כמו שלגביו טומאה אין אדם משמר מה שביד חביו, ה"ה בכל הדברים הצריכים שימור ובפרט מחמצז דציריך שימור הרבה, והשימור ציריך שהיה לשם מצחת מצוה וככל' ושמרתם את המצאות, אז לא מועיל שאחר יעמוד על גבו ישמר העיטה שבידיון, אלא ציריך שהלש עצמו ישמר והשימור יהיו לשם, עי"ש.

★★

וכבר קדמו המראיין כאן ובפסחים (מ.) שהביא מגודלי המפרשים שלמדו מכאן לעניין שימור מחמצז שלא מהני על מה שביד חביו, וע"כ אין יוצא במצוות שלשה עכו"ם לפניו.

ולפי דבריהם צ"ב איך ניתן לחבר את כליו לבני ביתו הקטנים להשתמש, ואפשר דשאני קטן שהוא עצמו ביד אביו שהוא משמרו לטהרות.

והמאירי כאן כתוב דין ראייה זו כלל, שכל שהוא תלוי בחומו בלבד אין היסח הדעת פסול, וא"א ללימוד מטהירות שנטמאין בהיסח הדעת. וע"ע בוכר לחגיגה מש"כ לחלק בין טהרות לחמצז.

(פירוט תאנה)

★★

ובהגדרה של פסח מהגאון רב שולמה זלמן אויערבך זצ"ל (ע' 285 העלה 46) כתוב:

ומש"כ המנתה חינוך מצוה י' ס"ק י' דנתקה זמן ובמודיע עומד על גבו של נカリ אינו נקרא לשם עד שמצוות סמך בגמרה חגיגה דף ב. דמקשנה הש"ס לעניין טומאה ליעבד לה שימור ביה חבריה ומתרץ חזקה אין אדם משמר מה שביד חביו. ואמר מרכז דראית המנ"ח ממש צ"ע וכ"ש בכח"ג שהישראל עצמו עומדים וЛОחן על הפתוחר לשם אפיקת מצות

פרק שלישי

צרכים לטהרה ויכולו להרים גם את שאר האנשים וזה עניין תרומה כאמור בקדושת לוי כנ"ל.
ונע"ש עוד דברים נפלאים.

★★

במשנה: חומר בקדוש מבתרומה וכו'.
בתום' להלן (ר"ה ע"א ד"ה שוני וכו') הקשו למה לא חשוב חומר בקדוש מבתרומה שהקדוש אינו ניזול בצד משא"כ בתרומה. ובאור גדול על המשניות הקשה אמר לא חשוב חומר בקדוש דקוש אינו צריך הקשר, דחיבת הקודש מכשרתו, ואילו תרומה צריכה הקשר.

★★

ו"י"ל דקוושיא אחת מתרצת השני, שם השמייה המשנה את ב' הדינים הנ"ל א"כ י"ל דתנא ושיר, ומאי שיר, דהאי שיר, שייך את הדבר השני ודורי"ק.

★★

במשנה: שטבליין כלים בתוך כלים.
בשות: עמק הלכה להגרי בוייל ז"ל (ח"א סי' א'):

על דבר המקוה שהמים נשיכים לה מנהר קטן ההולך בחפירה عمוקה סמוך לבית הטבילה, ולאשר מי הנهر טרם بواس למקוה נופלים על גלגל של רוחים, ובגלגל קבועים תיבות שאינן מנוקבים, ונעשה המים שאובין בהן, על כן בעת שרוצים להמשיך מים למקוה להכשרה, מעמידין את הרוחים בצדיהם ילבו ישר אל החפירה ולא יגעו לגלגל, אולם העמדת הרוחים הוא ע"י נסרך רחוב העשו לפך, שסתומין בו הצינור של עץ הנתון בתוך החפירה, ועי"כ המים עולין על שפת הצינור, וחוזרין ונופלין ישר להחפירה בלי שנינעו הגלגל,

במשנה: חומר בקדוש מבתרומה וכו'.

בקדושת לוי פירש המשנה כאן, שמה שלפעמים אנו רואים שיש חומרות באנשים גדולים שהם קודש זה בא מבתרומה, כדי שיוכלו להרים עי"ז ולהגביה האנשים הפחותים מהם עכ"ק.

וכתב הגה"ק רמ"י מאוסטרוביצה זצ"ל בהסכמה למשניות מנתחת יצחק להגרי זאלר ז"ל (אות י"ט):
ודבריו הקי' צרכים ביאור גם אינו מובן מה עניין זה למשנה דידן והיכן נרמז זה למשנה.

ו"ג"ל דהנה במשנה שם מבואר חומר בקדוש מבתרומה, שטבליין כלים בתוך כלים תרומה אבל לא לקדוש, ואמרו שם בגם' דזה דוקא אם הכלוי החיצונה היא טהורה, אבל אם גם החיצונה טמאה אמרין מיגוDSLKA לה טבילה לחיצונה נחתה לה גם לפנימית, הרי להדייה מבואר ממשנה זו, דאם הכלוי החיצונה צריכה ג"כ לטבילה וטהורה אז יכולה היא להכנס טהורה וקדושה גם לפנימית. משא"כ אם החיצונה טהורה למגاري ואינה צריכה שום טהרה, אז אין שום יחס וחייב בינה להפנימית. ולכן אינה מכינה טהרה לפנימית ואין מועיל טבילה להכלוי הפנימית.

וזה ממש בדברי הקדושת לוי הנ"ל, שם בצדיקים הגדולים לא יהיו שום חומריות וגופניות ולא יהיו צרכים לשום טהרה, לא יוכלו להרים ולהגביה ולהכנס שפע טהרה וקדושה לשאר אנשים, כיון שאין שום יחס ביניהם, משא"כ אם גם בגדולים המכונים בשם תרומה נמצא קצת חומריות והם שעורדים לטהר ולהזדקח מחומריותם. עיד"ז הם מכנים הצדיקים קדושה וטהרה גם לשאר אנשים וגם הם מתעוררים עי"ז לקבל על עצם עול מלכות שמים, ולכן מוכראים לפעמים הצדיקים לירד מדרגותם אף שהוא אצל ממש בחו"י טומאה. כדי שייהיו

על הדרך

הטוריaben (כא): תמה על הי"מ מהא דאיתא בפסחים (لد): דמי חג שהשיקן ואח"כ הקדישן טהורין, אלמא דמהני השקה אפילו לגופן להקדישן, וכ"ש דמהני השקה למילוי שלא לטמא קדש אחר. ועי' במרומי שדה (כא): מש"כ בישוב קושית הטו"א.

וזהזכיר לחגינה (כב) חירץ קושית הטו"א דכל הני מעלה של משנתינו לא נאמרו רק כשבשת טבילה היה דעתו לקדש, והחתם בפסחים א"יר כי שלא היה דעתו בשעת השקה לקדשן לניסוק המים, ותדע אטו נאמר שאם הטבילה לחולין כלי בתוך כלי יהיה אסור להניח אח"כ קדש לתוך כלי זה. ולא הבנתי את דבריו דהא בודאי אסור להניח בו קדש, מאחר שלא כוון בטבילה זו לקדוש.

★★

בתב המהרש"ם (ח"ז סי' קפ"ה) דיל"ל דעת"ג דמובואר לפ"ז דלקדש מוחמירין ואמרנן דגם דבר לח חוזין, מ"מ ייל דהינו רוק נגד מים שהוא ג"כ לח, אבל מ"מ לעניין דבר גוש גם בקדש אין לח חוזין וכגון מים שבין בגדי כהונה לבשו ע"ש עוד.

★★

בגמ': כלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקדש.
ובגמ' להלן (כ"ג ע"ב) דיקא מזה דטבילה אין הערכ שמש לא, ופירשו התוס' הטעם מדלא תנא בהדיא, והגאון תפארת ישראל פירש הטעם דכל טומאה דרבנן אין צריך הערכ שמש כרשי' ביצה דף י"ח ע"א עכ"ל התפארת ישראל, ולכאורה מדוע לא נקטו התוס' את הטעם של התפארת ישראל.
ובתב בספרaben יעקב (אות קסת): אמנים צדקנו דברי התוס', הדצל"ח בכיצה כתב וז"ל: רואה אני שדברי הרמב"ם סותרים זה את זה, בפירוש המשניות לסדר טהרות כתב הרמב"ם דטומאה דרבנן אין צריך הערכ שמש וכן הוא מפורש במחלוקת (פי"א דמס' פורה משנה ה) כל הטעון ביתא מים בדברי סופרים מטה מא את הקודש ופיטול את התמורה וכ"ל לאחר ביתו מותר בכלן.

ובפ"ט מהא"ט כתוב: הבא ראשו ורוכו וכור' הי' כ שני ליטומאה עד שיטבול אבל אין צריך הערכ שמש מפני שעיקר טומאה זו מדבריהן. - ובפ"י הל' ב' כתוב: כל הטעון הערכ שמש בין אדם בין כלים בין מד"ת ובין מד"ס הרי הוא כ שני

ונתעורר הספק דכיוון שבשבעה שסתומין את הצינור הרי יש לצינור שלש שפות והוא כלי קובל ונפסלו המים שבתוכן משום שאובין בכללי, זה תורף השאלה.

והנה לכואורה הדבר פשוט דיין חשש בזה, דאף אי נאמר שיש להצינור דין כדי בעת שסתומין אותו כיוון שיש לו שלש שפות, מ"מ הרי מבואר בטיו"ד סימן ר"א ובש"ע סימן הנ"ל סעיף ו' ובש"ך שם ס"ק כ"א דקבעו ולבסוף חקקו כיוון שלא היה עליו שם כדי בתולש לא פסל המים שבתוכו משום שאובים. ואם כן בנידון דין להצינור הזה בעת קביעתו בהחפירה לא היה לו רק שתי שפות ואני בר קבלה ולא היו כלי כלל, וא"כ אף דבעת הסתימה נעשה כלי לא עדיף מקבעו ולבסוף חקקו דמותר.

★★

וליהלן פלפל עוד בהיתר זה וכותב:
אמנם בנידון דין נראה דיש לסמן על היתרא דקבעו ולבסוף חקקו מטעמא אחרニア, דהרי כפי המבוואר בציור המקווה, מי הנהר הם מי מעינות והמים שבצינור מוחוביים תמיד למי הנהר שחווין לצינור, והרי מעין מטהר השוביים בכ"ש כמשנה ז' פ"א דמקאות, ואפילו בתוך הכלי מותר להטביל, מבואר בחגינה כ' מטבחין כלי בתוך כלי וכו', ואם כן אין כאן על המים שבצינור דין שאובין כלל, ואך משום דאנן קי"ל במשנה א' פ"ה דמקאות, דמעין שהעבירו ע"ג השוקת פסול על כן לא מהני לטהר השוביין בנידון דין מהאי טעם, אך פסול זה אינו רק מדרבן, מטעם גזירה מבואר בהר"ש והרא"ש משנה א' הנ"ל, ואם כן כיוון שלא היה רק פסול מדרבן שוב מהני היתרא דקבעו ולבסוף חקקו לכ"ע וז"ב.

★★

במשנה: שבקדש מתיר ומגנב ומטביל.
פרשי' דגם הא דמנגב הוא משום חיצזה. ע"כ. כתב המרומי שדה לרביבנו הנצ"יב זצ"ל (כא): אין כוונת רשי' דהמים חוזין, אלא משום דמצוי להיות בצד איזה טינוף ואי הוא יבש הוא נופל, ועי' ברע"ב שכותב דהחשש חיצזה הוא משום שמנונית.

והתומ' (כא): ד"ה דקייטרא הביא י"מ דמנגב משום שהמים שעל הכלי חוזין ומטמאין ליה, ולא סלקא فهو השקה משום מעלה קדש.

על הדרך

דאורייתא, וכל זמן שהמת על פני האדמה, ר'יל שלא נCKER עדין, נCKER אונן, וכמו כן יום הקבורה הוא אונן אבל מדרבן עכ"ל.

והרצע"ב (בפ"ג דהויריות מ"ה) כתוב ווז"ל: מי שמת לו מות משבעה קרובים שחיב להתאבל, יום המיתה כלו בין נCKER ובין לא נCKER הוא אונן דאורייתא, ומיום המיתה ואילך כל זמן שלא נCKER המת הוא אונן דרבנן, ויום הקבורה הוא אונן דרבנן כל אותו היום אפילו לאחר הקבורה עכ"ל. **וקי"ל** ביו"ד הל' אניותadam מות לו מות ונעשה אונן אחר שכבר הגיע זמן תפלת שחורת או מנוחה או ערבית, ונמשך האניות עד שעבר זמן התפללה, **אעפ"כ אין צורך** תשלומין להתפלל בתפללה שלאחריה שתים עכ"ל השורע. והטעם כתבו הפר"ח והמ"א דאף בכח"ג לא מיקרי חל עליו החוב, כיון שהוא לו שנות לתפללה זו, ועיקר שם החוב על סוף הזמן וזה היה פטור מחמת האניות ואין צורך תשלומין עכ"ל.

ומה דעתינו הכא גבי חגיגה דעתמא ביום דנתחביב כשהαιיר היום קודם שנטמא צrisk תשלומין, הטעם דהוא דאורייתא, אבל תפלתינו אינו אלא דרבנן, כ"כ הברכי יוסף.

וצ"ע לדעת הרמב"ם שפסק (בפ"א מהל' תפלת) דתפלת הוא מן התורה כדכתיב ולעבדו זו תפלת, **א"כ אםאי אין צורך תשלומין** גבי תפלת, כיון דהוי מן התורה כמו גבי חגיגהذرיך תשלומין.

וכתב בספר אבן יעקב (אות קעב): נראה לחלק בין הדין ד חגיגה אם נתמא להדין דאבלות, והטעם גבי חגיגה אם נתמא מקרי אнос דאיינו יכול להזכיר קרבן מטעם טומאה, ולא משום דנפטר, והוא מקרי בר חיובא, אלא שהוא אнос ולכך יש לו תשלומין כיון דעדין לא נפטר מחיובו. אבל גבי אניות דהא פטור מן התפללה ואיינו בר חיובא, ולכך כיון דנפטר ליכא עוד חיוב תפלה ולא שיך תשלומין, דתשלומין לא שיך אלא היכא דaicא עדין חיוב, אבל היכא דlicא עדין חיוב לא שיך תשלומין וזה ברור.

בתום' ד"ה האונן וכו'

כתבו: ויל' לעירב דנקט מיריע שaina עומדת שם בשעת הקבורה אלא סומכת לה על חזקת בית דין, אוכלת

לטומאה עד שייעריב שימושו, וכותב הכהן, ומש"כ רביינו בין מד"ס תמייה לי מדתנן בפי"א דפורה דעתוں ביאת מים מד"ס לאחר ביאתו מותר בכללן. ואפשר לומר דיש בטומאה של סופרים שטעוני הערב משם ויש שניין טעוניין וצ"ע עכ"ל הכהן. - והמ"ל כתוב, דמדובר הרכב"ם בעצם משמע שיש חילוק, ואמנם לא פירשו מהו החילוק ולמה יהיה חילוק ביניהם. **ואני אומר** הנראה לענ"ד בזה, כי כל דבר שטומאתו מד"ס ואו תלו אותו בשום דבר רק גוזרו שיהיה שניי כמו אותן שמננו בשמונה עשר דבר, והם שחיבש הרכב"ם בפירוש המשניות בפורה פ"א, וכן אותם שחיבש בהקדמת ספר טהרות, והן עצם שחושב בחכומו ריש פ"ט מאבות הטומאות כל אלו אין צורך הערב משם, אבל דבר שגוזרו חכמים וקרואו לו שם כגון בגדי פרושים מודוס לתרומה, וכן טומאת הגוים שגוזרו עליהם שיהיא כזבין, וכן בגדי אוכלי קודש מודוס לחטא, כיון שהחכמים העלו להם שם מודוס ושם זב, הרי הם כמודוס ווב לכל דבריהם גם לעניין הערב משם, ועיין שם בפירוש המשניות להרא"ש (בפורה י"א משנה ה') ותראה שככל זה שחייב הרא"ש שיצאו מן הכלל הזה כולם נכנסו בכלל זהה שנחתתי כאן עכ"ל הצל"ח.

ולפ"ז גבי טומאת עם הארץ, דעתנו חכמים שם כמו דאמרנן בחגיגה (דף י"ח) בגין הארץ גדי עם הארץ מודוס לפירושים, הרי הם כמודוס לכל הדינים גם לעניין הערב משם, וכן פסק הרמב"ם בפ"י מהל' מטהמי משכב ומושב ווז"ל: עם הארץ אע"פ שהוא ישראל ויישנו בחוריה ובמצאות הרי הוא בחזקת טמא ובגדיו הן טמאין, ואם נגע בכל חרס מאירעו טמאו, ושורפין את התרומה על מגען אע"פ שטומאתן בספק עכ"ל, וכיון שקראו לו שם טומאת מודוס בעין הערב משם, ולכך לא פירשו התוס' הטעם של התפארת ישראל משום דעתמת ע"ה בעין הערב משם, אלא הטעם משום דלא תנא בהריא ווז"ב.

דף כ"א ע"א

במשנה: האונן וכו'.

הגה ברשי פסחים (צ' סע"ב) ד"ה האונן וכו' כתוב:

האונן שמתו מוטל לפניו כדאמרנן בזבחים דף צ"ט איזה אונן כל זמן שלא נCKER, ע"כ. וכן כתוב הרמב"ם בפירוש המשניות לפסחים פ"ח מ"ז ווז"ל: והאדם שמת לו אחד מקרוביו שחיב להתאבל עליו יום המיתה נCKER אונן

שייך רק היכא דהוא בידו ואסה דעתה, אבל בנאבד וכיו"ב לא שייך פסול היסח הדעת, א"כ מיוישבים כל המקומות בספק טומאה ברה"ר וכי"ב דמתהרים גם בתרומה וקדשים, דאיiri באופן דיליכא פסול היסח הדעת.

★★

המקדש דוד (ס"י מ"ו ס"ק ב') תמה על דברי התוס' הנ"ל, דכיוון היסח הדעת פסול מחשש טומאה, מה לי היה בידו ואסה דעתו ומה לי לא היה בידו.

ותירץ דהיסח הדעת לא גרע מספר טומאה גמור, והאי סכין או בשור שנמצא בעוזרה אין בהם דעת לישאל וע"כ ספיקן טהור, אבל במחזיקן בידו הוי כספק טומאה הבאה בידי אדם שספקו טמא.

★★

אולי יש מקום לומר שהר"ר אלחנן הולך לשיטתו (ביו"מ ח ע"א). דאיתא בגمرا (שם) אסור לישון עם תפילין גורה semua יפיח. והקשו התוס' - תיפוק ליה משום היסח הדעת. ותירוץ שם הר"ר אלחנן זו": רטעמא דהיסח הדעת לא שייך אלא כשהוא נייר. ולא מבואר טומו.

לפי הנ"ל, ייל דازיל לטעימה, דכיוון שבשעה שהוא ישן אין בידו לא להסיח את הדעת, ולכן זה לא פסול.

ומומיף האחיעזר (סימן א') שדברי הר"ר אלחנן הנ"ל הם רק למ"ד היסח הדעת פסול טומאה. אמן למ"ד היסח הדעת הוא פסול הגוף (עיין פסחים לד), הרי כל שיש מציאות של היסח הדעת פסולafi שללא היה בידו.

★★

כתב בספר כרם הצעבי על בראשית (בקו' אור הצעבי - ס"ז):

מה שיש להוכיח אין הדליקו החשمونאים בשמן שמצוואו, והרי נפסל בהיסח הדעת, ולמ"ד פסול טומאהathy שפיר, כיוון שהוא בקרקע ובחותם ידעו שלא נתמא, אבל למ"ד פסול הגוף קשיא. כבר כתב הגאון הבית יצחק לפי מ"ש תוס' חגינה כ"א) לא שייך היסח הדעת רק כשהיה בידו ולא

לערוב דחזקת אין בית דין מתעצלין. וקשה לי לאחר חזוות תשתירי שכן מצינו גבי עומר הרוחקים מחוץ ואילך מותרין לפי שאין בית דין מתעצלין. ויש חלק דהتم בקרבן צבור מהר טפי לעשות עד החוץ, אבל קרבן יחד מתענין כל היום אבל טפי לא וכור.

בשווית דבר יהושע (ח"א ס"י פ' אות ז) דין לגבי זריזין מקדימים, והביא בשם השבות יעקב (ח"א או"ח ס"י ל) בשם הלבוש (סוף ס"י רפ"ד) בזמן הקדמת זריזין הוא עד החוץ היום. וכתב הדבר יהושע שם שיש להעיר גם בדברי התוס' כאן דמבואר דעת החוץ בית דין מתעצלין בקרבן העומר, ואף בית דין זריזין הנה כמו שכחוב רש"י בפסחים (לו ע"א) ד"ה ציבור אני עי"ש, אלא על כרחך דעת החוץ לא עבר על מצות זריזין, ועודיןorchesh נחשב זריזין בזה.

והוסיף דבזה מובן החלוקת מה שכתו התוס' כאן בין קרבן ציבור לקרבן יחיד, והיינו ממש בקרבן יחד אפשר שאף זריזין יאחו עדר ערब אם יש הרבה קרבנות יחיד, ודוו"ק היטב. עי"ש.

★★

בתום' (הנ"ל) כתבו בשם הר"י לחדר, שפסק היסח הדעת בטומאות הוא רק אם בידו לא להסיח דעת והטייה דעת. אבל במצבות שאין בידו לא להסיח דעת (כגון - קרבן שנאבד) אין פסול היסח הדעת. והר"ר אלחנן מביא סעד לדבריו.

והנה הרמב"ן והריטב"א (בריש חולין) כתבו לחדר, דבקדשים ספק טומאה גם ברה"ר טמא.

והגאון מהרש"ם הרבה להוכיח על דברי הרמב"ן והריטב"א, לדבריהם יוצא דין ספק טומאה ברה"ר וספק טומאה בדור שמן טומאה בדבר שאין בו דעת לשאול בתרומה וקדשים, והדבר נסתור מ"ס פסחים (י"ט ב') וחולין (ט' ע"ב) ועוד כמה דוכתא דמוכח דגם תרומה וקדשים לא יצאו מכל הדין בספק טומאה רה"ר טהור, עיין להגאון מהרש"ם בפתחה לס' דעת תורה (אות ה') ובתשובתו (ח"ב ס"י ג' ח"ד ס"י קמ"ג).

וכתב בשבט הלוי (חלק ג' ס"י ס"ג ס"ק ט'):

ובבר העירו מקטת אחרונים דעת הרמב"ן והריטב"א כרבינו אלחנן בתוס' חגינה כ"א ע"א דגדיר היסח הדעת לא

על הדרך

מייחדו בהא י"ל, שלא אמריןן מיגו א"כ טומאה דפנימי אינו חמור مثل חיצון כגון שנטמאו שניהם בטומאה של תורה או של דברי סופרים, אבל אם הפנימי נתמא בשל תורה, והחיצון בשל דבריהם, ליכא למימר מיגו כיון דמה"ת החיצון טהור מעלייה הו.

מייחדו קשה לי, דלפ"ז kali שפיו קצר טובלין בתוכו כלים שנטמאו בטומאה של דבריהם משום מיגו, וליתא להא גיזרה דרבא כיון דגם החיצון נתמא בטומאה של דבריהם וכ"ל.

★ *

וכתב בספר אבן יעקב (אות קעג):

ולענ"ד יש לתרין קושית הטו"א דהא דאמרין דבכלוי טמא מיגו דמהני טבילה לכליה גופיה דמנא סלקא נמי לכלים דאית בה, התעם שעין kali טמא חוץ ועתה טבילה לכליל הפנימי ואם הכליל טהור שאין צריך טבילה kali טהור חוץ וחולק המים כמוין כותל בתוך המוקה, וכל זה מיריע דהכליל טמא היה מעיקרא טמא, ולכך מהני טבילה לכלים שבתוכו הכליל מטעם מיגו דמהני טבילה למנא גופיה, אבל גבי מחתין וצנורות בעת שהיו טמאים היה הכליל החיצון טהור, והוא חוץ בין מים למקואה, וכיון שנפסל ממילא לא מהני טבילה לא למנא גופיה ולא לכלים שבתוכה ז"פ.

★ *

בגמ': בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד.

וברש"י (בתו"ד): ולא טבלו המחתין אלא במייעוט מים שכלי וכו' ע"כ.

בשות' שמע שלמה להגאון ר' שלמה משה עמאר שליט"א (חלק ד' יוז"ד סי' ה') דין לנבי בית חוושת שתינן להכין קירות מוכנים ומיחודים להקמת מקאות, ע"י שיחברו ארבעה קירות מרבע רוחות, ועוד קיר אחד מלמטה, ויעשו אותם תואמים היבט ואותומים שיכיל המים, اي שפיר דמי לעשות כן.

והוא כותב שם:

והנה אם יחויבו את המבנה של המקואה באופן נפרד בלי חיבור עם הקרקע, לכארה הוא פסול שיש לו דין kali, וاع"ג דהוא kali גדול שמחזיק הרבה יותר מרבעים

כאשין בידו כגון שאבד, א"כ א"ש דהכא לא היה בידם לשמור.

★ *

בגמ': משום בכידו של kali דaicaaכו.

פרש"י דככיו של הפנימי חוץ בפני המים ע"כ.

ולכאורה צ"ע, דתנן במקואות (פ"ז מ"ז) הטביל בו את המטה ע"פ שרגליה שוקעות בטיטת העבה טהורה מפני שהמים מקדמים, ופירש הרא"ש שם, דכיוון דכבר קדמו המים ונדקכו ברגלי המטה לא הויא חיציה, וכן תנן התם (בפ"ח מ"ה) האוחז באדם ובכלים והטבילן טמאים [משום חיציה], ואם הדיח ידיו במים טהורם, ופירש הר"ש דהמים שבידיו מתחברים למי המקואה ואין כאן חיציה, וא"כ ה"ג בכלים בתוך kali נימא שהמים מקדמים, וליכא חיציה.

ולכאורה נראה מזה, דמהה דאסרו לטבול kali בתוך הכליל, הוא דוקא כשהניח הפנימי בחיצון לפני שהוא במים, אבל אם הניחו בתוכו במים ליכא חיציה, ומותר לטבול בכ"ג אף לקודש, וכל זה רק לר' אילא, אבל לרבא לקמן איןנו כן. שוב מצאתי כל הנ"ל בשפ"א, עי"ש.

(קובץ קיל התורה קובץ מ"ז ע' ל)

דף ב"א ע"ב

בגמ': וירושא היינו טעמא גוירה שלא יטביל מחתין וצינורות בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד כדתנן עירוב מקוואות כשפופרת הנוד.

והקשה הטורי אבן הא כיון דאמר בסמוך דבכלוי טמא מיגו דסלקא טבילה לכליה גופיה דמנא סלקא להו לכלים דאית בה, וא"כ לעולם לא משכחת להא גזירה דרבא, דאיפלו בכלים שפיו קצר שרי להטביל kali, והא קי"ל כל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות תhalbלה, והמשקין חזירין ומטמא kali כדאמרין בפסחים דף י"א ובפ"ב דברכות גבי מוזגין את הocus ובפ"ק דשבת גבי י"ח דבר, והוא כשנכננו המים מעט לתוכו kali החיצון קמא קמא מים שנכננו נתמאו בנגיעתם בכליל הפנימי הטעמה, וחזר ומטמא את החיצון, והוא"ל החיצון kali טמא ומיגו דסלקא ליה טבילה לכליה גופיה דחיצון סלקא נמי לכליל דאית בה.

על הדרך

בו, ומטביליםין ביבחוшин אדומים ובעינו של דג, וא"כ למה ברוי' מן המים מעט בכשפופרת הנוד, כיון שמטביליםין בו ודינו כמים. ותירץ הב"י דआ"ג דמטביליםין בו ה"ז מעט ודבריו צ"ב. וכבר העיר על דבריו בתוס' יו"ט שם דאם מטביליםין בו ודינו כמים ק"ו שאינו מעט.

בחורי מהרי"ח שעל המשניות תירץ עפ"י מה שכתבו הפוסקים דשלג וכל דבר שבריתתו מן המים איינו כשר למקוה רק אם רסקן, ולפ"ז יש לומר דהכא איירי כשהיו כביריתן ולא רסקן, דאו אין דין כמים, וגם ממעטם בכשפופרת הנוד.

בגליון מהרש"א (יו"ד ס"י ר"א סעיף נ"ב) וכעין זה בתוס' חדשים בגליון המשניות כתבו, דכשהרמב"ם מכשיר בריתתו מן המים לטבול בו כתוב "תחלת" בריתתו מן המים, והיינו יבחושים אדומים וכדומה שנוצרו מן המים (עיין במדרש פ' בראשית שהdagim נבראו מן המים), והכא כתוב "דבר שהוא בריתת המים", ולא כתוב "תחלת" בריתתו מן המים, דהכא איירי בדברים שגדלים וצומחים בהםים, שאין טובלים בהם, וממעטם בשפופה"ג.

★ ★

באור שמח (בבשומות להל' מקואות - נדף לפני הל' אישות) תירץ עפ"י המבורר בשבת ר"פ חבית דתרידין אין להמשקין היוצא מהן תורה משקין, אבל אם סחטן אחשבינהו ויש עליהם דין משקין, וה"נ עינו של דג וכו' אין להם מעצם תורת משקין, אלא שם טובל בהן אז אחשבינהו ויש להם דין משקין, אבל אם עינו של דג ממעט בכשפופרת הנוד, כיון דאין להם דין משקין ה"ז מעט.

וועל פי זה כתוב במה שדן באשה הטובלת עם כיפה של עור של דג המהודקת על ראהה, כדי שהמים לא יגעו בראשה, שיש שרצו להתרטט מטעם דעתו של דג דינו בעצמו כמים, אולם לפי הניל' הינו דוקא כשטובל בבריתתו מן המים, אבל מה שنمצא עליו אין עליו דין מים דלא אחשבינהו, וה"ז חוץן.

דף ב"ב ע"א

בגמ': **איכא** בינויו סל וגיגותנו **שמילאן** בדים וחתבין וכו'.

הרמב"ם פ"יב מהלכות אבות הטעמאות פסק כרבא. ואילו בספ"ג דמקוואות כתוב דין מטביליםין לקודש אפיקו

סהה וכלי גדול כזה איינו מקבל טומאה כדתנן במס' כלים (פט"ו מ"א) וככ"פ הרמב"ם ז"ל בהלכות כלים (פ"ג ה"א), הנה זה שיריך רק בכלי עץ דאיתקש לשק דבעינן בהיה שיהיה מיטלטל מלא וריקן. וכן מפורש ברמב"ם שם וכו'.

ובתו"ד כותב שם עוד:

והנה מלבד האיסור דשאוביים, אסור לטבול במקווה זה אם הוא נחشب כלி, אסור לטבול כלים, וכמ"ש בתוספתא שבתורתה כהנים פרשת שמיני (ריש פרשה ט) וכו'.

ולדהין הביא:

כתב הרבה לחם ושמלה (בסי' ראי ס"ז באות כד) שאין טובלים בכלים, ז"ל: מוסכם מכל הפוסקים דעתילה בכלים לכ"ע דאוריתא ע"כ. ואולם במקו"א הבאתי דברי ורבינו يولא הלו דגם טבילה בכלים הפיטול הוא מהמת שהמים שביהם שאוביים ע"ש. וגם דעת רשי ז"ל נראה לע"ד דעתילה בכלים אין הפיטול מהמת כלி, דעתה רשי ז"ל נראה לע"ד כליה שאין וכו', כתוב ז"ל ולא טבלו מהחטין אלא מיעוט מים שבכללי וכו'. עכ"ל. ולכאורה هي די לכתוב שטבלו במים שככללי וכו'. וא"צ תיבת מועט, ודיקק מזה דאין החשש משום הכללי.

וetzod יותר מוכחה ממ"ש בנזיר (לח ע"א) ד"ה דעתלווה רבנן, ז"ל, גזירה שמא לטביל מחטין וצינורות בכללי שאין בפיו כשפ"ה, אלמא לכל מילוי בעינן מקוה של מי' סאה. עכ"ל. הרי שהפיטול איינו מהמת הטבילה בכלים, אלא מושם דעתו רבינו يولא הלו ז"ל דעתילה בכלים, לאו דאוריתא היא, אלא מהמת שאוביים שביה.

★ ★

בגמ': **עירוב** מקוואות בשפופרת הנוד וכו'.

במשנה דמקוואות (פט' מ"ז) מסיים כל שימוש בשפופרת הנוד (- כל דבר שנמצא בתוך הנקב של בשפופרת המעטה. רשב"ג אומר כל שהוא מבירת המים תהו). ופסק הרמב"ם (הל' מקוואות פ"ח ה"ו) כוותי דת"ק שגמ' דבר שהוא מבירת המים מעטו.

וחקשה הב"י (ס' יו"ד ס"י ר"א סעיף נ"ב) דהרי لكمן (שם הי"א) פסק דכל שתחילתו בריתתו מן המים מטביליםין

בגמ': דהא ארעה כולה חלחול מחלחול ובעין מ' סאה.

ברא"ש מקואות (ס"ו"ס א') הביא בשם הר"י דס"ל דהא דעתין מטהר בכ"ש הוא רק לכלים, אבל לאדם בעי מ' סאה. וא"ר מרαιותיו הוא מוסגיין דקאמר הא ארעה חלחול מחלחל ובעין ארבעים סאה. והאי חלחול ע"כ דהינו ע"י מעין, שגדיל המים מתחברים תחת הקrukע.

בביאור הגרא"א י"ד (ס"י ר"א ס"ק ו') כתוב ז"ל: ול依 אין ראייתו של ר"י מוכנה כלל, DATA ששובים לא יכולו לילך בגדי הקrukע, והרבה סילונות של מים שהולך בתוך הבור, והBOR לא נתמלא, והמים הולכו בגדי הקrukע. ובספריו הטבע כתבו שכמה פעמים מצאו דגים בתחום בורות של מים מכוסים (וע"כ שבאו מהנהרות ע"י גדי הקrukע, וא"כ היה שאר מים שאינו מעין יקרים לילך דרך גדי הקrukע), ועוד כתבו שהניחו בהבורות דגים, ועשו בהן סימנים בטבעות של כסף, ומוצאים אח"כ בנחרות, וכמה מעשים בזוה עכ"ל. כלומר וא"כ י"ל דסוגין איררי במים גשמי שבאים דרך גדי הקrukע, ועלולים בمعنى סגי בכ"ש ולא בעי מ' סאה אף לאדם.

★ ★

בחזון איש (מקואות קמא, נדפס בחזו"א טהרות, ז' ד') כתוב בדברים אלו לאו ממשנת הגרא"א הם, דהא הרבה בורות יש בהם חרבים ונוגבים למגררי, והרי בעין שיעור דעתופח להטפיח או קליפת השום לאחברן. ווע"כ בדברי הראשונים ואיררי כאן בمعنى ע"ש בדבריו.

★ ★

בשו"ת שואל ומשיב (חו"ג מהדו"ק סי' כ"א) נשאל: באחד שדר במקומ רוחק מן העיר ורוצה לעשות לו מקווה, והיא סוכה להנחר ברוחק ט"ו אמה בערך, והאנשים המתעסקים לא יוכל לידע אם בא המים מעין בפני עצמו, או שבא מהנהר ונמשclin המים למקום דורך החלחולין שבקרקע המפסיק ביניהם, אבל זאת אנו רואין שגובה המים שבמקרה תמיד שווה בשטח העליון לגובה המים הנחר, ובעת שהמים נפחתיים בהנחר מחמת יובש המים, אז גם מי המקווה הלוך וחסר, וכן להיפוך לפי גובה הנחר וגדלותו כן המים שבמקרה הלוך וגදול, ובעת האשאבה ששאבו המים שבמקרה שאבו

בסל וגורגותני. ותמונה, דהרי מפורש בשמעתין דרבא מטבילין בסל וגורגותני. (וכבר עמד בזה בספר ראשון לציון).

וכתב הרש"ש (לעיל במשנה דריש פירקין) דהרמב"ם היה גורס כאן איפכא, דلم"ד משום חיצזה ליכא ולמ"ד משום גזירה אייכא. גרס בדברי רבא סל וגורגותני שמילאן כלים והטבילן "טמאין". וכתב הרש"ש דלפי"זathi שפיר מה שמשיים ורבא והני מילוי בכלים טהור, אבל בכלים טמא מיגנו דסלקא טבילה וכו', דלפרשי ותוס' לא קאי על אותו הדין שפתח בו רבא. אך להרמב"ם שפיר קאי על תחילת דבריו רבא שהזחים אופן שאין עוללה הטבילה לקודש, ועל זה אמר רבא דבשניהם הכלים טמאים אף בקודש עלהה לו טבילה, וכן פסק הרמב"ם דבשניהם טמאים אף בקודש עלהה לו טבילה. ועיין מהרש"א שסביר דבשניהם טמאים זהו מחולקת רש"י ותוס', אם מועלם גם בקודש.

★ ★

בגמ': למ"ד משום גזירה שמא יטביל וכו' ליכא.

בטורי אכן נקט דאף כדייעבד לא מהニア טבילת כל תוך כל [וע' ריש"ש שחולק ע"ז]. והקשה מפסחים (لد): מי חג שנטמאו השיקן ואח"כ הקדישן טהוין, ופירש"י טהורין משום השקה, וקשה דהשחת מים בכל הוי לטבילה כל תוך כל, ומהニア.

ונראה, דהנה ע"כ צ"ל שלא נטמאomi החג אלא מדרבנן, דהא קייל' בפסחים (ט"ז). דטומאת משקין דרבנן היא [זוע"ג דאמר] הטעם שלא גרוו כלל במשקה כי מטבחיא, כבר כתוב במקdash דורוד (ס"י ל"ג ס"ק ב' ס"ה והנה) דמים לנסכים לא חשיב דמטבחיא ע"ש], וא"כ למ"ש הרש"ב במקואות (פ"ו מ"ר) דמים שאובין דרבנן סגי בהשקה בכל שהוא ולא בעי כשפופרת הננד, וככ"ה בשו"ע י"ד (ס"י ר"א סעיף נג), מישובת קושית הטו"א, שהרי הגזירה היא שמא יראה ע"ה ויחשוב דאפשר לטבול אף בפחות משפופרת הננד ובעין כשפופרת הננד, אבל במתהר מים הא סגי בכ"ש, ולא בעין כשפופרת הננד וליכא למשיח מיד.

(קובץ קול התורה קובץ מז ע' ל-לא)

★ ★

חולק גם על הקידוש, ועי' בכ"מ שם ובפ"ט הי"ב ממקואות, ולכל הדברים והאמירות מבואר דנהרות כשרים והוא"ל כמעין לעניין טבילה ורök לקידוש פסולים. ועי"כ דברי הכהן צ"ע. וצ"ל כמ"ש הכהן בתירוץ הראשון והשני, דנהרות אינו פסול רק משומש חשש שהוא הנוטפין על הזוחלים, וא"כ מילא עכ"פ למי מקוה כשרים. ולהתרוץ הראשון ודאי כשר בנהרות ע"ש בכ"מ.

ומצאתי בתוט' ר"י"ד שנדרפס מחדש בחודשו לחגיגת שם שהקשה, דלמה בעי מ' סאה, והוא המעניין מטהר בכ"ש וע"ש מ"ש בזה, ודבריו לא כארה תמהותם לפמ"ש הכהן דחיישין שהוא הנוטפין על הזוחלים, וצ"ל דהוא ס"ל כמ"ש הכהן, דעתן חילוק בין נהר למעין.

שוב רأיתי בשו"ת מהורי"ט (בשניות חי"ד סי' י"ח) שהקשה ג"כ קושית התוט' ר"י"ד, דהא מעין מטהר בכל שהוא וע"ש שלבסוף הרגיש בתוספתא הלז, וכותב דבנהרות יש חשש שהן מי תמציאות, אבל לא הזכיר מדברי הרמב"ם פ"ו מפרה ומפ"ט ממקואות גם לא הזכיר דברי הכהן הנ"ל, ועכ"פ לפ"י דברי המרדכי והרמ"א סעיף נ"ב אין לדחות, ודברי התוספתא יש לישב כמ"ש הכהן בתירוץ הראשון או השני, ודברי הש"ס חגיגה כ"ב יש לישב כמ"ש התוט', לנלע"ד לתוךן.

שוב רأיתי בשו"ת הרואה"ש (כלל ל"א) שהרגיש בהך תוספתא, ע"ש מ"ש בזה, דלא קאי רק להחילוק שבין מי גבאים למי תמציאות, אף שהדברים סתוימים, עכ"פ יש להמרדי והרמ"א סמכות מההש"ס הלז, ואין ראי' מהתוספתא הלז, ואף דהרא"ש לא כתוב רק למי מעין אבל הוא הביא כל התוספתא ולא כתוב שיש חילוק בין מעין לנחרות ע"כ כתירוץ הראשון של הכהן, ועכ"פ יהי' איך יהיה, בכך שיש עוד ספק שאלה בא מהמעין בפ"ע, ודאי דעתן להחמיר, ויש ספק ספיקא, ספק שהוא ממש ואת"ל שהם ממי מקוה שהוא מהמרדי והרמ"א הנ"ל, ואף דעתנו מטהר, מ"מ יש לצרף הספיקות כיון שהמרדי בשם ראב"י כתוב כן והרמ"א קבעו להלכה. והנה מה דמעין מטהר בשאובין ע' שור"ת הרואה"ש והרבבה פוסקים דק"ל כן, וכבר הארכתי בזה בשו"ת שואל ומשיב ח"ג סי' צ"ב.

וליתר שאת יוכל לנ��ות בכליים נקובים, וישפכו דם הרבה שני שיעפ, ובודאי ישנה המראה, ואף שכבר ה' מים שאובים כשר כמ"ש באורך, ועכ"פ בספק שהוא מי מעין

בכלי עץ, ונשאר ג'elogים שאובים, כי הכלים לא הי' נקובים, ואח"כ חפרו עוד בהמקואה ולאחר כל השתדרות נשאר לערך שמוונה צאל. ועי"ז האריך מעלה' אדם הי' ידווע בבירור שבא מהמעין בודאי כשר בדיעד כמ"ש הרמ"א סי' ר"א סעיף ח' כל שיש טורה גדול [יש לסמוק על הפסיקים דמעין כ"ש מטהר כל שאובים שבועלם], אמן לאשר ספק שהוא בא מהנהר ועי"ז הביא דברי הרמ"א בסעיף נ"ב דמותר לחבר בצד הנהר ולטבול בה, וכ"ש בפיטול ג' לוגין שאובין, ועי"ז הביא דבשות' החכם צבי ז"ל (ס' מ') חולק ע"ז, והאריך מעלה' בזה, והביא הרבה ספרי אחרים שלא ראויים כלל.

וכותב הגאון השואל ומשיב זצ"ל להסביר על הניל': והנה באמת בගליון הי"ד של' ציינתי, דבספר חזון נחום הספרי במסכת מקאות חולק על החכם צבי. והנה בתשובה כתבת, שהר"ש במס' מקאות (פ"א מ"ו) הביא תוספתא החופר מצד הים וכוכ' החופר מצד מעין וכו', והרמב"ם (פ"ט ממקאות הג"ד) הביא התוספתא הלז, והכ"מ שם האריך, ואח"כ כתוב דהרבב"ם סובר דים הגadol ונחרות כיון שאין דין כמעין לעניין מי חטא, ה"ה שהם מחולקים גם בזה ע"ש.

והנה בראשית השקפה תמהתי מהא דאמרו בחגיגת (דף כ"ב) דהא ארעה כולה חלחולי מחלחל ופ"ה בעי מ' סאה במקום אחד. ופירש"י דמים הנובעים כאן באין מהר גדול, ולמה לא פירש רשי' יותר דאפילו בחופר מצד הנהר ממש לא מועיל, והוא כמו מי תמצית שלא פסקו, והרי מי תמצית פסול לטבול בו אם אין בו מ"מ סאה, ובכיתור תימה על המרדכי ורמ"א סעיף נ"ב הנ"ל, ובמרדי עצמו, דהא דאמרו ארעה חלחולי מחלחל ובעי מ' סאה הינו כשאין בכל א' מ' סאה ורök כל שחוoper בצד הנהר ואנו רואין את החחלול מועיל, והרי בtosפתא הניל' מבואר שלא מועיל והוא כמי תמצית.

★ ★

וגם על זקיני החכם צבי ז"ל (ס' מ') שתמה על המרדכי מדברי רשי' תמהני, שהי' לו להביא דברי התוט' הנ"ל, הן אמרת דברי הכהן תמהותם במ"ש דכינון דים הגдол ונחרות אין דין כמעין לעניין מי חטא ה"ה לעניין זה, והדבר תמה דמקום שהביא מפ"ז דפורה ה' יוז' שם מבואר דוקא לקידוש מי חטא היא דנפסלים נהרות, אבל לא לעניין טבילה, והראב"ד

על הדרך

הכלי החיצון כשפופה"ג, לגבי המים נחשבו כמחוברים, ונמצא שהכלי טמא, והמים הם טהורים.

★ ★

בדוכב מישרים (ח"א סי' נ"ב) תירץ קושית הטוריaben, דלענין השקת מים טמאים למקוה שהוא מטעם זרעה ולא מטעם טבילה פשוט דמנהני חיבור כ"ש ולא בעי חיבור כשפופרת הנוד, והביא הוכחה זהה, ומילא אין המים שבתוں כלי החיצון מקבלין טומאה כלל, וכ"כ הדרך חיים (מקוואות פ"ו מ"ב). מיהו כתוב הדוכב מישרים דהטורן אבן הקשה לשיטתו שנקט בסמוך דגם בהשקת מים בעין חיבור כשפופרת הנוד, וע"כ הקשה הטור"א על הא דמיzag שנטמאו השיקן ואח"כ הקדישן טהורין ואמאי לא גזרין שם ישיקן בכליא אין בפיו כשפופרת הנוד. ועיין בדברם (ח"א סי' י"ח ס"ק ה') שג"כ העיר על הטור"א, דבסמוך להשקה מדין זרעה הוא ולא מדין טבילה לא בעי כשפופרת הנוד.

★ ★

החויז' א' (מכשירין סוף סימן א') תירוץ קושית הטור"א, שלא חשייבי המים שבתוں כלי החיצון נתלושו ברצון, שהרי לא הותלושו לצורך שימוש תלוש ואין דעתו לתלשם רק לעrotein למוקה, ואע"ג דאייכא מעט מים ומה שנשארין בהכרח על דפנות הכלוי, ומה שנשארין בהכרח חשוב לריצון מ"מ אותו מקצת מים בטל בשאר המים. עוד כתוב דכל שהם מחוברים למקוה בטופח ע"מ להטפיח חשיבי עדין ככל נתלושו.

(פירוט תאננה)

דף כ"ב ע"ב

בגמ': ואם אתה אומר לו טמא כלום משגיח עלייך, ולא עוד אלא שאתה אומר לו טמא אומר לך שלוי טהור ושלא טמא.

במנחת חינוך (מצווה רפ' אות יז) הביא קושית הכסף משנה על הרמב"ם (פ"ז מה' תרומות י"ב) דמותר ליתן תרומה טמאה לכחן עם הארץ, מדוע לא חיישין שם יאכלנה.

וכתב המנתה חינוך דעל הגליון שם כתוב, דברים תמהיים שלא שמענו מעולם שכחן עם הארץ יהיה חשוד לאכול

הוא בודאי יש להזכיר, ואח"כ כשירבו המים מהנהר ישוב לקדמותו וכשר לנפלען"ד.

★ ★

בגמ': והני מיידי בכלי טהור אבל בכלי טמא מיגו וכור.

במהרש" א כתוב דלפי התוס' קאי גם על קודש, דבכח"ג לא גورو ובנן [לפי רבא]. כיון שאין צrisk בזה כשפופרת הנוד. אך לפירושי לא קאי אלא על חולין ותרומה שביהם לא גورو כלל. אבל גבי קודש כמו שגורו ביש בו כשפופרת הנוד אותו אין בו כשפופרת הנוד, כמו כן גورو בשניהם טמאין אותו היכא דהחויזן טהור. עי"ש.

וברמב"ם מפורש דבשניהם טמאין מטבילין אף לקודש. ונמצא דלפי התוס' והרמב"ם הווי מציל לימייר עוד נפק"מ בין רבא לר' אילא בגונא שניהם טמאין. ועיין בשפט אמרת וברשות.

★ ★

קושיא חריפה הקשה בטוריaben כאן, דא"כ בכל כלי יוועל אף אם איןו כשפופה"ג, דכיון דבא לטהר הכליל הטמא שבתוכו, ולא הוועל שהרי אין בפיו כשפופה"ג, נמצא שהכליל מטמא משקין שבתוכו, שהרי משקין אלו חשובי מונתקין מן המקוה כיון שאין בפיו כשפופה"ג, ומשקין אלו מטמאין הכליל החיצון, וא"כ מיגו דסלקה טבילה לחיצון סלקה טבילה לפניomi.

ותירוץ דין הכליל החיצון נתמא רק מדרבנן, דמן התורה, אין כליל מטמא משקה, וכיון שאין הכליל החיצון טמא רק מדרבנן, ומה"ת טהור הוא,תו ליכא למימר מיגו דסלקה כו', ועי"ז לטהר הכליל הפנימי שהוא טמא מן התורה, דהא הכליל החיצון מן התורה טהור הוא, ורק מדרבנן נתמא.

★ ★

בתש"ו שבטו"ס גידולי טהרה תירוץ דהמים נתהרים בכל מקרה, ואין מטמאין הכליל, דהא מבואר בשו"ע סי' ר"א (סעיף נ"ג) דעירוב מקוואות דבעי שפופה"ג הוא רק בפסול دائוי, אבל בפסול דרבנן סגי בחיבור כ"ש, ואם כן הרי מים אלו שבתוں הכליל שנטמאו מחמת הכליל הפנימי, כיון דין דאין טמאים רק מדרבנן, סגי להו בחיבור כ"ש, וא"כ אף שאין

בגמ' : נאמנים עמי הארץ על טהרתו טבילה טמא מות כו' הא בוגנוו.

בhzoon איש (טהרות ח' ג') חמלה דהא תנן בטהרות (פ"ח מ"ב) המפקיד כלים אצלם הארץ טמאין טומאת מת, הרי שכליו של ע"ה טמאין בטומאת מת, ואינו נאמן עליו.

וכתב דמיכאן מקור דברי הרמב"ם (להלן) משכוב ומושב פ"י' ה' (ב') שכתב בסוף חישיבון בע"ה גם לטומאת מת, ובכע זהה ג' ז', והוא אמרין הכא שלא חיישין לטומאת מת, הינו דוקא בדאמר ע"ה בהדריא שלא נתמאו בטומאת מת, שלא גרוו אוטומאית מת כשאומר בפירוש שלא נתמeo בטו"מ, אבל אוטומאית מדרס לא מהימן אף אם אומר בפירוש שלא נתמeo במדرس.

★ ★

בגמ' : עם הארץ שבא להחות אין מזון עליו עד שיעשה בפנינו שלישיו ושביעי.

הקשה הטורי אכן דאמאי אין ע"ה נאמן לומר דהיום יום ג' או ז' לטומאותו במיגו دائיבי לא אמר כלל שנטמא במת. ותרץ דמיiri שנטמא לפני עדים אלא שלא ידע באיה יום נתמeo, והוסיף דאל תחתה ע"ז, דהא ע"כ הא דנקט "שביעי" הינו בגונו שיוודעים שהזו עליו פעמי אחת אלא דאין יודען מתי הזו עליו.

★ ★

וזה מקדש דוד (ס"י מ"א ס"ק ב') הביא מהר"ש (טהרות פ"ז) דהא דעתך ציריך שיעשה לפנינו ג' ז', אינו משומח סר운 נאמנות דונכל להאמינו במיגו, אלא דעתך אינו נזהר מטומאה וחשייב כנטמא היום. ולפ"ז לא סגי לנו בעדים שעמדו עליו מתי נתמeo אלא מציריך לעשות לפנינו ג' ימים שנדע שלא נתמeo אז, ולפ"ז לכארה א"ש גם הוא דנקט "שביעי".
ודו"ק.

מייחדו בר"מ (פרה פ"י' א מ"ב) משמע דלא כהר"ש, אלא דין נאמנים לו שהגיע יום השלישי.

(פירוט תנאי)

★ ★

תרומה טמאה, דעתך כאן לא שמענו רק שהוא אינו בקי בהלכות טהרתו, ויש לחושש שיאמר שלוי טהור ושלך טמא, כמובן כאן בಗמרא, וע"כ יתכן שיחסוב שהוא טהור או התמורה טהרתו בזמן שבאמת נתמeo או הוא או היא, ועל כן אין נתונים לו תרומה טהרתו, אבל לחת לו תרומה טמאה ולומר לו שהוא טמאה ודאי לא חדרין בו שיכלנה בטומאה כמו שאינו חזוד לעבר על כל האיסורין, ושפיר כתוב הרמב"ם דמותר ליתן לו תרומה טמאה, עי"ש.

★ ★

בגמ' : תניא אמר ר' יהושע בושני מדבריהם בית שמאי וכור אמרו כל ימיו הושחרו שניינו מפני תעניתו וכו'. מעשה היה واحد מגודלי ישראל חשש לגור בבני ברק עירו של הגאון בעל החזון איש זצ"ל, משומש שהרבה פעמים חלק עליו בדברי תורה.

וכתב לו הגרא"ם פינשטיין זצ"ל בשווית אגרות משה (יו"ד ח"ג סי' פח) שאין חשש בדבר, כי אדרבא זהו כבוד התלמיד חכם, כאשר מזכירין שיטתו ומעיינין בדבריו אף שהמסקנה של המעין היא שלא בדברי הת"ח ההוא, ובודאי לא עליה על דעת החזון איש שלא יחלקו עליו, וכן אי שיקפיד על זה.

ומה אמרין כאן בגמרה הושחרו שניינו של ר' יהושע מפני תעניתו, לא היה משומש חלק על דברי בית שמאי והקשה עליהם, אלא משומש שאמר בביטול שלא בדרך ארץ בושני מדבריהם בית שמאי, ודאי אין לעשות כן, אבל כאשר מזכיר דברי הת"ח בדרך ארץ וחולק ע"ז ומקרה על דמיiri שמיiri יכול לדור בבני ברק, ואדרבא החזון איש יחיי לו למליין יושר בעדו על אשר מעין בספריו ומזכיר דברי תורה, עי"ש.

★ ★

בגמ' : ומנא לו יומי לא מושלי אנשי.

כתב ובניו החפץ חיים זצ"ל באחבות חסד (הלואה נתיב החסד אותן י') דיש לעיין לעניין שאלת כלים על כמה זמן חייב להשאל כל, וכותב דאסמכתא לזה מסווגין שהשיעור הרגיל הוא ז' ימים.

★ ★

דף ב"ג ע"א

בגמ': ונפקה רצועה של סנדל ונטלה וכי.

כתב החזון איש (פרה סי' ה' סעיף כא) דנראת דהא דנושא את המדרס אינו נושא את הקדש הוא דוקא בנושא בידו, אבל לבוש סנדל או בגדי מדרס לא גוזרו. והביא ראייה מהא דנהלקו בסמויך אי גוזר גם בסandal טהור, ואם איתא גוזרו גם על הלבוש במדرس, מי מביעיל בטהור, אותו נאמר כלל הנושא קדש צריך להיות ייחף, וכן כל שאר בגדי, ואפ"ל בחטא לא אסור רק לבוש סandal טמא וכדנתן (פ"ה דפרא מ"ב), ועיי' מש"כ בזה הרש"ש.

אמנם בראב"ד (פרה פ"ג מ"ג) מבואר לכואורה בהדייא גם גוזרו על הלבוש סandal שלא ישא את הקדש.

(פירוט תאננה)

בגמ': לא אסור אלא בירדן ובسفינה ובעיטה שהיה.

הנחה בגמ' שבת (ס' ע"ב) לגבי גזירה דסandal המסומר נדקהה הגמ' לומר דאפי' לר' חנניה בן עקיבא שאומר כאן לא אסור אלא בירדן ובسفינה וכמעהה שהיה, ה"מ ירדן דשאני משאר נהרות, אבל יו"ט ושבת כי הדדי נינהו ע"כ. והקשרו המפרשים למה נדקהה הגמ' לפי ר' חנניה בן עקיבא, הריenan קימ"ל כרבנן דפליגי על ר"ח בן עקיבא ואוסרים גם בשאר נהרות, כמו שפסק הרמב"ם (בפ"י מהלכי פרה הלכ' ב'), גם בשאר נהרות אסור, שלא בעין ממש כמעהה שהיא, ומושום כך גם בסandal המסומר אסור גם ביו"ט ע"ג דלא הוא כמעשה שהוא, ולמה הוצרך לאשמעין דעתך גם לר"ח בן עקיבא במקומות דלית הලכתא כוותה.

ובק' תולדות זאב להגרייז פראנק צ"ל שנפס בספר הזוכרון תפארת רפאל-ליין (ע' רפה-ו) כתוב ליישב בזה, דהרי בגמ' כאן מתבאר דمعמידים סתמא דמשנה בר' חנינא בן עקיבא, הרי דסתם התנא דחומר בקדוש ס"ל כר"ח בן עקיבא, וכן פסק הרמב"ם (בפ"ב מאבות הטומאות הלכ' ג), הנושא את המדרס מותר לו לישא עמו תרומה כאחד וכו' אבל לא הקדש כו', וכותב בכ"מ שם שרבענו פסק כר"ח בן עקיבא שלא אסור אלא כמעשה שהוא בקדש אבל לא בתרומה, ובפרק

בגמ': Mai'i בית הצביטה אר"י אמר שמואל מקום שצובטו וכו'.

ופירש"י מקום שאוחזו בו ומושיטו לאחרים

ועל מש"כ ר' יוחנן מקום שנקיי הדעת צובען פירש"י שנקיי הדעת שהם איסתנסין, מטבילין ואכל בחודל או בחומץ, וחוקקין בשולי הקערה בית קיבול לעצמו, וגובה לו סביב, ונונתני שם חמץ וחודל ע"כ.

ורבינו חנאל והערוך פירשו מקום שנקיי הדעת שותין בו, שהוא אצל אצל און הכליל ולשותות מכגד און, מפני שאוחזין בו באזנו, ונקיי הדעת משניין, ואין שותין מקום של אדם שותה, אלא שותין אצל און.

ויש גורסים במשניות בית הצביעה ופי' שם בתפאי"י (כלים פ"ה בזען אותו ח') דג"כ נפרש אליבא דشمואל מקום שאוחזין בו ומושיטו לאחרים ונפרש צביעה מלשון אצל, כמו שאומרים (יומא פ"ב בסדר הפיס) הצביעו שהוא מלשון האצביעו, להוישט את האצבע, והאלף נעלם, וכן כאן כאן מקום שאוחזים ע"י אצל ומושיטו לאחרים.

והרמב"ם מפרש כshmואל והוא בית קיבול קטן בשפת הכליל שתוחב בו אצלו כמשמעות הכו"ם לחבירו.

והקשה בסדרי טהרות (פ"ה דכלים ע' רכ"ב) אליבא דشمואל דמפרש שהוא מקום שימושיתין בו, תיקשי מ"ש מיד דקייל'ל שאם נפל עליהם משקין מגבען והם טהורין. וכבר העיר בזה המשל"מ רפכ"ח מהל' כלים ד"ה תנז. ובמשנה אחרונה (כלים שם) כתוב מהמת זה דלכו"ע איןנו דבר שבולט מחוץ לכל, אלא הוא מגוף הכליל שיש שם נקב ובו מושיט לחבירו.

ובתפआרת ישראל (שם) כתוב עוד דהרי אפשר לפרש גם לרבי יוחנן מקום שנקיי דעת צובען בו, היינו מלשון אצל שמשוניתין שם, שאין אותה בשפת הכליל, שכדי שלא יצטרכו לתחוב אצלותם בתוך חלל הכליל, וימאס מה שבכליל, וגם אין מחזיקים בגדי כליל פן ישמט מידם, אלא אוחזים בכלים בנקב זה, ועיין בסדרי טהרות מש"כ שם עוד לפרש בפלוגתא זו.

על הדר

שאמרו ה"מ ירדן דשאני משאר נחרות, אבל יו"ט ושבת כי
הדרי נינחו זוז'פ.

★ ★

בספר אזהרת שבת בסوها"ס נדפסו ליקוטי דברים מהגאון ר' ארוי לייב ברוידא צצ"ל והוא כותב:

"שמעתי מאאמו"ר הרב הגadol המפורסם בתוו"י ר' ישראלי ברודא צ"ל על הא דעתה בפסחים (ק"ב) ובירור"ד (ס"י קטן) שלא ליתן אוכלים ומשകים תחת המטה. דוקא תחת המטה, אבל אם נתן תחת קאנאפע [ספה] או שלאף באנק [ספסל שינה] ליתэн בה, דברך שאין אנו יודעים ואין כתוב הטעם אין לך בו אלא חידשו והבו דלא להוסיף, וכן היה רגיל להורות עכ"ל.

וזה גאון רבי פנהס אפשטיין זצ"ל בספר שמיית הנפש להגרי"מ
אויערבך ז"ל (עי' קכ"ז) כותב: ואף שהראוי שלו
וכיו' יש לומר דלא דמי כלל וכו', אך יש ראי' לדבריו ממה
שאמרו (כאן בغم'): לא אסרו אלא בירדן ובספינה וככמעשה
שהיה וכו'.

2

בגמ' : עבר ונשא מהו, ר' אילא אמר אם עבר ונשא טמא, רבוי יזרא אמר עבר ונשא טהור.

כתב בספר אבן יעקב (אות קפה):

הרמב"ם (בפי"ב מהל' אבות הטומאות הל' ג') פסק/car' זירא דעתו, והכ"מ כתוב הטעם דמיילתא דרבנן הוא, ופסק כמוון דמייקל עכ"ל ה"מ. ומוכח מדברי ה"מ,دلיכך פסק הרמב"ם דעתו, משום דגביו אישור רבנן לא אמרינן دائ עביד לא מהני.

ובפכ"ב מהל' אישות (הלו' י"א) פסק הרמב"ם כרב יוסף בכתובות (דף פ"א) גבי יbum דאמ מכר לא עשה כלום, משום דגבוי דרבנן נמי אמרינן אי עביד לא מהני, וקשה פסוקי הרמב"ם האחדדי. ובפ"י"א מהל' גירושין (הלו' כ"ח) פסק הרמב"ם: עבר ונשא מעוררת או מניקה בתחום זמן יוצא בgett ואפללו היה כהן, משום דגם באיסור דרבנן אמרינן אי עביד לא מהני. ובפ"ו מהל' יו"ט (הלו' י') פסק דאסור לבשל משבות ליו"ט בל' עירוב תבשילין, ואם עבר ואפה מהני, ולא אמרינן אי עביד לא מהני גבי אישור דרבנן. ובפ"ט מ"ל, ע"ז (להלן)

עשירי מהלכ' פרה (הלו' ב') פסק כת"ק שאין מעבירין מינו את הכתובת ולא אף חטא בנהר ובספינה, הרי שפסק דגש בשאר נהרות אסור ולא כר' בין עקביא שאורר רק בירדן ובספינה.

וַיֹּאמֶר שְׁתַעֲמֹד מִשּׁוּם דָּחָכָא סְתֵם לֹן תְּנָא כָּרְחָבָן עַקְבַּיָּא,
וְהִתְסֻמֵּד סְתֵם לֹן בְּפַטְּרָה כָּתְקָךְ, וַיֵּשׁ לֹנוּ לְוָרָר וְרָא
רַבְינוֹ דְּבָרָיו שֶׁ רְחָבָן עַקְבַּיָּא בְּנוֹשָׂא אֶת הַמְּדוֹרָס, וְדְבָרָיו
שֶׁל תְּקָךְ בְּמַעֲבֵיר בְּנַהֲרָה וּכְדָמָרִין בְּפִרְרָה.

לפיכך כל מה שאפשר להעמיד משנתינו **שהיה** אתיא גם
אליבא דר"ח בן עקיבא אתיא ל"י שפיר טפי, ולכן
אמר דלענין סנדל המסומר **שהיה** אסור גם ביו"ט כמו בשבת
גם ר"ח בן עקיבא מורה משום דיו"ט ושבת כי הדרי נינהו.

★ ★

ובע Zusammensetzung ביאור היחס של הגם' הניל' בין ירדן ושאר נהרות לבין שבת וו"ט כתוב הגאון מהר"ם שפירא מלובליין זצ"ל בשות' א/or המאיר (ס"י נ"ד ס"ק ה):

זהן"ל בס"ד בפסקאות, דנה במשנה דאהלות (פ"ח מ"ה) תנין אלו אין מביאין כו' ספינה שטה על פני המים, וא"כ לפ"ז ע"כ היא דלא ישא אדם מי חטא ויעבור בירדן ובسفינה, אין החשש שהוא תחילה הספינה על כזאת מן המת ותביא טומאה לכל הכלים שבسفינה, דהא ספינה אין מביאה טומאה, וע"כ ליכא רק אחד מב' חששות, או שהוא תחילה הכלוי עם מי חטא על הכוית מת וכמו שפירש"י ביבמות קט"ו ע"ב), או אם הי' מקום לומר שהسفינה עצמה מקבלת טומאה, ואז מילא הי' נפסל המי חטא משום מקום טמא, ובמ"ש הרמב"ם ז"ל בפהמ"ש דברה (פ"ח מ"ו).

זהה החלוקת בין שני הטעמים, דלטעם משום שהכל עצמו מהאל, אינו רך אם הוא כנגדו ממש דזוזו ודאי חששה רחוקה, משא"כ באם הספינה טמאה, דחישיןן לכל הספינה, והוא חששא יותר קרובה. וא"כ מעתה יהיו נמצא, דלר"ח בן עקיביא לשיטתו שפיר יש חילוק בין ירדן לשאר נהרות, דהא במשנה דשבת (פ"ג ע"ב) תנן מנין לספינה שהוא טהור שנאמר דרך אני לבב ים ור"ח בן עקיביא אמר בגמ' שם דכל הספינות טהורות חוץ מספינות הירדן, וא"כ לרוחב"ע לשיטתו שפיר ניחא דקאמר לא אמרו אלא בירדן ובسفינה, משום Dao הספינה ג"כ נתמאת, ושפיר אכן החשש לכל הספינה, משא"כ בשאר נהרות Dao חשב רק שמאiahil כנגדו דוקא. וזה

על הדרך

וכאשר אמרין בוגمرا דעשהו כתמא מות, מקשין אי ה'כ' תיבעי הזאה שלישי ושביעי.

ואין לומר דמיירי בחיבורין, דאו כו"ע מודרים דכל הכלים מטמאין שבעה, דא"כ מדוע הוצרכה הגمرا לאמרה בתירוצה אח"כ עשווה כתמא מות בשבייש שלו, ולא אמרה עשווה כתמא מות שאינו בחיבורין. אלא ודאי יש מכאן ראייה להרמב"ם וסיעתו, וצ"ע על הראשונים ואחרונים שלא העירו בזה, עי"ש.

ועוין בהערות שם שהביאו שבעל האור החיים הק' בספרו ראשון לציון הרגיש בזה, ולכך מפרש שיקושת הגمرا א' ה'כ' תיבעי הזאה שלישי ושביעי, היא על הקנה, ולא על האדם הנוגע בה, עי"ש.

דף כ"ג ע"ב

בגמ': לא מעתה לא כתמא אדם אלמה תניא וכו'.
וברש"י: לא כתמא אדם וכו' (בתור"ד): שלא מצינו טומאה לאדם וכליים הנוגעים כתמא שקיבלו טומאה מהרים וכו'.

והקשה בטוריaben דהא שאני חטא שאין אומרים בחטא זה רשותון וזה אחרון, ואפלו הן מאה כולן תחילה, וכדתנן בפרה פי"ב מ"ז ובתוספות בר"ש שם.

ובחzon איש (טהרות סימן י' אות ח') ר"ל דהכא אירוי לענין לטמאות החותכה ומטבילה שאינו רוצה להתעסק בפרה ודינו כחולין, ואע"ג דכעת הוא עוסק בפרה שטופרת, כליה, מ"מ ע"כ לא נטמא לענין שיחזרו ויטמא את השופרת, דעתך לא גزو טומאה על הטובללה להז, דא"כ אין לדבר סוף הטובללה טמא וחוזר ומטמא את הכליל טמא, וחוזר ונטמא עי' הטבילה השנייה.

וע"ש שהוכיחה מכך זה הכלים הנוגרים בטורה לשם חטא זה טמאין גם כחולין, וע"ש ובחזו"א (פרה סי' ה' אות א'), מיהו בתוס' לעיל (כא). ד"ה האונן משמע דין אותה השופרת מטמא חולין, וע"ש בחזו"א ובחזו"א (או"ח סי' קכ"ט).

(פירות תנאה)

★ ★

א') פסק הרמב"ם דאם עבר ונשא שלשה ימים לפני אידיהן כר"ל דמותר ולא אמרין אי עביד לא מהני. ובפ"ז מהל' מallocות אסורות (להלן ב') פסק הרמב"ם גבי קדרה שאינה בת יומה, דבדיUber אם בישל התבשיל מותר, ולא אמרין دائ' עביד לא מהני גבי אישור דרבנן.

★ ★

ויש לחלק, דשם בכחותם (דף פ"א) עבדו רבנן תקנתא דלא ליזבן הנכסים בשליל טובת האש, ואם תמצא לומר שם מכר מועל, מה הוועילו בתקנתן, ודאי כל אחד ימכור שהרי אין עליו עבירה, אלא שחכמים נתנו יロー כה לאשה בנכסים אלו ואיתו מפקיע. משא"כ במידי שהיא עבירה כהה דהכא, ודאי מועל תקנת חכמים, דכל אחד יזהר מלעשות עבירה אישור דרבנן, אלאadam עבר אחד, קולר העבירה תלוי בראשו ומעשו קיימים, ולכך מאן דעביד ואקנני בשכת קרקע או מטלטלי הקנתחו הקנהה, כן מביא בברית יעקב בשם הגנות מרדכי בפ"ב דשבועות ובשם פנים מארות ח"א סימן לד".

ולפ"ז מתורצחים פסקי הרמב"ם, דליך פסק הרמב"ם בפ"ב מהל' אישות adam מכר לא מהני המכירה, כיוון שתקנו לטובת האש, ואי אמרין מכר מועל מה הוועילו חכמים בתקנתן, וכן בפי"א מהל' גירושין גבי מעוברת ומונקה שתקנו לטובה התינוק, ואי אמרין דעביד ונשא מותר מה הוועילו חכמים בתקנתן. אבל בשאר דברים היכא דaicca עבירה, התם ודאי מועל תקנת חכמים, דכל adam יהא נזהר מלעשות עבירה אישור דרבנן, וזה.

★ ★

בגמ': שופרת שחתה לחטא וכו' ולא עשווה כתמא מת, אי ה'כ' תיבעי הזאה שלישי ושביעי וכו' לא עשווה כתמא מת בשבייש שלו.

ובתוס' שופרת וכו' כתבו: והכא שופרת של עז הויא וכו'.

כתב במנחת חינוך (מצוה רסג אות כ), דמדובר הגمرا כאן יש ראייה לשיטת הרמב"ם (פ"ה מה' טומאת מת ה"ג) והר"י מסימפונט בתוס' נזיר (נד ע"ב ד"ה ת"ש) דס"ל לכל הכלים שנגעו במת נתמאים שבעה ואפי' כלי עז, ודלא כהראשונים דחולקים זה וס"ל דrok כלי מתכוות מטמאין שבעה, דהא כאן השופרת هي כלי עז וכדכתבו התוס' בהדיא,

על הדף

אתи שפיר, דהיות וה"את" הנכתב ב"כף" לא הוה לגופי, אלא הוילדרשה לצרף כל מה שבכף אחת, שפיר לא נוצר לכתחבו שם, משא"כ ה"את" הנכתב בקורה הוי למןין, ושפיר נכתב גם שם, עי"ש.

★ ★

וכותב הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א בספרו טעמאDKRA (פרק' נשא): יש לעיין (עפ"י דרשת חז"ל הניל' כאן) למה כפלה הכתוב וכותבה "כף אחת" י"ב פעמים, (ואין לומר Dai'idi דכתיב בחדא כתיב בכוולחו, דהא במנחות (י"ט ב') דריש מڌתני ב' קרא תריסר זימני, ולא אמרי Ai'idi דכתיב חד כו'). ויל' דאי לא כפלו בכוולן, הו"א דלכן כתיב אחת, לומר דכאן אחת, אבל בהני דלא כתיב אחת, היו כמה כפות, אבל השთא בכוולחו כתיב אחת ע"כ לדרשא זו ATI. (שוב הראוני בתוי' חגיגה ר' אי' ד"ה בנין ע"ש).

★ ★

הגאון רבי אהרן לוין זצ"ל-ה"יד בספרו הדרש והעיוון (פרק' נשא אמר ע') הקשה איך הי' באפשר שביאו הנשיים הכלים עם מה שבתוכם, היינו הקערות והמזרקות עם הסלת והכפות עם הקטרת, הרי הם הביאו הדברים עוד בראש חדש, וא"כ עד שהגענו יומו של כל נשיא להקריב נפסלו בלילה.

ובישוב דבר זה ייל' עפ"י דברי הגمرا בסנהדרין (ט"ז ע"ב): כל הכלים שעשה משה משליחתן מקדשתן, מכאן ואילך עבדותן מקדשתן, ומשמע דרך הכלים שעשה משה נתקדשו ע"י משה, אבל הכלים שהקריבו הנשיים, שלא עשו ע"י משה, לא נמשחו ונתקדשו רק ע"י עבדותן, וכן מורה לשון הכתוב בפרשנו: זאת חונכת אחורי המשח אתו, ומשמע שהנשיים הקריבו קרבנותיהם אחורי שכבר כלתה משה את הכלים שעשה משה, וא"כ הכלים שהביאו הנשיים לא נתקדשו עד שעת עבדותן.

ולפ"ז הCPF שנთן בה כל אחד מהנשיים הקטרת לא נתקדשה עד שעת הקטרה, היינו עד שהגיע יומו של כל אחד מהנשיים להקריב קרבנו, שאו נעשה בהCPF מעשה כל' שרת, ונתקדשה בקדושת כל' שרת, אבל בהנחת הקטרת בהCPF לא נעשה עוד בה שום עבודה, ובזה לא נתקדשה עוד.

בגמ': כף אחת עשרה זהב מלאה קטורת, הכתוב שעשו לכל מה שבכף אחת.

ב"דף על הדף" למסכת פסחים (יט ע"א) הבנו דכ"ק מרן האדמו"ר מגור בעל האמרי אמרת זצ"ל העיר, מודיע לא דוש ר' חנין דרשה זו על הפסיק קערות כסף אחת וגוי הנקתב קודם. ואמרداولי כיון שבקURA היה מתה מנהת סולט, יהיה מכאן ראייה לשיטת הפסיקים דקמץ נחשב לח בלח, עיין במג"א סי' ת"ל ס"ק א' בזה).

★ ★

והגאון הנצי"ב בספרו הרחב דבר כאן כותב: ולכבודה קשה למי דרשו מזה המקרא יותר מDUCTIB KURERת כסף אחת, מזורק אחד, אבל העניין הוא דאיתא בחגיגה שם עוד הצריך לכל' הכלים מצרפו, שאין צריך לכל' הינו שאי אפשר לאחزو אלא בכל' כמו קמח וקטרת וכדורמה לאפוקי בשר, והגאון טורי ابن ז"ל הרבה להוכחה דפירוש הצריך לכל', הינו קידוש כל', וממו דאיתא במלאים שהן שלמים שאין הכלים מקדש אלא שלמה, אבל במא"כ איןו כן אלא במנחת, משא"כ בקטרת שאין לו שיעור ממש"כ, ותו דקטרת כבר מתقدس במתנתה דאיתא בפ"א דשבועות, ולא צריךתו לקידוש כל' העיקר כפירוש הראשונים ז"ל, ובכבודו הספרי הוספנו לדוחות כל' הוכחותיו ז"ל.

ובזה מילא מתישב הא שקבעו הדרש ע"ז המקרא בקטורת, ולא על המקרא של סלת מנהה, שהוא כדי ללמד דאפילו אין צריך לקידוש כל' כמו קטרות, הכלים מצרפו עכ"ל

★ ★

הגאון בעל אוור שמח בספרו משך חכמה (פרק' נשא) כתוב בזה, דהא דכתיב קערות כסף אחת נכתב האחת למןין, וע"כ קודם נכתב "קערות כסף" וא"כ "את", אבל כאן דכתיב "כף אחת" וא"כ כתיב "עשרה וזהב", הוי ה"את" לדרשה דכל מה שבכף אחת.

והוסיף ה"משך חכמה" דבר נחמד, לבסוף פרשנת נשא כאשר מונה התורה את חשבון כל' הקערות והמזרקים והכפות, אז אצל הקערות והמזרקים נכתב תיבת "את", משא"כ במנין הכותות לא נזכר תיבת "את", ולפי דברי הגمرا

על הדרך

ונטמא אחד מהן, והניחו בביסא, וחזר טבול ים ונגע באותו טמא מהו, מי אמרין שבע ל' טומאה או לא ע"ש, וברבנן (שבועות י"א): מבואר להדייה בתירוץ היב' דורך לענין דין צירוף כלי מיבעיא, אך בחתיכה אחת שמקצתו נתמא וצירפו לו פחות מכבייצה אוכלין טהורין, ונגע טמא בחלק הנטמא, נתמא הכל, ולא אמרין שבע ליה טומאה ע"ה.

והביאור הווא, דבחתיכה אחת חשיבא נגע במקצתו נגיעה בכלו, והרי נגע אף בצד הטהור, משא"כ בצירוף כלי לא חשיבא בחתיכה אחת, וא"כ לא נגע בכלו, אלא דין נתמא מקצתו נתמא כולו, וכיון שהמקצת כבר נתמאשוב איינו מקבל טומאה.

ויש לדוחות, דין צירוף כלי מחשבו לחתיכה אחת רק בשעה שיורד טומאה למקצתו, אבל כשכבר נתמא מקצתו ונגע בו הטעמא, ליכא כלל דין צירוף כלי, שהרי לא נתמא דבר בכלל.

(קובץ קול התורה קובץ מ"ז ע' לא)

★ ★

בגמ': הקיוטות והלבונה כו'.

מבואר הכא דמחמת חיבת הקודש גם דברים שאינם ראויים לאכילה, שאינם מקבלים טומאה, כמו עצים ואבנים, אבל ע"י חבת הקודש נעשה דינו אוכל, והקיוטות העצים והלבונה שאינם ראויים לאכילה מקבלים טומאה.

על פי זה יש לבאר בטוטו"ד דברי הזמירות ביום ש"ק ברוך קל עליון וכו' "כל שומר שבת כדת מחללו - הן הקשר חבת קודש גורלי". והוא בהקדם המבוואר בישעי' נ"ו (-הפטורת הענית ציבור) "ואל יאמר בן הנכר הנלה אל ד' וגורי ואל יאמר הסריס הן אני עץ יבש. כי כה אמר ד' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וגורי ונחתמי להם בביתי ובחוותו יד ושם טוב מבנים ומבנות, שם עולם אתן לו אשר לא יכרת". מבוואר בזה שבזוכות שמירת שבת גם הסריס אשר הוא עצ' יבש יתברך בשם טוב אשר לא יכרת לעולם.

וזהו ביאור הפיטין כל שומר שבת כדת מחללו - יהי גורלו כמו "הקשר חבת הקודש", מה חבת הקודש מחייב וועשה עצים ואבנים לאוכל, לענין קבלת טומאה, כן גורל השומר שבת שף שהוא עצ' יבש יפרח ויגל בשם עולם.

וכיוון שכן, הנה בראש חודש שאז כאשר הניחו הקטרת בהכה לא הייתה עוד על הכהן קדושת כלי שרת, ולא הייתה פולשת בリンנה, ולכן שפיר היו יכולים לחתך תוך הנקודות הקטרת בראש חדש, וע"כ הביאו הנקודות מיד בראש חדש מלאות קטרת, ומפה זה ג"כ כאשר עשה הכתוב סכום הכלול מכל הנקודות שהביאו, שזו هي בראש חדש, אמר שהביאו מיד עם זהב שתים עשרה מלאת קטרת, כי הנקודות הביאו מיד עם הקטרת שהן וכמו שכתבנו.

וע"ש שכותב חלק לענין זה בין הנקודות לקערות והמורקות ותירץ זהה עוד עניינים.

★ ★

ולחן שם (אות ד') כותב:

ויש להעיר על דברינו שכתבנו, שהכך שהקריבו הנשיים, כיוון שלא נמשחה רוק נחנכה בעבודתה, לא נתקדשה בקדושת כלי שרת עד שעת עבודתה, ולכן גם הקטרת שהיתה בה לא נתקדשה, ומילא לא נפסלה בリンנה, מהא דאיתא בחגיגה כ"ג ע"ב: הכלי מצרכ' מה שבתוכו לקדר, ויליף לה ממה שנאמר, כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת, הכתוב עשו לכל מה שבכף אחת, הרי שהקדשות נתקדשה בcpf, וכ"כ התוס' שם ד"ה שאם, וכיון שכן מהראוי הי' שתפסל גם הקטרת בリンנה. אכן אין זה סתירה לדברינו, דהגמרא יליף מקרוא כף אחת וגוי' שנאמר ביום הקרבת הקטרת, וזה אמנם כאשר אך לחייב הכהן להקדשת הקטרת, מיד נעשתה כלי שרת, ושמעת הגمراה ממה שנאמר כף אחת של מה שבכף אחת, ושמעת מינה שהכלי מצרכ' מה שבתוכו לקדר, אבל בעת שהביאו כל הנשיים הנקודות היינו בראש חדש, שלא היה הכהן cpf עוד מוכנת כלל להקרבה, לא נעשה בה ע"י ההנחה של הקטרת שום מעשה כלי שרת, וא"כ לא הי' לה במה להתקדש בקדושת כלי שרת, ולכן לא חשו להניח הקטרת בתוך הנקודות, שלא נפסלה בהם.

★ ★

בגמ': הכתוב עשו לכל מה שבכף אחת.

יש להסתפק ביסוד דין צירוף כלי לקודש, اي הכלי עושה לכל מה שבתוכו בחתיכה אחת, וכאיilo הכל מוחובר, או שהכללי עושה בה דין נתמא מקצתו נתמא כולו, ע"ג דאיינו חתיכה אחת. והנה במנחות (כ"ד). ע"י רבא, עשרון שחילקו,

דייש לה לבזבזו דאפילו בגדישה מצרף, אע"פ שבמנחות גודשא לא מקדש.

ריש לציין הר' עניין דתוק לגבי קדשים מה מצהדר הגمرا בובחים (צ"ה ע"ב)adam בישל קדשים בתוקן תנו, אף שלא נבעל בתනור מהקדשים, נאסר התנוור מחתמת הקדשים, ופסק כן הרמב"ם (בפ"ח מהל' מעשה הקרבנות הלכה י"ד) לחומרא.

★★

בגמ': ופליגא דר' חנין וכו'.

הרמב"ם (היל' אבות הטומאה פ"ב ה"ז) כתוב: הכלי מצרף מה שבתוכו לקודש אבל לא לתרומה כו' וככל המעלות של דבריהם, ורמזו יש לעמלה זו בתורה כף אחת כו'.

וכתב שם בסוף משנה: שם הכלי מצרף מה שבתוכו כו' מנא הנני מיili אומר רב חנין דאמר קרא כף אחת כו' כלומר והויא דאוריתא. ופליגא דרחב"א אורי"ח דאמר מעדותו של ר"ע נשנית משנה זו כלומר והויא מדרבנן, ופסק רבניו רבבי יוחנן משום דהוא מרא דכולא תלמודא טפי מר' חנין. ותמהדו הנושא"כ דהרבנן סותר א"ע דבHAL פסוחה"ק פ"י"א הכא"ג גבי צירוף כלי לעניין קטורת, משמע דס"ל דדרישה זו דכף אחת הויא דאוריתא.

ותהי' בחזון יחזקאל (בhashmetot למס' חגיגה) דשני דיני חיבור ישנן, ולא דמי זה אל זה, דלגביו קטרות סגי שייהי נגיעה וחיבור בין חלק לחקל, משא"כ לגבי טומאה לא סגי שיגעו חלק א' לחבירו, ויתור מזה מצאנו שפירות שחיברן ע"י מי פירות לא הוא החיבור, והנוגע בא' מהן לא נתמא השני, הרי דלגביו טומאה בעניין שיחפרק לגורש אחד.

והשתא נחא דברי הרמב"ם, דלגביו קטרות דסגי בחיבור ונגיעה, התם פסק הרמב"ם דצירוף כי האוי מן התורה, דעת' הכלים נעשים כמחוברים ונוגעים אחדדי, אבל לגבי טומאה, שלא סגי בנגעה, אלא עלי שיחפרק לדבר אחד, בזה לא סגי צירוף כלי, ולכן כתוב הרמב"ם שאינו אלא מעלה דרבנן. וע"ש עוד מה שכותב ביסוד זה לחלק בין סוגיות החיבורין בשאר דיני התורה.

★★

בגמ': דאוריתא צרייך לכלי - הכלי מצרפו וכו'. התום' (במנחות כד) נקטו, דלפי רבה בר אבוח גם מדרבנן אין כלי מצרף רק בצרייך לכלי, עוד כתבו דגש לר"ל שסובר דגש באין צרייך לכלי הכלי מצרף, ה"מ דבר שהיה צרייך לכלי מעיקרא.

ותמה הטעויaben, דא"כ איך תנן הכלי מצרף לקדש וללא תרומה, והא בתרומה לא משכח"ל שייא צרייך לכלי. ותירץ דמ"מ הא גופיה חשיב לחומר בקודש דבתרומה לא משכח"ל צירוף בשום עניין, ואגב דחשיב לשאר מעלות שבין קדש לתרומה שהן מעלות גמורות דמשחתה נגדן בתרומה ואפ"ה לא נהגו בתרומה, תנא נמי הא בהדייה.

והמקדש דוד (ס"י ל"ז ס"ק ד') תירץ דນפק'ם בביבורים שצרכינן כלי וכדכתיב ושות בטנה.

מיידזו דעת הטעויaben בכל הסוגיא לצרייך לכלי היינו קידוש כלי, ובביבורים אין צרכינן קידוש כלי.

★

בגמ': דאוריתא יש לו תוקן מצרף. אין לו תוקן אינו מצרף.

הקשה הטעויaben דמשמע דעת' רבי רחמנא כף' לא צירוף, דעתאו לכל שבכף' א', לא מהני א"כ יש לו תוקן ונכנס לתוכו, אבל אין לו תוקן ומונח על גביו, לא מהני לצרף הכל כחד. ואילו בפ"ג דפסחים (דף מ"ח) ארא"א, הרודה ונוטן לסל הסל מצרפו לחלה, ובע"י ר"י טבלא שאין לה לבזבזו מהו תוקן כלי בעין והא ליכא, או דילמא אויר כלי בעין לצירוף, ובאין לו תוקן אינו מצרף כדאמרין הכא וכו' עכ"ל.

★★

וכתב בשו"ת בית אפרים (או"ח סי' מד) לתרץ, דיל' דשאני קדשים דתלי בקידוש כלי לך בעין תוקן, משא"כ בחלה כתוב הר"ש (בפ"ג דמעשר שני) דאפילו אויר הבית מצטרף לחלה, י"ל זדים מונחים בטבלא אע"פ שאין שם לבזבזו לא גרע אויר הבית, וכמש"כ השם"ג בשם הריצב"א היכא

על הדרך

ולפי זה גם מי שאכל בשר טמא של רבייעי בקדש, שדבר זה נלמד ממחוסר כפורים כמבואר כאן בגמרה, יהיו נפק'ם בין הרמב"ם להראב"ד אם לוקה על זה או לא, דלהרמב"ם אינו לוקה ולהראב"ד לוקה, עי"ש.

★ *

בגמ: א"ר יוסף, מנין לרביעי וכו' ומה מחוסר כפורים שמוסתר בתרומה פסול בקדש, שליש שפסול בתרומה אינו דין שייעשה רביעי בקדש.

והקשה הגאון ר' ברוך דב פוברסקי שליט"א בספר שיעורי והרב"ד (עמ"ס פסחים ע' רשות):

לכואורה צ"ב בזה, ומולן דשלישי עושה רביעי בקדש, והוא במחוסר כיפורים לא מצינו אלא שהוא עצמו אסור לאכול בקדשים, ומולן שהוא מטמא את הקודש במגעו דנימה דה"ה דשלישי עושה רביעי בקדש. וצ"ל דמהחר דאשכחן דשלישי חמור ממחוי"כ, הרי מה"ט גופא ייל' דשלישי חמור גם בזה דעתה רביעי אף שמחוי"כ אינו עושה רביעי.

והא שלא אמרין בזה דיו לבא מן הדין להיות לנידון ולא יהא שלישי עושה רביעי, צ"ל ממש"כ רשי" (בפסחים י"ח ע"ב) דמכיוון דא"כ מפרק ק"ז לא אמרין הכא דין, וברשי" בהגינה (כאן) ד"ה אינו דין וכו' כתוב, ולמד' דאם רין דיו גם היכא דמיפרק ק"ז הני מעילות דרבנן נינחו ולאו מדאוריתא. אלא דא"כ צ"ע מ"ט לא ביאר רשי" כן אלא אתחלת דין, ולכואורה טפי הורל' לפרש כן אסוף דין וכמשנת'.

אייברא דבעיקר הדברים אי מוחוי' שנגע בקדש מטמא וuousחו רביעי או לא, הנה כתוב הרמב"ם (פ"י מהל' אבוחה"ט ה"ג) זוז'ל, נגע טבול يوم במקין של קודש טמאן והרי אין רביעי לטומאה, וכן אם נגע באוכליה הקודש שעשן רביעי וכו', וזה ממחוסר כיפורים או טבול يوم ב涅יגת הקודש אחד הוא, עכ"ל.

ומבוואר להדיא דמחוי"כ נמי עושה רביעי בקדש במגעו, ולכואורה ייל' דמקור דברי הרמב"ם הוא מסתוגין דמדילפין דשלישי עושה רביעי בקדש ממחוסר כיפורים, חזוןן דמחוי"כ פסול רביעי בקדש במגעו.

★ *

בגמ': דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מעדותו של ר"ע נשנית משנה זו.

בתום' לקמן (ד"ה מנין) כתבו דף דלא יוחנן צירוף hei רק דרבנן, מ"מ הא דרביעי בקדש פסול hei דאוריתאaliciba דרי עקיבא, כיון דס"ל דשלישי hei דמן התורה, א"כ קריין ביה והבשר אשר יגע בכל טמא, ועיי"ש שכתו' דמשכחת לה רביעי בקדש ע"י חיבת הקודש של עצים ולבונה עי"ש. בשו"ת אגרות משה (קדושים ס"י לא) הקשה ע"ז מהא כתבו החtos' בפסחים (טו ע"ב - טז ע"א ד"ה ר' יוסף) דלא מאיר אין משקין מטמאין מדאוריתא כלל כיון שלא מצינו דאיكري טמא, וא"כ גם אם משכחת רביעי בקדש ע"י חיבת הקודש, מ"מ לא מצינו דחיבת הקודש איكري טמא, ולא קריין ביה בכל טמא, ואף דיתכן שמטעם אחר סבר רחיבת הקודש יעשה רביעי, מ"מ אין מקרה דבר כל טמא, וא"כ מה כתבו החtos' דלא"ע hei דרביעי בקדש מדאוריתא דקריין ביה אשר יגע בכל טמא, ונשאר בצע"ג. עי"ש.

★ *

בגמ: מנין לרביעי בקדש שהוא פסול, ודין הוא ומה מחוסר כפורים שמוסתר בתרומה פסול בקדש, שליש שפסול בתרומה אינו דין שייעשה רביעי לkadush וכו'.

הנה נחלקו הרמב"ם והראב"ד בפי"ח מהל' פסולי המוקדשין (הי"ד), אם טבול יום ומחוסר כפורים שאכלו קודש אם הם חיבים כרת, לדעת הרמב"ם אין חיבים כרת כיון דכי' וטומאתו עליו עד שהיא כל טומאתו עליו, לדעת הרaab"d בהשגת שם חיבים כרת.

וכתב המנתח חינוך (מצווה כמה אות ד) דלפי הרמב"ם דין חיבים כרת משום שלא איكري וטומאתו עליו, א"כ לא איكري טמאים, ועי"כ גם בשר שיגע בהם אין נכל בו הבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, ועל כן לא ילקה מי שיאכל בשר זה, ועוד דאם רין בזבחים (لد ע"א) וכי' וטומאתו עליו ונכרתה וכו' והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, וכל היכא דלא קריין ונכרתה לא קריין ביה והבשר, ועי"כ מי שאכל בשר קודש שנטמא במחוסר כיפורים אינו לוקה.

אבל להראב"ד דס"ל דמחוסר כיפורים שאכל בשר קודש חיב כרת כיון דאיكري טמא, א"כ בשר שנגע בו, hei בשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל,ומי שאכלו לוקה.

בגמ' : כגון שתחbare לו חבירו לתוכך פיו וכו'. המטורי ابن תמה דהא כה"ג אפילו בחולין בעי נטילה, וכדיותא בחולין (קו) והלכטה האוכל מחתמת מאכיל ציריך נטילת ידים, והאיך תנן הכא דאוכלים כה"ג בתרומה בלי נטילה. וחירץ דשאני אוכל תרומה דכהנים זריזין הם, וכמו שחייבת הגם' שם לעניין אוכל במפה.

אלא דחקשה דיא"כ למה תנן אוכלין נගובים דמשמע דבקדש לא משומם לתא דהצנון והבצל, וחיפוק לי' דאוכלי קדש כאוכל חוליין דחייבין בנטילה גם באוכל מחתמת מאכיל וכדיותא בחולין שם לעניין אוכל במפה. ותירץ דעתך חדוש בקדוש באוכל בכוש או כרכר שהן פשוטי כלי עץ ואין מקבלין טומאה וכדיותי ברשי"י ותוס', וכיון דעתה ליה הירא אפילו לאוכל טהורות שפיר דמי, דכיו"ב מציינו בגיטין (סב) ע"ש.

★ ★

ברש"י: תחbare לו חבירו, בידים טהורות, וזה האוכל ידיו מסואבות ע"כ.

הגר"ר יוסף עלבנייגר זצ"ל-ה"יד מירושא (בקובץ בית אברהם סי' לו) הקשה עפ"י דברי הספרי זוטא שהביא מהר"י בן מלכי צדק (בפיו) להלה פ"א מ"ט) על הא דאמרין שם הحلלה והתרומה טעונית רחיצת ידים, משום שנא' ועבדתם עבדות מתנה את כהונתכם, הקיש עבודת מתנה לכהונתכם מה זו בנטלית ידים אף זו בנט"י ע"ש, נראה מזה, שהענין חייב נט"י לתרומה הוה כמו קיוש ידים ורגלים לעובדה, דאכילת תרומה הוה עבודה, ובאמת מציינו כן בפסחים (ע"ג ע"א) אכילת תרומה בגבולין כעובדות בהמ"ק ע"ש.

וא"כ קשה כאן דהרי אפי' אי האוכל לא נגע בתרומה, הרי אסור לאכול בלי נט"י דאכילת תרומה הוה כעובדת וכ"ש אכילת קדשים, וא"כ קשה בתרומה האיך אוכלין בידים מסואבות כלל, ובקדש קשה הא בלי גוזה אסור לאכול בידים מסואבות כנ"ל וצ"ע.

★ ★

בגמ' : או שתחbare הוא לעצמו בכוש ובכרכר. פירש"י ותוס' שהן פשוטי כלי עץ, ואין מקבלין טומאה. **הקשה בתוס' י"ט** על דבריהם, דאםאי דוקא כלים שאין מקבלין טומאה, והוא בכלל אופן אין הכווש והכרכר

והנה בתוספתא בחגיגה (פ"ג ה"ז) איתא, א"ר יוסי מנין לריביעי בקדוש שהוא פסול, ודין הוא ומה מהו"כ שאינו פסול (ובנוסחת כת"י שם הגירסה שאינו פסול) בתרומה פסול בקדוש וכו', ע"ש. הרי דלගירות התוספתא מבואר להדייא דמחו"כ פסול את הקודש ולא רק שהוא פסול בקדוש כסוגין. [וע"ע בתו"ט נהga פ"י מ"ז שכח דמחו"כ רשאי ליגע בקדשים וצ"ע בכי"ז, וע"ע בהגחות הרש"ש לחגיגה דף כא]. ואconti צ"ב מلنן הר' מילתא.

ונע"ש עוד מה שהאריך בזה.

דף כ"ד ע"ב

בגמ' : דתנן כל הפסוף בתרומה מטמא ידים וכו'.

בתום' (ד"ה דתנן וכו') הביא הא דר' פרנק (בשבתו י"ד עא) דס"ל דהאווזו ס"ת ערום נCKER ערום וכו', וכתבו בתו"ד דגבוי רצעות של תפילין עם התפילין לא שייכים דברי ר' פרנק ע"ש. וכדברי התוס' נקט הר"ש (פ"ג דידים) ע"ש.

והגרע"א זצ"ל בשווית (ח"א סי' נח) כתוב: דהא דין אלו נזהרים בתפליין לאחzon ערום, היינו משום דמצותו בכך וא"א בענין אחר ע"כ. ובוחזון איש (ידים סי' ז' ס"ק ט') הביא מהתוס' כאן והר"ש וכנ"ל דין שייך בתפליין דברי ר' פרנק. והביא עוד דבתום' שבת (שם) נראה דברי ר' פרנק שייכים בכל כתבי הקודש וגם בתפליין. וכתוב שם החזו"א לתמונה במש"כ הגרע"א וכנ"ל בתפליין ל"ש דין זה כיוון דא"א בענין אחר, ולמה לא אפשר, הלא יכול לאחzon בתמי ידים, ואי משום דטוריה מילתא, גם נביאים וכתובים ללא עמודים אי אפשר. אלא ודאי אין דין דר' פרנק אלא בספר תורה עכ"ל.

★ ★

וראה בחיי אדם (כלל מי) שכח להסתפק ברגע באמצע הסעודה בספר תורה או ברכזעות התפליין ושאר כתבי הקודש אם צריך ליטול ידיו שנית ע"ש מש"כ בזה, ולמתבادر לעיל הנה יש חילוק בין ס"ת לשאר כתבי הקודש וכדברי התוס' הנ"ל כאן ודוק". וראה עוד בנודע ביהודה (מהדור"ק או"ח סי' ז') בזה.

★ ★

בשווית שבת הלווי (חלק ב' סי' ר"ט) נשאל מהగאון ר' יוסף ליברמן שליט"א, דברינו האיך מותר הכהן לנסוע מיהודה לגילע לעבר דרכו אותה רציעה, כיון דפסקינו ש"ו"ע י"ד סי' שע"ב דכהן אסור לכנס לארץ העמים, ורצה הגאון השואל הנ"ל לומרداولי הותרה הגזירה כיון שעתה אין יושבים שם. וגם כתוב השואל לצדד לדעתה השאלות (שבתו"ס ע"ז י"ג) דגם לשאר מצות שרי לצאת, הה"ד לדსchorה מותר, עפ"י מש"כ ר'ת שבאו"ח (סי' רמ"ח ס"א) שכל שהולך לשchorה או לראות פנוי חבירו חשיב דבר מצוה ע"כ.

והшиб לו הגרא"ש וואזנר שליט"א (שם): אפי' יהיבנא לכת' דגזרו על הרצואה כעין טומאת ארץ העמים ממש בכל פרטיו, גם לעניין אישור טומאת כהנים, מ"מ יראה דבזמן זהה דאבדו הכותים ממש, לא שיק' זה, עפ"י המבוואר ברמב"ם (פי"א מטו"מ ה"ז) מקום ששכננו בו עכו"ם בא"י, ה"ז מטה מאארץ העמים, עד שיבדוק שמא יקברו נפלים - והיינו לדעת הרמב"ם דמדורות העכו"ם שהחששו מפני נפלים, יש לו כל דרגת טומאת ארץ העמים, לעניין אויריה וכוכ' כמש"כ במשל"מ שם, אמן עצם טומאת ארץ העמים, לא שיק' כלל בא"י עפ"י משנתינו ריש פ"ח דמקואות, ועוד דהא כתבו Tos' נזיר (נ"ד ע"ב ד"ה ארץ העמים) דעיקר הגזירה מפני מהי מבול (שהי' רק בחול' כדאיכא סוף זבחים), או מפני רוב מישראל שנרגנו בחול'ל, - וזה לא שיק' כלל בא"י, - אלא טעם הרצואה מפני נפליהם, - וכן מבואר בדברי רביינו חנן אל בחגיגה שם יעשה [וכן העירו אותו מדברי הפתוח ופרק י"ד] דטומאת הרצואה ממש מדור העכו"ם].

והשתא דעתינו להכי, הא כי הרמב"ם שם ה"ט מדור העכו"ם שחרב הרי הוא בטומאתו עד שיבדק, וכי הראב"ד שניינו במשנה עיר של עכו"ם שחרבה אין בה משום מדור העכו"ם ואין עליו מחלוקת, וכי לחלק בין עיר למדור. - וכי מל"מ דcen מבואר בר"ש לחלק בעיר שחרבה בטל טומאת מדור הגויים דלא ככ"מ שם. - וא"כ כיון שלא גוזרו על הרצואה רק מטעם מדור - וחרב היישוב שלהם למגורי, הרי בטלת הטומאה מעיקר הדין - וזה נכון בס"ד.

★ ★

ולא נעלם ממנו שדעת רשי' בחגינה נראה דלאו משום מדורות גויים נגעו בה דיהא לו היתר בחורבנם לנ"ל, - אלא משום רצואה של ארץ העמים ממש, - אמן יראה גם

נטמאין בזה, דהא לא מצינו שהידים יטמאו לכלים, ועכ' כתוב דאורחא דמילתא נקט.

וע"ש בחודשי מהרי"ח שתירין, דסבירה רשי' ותוס' היא דבלא"ה לא החירו לאכול בכל הכלים וכדאיתא בחולין (קו): דלא החירו מפה לאוכל טהרות, ורק בכלים שאין מקבלין טומאה אית' ליה הכירה.

★ ★

בגמ': מאי טעמא, כיון דעת האידנא והוא אספרי וכו'. דנהה משמע לפום ריהטא, מדרתני להו בכלל חומר בקודש מבתרומה, שהוא רק חומרא בקדשים, אך בתמורה בכח'ג, שהיה אסור בתמורה מאיזה טעם, ליכא דין טבילה, אך רשי' פירש בד"ה כיון כו' דמחוסר כפורים מותר בתמורה וכו' וכן אונן, ואע"פ שאסוריין במעטן מותרין בתמורה, הא לאו הרי דתרומה שניין רק מפני שהיו מותרין בתמורה, הא לאו הכי, אף לתמורה בעי' טבילה, ולפ"ז נמצא שאין זה חומר בקודש במעלה דרבנן, אלא בדיון דاورיתא דאונן ומחר'כ אסור בקודש ומותר בתמורה.

אך בעצם האסור בתמורה טעון נמי טבילה לאחר שניתר באכילה, וצ"ע.

וראיתי בתוס' חדשים במשניות פסחים (פ"ה מ"ח) שכח ווז"ל: והוא דלא חשב שם ערל, דהא אייריר במועלות שאינה בתמורה, וערל ג"כ בתמורה אסור, הרי שנקט ערל צרי' טבילה לתמורה ותיקנו מעלה זו אף בתמורה, וכן מבואר להדייא ברמב"ם בפ"ג משאר אבות וטומאה ה"ג ע"ה. ועמד בזה באבי עזרי (קמא פ"י"א מפרה אדרמה ה"ג).

(קובץ קול התורה קובץ מס' ע' לא)

★ ★

במשנה: ואם אמר הפרשטי לתוכה רביעית קודש נאמן. **פירש'yi:** רביעית הלוג. הטורי ابن מעיר דמה שיק' שיעור זה לגביו נסכים, לכך מפרש רביעית ההין שהוא שלשת לוגין שזו הפחות שבנסכים. ועיין רשי'.

דף כ"ה ע"א

בגמ': מפני שרצואה של כתומים מפסקת. **וברש'yi:** רצואה של ארץ העמים וכו' ע"כ.

הרב דק"ק לובלין תירץ דייל דהביאו ביכורים בכלים המוקף צמיד פתיל וכקושית המקשן בಗמ', לפי שהתיירוץ של דין צמיד פתיל להחתאת, לא שייך גבי ביכורים ודוק'.

★ ★

בධකשׁר לקושיתו של השער אפרים הנ"ל ותויזו, כתב הגאון ר' אליהו לאסקאוסקי זצ"ל-היה"ד אב"ד דווארט בקובץ בית אברהם - סוכטשוב (ס"י לג):

וזה ניחא מא", אבל בני חוויל דהיו דרים וחוק הרבה מירושלים א"כ לא היו יכולין לנכנס ז' ימים מקודם על חג השבעות, וזה אין סברא לומר דברמת בעצתה הי' בני חוויל פטורין מראי' מפני שלא הי' להם זמן לעלות, וזה אין סברא דברגלא א' פטור וברגלא א' חייב, והסבירו נתנת בינו בבערת פטורין גם בשאר יו"ט פטורין, ומצביע כה"ג בירושלמי (הנגינה פ"א הל"ח) וז"ל לע"ג דעת אמר ממנין זקנים לדברים ייחדים והוא שיהא ראוי לכל הדברים. ובספר גור Ari'i למד"ל שבת ט"ו וז"ל: שלא דנו דיני נפשות וטעמא דAMILATA בינו שלא הי' יכולין לדון דין א' מדיני נפשות, בטילין כל דין נפשות, דין סברא כלל שיהיא דין מקצת דין נפשות ע"ש. והוא עצין סברתינו, דהתורה כתבה כי פעמים יראה מי שראוי לעלות בכל הג' רגלים. עכ"ד. וע"ש עוד בארכיות בזה.

★ ★

הננה בתוס' תירצ'ו על קושיתם הנ"ל דה הם איירוי קודם שקלקלו הכותים, ובchnerה כאן מיררי לאחר שקלקלו ע"כ. ונראה מדבריהם דס"ל דרך ארץ הכותים מפסקת ולא ארץ העמים ממש. אכן רשי' כאן כתוב בהדייא דרך העמים מפסקת ג"כ. וא"כ לא קשה, דהא ארץ העמים לעולם טמא זמן ג' ז' .

ובספר שיח יצחק (כאז) עמד בזה, והביא גם מהתו"יט בשבעית (פ"ז מ"א) שהביא מפה"מ להרמב"ם שמצויב יצא רצעה אחת מארץ העמים הולכת עד עכו עין שם, והוא מהגמרה דגיטין (ז' ע"א) מימיינו למזרחה הדרך טמאה משום ארץ העמים ופטורה מן המעשר ופירש"י כדין חז' לארץ ע"ש, ובמלאתו שלמה במשנה דשביעית ציר הרצויות ארץ העמים ההולכות מצויב לעכו, ומבוואר דהו ארץ העמים ממש, ולא ארץ הכותים דהוא הארץ ישראל ע"כ.

★ ★

לדיידה לא חמיר האי רצעה כחו"ל ממש, כיוון שהיא בתוך תחום של קדושת א"י, - אלא כל זמן שהגויים יושבים עליה, והרי מציינו כמה קולות גם בדיין חוויל ממש כהאי דחו"ל הסמוכה לא"י ברמב"ם שם ה"ז - וענין עירות המובלעות שבתוספותה סוף אהלות ומובא ברמב"ם שם הי"ב - וכן נלען"ד בדיין הגם שגורו - אבל לעולם לא כלל בחוויל ממש רק בנסיבות הכוחם עליה ע"כ.

★ ★

בתוס' (ד"ה שרצעה וכו') הביאו שהקשה הר' אלחנן ז"ל: האיך היו מביאין אף פרה לגליל, שא"א לעשותala בירושלים וא"כ נטמא בהבאת דרך ארץ העמים וכו' ע"ש בתוס' מש"כ ליישב.

בספר תבואה הארץ (פ"א עמוד י"ט) הביא מספרי הראשונים דכשלו בני הגליל לרוג' ולראיה לירושלים, היו עוברים דרך עבר הירדן המזרחי כדי שלא יגיעו לתחים הכותים, וכותב שם בעל התבואה הארץ בהג'ה דעשוו כן שלא יטמאו בעלייתן לרוג' ברצועה המזוכרת בסוגין, וכותב דבזה מתווך קושיות החוטס' דאין עלו לרוג' ואיך העלו אף פרה לגליל.

אל"א דלכארה צ"ב דא"כ אםאי לא הביאו גם נסכים לירושלים דרך עבר הירדן.

(פירות תנאה)

★ ★

בשו"ת שער אפרים (ס"י לו) כתוב:

הננה בדברי התוס' תמהווים דמאי מקשים האיך עלו לרוג' ולמה עלו לרוג' ובאו ז' ימים קודם הרוג' וטהרו את עצמן ג' ז', ובדווחק י"ל דהוקשה להם דמן פסח עד שבועות לא יספיק הזמן כדיليلן לביהם ולהזoor ולהמתין ז' ימים לטהרה, אבל כד מעינית בgam' פרק אלו מציאות תמצא שאין צורך רק ט"ו יום כדי שיגיע אחרון שבאי' לנهر פרת, וא"כ נשארו ימים הרבה לטהרה ולהזoor ולילך. ואפשר דעד נהר פרת רק ט"ו ימים, אבל משם ואילך הוא זמן ארוך עד שיגיע לסוף א"י, ודוחק.

ברם זה אינה קושיה אםאי לא מקשים התוס' דהאיך הביאו ביכורים ולהלא צrisk שביל וחב, דייל דביבורים הביאו פירות שלא הוכשרו לקבל טומאה. והגאון מהר"ר העשיל נר"ז

על הדרך

החוון איש (אהלות סי' כ"ה אות ד') מתרץ קושית התוס', הדעה לרجل יכול להיכנס לשידה המוקפת צמיד ולעלה, גם אדם ניצול בצמיד ופתיל ממש"כ הר"ש (בפט"ו דאהלות מ"ט) ע"ש.

★★

בגמ': וניתיב בשדה וכוי אהל זרוק לאו שמי אהל.
במשנה למלך (הל' טומאת מטה פ"י) הא ד"ה ודע דהא דתנן) מדיק מדברי הרמב"ם דהא דאמרין דאותל זרוק לש אוחל, הוא דוקא במלכת ע"ג אדם או בהמה, אבל במונחת או אפילו מהלכת ונגררת ע"ג קרקע ה"ז אוחל לכורע.

ולפ"ז תמה מאי משני כאן דהכא ס"ל כרבי, עדין קשה ל"ל הביאו הכא באוהל מלכת ונגררת ע"ג קרקע. ותירץ וכיון דאוחל זה בעינן שהוא בא במדה, דהינו מ' סאה, כדי שיהי' שמו אוחל, וכיון שכן לאו דרכו להיות גורין ע"ג קרקע. ע"כ.

ולפ"ד מתבאר שכונתי, שנגררת ע"ג קרקע, דין כאוהל (אם יכול לקבל מ"ס שהוא שיעור אמה על אמה ברום ג' אמות - כמקואה) לכולי עולם.

★★

בגמ': אין הקדש ניצול בצדוק פתיל וכוי.
הב"ח על הטרו או"ח (סי' תרע"א) כתוב דמש"ה הי' צריך הפך של שמן להיות חתום בחותמו של כה"ג (עי' שבת דף כ"א ע"ב), משומ דהיא נתמא באוהל המת ככלא הי' צמיד פתיל עליו עי"ש

והגאון ר' שלמה קלגור זצ"ל בשורת עז החיים (סי' שבב) נשאל דלאורה דברי הב"ח תמהין, דהא בהדיा מבואר כאן דאין קודש ניצול בצדוק פתיל, וע"ש שר"ל דזהו שבות ואין שבות במקדש ע"כ.

★★

וכתב הגאון ר' שמואל אהרן מילר זצ"ל בקובץ ברכת שלמה כתור תורה (בנד"מ ע' 421):

ונלענ"ד דבר אמת בס"ד, דהנה מצתי בפייט (לשנת שני של חנוכה) זוזל: כחפסו ומצאו פק שיש נתמן

ובישו"ת חקל יצחק להריה"ק מספינקא זצ"ל (סי' פה) כתוב: ולפ"ז יש לתמונה על מ"ש המל"מ בה' טומאת מה (פי"א ה"ז בד"ה ודע) דהא דאי בחומר בקדוש, ביהודה אין בגליל לא מפני שרצוועה של כותמים מפסקת, נראה שהטומאה היהת משום מדור העכו"ם דקייל דטמא בא"י, דין סברא לומר דרצוועה של הויל היהת, זהה לא יתכן, ועוד Mai אריא של כותמים, תיפוק לי' דאפי' של ישראל כיוון שהוא ח"ל, אלא ודאי משום מדור נגעו בה כי' הן אמת שדרבי רשי' אין נוטים להה עכ"ל.

ולא זכתי להבין דבריו, דהא ידוע, אשר בספרי הקדמוניים במקומות גויים כתבו כותמים מחמת הצערןור שלא ניתן רשות לכתחוב גויים, וע"כ דעת רשי' דכונת הגם' על ארץ העמים רק שנכתוב כותמים, ודעתי הר' אלחנן בתוס' דהוא כותמים ממש, וא"כ אין מקום להקשوت תיפוק לי' אפי' של ישראל, דהא כותמים הכוונה על ארץ העמים לרשי' או על ארץ הכותמים לאחר שנטקללו לדעת הר"א.

ומ"ש המל"מ דין סברא לומר דרצוועה של ח"ל היהת דזה לא יתכן, הא מבואר מהגמ' דגיטין הנ"ל ומפה"מ להרמב"ם הנ"ל דיש רצוועה של ארץ העמים הולכות בא"י, וא"כ מסתמא גם כוונת הש"ס בחגינה על ארץ העמים ממש, וכ"כ גם השיח יצחק שם.

★★

ובחקל יצחק (שם) כתוב לפי הנ"ל לתמונה, דהנה בפסחים מ"א פסח שבשלו בחמי טבריא חייב והקשה בחודשי מראה כהן דהאיך יתכן, דין הביאו לטבריא נפלט ביוצא, ואם הביאו המים לירושלים נתקרר. ותירץ דמשכחת לה בזמן נוב וגביעון, דקדשים קלים נאכלין בכל ערי ישראל, וא"כ הי' יכולין להוליכו אפי' לטבריא ע"ש.

וקשה על דברי המראה כהן, דהא מבואר בגמרא דחגינה כאן וככ"ל דין מביאן טהרונות מגיל לירושלים משום הארץ העמים מפסקת וא"א להביאן בטהרנה, וא"כ גם הפסח א"א להביא לחמי טבריא דהוא בארץ הגליל, אכן לפמ"ש התוס' דבשביל קטן אייכא להביא דרכ' שם, יש לישב ולומר גם הפסח אייכא להביא בשביל הקטן, וע"ש עוד מה שהאריך בזה ורפח"ח.

★★

שם יטמא יוכל לטהר בטבילה, וכן כל הכללים, משא"כ במנשיהי אוכל שאין לו טהרה במקווה, שכן לקחו כל הרים המוקפת צמיד פתיל ואינו מטמא מגבו ומצליל באוהל המת, עכ"ד.

ובשויות שואל ומשיב (מהדורא ד' ח"ב סי' קצ"ו) הקשה על זה דבגמי' כאן מבואר דין הקודש ניצול בצדמיך פתיל, ולהרמב"ם אף מדאוריתא אינו ניצול, וכיוון שהרי מונח בארון ונעשה קורש, והוא דומיא דחתאת דכתיב במקום טהור, וכך דאיתא בספריו שם, וא"כ בודאי אינו ניצול בצדמיך פתילafi מה"ת, וא"כ נסתיר דבר זה, עכ"ק.

★ ★

וכבת הגאון ר' צבי הירש מייזליש זצ"ל מווייטצען בקובץ
כרם שלמה (שנה כ"א קו' ג' ע' ל):

גלווענד לתרצ' בהערה חדשה, דהנה התוס' הקשו במס' סוטה (דף ר' ע"ב) ד"ה כי, למאי דקייל כב"ה בכב"ב (ק"כ ע"ב) ובנגיר (ל"א ע"ב) דיש שאלה להקדש, א"כ אמר מאנית סוטה שנטמאנת נשופת, ולמה אינו נשאל עלי' וחטא לחולין. ותי' במל"מ בהל' מעשה"ק (פי"א ה"ד) דכמו דאמרין במס' נדרים (ס"ד ע"א) דתרומה ביד כהן לא מציא למתישל עלי', כ"ש אם נתקדש עי' kali שרת דחשוב כתרומה ביד כהן שלא מציא למתישל עלי' עי'ש. והנה בשווית בית יצחק (או"ח סי' ק"ד אות ז' וסי' ק"ט אות ז'), כתוב לעניין טומאה הותורה ב齊יבור בקדושים, דטומאה הנוגגת גם בחולין לא הווי רוק דחווי ולא הותרה לגמרי, משא"כ טומאה הנוגגת רוק בהקדש, כגון אם הי' מוקף צמיד פתיל, דבחולין לא הי' טמא, ורק בהקדש הוא טמא, כיון דין הקדש ניצול בצדמיך פתיל, וא"כ טומאה כזו ישנו בשאלת, כיון שם ישאל יטהר, ובזה אמרין טומאה הותרה ב齊יבור, עכ"ד.

וא"כ לפיז היה הכא יש עצה אם יארע טומאה בהמן כמו עי' מיתה נדב ואביהו וכיוצא בו, דהני דהמן נעשה טמאDKודש אינו ניצול בצדמיך פתיל, מ"מ כיון דאם ישאל יטהר, ישאלו על המן ויפקע הטומאה, ואח"כ יקדשנו עוד הפעם. וכל זה הוא רק כשנתנו הור בכל הרים לדלא נעשה kali שרת (כבודחים צ"ו ע"א), דאו מהני שאלת על זה, משא"כ בכל עץ ומתקות וכו' דנעשו kali שרת, וא"כ נתקדש המן בכל kali שרת, ושוב לא מהני שאלת על זה בדברי המל"מ, ושפיר

להטמן עכ"ל, ומובואר מהփיט הנ"ל דבר חדש, דהפק של שמן לא הי' של חרס, רק של שיש דהוא כל' אבן (ועי' ברש"י שבת ט"ז) בד"ה גללים שיש עכ"ל ועי' בהගות רעכ"א זיל שם ובריש יומה (דף ב' ע"א), עכ"פ דיןו ככלי אבן לכל דבר, עי' בפ"ג דפרה (מ"א) ועי' בפ"ד דמקוואות (משנה א' עי"ש).

והנה בר"ש זיל (בפ"י דأهلות משנה ג') הביא בשם התוספות וויל: קלל של חטאה שהוא נתון בארכובה שיש בה פותח טפח טמא וכו', בד"א בשל חרס, אבל בשל אבן טהור, ופי' הר"ש זיל וויל קלל כל' חרס הוא שמנחין בו אפר חטא, אם מונח בארכובה שיש בה פותח טפח טמא, משומם דין חטא נצלת באוהל המתafi' בכל' חרס המוקף צמיד פתיל, ומה ד"א בשל חרס, אבל בשל אבן טהור, לאחר שלא מקבלי טומאה כל' אבניים כלל עכ"ל.

ומובואר דבר חדש מהר"ש זיל בפי התוספות, דגבוי כל' אבניים צמיד פתיל מציל אף בחתאת, וא"כ מכש"כ בקדוש יציל, דהא חטא חמורה מקודש, דבגדי אוכלי קדש מדרס לחטא כמבואר בהגגה (דף י"ח ע"ב), [ועי' בטוויא בפי' חומר בקדש (דף כ"ה) שכותב דהא דבקודש אין צמיד פתיל מציל הוא מטעם גזירהatto חטא, דיליף בספרי (פי' חקית) מקרא דבעי' מקומו טהור, ולא מהני צמיד פתיל והובא בר"ש (פ"א דפרא משנה א') עי"ש].

ולפיז'ז מושבים דברי הבה"ח זיל כמוון חומר, דשפיר כתוב דחותמו של הכהן על הפק שמן הי' כדי שיציל בצדמיך פתיל שלא יטמא באוהל המת, אע"ג דבקודש אין צמיד פתיל מציל, מ"מ כיון דהפק הי' של שיש, דהו אבן כדרכי הפיט הניל, וממילא לפי דברי הר"ש זיל הניל דבכל' אבן צמיד פתיל מציל אף בחתאת, מכש"כ דהיא מציל בקדש שלא יטמא באוהל המת ז"ב ואמת בס"ד.

★ ★

כתיב (בפרק' בשלח): ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העומר מן והנח אותו לפני ה' למשמרת לדורותיכם, ופירש"י צלחת של חרס. ובספר פנים יפות כתוב הטעם למה הי' דוקא kali חרס, דחשו שמא יטמא המשכן בטומאת המת כמו מיתה נדב ואביהו וכיוצא בו, ומהאי טעם אמרו (פסחים ק"ט ע"ב) שהשלוחן של מקדש הי' של פרקים,

ברירה, ואיך מותר לומר לעכו"ם, אלא ודאי דגר יורש רק מדרובנן, וכל האיסור רק מדרובנן, ושפירות מותר מטעם ברירה.

ועיין שם מה שהקשה הוא על התוס' מדבריהם בקידושין שם (ד"ה חליפי) אין לומר דהטעם משום ברירה, עיי"ש. ועיין שם גם שהוכיחה דהתוס' ס"ל דכאשר ובנן תיקנו שהממון הआ שלו לא הו שלו מדרורייתא,adam אמר כהסוברים דהו שלו מן התורה, א"כ גם אם בדרובנן יש ברירה, עדין קשה שכאשר תקנו חכמים שהגר יורש העכו"ם, א"כ הממון הו שלו מן התורה, וא"כ הו חליפי ע"ז דאסור מדרורייתא ולא מועל ברירה, אלא ודאי דהיות והממון שלו רק מתקנת חכמים שהआ הגר יורש, נחשב הממון שלו רק מדרובנן, והאיסור חליפי ע"ז בזה הו רק מדרובנן, וע"ז שפיר אפשר לומר בדרובנן יש ברירה, עיי"ש.

★ ★

והנה בטוריaben (כאן) הקשה עוד, על מש"כ התוס' כאן: דחابر ועם הארץ שירשו את אביהם, מתני' היא בפ"ז דדמאי, ופירש רשי"ט עם של משנה זו מטעם ברירה, דמעיקרא הוברו הדבר שאלות לחלקן נפל, אבל בכ' מינימ לא אמרין הוברו הדבר, וכן פ"י הוא עצמו משנה אחרת, גור ונכרי שירשו את אביהם נכרי יכול לומר טול אתה את ע"ז ואני אטול מעות, דעתך לי ברירה התם. ורקשה לי די אפשר לומר כן, דהא ע"ז ומעטות, וכן יין ופירות, דתנא התם, בכ' מינימ הן, וככ' מינימ לכ"ע אין ברירה. ומה שכתבו, כן כתוב רשי"ז, לא מצאתי לרשי"ז שפירש כן. ומהתימא שהן עצמן פירשו להא לטול אתה חיטים שבמקומות פלוני דשמעתין, דהינו טעמא דבחד מינא אמרין הוברו הדבר, אבל בתרי מיני לא אמרין הוברו, והאיך חזרו וככתבו מיד, דההוא גור ונכרי משום ברירה הוי, עכ"ל.

ובבת הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות זצ"ל בגליון ספרו הטו"א (שנדפס בקובץ כרומ שלמה שנה כ"א קו' ג' ע' ח):

ואפשר שר"ל משום דירושת הגר דרבנן, אף בכ' מינימ אמרין הוברו, ועיין ברשב"א וריטב"א בקידושין (דף י"ז), שכתבו ג"כ דבר' מינימ לא אמרין הוברו, ולכן הוצרך לומר שהקלו בירושת הגר.

★ ★

מתורן קורתה השו"מ דלכן נתנוו בכל חרס, שיידעו שאפשר לישאל בכח"ג, וזה הערה נכונה בס"ד ע"ד הפלפול.

ובעת ראייתי באור החיים הקי' שכותב ג"כ כמ"ש בפנים יפות שלמשמרת היינו מן הטומאה, ולזה ה' מונח בכל חרס צמיד פתיל ע"ש. והידוש על השואל ומשיב שלא הביאו רק בשם הפנים יפות.

דף כ"ה ע"ב

בגמ': חבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ יוביל לומר לו טול אתה חטין שבמקום פלוני ואני חטין שבמקום פלוני וכו'.

וברש"י יכול לומר לו חבר עם הארץ חלקו שבTEAM אין חלקו של עם הארץ בטהורין וכו'.

ובתומ' הביאו דגם במשנה י' שם גור ונכרי שירשו את אביהם רשי"ז דהטעם משום ברירה, והקשו לתוך דבריהם וכי תימא דמדרובנן דס"ל אין יוחנן דעתך ליה ברירה, הא שמעין ליה בשלהי ביצה (לו ע"ב) דס"ל אין ברירה אף בעירובי תחומיין.

ובטוריןaben הקשה דנעלים מהתוס' סוגית הגمرا בקידושין (יז ע"ב) דרבא הוכיח ממשנה זו דגר אינו יורש עכו"ם דבר תורה רק מדרובנן, כדי הו דבר תורה, איך מותר לגיר להחליף עם אחיו העכו"ם והלא הו חליפי ע"ז, ואם אמר כפירוש"ז דהטעם משום ברירה, א"כ מה הוכיח ובא בקידושין מכאן, הלא ייל דגר יורש דבר תורה, רק הטעם דሞתר הוא משום ברירה. וא"כ מדו"ע לא הקשו התוס' על רש"י מהסוגיא בקידושין שם, עיי"ש.

ובבת ע"ז הגאון ר' עקיבא איגר בתשובה (כתבים ס"י רכא), שאם נאמר שנעלם מהם הסוגיא בקידושין, א"כ מה התכוונו לומר וכי תימא דמדרובנן מודה ר' יוחנן דעתך ליה ברירה, הא איסור חליפי ע"ז הוא איסור DAORIYAH. אבל ודאי עיניהם המשוטטות בכל ידעו וראו גם באותה שעה הסוגיא דקידושין, אלא דזהו גופא הוכיח רבא, דאילו ה' יורש מן התורה ה' איסור חליפי ע"ז DAORIYAH, ושפירות אין לסfork על

על הדרך

עבירה, והוה בכלל לאו דלפנוי עור ודרכ'ק.

בגמ': לאוכלי תרומה העמידו דבריהם במקום מיתה.

הנה בית הפרש טמא מדרבנן, דהוי ספק טומאה ברה"ר, כדאי' ברמב"ם פ"יה מאבות הטומאה, ובתוס' כתובות כ"ח: ד"ה בית. והנה ע' בתוס' עירובין כ"ו: ובפסחים צ"ב: שפי' סוגין דבמוקום כרת, היינו דאע"פ דבעשיות פשח בטומאה איכא כרת, כיון דגם בכיתול ק"פ איכא כרת, לא העמידו דבריהם, וטיהרו בית הפרש, משא"כ בתרומה, דבאכילה בטומאה איכא מיתה, העמידו דבריהם, שאין בכיתול אכילת תרומה כרת, ולפ"ז כתבו דלענין טומאת כהנים ודאי לא העמידו דבריהם, דליך כי אם לאו גידיא.

מבואר מדבריהם, דמותר לכהןليلך למקום ספק טומאה ברה"ר, וצ"ע על המנ"ח (מצווה رس"ג אותן לד) שמתפקיד בוזה משום דאף דמה"ת ס"ט ברה"ר טהור, מ"מ לעניין שאר לאוין הרי ספק DAORIYITTA לחומרא עכ"ד. אכן צ"ע בזה מה שהקשה בקובץ שיעוריים (חולין אות ז) דבזה"ז יש לנו חזקת טומאה, ומ"מ נפסק בשו"ע דמותר לכהן ליכנס לבית הפרש, ורקשה דהיכא דאיכא חזקת טמא לא אמרי ס"ט ברה"ר טהור. וע"ע בקוב"ש שם אותן לא"א.

(קובץ קול התורה קובץ מס' ע' לא-ב)

ושם נדפס הערת המערכת:

[האחרונים] דסבירי דכהן אסור לכלכת בס"ט ברה"ר, ע"כ צ"ל דהתוט' כתובות איירiy ריק בבית הפרש שנאבד בו כבר ולא בבית הפרש שניידש כהא דشمעתין].

דף ב"ו ע"א

בגמ': בשענשו תשובה.

בר"ש (פ"ח טהרות משנה א') הביא תוספתא: עם הארץ שקיבל עליו דברי חברות, והוא לו טהרות, ואמר ברוי לי שהן טהרותכו, אם נעשו ע"י עצמו טהורין לו וטמאים לאחרים עכ"ל. הרי שגם אחרי שעשה תשובה אינו נאמן על כליו שהוא לו כשהיא עם הארץ לגבי אחרים, להעיר שהן טהרות, ואילו הכא אמרין שם עשה תשובה, הרי הוא נאמן גם לגבי אחרים שם טהרות.

בגמ': אבל לא יאמר לו טול אתה לך וכוכו.

וברש"י: אבל בשני מינין אין לומר ברירה וכו' ונמצא חבר זה מחליפה לו ועובד לפני עור לא תנתן מכשול ע"כ.

זה הקשה בשוו"ת מהנה חיים (ח"א סי' מה) דלכוארה הר' עכ"פ יש לאח הע"ה החצי, וא"כ הוא רק מרבה באיסור ולא הוא לפני עורו.

זה**ביא** מדברי השיטמ"ק בב"מ (דף ה') בד"ה דאלת"ה אנן חיוთא לרועה היכי מסרי' הא עברית' משום לפני עור לא תנתן מכשול, זוזל: פי' עצג דהיכא דעתך לי' בהמות מדידי' דבלאו דידן מצי ליה איסורה, לית בי' משום לפני עור כדאיתא בפ"ק דעתך, מ"מ אין לנו לגרום איסורה, דמסיע ידי עוברי עבירה איכא, והכא נקט' קרא לרוחא דמלטה עכ"ד בשם הריבט"א.

זה**ויצא** מדברי השיטמ"ק בשם הריבט"א, הגם דהgem' מזכירה לפני עור, בכל זאת יכול להיות הכוונה על מסיעידי' עוברי עבירה, והוא המסתער מן לאו דלפנוי עור, אם התורה הקפידה שלא ליתן מכשול למי שסגורו עיניו מן התואה, אז הוסיף חכמים שלא לסייע לעובי עבירה.

ובזה יובנו דברי רמב"ם בפרשו (פ"ה דשביעית משנה ר') שכ' זוזל אמר הכתוב ולפני עור לא תנתן מכשול, ר"ל מי שסגרה עיניו התואה ויזה"ר, אל תעוזר אותו להוציא בעורונו ותוסיף להרחקו מן היושר, ומפני זה אסור לעזר לעובי עבירה ולא יתקנו להם כלים אבל ראוי לקלקל להם עכ"ל.

ביאור הדברים, שכל טעם לדלפנוי עור הוא שלא להיות עז להוטify בעזונו ולהזחיקו מן היושר, שע"י העור יבא לידי פעולה הרעה אשר יצה"ר מסית אותו ומסמא לו עיניהם, וממילא ידע' שאסור לסייע ידי עוברי עבירה, ולכן שם למכור לו כלים למלאכה או למכור לו פרה חורשת בשביעית אסור ממן"פ, אם אין לו כלים או פרה הרואוי' למלאכת איסור א"כ יש לאו דלפנוי עור, ואם יש לו כיון צורך ודאי לאיסור א"כ יש עכ"פ מסיע ידי עוברי עבירה ועיי' בר"ש משנה ח' ועיי' ברמב"ם פ"ח מה' שמיטה ודרכ'ק.

ולפ"ז א"ש דברי רשי' הניל כאן, דיש כאן מסיע לידי

על הדף

זה הרשות לחבר ולע"ה לא יכול ייחדו, וע"י כן תגדל האהבה
ויתחboro הלבבות זה זהה.

★★

במשנה: הפתוח את הביתו וכור'i וחכ"א לא יגמר וכו'.

ופירש"י עופ"י שברוגל הן טהורין לא שטהרתן טהרה אלא
שברוגל הכל חברים, אבל לאחר הרוגל מגעו טמא
למפרע, כדאמר במתניתן עבר הרוגל מטבילין כל העזורה מפני
שנגעו בהן ע"ה ברוגל ובמי הגמ' מהו שיניחנה לרוגל אחר,
ופירש"י אליבא דרבנן בעי לה עכ"ל.

וכתב בספרaben יעקב: ולכאורה קשה לפירוש רש"י דמגעו
טמא למפרע לאחר הרוגל, האיך יניחנה לרוגל אחר,
הא טמאה היא, אלא ע"כ צ"ל כדבאיarti בספרי בית יעקב
(סימן כ"ו) דיש לחלק בין איסור דאוריתא דהוי איסור חפצא
ובין איסור דרבנן דאינו אלא איסור גברא, וכן כתוב הגאון
צפנת פענה להוכיח מרש"י חולין (דף כ"ח) דבדרבנן לא שייך
בו טומאת נבילה, והטעם דבדרבנן לא הווי איסור חפצא אלא
איסור גברא הוא, ולכן לאחר הרוגל חל איסור טומאה על
החבר ולא על הרוגר, ולכן יניחנה לרוגל אחר.

ואמנם אפילו אי נימא דהטומאה היא על עצם הדבר, Napoli
יש להבין הא דיניחנה לרוגל אחר, דהרבב"ם (בפי"א
מהל' מתמאי משכוב ומושב) כתוב: ואעפ"י שלא נגע בה אלא
בזמן שהוא חבר אינה טהורה אלא בימי הרוגל בלבד עכ"ל
הרמב"ם, א"כ מוכח דתלוי בזמן ימי הרוגל דוקא, דאו רחמנא
טהרה אם נגע ע"ה ברוגל, אבל אם נגע ע"ה קודם הרוגל, אז
כשיגיע ימי הרוגל לא טהרה כמש"כ הטו"א.

ולכ"ד פירש"י דמגעו טמא למפרע לאחר הרוגל וע"ז הטומאה
טהרה רגל הבא, אבל על הטומאה שנעשה בין רגל
לרגל בודאי לא טהרה הרוגל, א"כ מוכח דימי הרוגל דוקא
מטהר, ולא היה דין טומאה מעולם בימי הרוגל, א"כ מה לי
רגל ראשון ומה לי רגל אחרון, דס"ס בימי הרוגל ליכא טומאה,
וכדמות ראייה לזה גבי חמץ בפסח איכא איסור דאוריתא על
ה חמץ, ואפ"ה לאחר הפסח מותר מן התורה, משום דין חמץ
תליי בימי הפסח דוקא, ולאחר הפסח מעולם לא נאסר משום
דין חמץ ווז"פ.

★★

ותירץ החזון איש (טהרות ס"י י' ס"ק י"ג) דהחתם איירי
בمعدן שהוא הי' טהור, ולומר על גופו ע"ה שהי'
טההור אינו נאמן אף אחר שקיבל עליו דברי חברות, אבל הכא
איירי שمعدן שלא נגע בהן, ולהעיד שלא אירע שגע בהם
לוזה נאמן אחרי שעשה תשובה.

אל"א שהקשה דשם בתוספתא מיטים דכן עכו"ם שנתגיאר
ומעד על כליו שהוא לו כשי' גוי שהם טהורות, דאינו
נאמן, והחתם ע"כ איירי דאמר שלא נגע בהם טמא, דהא
עכו"ם כזב הוא וטמא הוא, ואעפ"כ קתני דאינו נאמן, וזה
לכ"א נגד מה דאיתא הכא שאם עשה תשובה, נאמן להגיד
שם טהורות. ונשאר בצע"ז.

★★

בגמ: אמר ריב"ל דאמר קרא וואסף כל איש ישראל
וכור'i הכתוב עשאן כוון חבריהם.

בירושלמי כאן דרשו ממש"ג "כעיר שחובורה לה ייחדיו"
שהכל נעשה חברים בשעת הרוגל. ואילו בירושלמי
פרק מרובה דרשו: כעיר שחובורה לה ייחדיו, עיר שמחברת
את ישראל זה זהה. ולכאורה הם כי' דרישות חלוקות.

וכתב המהרא"ץ חיות בנדה (דף לד) דבאמת כי' דרישות
הירושלמי עניין אחד הם. והוא עפמש"כ הרמב"ם
במוריה נבוכים (ח"ג פמ"ג) ווז"ל, אבל ימים טובים מהם כולם
לשמחה ולקבוץ שיש בהם הנאה שבני אדם צריכין עליהם
ויש מהם תועלת בעניין האהבה שצריכה שתהייה בין בני אדם
בקיבוצם המדרני. עוד כתוב בהפעלות ההוא, והתחaab בני
אדם וחברותם קצחים לקצחים, ע"ש.

וכבר אחז"ל גדולה לגימה שמקorbit את הרוחקים ומשורה
שכינתו על נבייאי הבעל. וכן הדבר להיפוך שగדול
הפирוד שנעשה ע"י שמנוע אדם את עצמו לאכול אצל ישראל
חבריו, ובפרט אם זה מצד שאינו נאמן אצל על המעשות
ועל הטהרות, והנה עיקר הסיבה לעלייה רגל משום לחבר
לבות ישראל זה זהה, אבל עדין לא תושג המטרה אם לא
יהיו נאמנים זה זהה לטהרות, וראו חז"ל עצות מרחוק להשבית
המוןע, שלא יבא השטן לרוקן ביניהם בימי הקדושים הללו
לגורום שנה ופирוד הלבבות, ועשאו כל ישראל חברים בשעת
הרוגל, וכך האמינו אז גם עמי הארץ על יינם ושמנם, ומפני

digmor, km"l dmshom tchltzn hov (ou"c b'ui doka htchil) uc"l, wa"c mvc'h mlshon rs"i hn"l apfca, da'ilo hi nhshb brgl ctahra gmora la hi mtma ach'r hrgl, wa"g drk tmata rgl hov dtaho rben, vhiyin mosom dcyon dhetomah, al chla b'shutah tuo la ddr'a chylia vcm"sh rs"i z'l blshuno, vtema dr'i yhoda mosom dla ddr'a chylia cr' vbaati rk l'hv.

★★

בשווית הרי בשםים (חלק ה' סי' ל"ז) כותב:

מה שנטקנית בחגינה כו. הפותח את חビתו כר' יהודה אומר יגמור, ובמשנה שני' שם קתני: משער הרجل מעבירין על טהרתו עזרה כו, והקשית לר' יהודה למה היו צריכין לעבור על טהרתו עזרה כלל, כיוון דלדי' טהור גמור הוи ברגל.

דע לך בני, דרי' דקאמר יגמור, הוא רק בפותח את חビתו למכוור לצרכי הרجل לא זולת. גם קאמר בירושלמי התם: מה פליגין בחבית של יין, אבל בחבית של שמן כ"ע מודים שאינו גומרה, וכן מבואר באמת בפירוש' שם שפתח חビתו למכוור יין, והוא משומם דשמן אינו רק הפסד מועט כיון דגם כשנ�מא ראוי להדלקה, והויל רק הפסד מועט, ולא חשו חכמים לטהר.

ואף דיין נמי וראי ליזלוף, הלא איתא בפסחים כ: דחישין לתקלה, אבל שמן רמי לי' בכלי מאוס ולא חיישין לתקלה ע"ש, וא"כ גם ר' לא קאמר יגמור רק על היין דושא' רבן כתהור גמור משומם ההפסד, א"כ מכ"ש הכלים שבזורה דליך הפסד כלל דאפשר להטבילן, שפיר היו מעבירין לטהר גם לר'י, ועי' תוס' חגיגה כב. ד"ה לא מקבלין, ובמ"ל פט"ז מט"א ה'.

★★

בברבי יוסף לריבינו החיד"א זצ"ל (או"ח סי' ע"א) הביא בשם ספר מוצל מאש שנשתפק במ"שahi מתפלל או מברך בהמ"ז ושמע שמת לו מות, והו אונן עליו, אם יכול לגמור תפילהו או ברכתו, והביא מחלוקת ר'י וחכמים כאן בהפותח את חビתו והתחיל בעיסתו ע"ג hrgl, דלחכמים דהכלתא כוותיהו לא יגמור, הרי אף ברgl tmata ע"ה כתהורה חשובה, וכבר ברglفتح חビתו והתחיל בעיסתו, ומ"מ לא יגמור, והה"ד לנ"ד עכת"ד.

ונסתפקתי اي יין הנשאר לאחר hrgl שננטמא למפרע אם נתערב בין כשר אי בטל אי לא, כיוון דלחכמים הדין שיכול להניחה לרجل אחר הוה דבר שיש לו מתרין ודשל"ם לא בטיל, اي נמי לעניין ביטול לכתילה דאמרנן בביצה (דף ד') הא דין מבטלין איסור לכתילה הינו דוקא באיסור דאוריתא, אבל באיסור דרבנן מבטלין, וטומאת ע"ה הוא דרבנן, א"כ יכול לבטל לכתילה יין הנשאר לאחר hrgl, אבל כיוון דהוה דשל"ם אינו יכול לבטל דלא בטל.

★

הגאון ר' יוסף ענגיל זצ"ל בספרו בית האוצר (מערכת א' כלל סט) דן לגבי טומאה אם שיק מצב כזה שלא יכולה הטומאה לחול כתה עות בפועל, וрок אח"כ חלה על למפרע ע"ש בארכיות בזה וכותב:

וע"ע בחגינה (דף כ"ז ע"א) במשנה: הפותח את חビתו והתחיל בעיסתו על גבי hrgl (חבר שפתח את חビתו למכור יין בירושלים ברגל וכל הבא ליקח ממשמש ואף עמי הארץ ממשמים) ר' יהודה אומר יגמור וחכ"א לא יגמור (אחר hrgl עפ"י שבוגל הן טהוריין לא שטהרטן טהרה אלא שרברג הכל חבריהם אבל לאחר hrgl מגעו טמא למפרע, רש"י) עכ"ל המשנה, ומוכחה דשים חלות טומאה למפרע, עפ"י שבשעת המגע לא קיבל טומאה, דעתם דר' יהודה נמי דפליג הוא רק משומם דהתיירו סופן משומם תחלהן, כדי לא שרתת לי למגורר אף הוא לא יפתח ולא יהיו מזון מצוי לעולי רגלים וככיפירש' שם עש"ה. אבל בגין הדבר מודה ר' יהודה דשיק טומאה למפרע, ואפ"י שלא חלה בשעתה.

וזולם מלשון ר' שכתב: לא שטהרטן טהרה כו, מוכחה קצת דהטומאה חלה גם בשעתה, אלא דנדחת, והוא עניין דחיי [וע"ש עוד ברש"י ד"ה מעבירין], ואין ראי' מכאן אלעלמא דתחיל טומאה למפרע היכא שלא ה' לה חלות בשעתה כלל וכלל.

ועל' ביצה (דף י"א ע"ב) דאמר שם, דעתם דר' יהודה hn"l משומם דהתיירו סופן משומם תחלהן. ופרק פשיטה, ומפני מהו דתימא טומאת ע"ה ברגל כתהורה שויוהו רבן, וא"ג דלא התחל נמי Km"l, וברש"י מהו דתימא טומאת ע"ה ברגל כתהורה שויוהו דאסמכינחו אקרע כאיש אחד חבריהם, וטומאה דר' יהודה משומם dla ddr'a chylia, וא"ג דלא התחל על גבי hrgl למוכרה וארע שנגע בה ע"ה קאמר נמי ר' יהודה

ובהגדות הגאון רצ"ה חיות ז"ל כאן כתוב: "משעבר الرجل מעבירין על טורת עוזרה". נ"ב תמהה לי הפלאopolא על הרמב"ם שהשemit דין זה דתורת עוזרה, אף ר"י לא פlige רק בוגמר الرجل ביום הה', אבל בוגמר الرجل קודם כו"ע ס"ל דמעבירין על טורת העוזרה והרמב"ם השemit כל זה, וצ"ג מادر. ועי' פירוש המשנה. וכן מה שהציריך בפי"א מהלי' משכוב ומושב [היא] הערכ שמש צ"ג דהרי בטומאה דרבנן א"צ הערכ שמש". עכ"ל.

★ ★

זהעיר בוה הגאון ר' יעקב חיים טופר שליט"א בקובץ אוצרות ירושלים (חלק ר"י' אות רענ): תמהה במחכתה"ה, דע"י ברמב"ם ז"ל בהלי' משכוב ומושב שציין אילו ובואר שהעתיק דין המשנה חול"ש "אחר الرجل במווצאי יו"ט היו מטבילין כל הכלים שהיו במקדרש מפני שנגעו בהם עמי הארץ בשעת החג". וצ"ע. אלא אי קשיא שהרמב"ם ז"ל לא הזכיר שם שאם עבר الرجل ליום כי לא היו מעבירין מפני כבוד השבת, וכבר מצאת בפס"ד בתפארת ישראל בהלכתא גבירותא בחגינה שם (פ"ג מ"ח) שעמד על זה עי"ש. שוי"מ שכבר קדרמו בצל"ח ביצה י"א ע"ב (ד"ה מ"ד טומאה) ע"ש. ועש"ת חבלים בענימים ח"ג (ס"י ל"ד) שלא ראה לצל"ח ותפא". וברור שמהרצ"ח ז"ל לא להערכה זאת נתכוון, עין לשונו ודוק".

גם מה שתמה מהרצ"ח ז"ל על הרמב"ם ז"ל בטומאה דרבנן א"צ הערכ שמש (בדחנן בפירה פ"ה מ"י). במחכתה"ה לא עד מ"ט לא הביא מהתווע' בחגינה שם (בדף כ"א ע"א ד"ה האונן) שהוכיחו שיש טומאות מדרבנן דבעינן הערכ שמש בטומאת ע"ה עי"ש בדב"ק, וכ"כ הר"ש ז"ל והרא"ש בפירה שם עי"ש"ב, וא"ש דברי הרמב"ם ז"ל דשם מيري בטומאת ע"ה. ועי"ע ברמב"ם ז"ל הל' שאר אבות הטומאה פ"י ה"ב, ובכס"מ שם ג"כ כתוב דיש טומאות מד"ס דבעינן בהו הערכ שמש עי"ש ודו"ק. (ויק"ק שלא נסתיע מדברי כל הראשונים הנ"ל, שכתבו כן).

דף כ"ו ע"ב

במשנה: הזהרו שלא תנגע בשלהן.

כתב הרה"ק ממונקאטש צ"ל בספריו דברי תורה (מהדורא ר' אותןנו): קשה לכארה, דהא מצינו בע"ה בזמן המקדש

וידי"ג הגאון ר' עקיבא מנהם סופר שליט"א הקשה דשאני כאן דפירוש רש"י: לא שטהרטן טורה, אלא שברגל לא גוזו מושם איבה, אבל באמת כבר הי' טמא גם ברגל, לכן לא יגמר, משא"כ בנד"ד דבשעה שהתחילה להחפלה או לבוך הי' מחויב להחפלה לבוך רק באמצעות ברכתו נפטר קרובו,-condon המוצל מאש, ובברכי יוסף העתיק באופן ששמע שמת לו מת, דבשעה שהתחילה לבוך הי' פטור, ספר הביאראי, אבל במוצל מאש שכחוב נ"ל קשה.

★ ★

והשוב לו על הנ"ל זקינו, הגאון בשווית מנוח יצחק (חלק ח' סי' קכא): הנה מה שחלקה בין נפטר לו מת, או ששמע שמת לו מת קודם, קשה לחלק כן, אך קודם ששמע לא חל עליו שום איסור לבוך, וראי' דאים מהוביים להודיע לו זולת לבנים שום אמרית קדיש מבואר (בי"ד סי' ת"ב), ואם הי' איסור רק שלא ידע, היו מהוביים להפרישו מאיסור, אלא ש"מ דעתך שלא ידע לה שום איסור, ומילא התחליל בהיתר כמו בלי מה לו קודם, וכן מבואר להדייה בדברי הברכי יוסף שם (להלן סוד"ה הגם הלום), וא"כ קושייתך יתכן לכארה אף באופן שהעתיק הברכי יוסף.

אמנם מה דסבירו בברכי יוסף (בדבורה הנ"ל ובדבור שאח"ז ד"ה ברם), תראה שקיישיתך יתכן רק לפי מה שס"ל לתשי' יד אליהו דבהתחליל בהיתר שלא הי' שום איסור, אבל לא בהי' איסור רק שהותרה עי"ש, אבל הברכי"י ס"ל לאיידך גיסא, דהיכא דהיא סרך איסור והותרה, שיק הוואיל ואשתרי אשתרי כדאמרין במצווע הוואיל והותר לקורי הותר לצרעתו, אבל היכא דלא הי' מקודם שום איסור, מאן מוכח דאמרין הוויל ואשתרי אישתרי עי"ש, ומילא ספר א"ש ראיית המוצל מאש,adam אמרין לא יגמר אם הי' סרך איסור והותר, מכ"ש היכא דל"ה מקודם סרך איסור ולק"מ.

★ ★

במשנה: משעבר الرجل מעבירין על טורת העוזרה, עבר הרgel ליום ו' לא היו מעבירין מפני בכוד השבת, ר' יהודה אומר אף לא ביום ה' שאין הכהנים פנוים.

ופרש"י מעבירין על טורת העוזרה, מעבירים את הכלים ממקוםם ולהטבילן ולטהר את העוזרה מטומאת ע"ה שנגעו בהם ברגל וכו'.

וכותב שם עוד:

ואגב אזכור מה דתמותיהם לי דברי הרואה"ד בהשגות פ"ג דכלים שכח בדמות דפרק הגמ' דשלחן ומונורה תיפוק לי' דהוא כל' עץ העשו לנחת, הוא רק משומ אסור לטלטלו עי"ש. ולא הבנתי, לגבי מנורה לא שירק כל' עץ העשו לנחת, דכל' מתחכ לא איתקש לשק וכמבואר בכמה דוכתי וצ"ע.

★ ★

בגמ': שלחן כתיב בית תמיד וכו'.

בספר "שלמה מול אדר" הקשה, דהא אמרו במנחות (צ"ט ע"א) שאfillו סילק את היישנות (שבשת) שחרית וסידר את החדשות ערבית, מקרי לפניו תמיד, וא"כ היו יכולין להטבילו בשבת דמותו להטבילה כלים בשבת. ואפי' להאוסרים, אינו אלא שבות ואין שבות במקדש.

ומתרץ עפ"י מה דאיתא אמר רשב"יadam קרא אדם קריית שמע שחרית וערבית קיים והגיון בו יומם ולילה, וזה נלמד מ"תמיד" האמור בשלחן, ואfillו סילק את היישנות שחרית וסידר החדשות ערבית, ואיתא שם בדבר זה אסור לגלותו לפני עם הארץ. ופירש"י שע"ז לא ירגלו בניהם לתורה. והנה כאן אידי בכהנים עמי הארץ (שאמרו להם הזהור שלא תנעו בשלחן), ומכיון שהיו עמי הארץ, היה צריכים להעלים מהם הדין שモותר להטבילה בשבת, כדי שלא ילמדו מזה לעניין מצוות ת"ת הנ"ל. וא"כ הגאון ר"ש נתנווהן ז"ל בספרו דברי שאל' עה"ת ס"ו'פ' אמרו.

★ ★

בגמ': מנורה לא כתיב בה תמיד.

בתום' (ד"ה מנורה וכו') מבואר דגם הנר המערבי hei دولק עפ"י השמן שננתנו בו רק ביום, ורק מחמת הנס דלק גם בלילה ע"ש. ובשות' מהרא"ב זילברברג ז"ל (ח"א או"ח סי' כח) הביא מהגאון ר' צבי יהודה ריף ז"ל שר"ל למצות הדלקת המנורה הו מזכות עשה שהוזמן גרמא שההוא רק מערב עד בוקר כתיב בה, ולא מבעי' לדעתו תוס' בחגיגה (דף כו) ד"ה המנורה שוגם הנר מערבי לא hei חייב לדלק כל היום, רק מחמת הנס hei دولק, בודאי מעשהוז"ג הוא, אלא אפי' לדעת הרמב"ן ז"ל שהנר מערבי hei החיוב שידליק כל היום, אבל לגבי שאר הנרות הוא מעשהוז"ג, והנה במנורה כתוב

וחכמי התלמוד שאח"ל שמצויה לקורעו כdag בשבת שלחן בו יהכ"פ, מפני שהוא רשעים ושונאי היהודים ובפרט החכמים וכדמינו בפ' חומר בדורש שאמרו הע"ה לחכמים של טהרו ושלך טמא וכיוצא, וא"כ מה אני אם יאמרו להם זההו שלא תנעו בשלחן, אלא לא ישמעו לנו, ואדרבה יעשו להיפך בשנאותם להחכמים הפוקדים ומכוונים עליהם.

אלא ודאי נראה, משום שהتورה ציוותה שברוגל בכואם עלות לרגל לירושלים אל בהמה"ק אז הם נאמנים הע"ה גם על הטהרות, ובע"כ כשהם עולים לרגל להיות בירושלים, ובפרט בכואם לעזרה לביהמ"ק, תפול עליהם אימהה ופחד ה' (ممורה מקדשו אשר הם בתוכה, וע"י קדושת הזמן הרجل הלו שניהם יחד יפעלו) ששמעו לקול ה' שנתחנה ונמסרה ע"י עבדיו הנבאים והכהנים (איש מפי איש עד משה רבינו), ושמעו לקול אזהרם אז שיאמרו להם שלא יגעו בשלחן כנו'. וזה פ' למבין.

★ ★

בגמ': ותנא DIDN מ"ט לא תנוי מנורה.

כתב חכ"א בקובץ ברכת שלמה - כתר תורה (בנד"מ ע' 315):

יש להעיר הא באמת טומאה דחו"י או הותרה הציבור, וא"כ בשלמא גבי שלחןadam נתמא השלחן גם לחם הפנים נתמא ואין נאכל בטומאה כمبואר במשנה פסחים ע"ז, מש"ה צריכים להזהירו, משא"כ במנורה מי איכפת לו אם יגעו הא טומאה דחו"י הציבור, (וידוע מה שדרנו האחרונים דמגע זב וכ"ג הותרה הציבור, וע"י שווית בית יצחק או"ח סי' ק"ט, ואולם בירושלים פסחים פ"ז הל"ז מבואר דמגע זב דינו כזב עצמו ולא הותרה בטומאה ואכמ"ל).

ואולי מכאן ראי' למה שהביא בספר כל' חמדה (פ' צו) בשם הגאון ר' ישראל ז"ל זיטמן מלובלין, דביו"ט אסור להקטיר קדשים שננטמאו מפני אין שופין קדשים ביו"ט, וישוד דבריו עפ"י הגמ' זבחים צ"ב עי"ש, ולפי"ז אם נתמאת המנורה, hei אסור להדליקה בשבת וי"ט דהא נתמאת השמן כשותנו במנורה, ונמצא כשמדליקה שורף קדשים ביו"ט, וא"ש קושית הגמ' מ"ט לא תנוי מנורה, ודוו"ק.

★ ★

על הדרך

והמנחת חינוך (סוף מצوها ק"ט) הביא ראייה חזקה ממשמעתין שלא כהצלה, דפרק הכהן ותיפוק לי דרכי עז העשו לנחת הוא, ואם נאמר דכל kali שרת יש עליו גם תורה טומאה אוכלין, א"כ נהי שאין בו תורה kali לקבלה טומאה, מ"מ יטמא מدين טומאה אוכלין דחבת הקודש משוי אליה אוכלין.

עוד הקשה המנתה חינוך, דהרי מפורש במשנתינו כאן שמדובר בטבילה לכלי שרת, ואם נאמר כהצלה דיש לכלי שרת גם תורה "טומאה אוכלין", א"כ לא יועיל להם טבילה כלל שהרי אין טהרה במקואה לטומאה אוכלין. וע"כ בקהילות יעקב (פסחים סימן י"א) מש"כ על חידוש הצל"ח והשגות המנתה חינוך עליון.

★ ★

בגמ': אלא מלמד שמגביהין אותו ומראין אותו לעולי רגליים וכור.

בקובץ ברכת שלמה - כתר תורה דודומסק (בנד"מ ע' 117 והלאה) נדף דית מהגה"ק ר' שלמה מפינטשוב צצ"ל (זקנו של התפארות שלמה) ושם (ע' 118) הביא דעת תוס' דס"ל דרין לינה דבעי בגין רגלים הוא לא רק בי"ט ראשון (כפרש"י) אלא בכלל שמות ימי החג. וכתב הגה"ק מפינטשוב צצ"ל הנ"ל:

אי ס"ד כדעת התוס' דעתו לינה ז' ימים ואין שבעה בלבד שבת, וא"כ היו שם העולי רגלים בשבת כשהsslko את לחם הפנים מעל השלחן, א"כ למה היו צריכים להגביה את השלחן לעולי רגלים שיוראו חיבתן ועייז' הי השלחן מקבל טומאה, ומהכרה הי להזuir את הכהנים שלא יעגו בשלחן ברוגל, הו"ל להראות את לחם הפנים עצמו לעולי רגלים בשבת זו כsslko את הלוחם מעל השלחן, ולא היו צריכים להגביה את השלחן, ולא הי השלחן מקבל טומאה, משום כדי היו כל עז העשו לנחת, אלא ש"מ דלינה אינה אלאليلת אחת וכדעת רש"י, ומשו"ה היו צריכים להגביה את השלחן להראות החיבה לעולי רגלים בי"ט שאינו חל בשבת.

אמנם כד מעיינת אין שום סתייה מזה לדעת התוס', דלעומםaimaa לך דפסח וסוכות טעונים לינה ז' ימים, ואי משוםامي הוציאו להגביה את השלחן ולא הראו את הלוחם לעולי רגלים בשעת סילוק בשבת שבתוך הרוגל, י"ל דמשו"ה

ויקחו אלקין הינו משל ציבור יומה (דף ג), וכיון שכל הציבור צרכיהם שיהי' להם חלק בה, והמדליק הוא השlich שלחים והאשה פטורה מזה המצווה, מAMILIA אין איש יכול להעשה שליח בהדלקת המנורהafi בחול, מכיוון דaina שיכה במצוות זו ע"כ.

★ ★

והגאון מהרא"ב זילברברג ז"ל פלפל שם הרבה בעניין זה וכותב בתו"ד:

ובגוף ההערה לפטור נשים מהדלקת המנורה מטעם דהוי מעשהוז"ג, לכארה יש מקום עיון מהא דפסק הרמב"ם (בפ"א הי"ב מהל' בית הבחירה) ווז"ל: אין בונין את המקדש בלילה שנאמר וביום הקים את המשכן ביום מקימים ולא בלילה כו' והכל חייבין לבנות כו' אנשים ונשים עי"ש, הרי מפורש דהgam דבנין המקדש הוי מעשהוז"ג מ"מ נשים חייבות, וכבר העירו האחרונים בזה לתקשות אמר נשים חייבות.

ולענ"ד פשוט דהוא חוץ מהכלל, כמו שישנו שמחה והקהל דנשים חייבות, כ"ש בנין המקדש וקרבות ציבור דבכפרה תלייה מילתא נכנס בסוג כלל לא נשים חייבות במזווה, משום דהני עשי חyi, ה"ג כיוון דלכפרה הוא כל עניין בהמ"ק וקרבות ציבור.

ע"ש עוד ורפח"ת.

★ ★

בגמ': ותיפוק לי דכל עז העשו לנחת הוא וכו'.

הצלה"ח בסוגיא דר"ח סגן הכהנים (אות קל"ב) חידש דבר נפלא דכלי שרת מקבלין טומאה גם בתורת "אוכלין" וכו' עזים ולבונה שmittman טומאה אוכלין מдин ד"חיבת הקודש". ונפק"מ בזה שכל שרת יקבלו טומאה גם מראשון לטומאה, אך אין כלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה, מ"מ הכל שרת יקבלו טומאה מראשון לטומאה מצד דין טומאה אוכלין.

ובנו הגור"ש השיב לו, שלא אמרו דין חיבת הקודש אלא בעצים ולבונה שהם ראויים עכ"פ לאכילת מזבח, אבל kali שרת שאינם לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח, אין שייך בהם טומאה אוכלין.

בשבת, ורוב הרגלים אינם ביום השבת עצמה עכ"ל, ובדברו הקודם כתוב וז"ל: ונראה כי בשעת שינה ולקיחתה הי' חם הרובה עד שהי' הבל יוצא ממנו, והינו דאמר' לפקן שהיה מגביהין את השלחן עם הלחת שעלייו ומראין אותו לעולי הרגלים שיראו הנס הזה, וא"א להם לראות מרוחק אלא על הדרכ שאמרנו עכ"ל. וברדב"ז זיל שם מביא בקיצור שטעם אומרים כך בשם הריטב"א זיל, ולפניהם הוא בrittbat'a יומא.

הנ"ל.

★ ★

ועדי בשטמ"ק במנחות (דף כ"ט אות ה') שגוריס בגם: מלמד שהי' מגביהין אותו השלחן ומראין "עליל" להם להח"פ עי"ש, ומדובר לשונו נראה ג"כ שלא סלקו הלחת מעל השלחן, רק הראו להם להח"פ בעודו על השלחן, וכן מוכח לשון ר"ח זיל ביום ש כתוב ופרקנין שלחן מגביה אותו בלחה"פ ומראין וכו' עכ"ל משמע ג"כ שהי' מגביהין השלחן עם הלחה"פ שעליו, ולא כהרידב"ז שסלקו מעל השלחן להראות להם, אחרי שכבר סילקוهو מעל השלחן.

שוב מצאי בירושלמי (סוף הגדגה ה"ח) אמר ר"א בשם רשב"ל השלחן למה טמא, מפני שמוציאין ומראין לעולי הרגלים ע"כ, ומשמע מדברי הירושלמי להרי מוציאין הלחת מעל השלחן ומרайн להם הלחת בלבד, רק דהיו מוציאין לחוץ השלחן עם הלחת שעליו, והוא מרайн להם הלחת בעודו על השלחן, דאי כדורי הרידב"ז זיל דהיו מרайн להם הלחת בלבד בשעת סילוקו, א"כ למה הוציאו השלחן לחוץ, ועי' ברידב"ז זיל שם דורך לפרש לשון רשי זיל שכתב ומוציאין אותו לחוץ, דלא קאי על השלחן רק על הלחת עי"ש, אבל בלשון הירושלמי א"א לפרש כן, ומוציאין אותו דקאמר משמע דקאי על השלחן דנקט הירושלמי מקודם מבואר לمعنى שם היטב, וא"כ דברי כ"ק זקני הגדה"ק זיל ברורים ואמתים ותורת אמרת היתה בפייהו.

★ ★

ובעיקר דברי הרידב"ז זיל שכתב בתוך דבריו וז"ל:omid hiyo hachanim mesdroni halchom ha'hodesh u'motsayan ha'shanon u'marain v'co, v'koneito zil dahi' mowcarah l'seder mid halchom ha'hodesh shelai yhi' hachan feni bali' halchom kedatitiv halchom ha'fani l'pni tamid, yesh la'hamah, cion d'haredb"z zil catav makodem dehoy moshein

הי' צריכין להגבהה את השלחן, משום חג השבועות שהחג רק יום אחד, ואם לא יהול עצרת בשבת, או' א"א הי' להראות חיבה זו לעולי רגלים, ומשו'ה הוצרכו להגבהה את השלחן להראות לעולי רגלים חיבה זו אף בעצרת, והשתא ניחא לשיטת התוס' עכ"ד.

★ ★

ובהג"ה שם מהגדה"ק ר' דוד משה רבינוביץ זצ"ל-היום כותב:

הנ"ה מה דנקיט כ"ק זקני הגדה"ק זצ"ל בפשיות דעתו התוס' בחגינה שם דהיו מגביהין את השלחן ומרайн לעולי הרגלים, משום דהלהם הפנים עצמו לא היו יכולים להראות להם, דהי' אסור לסלק מעל השלחן דכתבי ב"י חמיד, ומכח זה הקשה לשיטת התוס' דבעין לינה כל ז', ולא אפשר בלי שבת בנתים, א"כ היו יכולין לראות הלחת בשעת הסלוק בשבת ולא הי' צריך להגבהה את השלחן.

יש להעיר ע"ז מתשו' הרידב"ז (ס"י שני אלפים קע"א) דמשמע שם להיפך וז"ל הרידב"ז שם: שאלת מני, בהא דאמר' בחגינה מלמד שגביהין את השלחן וכו' שנאי' לשום לחם חמ ביום הלקחו, וקשה לך הרי ישראל לא היו נכנסין אפילו בין האולם ולמזבח, ואיך יראו אם הוא חמ או צונן. ואפי' לפיה שפרשו התוס' שהי' רק ולא חמ דוקא, מ"מ איך יכירו אם רק והא עומדים מרוחק וכו', אלא כך הוא הצעתו של דברים, כי בשבת שבתו' המועד סמוך לסיור לחח"פ הי' מגביהין את השלחן ומושכין אותו מעט לצד פתח ההיכל כדי שיראו אותו מרוחק, שהרי הוא ניתן לצד צפון ועדין הוא לפנים, אבל לא היו מניחין אותו לחוץ,omid hiyo hachanim mesdrini halchom ha'hodesh u'motsayan ha'shanon u'marain otto le'uloi hargelim arav chabtem v'co sheuberu u'liu chi' yimim u'ediyin ham, ואפי' בעצרת אם לא חל בשבת אפשר hei מתחכמים לראות הנס עכ"ל.

ומבוואר מדבריו זיל, דבאמת הראו להם הלחת הפנים עצמו בשעת סילוקו מעל השלחן בשבת, והוא דהווצרכו להגבהה השלחן היינו דהיו מושכין אותו לצד פתח ההיכל להראות להם דמןנו סלקו הלחת, ולא לקחווה ממוקם אחר. אולם בrittbat'a יומא (דף כ"א) כתוב זיל: אלא שגביהין אותו לעולי רגלים, פי' שא"א לחלק הלחת מעל השלחן אלא

על הדרך

ולפענ"ד מה דפסיטה לך דברاوي היו מוציאין השלחן לחוץ להראות להעם. לי לא נראה כן, דכיון דצורך להיות בהשלחן לחם פנים תמיד, א"כ א"א להוציאו השלחן לחוץ, משום Dao אין החם לפני תמיד, אלא ע"כ דרך מגביהין בלבד הי' הכהנים השלחן, אבל לא הוציאו השלחן מן פנימיות המקדש, אף דבירושלמי חגינה איתא הלשון היו מוציאין, נ"ל דשם ג"כ היו הכוונה רק דמושיאין השלחן ממקום שעמד והגביהו אותו כדי להראות הנס להעם העומד בחוץ, אבל לא הוציאו החוצה נ"ל.

ונוד נ"ל לישיב קושיתך, כיון דברייתא דתנאה זההרו שלא תגעו בשלחן ומונורה ושם לנցוע במנורה, ע"כ החשש לכהן ע"ה, דישראל ע"ה אינו נанс לשם, משוי"ה פירש רשי"י גם במשנה החשש שמא יגע כהן ע"ה ועיין.

ובעיקר הקושי לפענ"ד, ודאי עם שהכהנים הגביהו השלחן לחוץ הנס, ודאי מהה ראו ומגעו מליגע לשום ע"ה בשלחן, ומפני זה לא היו צריכין להזכיר לאמר זההרו.

ולדהין שם כותב עוד:

ומה שכחבת ביישוב קושית היפה תואר על הא דעתך במ"ר פ' אמר על קרא ויוצא בן אשה ישראלית וכו' מהיכן יצא, ר' ברבי אמר מפרשה של מעלה יצא, אמר דרכו של מלך לאכול פת חמה שמא דרכו לאכול פת צנון, והלא אמרו ביום ואבחגging אמר ריב"ל נס גדול נעשה בלחם הפנים שיסלקו כסודו שני' לשוט לחם חמ כיום הלקחו וצ"ע.

ואמרת ליישוב, דהנס לא היה אם היו מסדרין לחם חמ, אבל אם היה יו"ט של ר"ה לפני שבת דהה' נאפה הלחם הפנים ג' ימים לפני שבת, א"כ לא היה חמ בשעת סדרו אז ג"כ לא היה חמ בהלקו, וא"כ איך למייר Dao היה יו"ט לפני שבת, והי' נאפה ג' ימים לפני השבת, ע"כ לא היה חמ בעת לקחו ומשור"ה לגלג.

ובזה העלית ליישוב קושית התוס' ישנים ביום שאמרו דאנשי אלכסנדרי היה אופין מבחוץ והי' הפת שלהם נתעפש, האיך נתעפש הוא היה נס מעשרה נסים שהי' הלחם חמ ביום הלקחו וצ"ע, ולהאמור מيري שם ג"כ שאפו הפת כמה ימים לפני שבת, ע"כ נתעפשו ולא נעשה אז נס כיון שלא היה חמ

השלחן לפניו פתח ההיכל, א"כ לא היו יכולין לסדר שם הלחם, דהא מבואר בתו"כ פ' אמרו בזה"ל: ואני יודע אם סמוכה לפוכת, פ' אמר שמי' סמוך לפתח ההיכל, כשהוא אומר מהוזן לפוכת, מלמד שהי' סמוך לפתח יותר מן הפתח ע"כ, ובירושלמי (פ"ז דשקלים) דכל מקום שנאמר שימה מעכבר ע"ש, וא"כ כאן דכתיב ושמת את השלחן מהוזן לפוכת, ע"כ מקומו קבוע לעכבר סמוך לפוכת ולא סמוך לפתח, ע"י במנוחות צ', ואיך כתוב דיסדר הלחם על השלחן מצד פתח היכל וצ"ע.

ושוב ראיתי דוקשי' זו קשה ג"כ על רשי' זיל בזוכחים (י"ד ע"א) בד"ה אין מחשבה וכו' שכחוב שאר היל כשר להושיב שם השלחן לסדר עליו עד הפתח וכו' עכ"ל, והדבר צ"ע.

ובהמשך בזה, ק"ל בש"ס חגיגה הנ"ל דשלחן לא חשיב כל' עץ לנחת משום דהיו מגביהין אותו ומראין לעולי הרגלים ואו היבתכם וכו', לפ"מ דמובואר במנוחות (ז) דلم"ד שאין מקדשין בכלי שרת של גבי קרען הי' צריך להגביה את השלחן לצורך קידוש ע"ש, א"כ למה לא אמר דהה' מגביהין את השלחן לצורך קידוש ולא הי' כל' על העשו לנחת, ובחי' הארכתי בזה ואכ"מ עכ"ד והדברים נפלאים.

זעיין מש"כ בחוזן איש (כאן סוף חגיגה) שמפטוקים אלו נלמד שהוא גזירות הכתוב להראותם לעולי רגלים, ולא נפסל הלחם ע"י כך אף שהוציאוו ממקומו.

בעניין הנ"ל נביא מש"כ בשוו"ת מшиб דברים להגאון ר' גרשון ליטש-דרזנובים זצ"ל (או"ח סי' קלד):

ואשר הקשה על תוס' חגיגה כ"ז ע"ב (ד"ה שלא) שכחוב דמשום חssh נגיעה ישראל ע"ה ליכא למיחש, דהא ישראל אין יכולין לילך בין אולם לモובח, והקשה הא ר"ל אמר דהיו מגביהין השלחן ומראין בו לעולי רגלים, וא"כ היה מוציאן לחולין, מAMILא יכול גם ישראל ע"ה ליגע. ואם כי דברי תוס' יש ליישוב דכוונתם בהא טרם שידענו מהאי דר"ל דהחשש הוא רק על כהנים ע"ה, אבל על רשי' דפירוש במשנה בשビル כהני ע"ה קשה, מה הכריח לרשי' לפרש דוקא כהן ע"ה, הא למסקנא אליבא דר"ל יכולן לאוקמי אף בשビル ישראל ע"ה שיגע בהשלחן בעת שהוא מראי' עם וצ"ב.

דף ב' ע"א

בגמ': מזבח הנחשות דכתיב מזבח אדמה תעשה לי וכורו.

בתום' (ד"ה מזבח וכורו) הקשו, רהאי קרא מוקמי לה בזבחים (נ"ח ע"א) גבי מזבח אבניים של בית עולמים, ותירצחו רקאי אתרויייו, עוד כתבו לפי שהיה מזבח של משה במקומם מזבח של אבניים של בית עולמים, חלה עליה דין מזבח של בית עולמים עכ"ד. ומרש"י משמע כפירוש הראשון, שכותב: הכתוב קראו אדמה למזבח שמעלים עליו העולות והשלמים, והיינו מזבח הנחשות.

ונראה דרש"י לשיטתה, דבר"פ תרומה כתוב רש"י עה"פ "וכן תעשו", שם יارد אחד מן הכלים כתבנית kali המשכן תעשה אתם, והרמב"ן השיג עליו, דיליכא דין תנבנית kali המשכן בבית עולמים, דהא מזבח שעשה שלמה היה עשרים אמות של עשרים, ובגור ארוי תירץ דשאני מזבח, דבמשכן היה kali המטלטל, ובמקדש היה בנין מחובר, ולא נאמר דין תנבנית כי אם בכלים שבמקדש, ולא בבניין עיי"ש. ולפי פשיטה דיליכא למימר כיון דמזבח דמשה היה במקומם מזבח של הבית עולמים חלה עלי דין מזבח דבית עולמים, דהא ל"ש אהודי כלל, ובע"כ פירש"י דהכתוב קאי לתרויייו. (קובץ קול התורה קובץ מז' לע' לב)

★ ★

בגמ': מזבח הזהב וכורו איתקוש מזבחות זה לזו.

בשווות משנה שכיר (ח"א סי' פ"ט) הקשה מהא דמובואר בש"ס זבחים (ז"ך ע"ב) שאין מזבח החיצון מקדש פסולין באם עלו שלא ירדו, ומקדש אלא את הרואוי לו. והפנימי דהיאנו מזבח הזהב מקרש בין הרואוי לו ובין שאין ראוי לו. והש"ס קאמר, דהאי מזבח החיצון רצפה ואין קדושתו חמורה כ"כ, והאי מזבח הפנימי הויל שרת ונמשח עם המשכן וכן פסק הרמב"ם (בפ"ג הי"ח) מהל' פסולי המוקדשין. ורקשה מהגמ' כאן דמובואר דלגביו מזבח הזהב אמרינן דהוקשו מזבחות זה לזו, וכן פסק הרמב"ם, וא"כ Mai שנא גבי טומאה דלא אמרינן האי רצפה והאי kali ואמרינן דהכתוב "המנורה והמזבחות" מקישן, ובגי קידוש פסולין לא אמרינן דאיתקשו, אלא אמרינן האי רצפה והאי kali שרת והרי קי"ל אין היקש למחזקה.

בעת סיירו עכת"ד, ובטווב טעם ודעתם הם נאמרים, והארכת אתה בהם כדרך בדברים שונים וחוץים.

אבל לפענ"ד, ודאי קשה לאמר דרי"ל דאם נס גדוול נעשה בלחאה"פ לאמר ש"היא איש חולק ע"ז, אלא ודאי כ"ע מודים על נס זה של לחם הפנים, אבל נראה דזה הנס דוקא הי' בלחאה"פ הנעשה כדיינו, והכהנים עשו בו האפי' כל האפשרי שייהי כראוי, אז הי' הקב"ה עושה נס, אבל אם לא הי' העשי' של לחאה"פ כראוי, ודאי לא הי' עושה הקב"ה נס, והנה של בית גומי ידעו לאפוא בפנים כאשר הי' באמת ראוי, ע"כ נעשה נס שלא נתעפש הפת, אבל אנשי אלכסנדרי שלא הי' אופין בפנים, אלא בחוץ משוו"ה, לא נעשה נס נתעפש הפת. ולפי"ז י"ל ג"כ דהמקל דלגלג על הלחאה"פ שי' איז אופין הלחאה"פ בחוץ ע"כ לא נעשה הנס משוו"ה לגילג.

★ ★

ועוד שם:

וזמה שכחבת לפרש הירושלמי (פ"ו דיומא) דה"ט דהיא השולחנות ששמרו עליהם הלחאה"פ שלקו של שיש, כדי שיצטנן הפת, משום כשהחת חם א"א ליתן הלוחם הפנים על השלחן מפני החימיות, וע"י סודר ודאי אסור ליתן דלקיחה ע"י דבר אחר לא שמה לקיחה, צל"ע עלייך, דהא קי"ל דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה, עיי' סוכה דף ל"ב ובתוס' שם ובתוס' פסחים נ"ז ובחים כ"ד עיי"ש.

★ ★

בעיקר הקושיא הנ"ל איך לגילג בן המצרי על הלחאה"פ, תירץ כ"ק אדמור"ר מגור ז"ל האמרי אמת שלחם הפנים מלשון כמהים פנים אל פנים, שלכל א' היה נראה בצורה שבו הסתכל עליו, שאם הסתכל עליו בלהט ובחימיות, איז ראה הנס במז' עניינו שי' חם כיום הלקחו, אבל מי שהסתכל עליו בלהט ובקרירות, נראה בעניינו גם כן כלהט קר ופת צוננת.

והוסיף אדמור"ר הבית ישראל (אמור תש"יח) שכן הוא בכל דבר שבקדושה, שכפי אשר רואה אותו בלהט שבקדושה כן הוא מקבל ממנה חימיות, אבל המביט בקרירות ובשאט נשם גם הוא רואה כהה, ואני נמשך ונדק אל הקדשה.

אדמה-בניין עליו או דין כל', וזה גופא אפשר למיימר דיש הקש למחלוקת היהות ולא כתיב להדייא בקרא אדמה על מזבח הפנימי. **כלומר**,adam כי גביה פאה כתוב הר"ן דגבי בל תאחר מקשינן לקרובנות ולא גביה מיל' אהירנא, שם, בל תאחר דין אחד הוא, ואם הוקש הוקש מ"מ גביה דין בל תאחר בכללותו של דין בל תאחר. אך יחד עם זאת משמע מדברי הר"ן, בדבר לא כתיב בהדייא שוב אמרין היקש למחלוקת, וא"כ בני"ד דין אדמה נפ"מ הוא לכמה דברים כנ"ל, וא"כ בהאי דין גופא דין אדמה במזבח עדין י"ל היקש למחלוקת.

★★

וממי"א בתרתי אני מעורר, האחד, דין לומר אדמה כתיב להדייא ולכן שיק להקייש, היהות ואדמה גופא לא כתיב בהדייא אלא במזבח החיצון, ולא במזבח הפנימי, והוא עצמו בא מהיקש, ודמי לפאה דגס בפאה לא כתיב דין בל תאחר אלא בא מדרש ורך בקרובנות כתיב להדייא דין בל תאחר. אך שאני בל תאחר דהוא דין אחד וגביו מקשין, מא"כ כנ"ל דין אדמה הוא נפ"מ לכמה דברים. והעיקר, הר"ן כתוב לנו הוראה בדין אין היקש למחלוקת, דכל זה דבר לא נכתב להדייא שוב אמרין דיש היקש למחלוקת, וע"ש עוד מה שהאריך בדברים יקרים בקושית המשנה שכיר הנ"ל.

★★

בגמ': אמר ר"א, ת"ח אין אומר של גיוחנים שולחתה בהן וכו'.

המהדרי"ט (ח"א סי' ק') תמה, דהא בכמה דוכתי מבואר דעתו ש"ח חמור יותר משל כל אדם וכדייאתא דהקב"ה מדקדק עם סביכיו בחות השערה. ועוד הא אמר רבא (יומא עב:) לרבען במתותא מניינכו שלא תירחו תרי גיוחנים. ותירין עפ"י המבוואר בחולין (קכז). על סלמנדרא [ע"ש ברש"י] דיש לך בריות גדולות באoir שבאו אל מלוי עלות לאoir מיד מותות, והוסיף דאמרו לו על דם סלמנדרא דא"א לקטו רק כשהוא בתוך האש ושותאין אותו שם, אבל כשיצא לאoir מיד מות ונבלע דמו, ומעתה י"ל דבזה נמשל הת"ח לסלמנדרא, דכל זמן שהוא בתוך האש של תורה מתקיים, תורה בעידנא דעתיך בה מצילתו מן החטא, אבל כשיוציאך מן האש של תורה, חיז' יכשל ויענש יותר מכל אדם.

★★

ועווד דכיוון דהפטוק "דווחזבחות" שממנו ילפין שהוקש מזבחות זה להזה דשניות נחשבים כקרע כתיב (ביבמבר ג') ושם מיירי גבי משא בני קהת, וא"כ מאין לנו דוקא גבי טומאה להשוותם יותר מדבר אחר.

★★

ובקו"א במשנה שכיר (שם) הביא תירוץ על קושיתו זאת בשם הגה"ק בעל חקל יצחק מספינקא וצ"ל עפ"י הר"ן בנדרים (ו' ע"ב) שלא אמרין אין היקש למחלוקת רק בדבר המפורש בקרא אבל לענן מדרשה או מהלמ"מ לענן זה לא איתקש. ולפייז' בשלהי הגינה, איתקשו המזבחות להדייע לענן מה מפורש בקרא, היינו שמזבח החיצון קראו הכתוב בפירוש אדמה, ולענן זה איתקש גם מזבח הזהב שהיה דיינו כאדמה, אבל לענן קידוש פסולין שעלו על המזבח לא איתקשו המזבחות, היהות וכל ענן קידוש פסולין הוא מהלכה ולא מפורש להדייא בקרא. גם (מזבחים נ"ט) גבי מזבח שנעקר מקומו, דקטורת בכל זאת מקטרין במקום, גם זה מהלכתא ולא הוקשו המזבחות.

★★

ובישו"ת באר שרים להגאון ר' אברהם יפה-שלזינגר שליט"א (ח' ל' סי' נ"ט ס' ק' ד') כותב:

לענ"ד בכל ישובו של החקל יצחק אני צריך לדב וצ"ע לי בדבריו. היהות והר"ן כתוב בנדרים ונעתק לשונו (שם, ו' ע"ב ד"ה או דלמא) על הא דחויק שם הש"ס, בעי רב פפא יש יד לפאה או אין יד לפאה וכו' מי אמרין כיווןידי, או דלמא כי איתקש לבל תאחר הוא איתקש והיכא איתקש דתנייא עמוק זה לקט שכחה ופאה. וע"ז כתוב הר"ן, וע"ג דקיליל לפקן (ו' ע"א, כריתות כ"ב ע"ב) אין היקש למחלוקת, שאני פאה שלא כתיבה בהדייא ומדרשא אתיא הלכך אכן למיימר דין לה יד אפי' מוכית.

כלומר דהיות ובבל תאחר עצמו בא מדרש בפאה, لكن אמרין היקש למחלוקת ולא לכל מיל' הוקש פאה לקרובנות. וא"כ בני"ד דין "אדמה" במזבח, כתיב להדייא רק במזבח החיצון ולא במזבח הזהב, וא"כ עדין י"ל דגס גביה דין אדמה שהוא נפ"מ לכמה דברים כגון דין קבלת טומאה, וכגון מהיכן הוא בא האם הוא מבדק הבית או מתרומות הלשכה דהינו האם דין

לפענ"ד מזה ראייה למ"ש המפורשים דמשירין חק אחד, היינו מצוה שנאמר בה חוק, וא"כ אין ראייה מזה. מיהו בלא"ה יש לחלק בין פושעי ישראל לתיאנון, למי שמישירין חק אחד בשבייל שאינו מאמין בה.

וגם יש לומר לפי הגיוסא שאמרו שם אמר לו ר' יוחנן לא ניחא למרייהו דליימא הכי, אפשר שחוור בו ר' ל' מזה.

עוד יש לפרש אין אור של גהינט שלטת בו, דהינו שיכלה אותו חילילה זה אינה שלטת, אבל מכל מקום נדון בגהינט. ובזה יש לפרש מ"ש קודם שת"ח אין אור של גהינט שלטת דהינו שיכלה אותם חילילה. ובזה מושב קושית המשairy"ט בראשונות (סימן ק') מכמה מיראות דהת"ח נגען ביותר, רק דהכוונה דעתה חילילה אם חוטא בחמורות אש של גהינט מכללו, אבל הת"ח איןנו מכללו, ואני שולט בו להיות מתגבר עליו לכלותו.

★ ★

בספר פנינים משלחן הגרא"א (פר' קrho) הביא בשם הגרא"א שהקשה, דא"כ ח"ו פושעי ישראל שוין עם ת"ח. וכותב דמשו"ה אמר רב כי אביו אין אור שלטת בהן, היינו שהאור קופץ מיד מבשרו וכמו בדבר הנעשה בדם הסלמנדרא, משא"כ בפושעי ישראל כפי הק"ו מזובח הזובע שלא נחרר, הנ"ג פושעי ישראל ע"ג שנחותים באש אינם כלים, ע"כ.

★ ★

בעי"ז כתוב בפנים יפות (ס"ו פ' תרומה):

הקשה התומ' דהא פושעי ישראל בגוף יורדים וכו', ונראה דברמת ר"א ור' ל' פלגי, דברי ר"א ת"ח היינו לפמ"ש אפילו צדיקים גמורים מוליכין אותן דרך הגהינט כדי שיעלה עליהם כמה נשות, והוא מה שאמר דוד המלך ע"ה גם כי אילך בגין צלמות וגוי, וזהו שאמר ר"א בשעה של מוליכין אותו דרך הגהינט, אין אור שלטת בהם להצער מחום האש של גהינט, כמו הסלמנדרי שיוושבת בתוך האש ואני מצטערת ממנה.

אבל דברי ר' ל' הוא עניין אחר, שפושעי ישראל מצטערים מלhbות אש בגהינט, אלא שאיןו מכללה אותם לגמרי, עניין שאחז"ל חזי אכליה בהם, חזי כלים והם אינם כלום, וכן אחוז"ל בפושעי ישראל בגוף גהינט כליה הם אינם כלים, שאין

בגמ': ק"ו מסלמנדרא.

ובתומ' (ד"ה סלמנדרא וכו'): החלד והעכבר תרגום יהונתן: הכרוכשתא וסלמנדרא ערוץ ע"כ.

בתב המהרש"ם דכוונתם ליישב דעתך למד ר' ל' מזובח הזובע שאינו האור שלטת בו, והוא אפשר דסכו בו בدم של סלמנדרא, וע"כ הביאוDSL מנדרא הוא עבר שהוא שרך טמא, ובודאי לא סכו בו את המזובח, אבל לדעת רשי"י שהוא תולדות אש לכואורה א"א לומר כן. ועיי' בדברי שאול שג"כ מבאר בכך בדבורי התוס', אלא דכתוב דמשום טומאה ממש לא היה אפשר לטסכו, ולפי הלישנה קמא לרובנן המזובח מקבל טומאה, וע"ש ובכן יהודע.

(פירוט תана)

★ ★

וראה עוד בספר אבני שם להגרמייל שחור זיל (פר' שמיני) שכח ג"כ לבאר מהןיל.

ובספר כתבי קהילות יעקב החדש (ס"י קצד) הובא דרשת הגאון הקהילות יעקב (בסיום דף היומי - חwon Trp"ז) והוסיף שם לבאר בזה דלא פלגי ר' ל' ור' א' בגמ' כאן. דהנה ר"א ס"ל בשבת (דף כ"ח) שלא בעין מן המותר בפיק, דמבע"ל תחש שבימי משה טהור הי' או לא, ואם הי' סובר בדברין מן המותר בפיק פשיטה דהתחש טהור הי', וא"כ לשיטתו ליכא הוכחה ללימוד דפושע ישראל אין אור של גהינט שלטת בהם ק"ו מזובח הזובע, דיל' דסכו את המזובח בסלמנדרא, דהא לא בעין מן המותר בפיק, ריש לקיש לשיטתו דס"ל (שם) דברין שייאמן מן המותר בפיק, וע"כ לא סכו המזובח בסלמנדרא, ושפיר למד ק"ו מזובח שפושעי ישראל אין אור שלטת בהם.

★ ★

בגמ': אמר ר"ל אין אור של גהינט שלטת בפושעי ישראל ק"ו מזובח הזובע וכו'.

בתב בשואל ומשיב (מהדורא תליתה ח"א סי' קלד): מה שהקשה בהא דאמר ר' ל' בסנהדרין דף קי"א ופעירה פיה לבלי חק למי שמישיר חק אחד, והרי ר' ל' גופיה אמר בסוף חגיגה דפושעי ישראל אין אור של גהינט שלטת.

על הדרך

והנה מדברי הפלתי הניל' מבואר דס"ל (עפ"י התנחותם) במצוות הנוחות הי' גב של עץ מלמעלה. ולפי הגמ' שלנו לא, וגם ברשי"י (שםות ל, ג) מבואר שלא הי' למצות החיצון גג, ובפסקי החtos' האחרון במס' חגינה איתא: מזבח הנוחות לא הי' לו גג אלא מלאו בעפר ע"כ מצוין שם לתוס' כ"ו ע"ב ד"ה שאין וכור' ע"כ. אכן בתוס' שם לא נזכר רמז לעניין זה.

וכתב בספר אבני שם להגרים"ל שחור ז"ל (ע' פה) דעתו הניל' א"ש, שהרי אם נניח שלמזבח נוחות לא היה גג, ומלאוו באדמה והאש בערה על האדמה, מתרצת השאלה למה דרש ר"ל את הקושיא שלו מזבח הזהב ולא מזבח הנוחות, מכאן מסקנת התוס' שמצוות הנוחות לא היה לו גג.

★ ★

בשות'ת מהר"ם מינץ (ס"י פ"ז אות ו') ג"כ נשאל אםאי לא נקט ר"ל מזבח הנוחות, ותירץ דהמזבח הנוחות לא היה מכוסה מלמעלה, והוסיף דאפיקו לסבירות השואל לא קשה מכמה טעמים, DIDOU דוחשת יותר קשה מזבח, ועוד אפשר דהציפוי של נוחות היה יותר עב מהציפוי זהב ע"כ.

★ ★

הרה"ח ר' יהיאל בן ציון פישאהף שליט"א אמר בהדרן על מס' חגינה, אדם אחוז"ל כאן אוור של גיהנות שולט בפושעי ישראל, א"כ בודאי על מקדשי שם, השם מליאן אנשים נשים וטר' שעלו על מזבח וקידשו שם שמיים בהשואה האיומה שעברה עליינו, בודאי אין אוור של גיהנם שליטה בהם.

ומסייעים המסת' "הדרן עלק" שכל כך הדור וננה "חומר בקודש" מה שעם ישראל החמירו על עצמן ובאהבה ובשמחה הילכו להעמידה.

אבל אנו מבקשים "ויסליק לה מסכת חגינה", שהמסכת של הקרבנות תגמר, ולא יהיו עוד קרבנות ועוד עקידות אכיה"ר.

הגיהנים מכליהם אוטם לגמרי, וזה נלמד ממזבח הזהב שלא נשרפ' למורי, אבל אין ללמידה מזה שאינם מצטערים, משא"כ ת"ח כנ"ל.

★ ★

בגמ': מה מזבח הזהב שאינו עלייו אלא בעובי דינר זהב וכו'.

התשב"ץ בתשובתו (ח"ג ס"ע) חמה מודיע לא הפליגו כן גם על מזבח הנוחות שלאسلط בו האור אשר היה אש תמיד בו, ותירץ דשאני מזבח הנוחות שהיתה בו אש של מעלה, והיה הכל מעשה נסימ.

★ ★

ובכרתי ופלתי יוז"ר (ס"י מ"ג ס"ק ה') עמד ג"כ בזה מודיע לא דרש ר"ל מזבח הנוחות? שהרי על מזבח הזהב לא הדריקו אש מעולם, אלא הניתחו עליו בבקר ובין הערכיים מחתה מלאה גחליל אש עם קטרת. מפליא הרבה יותר, שאש לא שלטה במזבח הנוחות, אשר אש תמיד תוקד עלייו, אש גדולה אשר אכללה עלות ומנחות.

ותירץ שם בהקדם מש"כ התוס' כאן (בד"ה שאין בו וכו') הביאו התוס': בתנוחה יש, שהיה משה תמייה ע"ז א"א שלא ישרפ' העץ וכור' ע"כ. וכתב הפלתי שם דלא כורה צ"ב מה כוונת התוס' בזה, והוא המדרש סותר להגמרא, דבמזרע מבואר דמה דאין נשרפ' היה מלחמת טבע של אש של מעלה, ובגמרא מבואר דהוא משום דמצאות מגינות מפני אש.

וכתב דהתנוחה מדבר במזבח הנוחות, וכוונת התוס' לישיב אמא הביא ר"ל רק מזבח הזהב שלא היה עליו אש רק בבקר ובערב, ואם לא הביא מזבח הנוחות שהיא בו אש יומם ולילה, וע"ז תירצו עפ"י המבוואר בתנוחה דשאני מזבח הנוחות שהיא עליו אש של מעלה ע"כ.

★ ★